

Національна академія наук України
Міністерство освіти і науки України

БЮЛЕТЕНЬ
Західного наукового центру

2008

Бюлетень Західного наукового центру. 2008 / Національна академія наук України та Міністерство освіти і науки України. Західний науковий центр. – Львів: Паїс, 2008. – 193 с.

Редакційна колегія:

Назарчук З.Т. академік НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор (відповідальний редактор)
Зинюк О.Д. кандидат технічних наук (заступник відповідального редактора)
Корній В.В. кандидат технічних наук
Матвеев Є.Е. кандидат економічних наук
Котерлин Г.М.
Романюк Р.Р.

Рекомендовано до друку виконкомом Західного наукового центру НАН України і МОН України, протокол № 4 від 26 вересня 2008 р.

Адреса редакції: 79000, Львів, вул. Матейка, 4,
Західний науковий центр НАН України і МОН України;
тел./факс: +38 (032) 297-07-74; **E-mail:** zncnan@mail.lviv.ua;
сайт: <http://znc.com.ua/>

© Західний науковий центр НАН України і МОН України, 2008

З нагоди 90-річного ювілею Національної академії наук України щиро вітаємо усіх наукових працівників західного регіону України – усіх тих, хто здійснює подвижницьку наукову працю, тих хто бачить у невтомному творчому пошукові сенс свого життя!

Ваш внесок у розбудову освіти і науки нашої держави є вагомим, результативним і гідним поваги. Бажаємо міцного здоров'я, щастя, миру, злагоди, подальших творчих успіхів на науковій ниві.

Нехай не міліє джерело вашої віри, надії та любові до рідної української землі.

Редакційна колегія

У ЗАХІДНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ

*Західний науковий центр НАН України і МОН України
вітає з присудженням
Державної премії України у галузі науки і техніки
за 2007 рік:*

МИСЬКІВА Мар'яна Григоровича
доктора хімічних наук, професора Львівського національного
університету імені Івана Франка у складі авторського колективу
за цикл наукових праць "**Супрамолекулярні координаційні сполуки**";

МЕЛЬНИЧУКА Степана Васильовича
доктора фізико-математичних наук, ректора Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича у складі авторського колективу
за роботу "**Розробка і впровадження високоефективних технологій
отримання напівпровідникових кристалічних матеріалів групи
АІІ ВІІ та виробів на їх основі для приладобудування**";

ВЕКЕРИКА Василя Івановича
ЯРЕМІЙЧУКА Романа Семеновича
працівників Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, докторів технічних наук у складі авторського колективу
за створення і впровадження комплексу вітчизняних технологій,
технічних засобів, бурових інструментів та новітніх матеріалів для
підвищення ефективності бурових робіт, спрямованих на збільшення
видобутку нафти і газу в Україні;

ПІШАКА Василя Павловича
доктора медичних наук, ректора Буковинського державного медичного
університету та
ВОРОБЦЯ Зіновія Дмитровича
доктора біологічних наук, завідувача кафедри Львівського національного
медичного університету імені Данила Галицького у складі авторського
колективу за підручник: **Медична біологія. – Вінниця: НОВА КНИГА,
2004. – 656 с.**

*Бажаємо лауреатам подальшої плідної праці на ниві
науки, нових творчих злетів, міцного здоров'я, щастя,
добра і благополуччя.*

Назарчук З.Т.

Академічна наука в Україні: стан та перспектива

Від знаменного універсалу гетьмана Павла Скоропадського Національна академія наук України як найвища державна наукова установа має непросту історію, добрі традиції, світового рівня наукові результати. Гідний внесок у її здобутки зробили і науковці Західного регіону України – імена українських академіків Михайла Возняка, Михайла Грушевського, Григорія Доленка, Мар'яна Долішнього, Георгія Карпенка, Романа Кучера, Івана Крип'якевича, Ярослава Лопатинського, Ярослава Підстригача, Гурія Савіна, Кирила Студинського, Степана Щурата, членів-кореспондентів НАН України Георгія Максимовича, Олега Романіва, Корнія Товстюка залишили яскравий слід на скрижалях світової науки. Активно і плідно сьогодні працює в академічних інститутах плеяда блискучих науковців – академіки НАН України Лук'ян Анатичук, Михайло Голубець, Ярослав Ісаєвич, Володимир Панасюк, Юрій Туниця, Отто Шпенік, Ігор Юхновський, члени-кореспонденти НАН України Олександр Андрейків, Ярослав Бурак, Мирослав Головка, Володимир Грицик, Ігор Дмитрах, Дмитро Зербіно, Микола Ільницький, Григорій Кіт, Василь Мікловда, Ігор Мриглод, Богдан Остафійчук, Степан Павлюк, Мирослав Павлюк, Василь Похмурський, Богдан Пташник, Юрій Сеньковський, Андрій Сибірний, Ігор Стасюк, Ростислав Стойка разом із своїми колегами та учнями гідно продовжують славні традиції своїх попередників і високо несуть прапор української науки.

Навіть стислий предметний огляд наукових результатів, отриманих в академічних установах Заходу України, є тут недоцільним. Інформацію про академічні установи Західного наукового центру НАН України та МОН України містить спеціально підготоване і видане до ювілею Академії видання. Зараз пропоную глянути у перспективу і зупинитись на можливих напрямках розвитку НАН України як головного експерта з питань вітчизняної науково-технічної політики, провідної наукової організації, що відповідає за виконання фундаментальних досліджень.

Особливості сучасного стану вітчизняної науки та необхідність реформування її державного управління

Інтелектуальний потенціал в Україні сьогодні розпорошений за багатьма напрямами науково-технологічної діяльності. Необхідність елементарного виживання змусила значну частину науковців після 1991 р. змінити свою професію, чи взагалі залишити Батьківщину. Створений ними науковий доробок, будучи зазвичай власністю державних інститутів, за відсутності потреби з боку замовників морально і фізично застарів. Недоліки у державній політиці щодо збереження свого інтелектуального

потенціалу спричинили поступову інтелектуальну деградацію тих, хто залишився в науці. Незначне за обсягами і строкате за напрямками фінансове забезпечення досліджень та розробок останніми роками переважно було спрямоване на утримання старіючих наукових фондів та не сприяло розвитку нових перспективних наукових ідей. Водночас старіло й саме наукове товариство, деформувалася система наукових знань: найбільша увага приділялася окремим суспільно-гуманітарним напрямам, ущемленим у роки радянського періоду, менша – природничим і технологічним. Досі невизначеними є напрями розвитку вітчизняних макротехнологій, які здатні відродити інтелектуальний потенціал нації, визначити комірку України у глобальному технологічному ринку. Такий перелік можна продовжити несистемною інформатизацією наукових досліджень, неефективним продукуванням нових технопарків, недосконалим управлінням наукою. Однак і без того зрозуміло, що у країні, яка декларує європейський вибір, так бути не може. Самі стратегічні напрями державної науково-технічної політики мусять принципово змінитися. Визначальними у ній мають бути:

- перехід від *збереження* до *відновлення* науково-технічного потенціалу;
- зміна *пасивного* спостереження на *активне* здобуття передових позицій у світі на основі нових відкриттів, впровадження нових ідей, ноу-хау, підтримання прикладних досліджень, промислових наукоємних новацій;
- комерціалізація наукових знань із визнанням інтелектуальної власності як основи зростання економіки (при цьому суто *споживання* має трансформуватися у *продаж* продуктів інтелектуальної праці).

У цьому випадку реорганізація науково-технічної сфери на державному рівні має забезпечити:

- *інтеграцію* української фундаментальної науки в міжнародний науковий простір;
- максимальне *зближення* фундаментальної науки і вищої школи;
- підвищення *економічної віддачі* прикладних досліджень.

Стратегія розвитку України як сучасної розвинутої держави має бути найголовнішою для влади. Її не можна будувати без сильної науково-інноваційної політики в економіці, без державного органу управління, який би розробляв таку політику у тісній співпраці з науковою громадськістю і керував би її реалізацією. Існують різні думки щодо такого органу управління (Рада при Президентові України, Міністерство з питань науки та інноваційного розвитку, Агенція науки і технологій тощо), але усі сходяться на необхідності надання йому *міжгалузевих* важелів впливу, пов'язаних із неефективністю *відомчого* управління наукою в ринкових умовах. Політика цього державного органу управління наукою на загал має забезпечувати виконання головної функції фундаментальних досліджень – поглиблення компетентності вітчизняних фахівців, які ведуть наукову та інноваційну діяльність. Зрозуміло, що така політика має передбачати і певну перебудову наукових інститутів, що функціонують в

Україні.

Реформування Національної академії наук України. Основною ідеєю реформування НАН України (як і вітчизняної науки взагалі) є підвищення ступеня самоорганізації в науковому співтоваристві, соціального статусу науковця, повернення мотиваційних спонукань до наукової праці не лише за рахунок різного матеріального заохочення, але й утвердження справжнього академічного самоврядування, яке робить постать конкретного науковця центральною для науки в цілому.

Важливу організуючу роль у розгортанні обговорення проблем академічної науки відіграли травнева (12.05.05) сесія Загальних зборів НАН України, яка заслухала звернення Президента України В.А. Ющенка з пропозицією щодо створення при Президентові України робочої групи для розроблення концепції реформування наукової сфери, а також затвердження (постановою Президії НАН України від 06.04.05) загально академічної комісії з питань подальшого підвищення ефективності діяльності НАН України. Крім членів Президії НАН України, до її складу увійшло чимало провідних учених установ НАН України різних поколінь, досвіду, напрямів роботи. На сьогодні здійснено велику моніторингову роботу. Комісія при Президії НАН України, Інститут соціології НАН України та Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського узагальнили рекомендації щодо вдосконалення різних сторін діяльності НАН України, включаючи внесення до уряду пропозицій щодо модернізації законодавчої бази діяльності НАН України, а також оновлення її внутрішньої нормативної бази. У стадії розгляду зараз перебуває проект Закону України *"Про Національну академію наук України"*.

Сучасна НАН України об'єднує різноманітні інститути і установи фундаментальних і прикладних напрямів діяльності. Як відомо, безпосередньо на конкурентноздатність економіки впливає наука прикладна. Але живильним середовищем для існування прикладної науки є наука фундаментальна. В останній треба дотримуватись науково обґрунтованого і виваженого співвідношення в обсягах та шляхах підтримки різних напрямів та наукових дисциплін. Одна справа культурологічно-гуманітарні напрями, де освітня функція, мабуть, є домінуючою. Інша – природничо-технологічні напрями, які в усьому світі розвивають науковці-професіонали у підтримуваних на національному рівні інститутах. Освітні ж заклади беруть участь у цих напрямках, забезпечуючи найсучасніший науковий рівень підготовки кадрів та створюючи базу для студентської наукової роботи як частини навчального процесу. Коли йдеться про майбутнє НАН України, маємо на увазі не лише науку, пошук оптимальних шляхів її організації, фінансового забезпечення та ефективних механізмів запровадження результатів наукових досліджень у практику. Йдеться також про збереження і примноження гуманістичних, демократичних традицій української інтелігенції, утвердження позицій громадянського суспільства, його інтелектуальної самодостатності та національно-

культурної автентичності. Проблема, *які саме* інститути (з яким кількісним і якісним персоналом) мають перебувати в реформованій НАН України повинна вирішуватись дуже обережно, на підставі аналізу наукової продукції кожного науковця за більш-менш тривалий (скажімо, 10 років) останній період. НАН України має зберегти свій самоврядний статус провідної наукової установи держави.

Відділення Академії наук повинні звільнитися від адміністративно-бюрократичної роботи і перетворитися на координаційні центри за галузями науки. Саме їм необхідно передати низку важливих координуючих функцій Міністерства освіти і науки, зокрема, проведення наукових конкурсів з актуальних напрямів та контроль за виконанням проектів. Відділення НАН України повинні відповідати за рівень публікацій за своїм напрямом, виключити публікацію відверто слабких монографій і підручників для вищої школи, розповсюдження псевдонаукових "досягнень". Відділенням слід практикувати проведення наукових семінарів, конференцій з виданням праць, навчальних посібників, програм. Вони можуть бути ініціаторами створення науково-освітніх центрів у найперспективніших напрямках сучасної науки, які будуть визначати обличчя країни у найближчому майбутньому.

Реформуванню мають також підлягати наукові ради з наданням їм певних важелів фінансового впливу та ширших повноважень при експертизі нових проектів, організації конкурсів, відкритті нових установ тощо. В іншому випадку матимемо жорстке одержавлення та бюрократизацію вітчизняної науки, що не відповідатиме задекларованій меті – побудові відкритого громадянського суспільства.

Окремо зупинюсь на реформуванні регіональних наукових центрів, які є осередками гуртування всіх (не лише суто академічних) наукових і освітніх установ регіону. Найбільшою проблемою тут є посилення взаємодії таких центрів з регіональною владою з метою забезпечення більш ефективного інноваційного розвитку. Незалежно від політичної кон'юнктури в державі маємо усвідомити одне – наука і освіта в Україні потрібна її народові, а значить цьому має сприяти вся владна вертикаль.

Прикладна наука і технічні інститути в НАН України.

Класична схема матеріального забезпечення досліджень у цивілізованому суспільстві передбачає, що з державної кишені має фінансуватись тільки фундаментальна наука, оскільки інших джерел надходжень для неї просто не існує. Всі прикладні дослідження і розробки повинні здійснюватись за рахунок того, хто має намір використати їх результати для одержання прибутку. Тут критерій один – вклад у кінцевий комерційний успіх. Кінцевий продукт кожного прикладного наукового проекту – впроваджені у виробництво нова технологія, прилад, наукоємний продукт. Окремі галузі виробництва для свого розвитку і вигоди потребують функціонування відповідних закладів прикладних наукових досліджень і,

як прийнято у теперішньому світі, утримують їх за свій рахунок або взаємодіють з ними на контрактній основі. Непотрібні в даний час і в найближчому майбутньому установи прикладної науки зникають або видозмінюють напрям своєї діяльності. Це закон ринкової економіки, якому підлягають установи прикладної науки.

Водночас існує багато важливих науково-технічних проблем, здатних привести до революційних технологій. Хоча й ці проблеми за своєю суттю є технічними, але їх вивченню притаманна фундаментальність, сполучена з певним науковим ризиком. При вирішенні таких проблем важко вибрати наперед єдино правильний напрям, для цього потрібні багаторічні суто наукові дослідження. Прикладами можуть служити створення нових матеріалів, воднева енергетика, паливні елементи, біо- та інформаційні технології тощо. Хіба такого роду прикладні проблеми, розв'язання яких вимагає глибоких знань і фундаментальних досліджень, не повинні розвиватись у НАН України? Академічні інститути технічного профілю не мають дублювати галузеві інститути, їх завдання – створювати наукові передумови для докорінного розширення існуючих технічних можливостей у різних галузях промисловості. Технічні науки рівноцінні з усіма іншими науками, такими як математика, фізика, хімія. Прикладні дослідження *мають* виконуватись і в академічних інститутах. До слова, у США існує мережа національних лабораторій, які здійснюють найважливіші прикладні дослідження, що фінансуються з державного бюджету. Тому перетворення окремих академічних інститутів технічного профілю в національні лабораторії і центри з пріоритетним фінансуванням може бути використане при вдосконаленні мережі установ прикладної науки в НАН України.

Зрозуміло, що проблема відсутності попиту на знання в сучасній українській економіці існує. Враховуючи менталітет "середньостатистичних" науковця та бізнесмена, внутрішньо властивий кожному з типів, в Україні необхідно швидкими темпами створювати посередника в ланцюзі "наука – виробництво". Таким посередником має бути малий підприємець у науковій сфері (відомі на Заході "start-up" компанії). Він динамічний, не консервативний, потребує скромних капіталовкладень. Творець нових знань обов'язково стає в малому бізнесі корпоративним учасником інноваційного процесу і зацікавлено перетворює свої ідеї в товар. Термін такого інноваційного циклу зовсім короткий. Іншими словами, необхідно робити ставку на прискорений розвиток наукового підприємництва, що не тільки потягне за собою виробництво, але почне формувати попит на прикладні знання, а далі й на фундаментальну науку. Держава повинна законодавчо створити інноваційну систему, орієнтовану не лише на "велике виробництво", але й на мале наукове підприємництво; економічно зацікавити придатні для цього наукові інститути створювати на їх основі науково-інноваційні комплекси. Тоді, не руйнуючи наукові колективи – генератори нових знань, можна створити навколо них малі фірми, які реалізують ці знання на практиці. Малі наукові

фірми – це свого роду міні-технопарки, які зазнають витрат тільки на своє виникнення (причому вже не з нуля), на переїзди, ремонти орендованих в інститутах приміщень, організацію виробництва тощо. Економічні "правила гри" мають бути такими, щоб самі інститути були зацікавлені надавати вільні робочі площі в оренду не кожному, хто платить гроші (як сьогодні), а тільки тим науковим фірмам, які сприйняли отримані колективом нові знання і впроваджують їх.

Кадрове забезпечення досліджень

Створення системи оновлення наукових кадрів – найбільш актуальна кадрова проблема дослідних установ НАН України. Постійний склад інституту – це найбільш кваліфіковані співробітники, що визначають його "обличчя" (в залежності від специфіки інституту їх кількість може коливатися у певних межах). Має бути і змінний склад працівників, що формується з наукових співробітників, які працюють на умовах контракту, виконуючи конкретні завдання. Крім оновлення кадрів, такий підхід дасть змогу певним чином вирішити проблему збереження в НАН України висококваліфікованих працівників пенсійного віку. Віковий діапазон сучасної академічної наукової спільноти коливається в широких межах. За 10-15 років, коли відійде старша генерація, що сформувалася у відносно прийнятних умовах пізнього СРСР, науковців залишаться лічені одиниці: середнє покоління формувалося в гірших умовах і майже повністю залишило науку, перекваліфікувавшись або емігрувавши. Рівень підготовки молоді на загальний рівень дуже низький, бо до сучасної науки у нас можна прилучитись лише на науково-популярному, а не на професійному рівні. Стан освіти з фундаментальних наукових дисциплін також поганий: небезпечною є деградація у викладанні базових спецкурсів, які часто читають викладачі-методисти, а не активні дослідники. Сьогодні вже сформувалося замкнуте коло, коли відсутність активно працюючих дослідників не дає змоги підготувати і наукової зміни, причому цей висновок стає універсальним, а ще років 10 тому він торкався лише окремих проблемних спеціальностей. Очевидно, що необхідно переламати ситуацію, що склалася і в недалекій перспективі може стати загрозливою.

Насамперед маємо подбати про існування в дослідницьких установах середовища, сприятливого для творчості: утвердження демократичних засад в організації наукового процесу, ліквідація авторитаризму, адміністративного переслідування науковців за вільне висловлювання їх наукових поглядів. Для цього спочатку слід неухильно дотримуватись існуючих статутних норм НАН України в цілому та її академічних інститутів зокрема: багато чого є там раціонального і прогресивного. На додаток, було б корисним передбачити у цих статутах, що директором академічного інституту не може бути особа, яка двічі поспіль обіймала цю посаду, а також запровадити віковий ценз на обіймання будь-яких штатних посад, як це прийнято у всіх без винятку країнах Євросоюзу і в переважній

більшості високо розвинутих держав світу. Поширення вікового цензу на обіймання всіх штатних посад необхідне для регулярного звільнення вакансій для молоді.

Головним інтегральним критерієм оцінки роботи науковця академічного інституту має бути кількість його праць, опублікованих у журналах з високими імпаکت-факторами, монографії, видані у провідних наукових видавництвах світу, кількість цитувань його праць іншими авторами. Зрозуміло, що порівнювати такі інтегральні критерії можна лише в межах однієї науки. Зарахування наукових співробітників до постійних штатів інститутів потрібно проводити на конкурсній основі з осіб, які мають стаж активної наукової роботи після захисту кандидатської дисертації не менше трьох-п'яти років з урахуванням індексів цитування їх публікацій. Зрозуміло, що перед тим на державному рівні треба подбати про відповідний рівень оплати праці науковців. Інакше нікого буде зараховувати на вакантні посади в інститутах. Підбір сильних наукових кадрів, що можуть виконувати дослідження високого рівня і вивести інститут на передній край науки, має стати головною, постійною і персональною турботою директора. Таких дослідників є небагато, тому їх праця повинна фінансуватись за пріоритетним принципом.

Окремо слід окреслити проблему підготовки, залучення, зростання наукової молоді в установах НАН України. Комісія з роботи з науковою молоддю при Президії НАН України запропонувала низку заходів, покликаних покращити ситуацію, що зараз склалася. Вони відомі і за браком часу тут не розглядаються. Однак ще далеко не використано можливості, які мають вже створені спільні (МОН України – НАН України) структури: науково-навчальні центри, відділення з правами цільової підготовки тощо. На додаток, для підвищення рівня професійної підготовки молодих фахівців доцільно у провідних інститутах НАН України запровадити (за участю МОН України) систему магістратури з профільюючих дисциплін. Для цього на урядовому рівні необхідно вирішити питання про надання дозволу інститутам НАН України певну частину бюджетного асигнування витратити на підготовку магістрів за профільюючими для них спеціальностями. Крім того, у НАН України має бути створений штатний резерв молодих науковців для щорічного стажування (протягом 1-3 місяців) у кращих українських та міжнародних наукових центрах зі сплатою стипендії чи гранту. Кожен інститут повинен щорічно мати 3-5 таких стажерів.

Особливого значення для майбутнього установ НАН України набувають сьогодні проблеми зв'язків між поколіннями, дієвої передачі досвіду і традицій. У цій сфері зараз склалися значні диспропорції – у 90-ті роки з науки випало ціле покоління. Основу наукових колективів становлять літні науковці, які далеко не завжди працюють із належною віддачею. У багатьох наукових колективах відбулося значне розшарування за рівнем можливостей на тих, хто здатен працювати на світовому рівні і

тих, хто поступово втрачає свій науковий потенціал і більше зацікавлений у стабільній розміреній роботі поза передовою, проривною за своїм значенням тематикою та рівномірному (бажано пропорційному до наукової "вислуги") розподілі винагороди. Молодь, яка приходить сьогодні в інститути НАН України, як правило, володіє іноземними мовами, має навички роботи з комп'ютерами, не мислить себе поза світом інтернет-технологій і легко сприймає вимоги і правила світового наукового співтовариства. Вона прагне реалізувати себе на найпередовіших рубежах науки, по-своєму сприймає і оцінює ситуацію в інститутах, має незалежну думку з багатьох проблем організації наукового життя. На цьому ґрунті нерідко виникає "нестиківка" поглядів і інтересів науковців різних поколінь, формуються "опозиційні" настрої з тенденцією їх перенесення на всю академічну науку. виправлення цієї ситуації можливе лише на шляхах докорінної перебудови підходів до оцінювання наукового потенціалу, внеску кожного підрозділу і окремого науковця, диференціації стимулів до продуктивної праці, створення пріоритетних умов для реалізації творчих можливостей талановитої молоді.

Питання адаптації вітчизняного вченого до світового наукового процесу є вкрай важливим. Лише невелика частина наших титулованих учених має досвід виконання міжнародних проектів, та й то через об'єктивні (в основному, фінансові) причини виступає у них на третіх ролях. Недостатня інформованість у трендах світової науки, застаріла експериментальна база, обмежені можливості для особистих наукових контактів і, як наслідок, несучасність тематики значного числа академічних інститутів не дає змогу реалізувати й ефективну молодіжну кадрову політику. На перших порах кожному академічному інституту і державі в цілому необхідно фінансово стимулювати участь науковців у міжнародних проектах. Далі на державному рівні (сплачуючи внески) слід активізувати участь України у міжнародних наукових організаціях. Зокрема, потрібно вивести на якісно вищий рівень співпрацю з INTAS – спеціальною структурою Євросоюзу, яка фінансує спільні наукові проекти з країнами СНД. Це можна зробити, ініціювавши окрему програму INTAS-Україна. Проекти за цією програмою мали б також проходити міжнародну експертизу, але фінансуватися не тільки Євросоюзом, але й урядом України (до речі, саме так зараз налагоджено роботу між НАН України та УНТЦ). Все це дасть змогу значною мірою усунути згадані вище негативні чинники впливу на конкурентоспроможність вітчизняної науки. Тим самим будь-який аспірант, як складова частина активного наукового відділу, буде впевненим: якщо він сумлінно працюватиме в науці – матиме перспективу стажування в провідних міжнародних наукових центрах, а потім здобуде можливість читати лекції і готувати наукові кадри.

Наукові видання та періодика

Фундаментальна наука (на відміну від її носіїв) не знає національних

кордонів, вона є світовою. Тому оцінка її результатів може здійснюватись тільки за світовими стандартами. Для визначення якості та актуальності фундаментальних досліджень потрібна критична маса експертів, яку може надати тільки світова наукова спільнота. А тут без наукових публікацій не обійдешся. На сьогодні лише 7 із кількох сотень українських наукових видань фігурує в списку філадельфійського (США) Інституту наукової інформації (ISI). Це означає, що лівова частина отриманих в Україні результатів не цитується у світі; наша наука опинилася в ізоляції, створюючи в суспільства ілюзію прилучення до прогресу.

Основна проблема при спробах розпочати якісь сучасні дослідження полягає не стільки в обмежених ресурсах, скільки у відсутності свіжої наукової інформації. Нічого оригінального не можна отримати навіть у сучасній лабораторії, якщо працюєш наосліп. Потрібен доступ до бібліографічних баз даних (типу відомої Web of Science від ISI чи аналогів до Social Science Index провідних країн світу) і регулярна праця з електронними пошуковими системами і періодикою. На державному ж рівні слід розробити законодавчі умови функціонування ринку інформаційних послуг в Україні та основних засад його комерціалізації.

Матеріально-технічне забезпечення досліджень

Суттєве старіння матеріально-технічної бази академічних установ змушує вжити ряд конкретних заходів:

- провести *інвентаризацію* наявної (насамперед дослідницької) матеріально-технічної бази наукових організацій, забезпечивши доступ до цієї інформації науковцям;
- домогтися надходження коштів на *утримання* та *модернізацію* наукового обладнання інститутів та встановити контроль за їх використанням;
- запровадити механізм *прискореної амортизації* основних фондів академічних інститутів та узаконити віднесення витрат на основні фонди до бюджету їх розвитку;
- провести аналіз фінансово-господарської діяльності *госпрозрахункових установ* та *дослідно-виробничої бази* НАН України, збиткові та неефективно працюючі виробництва передати до Фонду державного майна.

Експертиза наукової праці

Підвищення зарплатні вченим і збільшення розміру їх пенсій є неодмінною умовою повернення мотиваційних спонукань до наукової праці. Однак при цьому слід відмовитись від застосування у сфері науки традиційних формальних показників (кількості захищених дисертацій, науковців зі ступенями, наукових публікацій у вітчизняних виданнях тощо), пам'ятаючи, що в українських реаліях науковий рівень усіх цих показників може істотно різнитися. Безпомилковим критерієм оцінки в науці є думка сформованого наукового середовища. Тому єдиним індикатором здоров'я будь-якого вітчизняного науковця, кожної наукової установи і української

науки в цілому має стати конкурентоспроможність на світовому рівні, інтегрованість у міжнародний науковий пошук та технологічний розвиток. Критеріями оцінки, які при цьому можуть насамперед братися до уваги є: кількість публікацій у фахових міжнародних виданнях та посилань на них (індекс цитування); кількість доповідей на спрадлі міжнародних конференціях; кількість отриманих міжнародних грантів; участь у міжнародних наукових і науково-технологічних програмах. Додатковими показниками, важливими для оцінки, є: динаміка приходу в науку молодих співробітників, динаміка середнього віку кандидатів і докторів наук, кількість інновацій, що знайшли практичне застосування. Традиційні ж показники мають здебільшого інформативний, а не оціночний характер.

Підсумок

Роль і значення НАН України у нашій молодій незалежній державі полягають у тому, що вона виступає єдиним історично сформованим інтегрованим загальнонаціональним розумовим центром, на протигагу іншим інтелектуальним осередкам, які охоплюють проблеми розвитку України лише сегментовано, фрагментарно, побіжно до основних напрямів своєї діяльності. Такі осередки є нині не лише розпорошеними, але й дезінтегрованими до рівня окремих дослідницьких колективів, віртуальних груп за науковими інтересами. Натомість НАН України має міцну внутрішню організаційну структуру, що базується як на офіційних представницьких управлінських структурах (загальних зборах, президії, відділеннях наук, наукових радах і комітетах, спільних з МОН України регіональних наукових центрах тощо), так і на сформованому впродовж десятиліть науковому середовищі з його визнаними науковими школами, дослідницькими напрямками і колективами з їх високими інтелектуальними, етичними та громадянськими демократичними традиціями, баченням перспектив наукового розвитку, принципово високим рівнем вимог до постави дослідницьких задач і результатів їх вирішення. Особливе значення академічного наукового середовища полягає в тому, що воно, об'єднуючи на корпоративних засадах провідних учених, науковців середнього покоління і початківців, забезпечує збереження і передачу живої наукової традиції, сприяє професійному, творчому, громадянському зростанню молоді. За багатьма своїми характеристиками і функціями академічне середовище є явищем значно ширшим за його суто наукові виміри. Воно об'єктивно виступає осередком та інструментом збереження та утвердження національної свідомості, гуманістичних світоглядних засад і моральних цінностей української інтелігенції. У цьому плані НАН України виконує також роль принципово важливого інституту громадянського суспільства в Україні.

Користуючись нагодою, вітаю усіх науковців регіону із славною річницею – 90-річчям Національної академії наук України. Бажаю усім Вам, дорогі колеги, а також Вашим сім'ям здоров'я, натхнення і подальших творчих успіхів у розбудові науки незалежної України.

Хроніка засідань бюро, ради та виконкому Західного наукового центру НАН України та МОН України в 2007-2008 рр.

18 жовтня 2007 р. – засідання виконкому Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Про зміни до Положення про обласні премії обласної державної адміністрації і обласної ради для працівників наукових установ НАН України та вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації Львівської області.
2. Затвердження положення про порядок надання в академічних установах ЗНЦ службового житла і користування ним.
3. Про мережу спеціалізованих вчених рад західного регіону України.
4. Про використання інтернет-ресурсів бібліотеки ім. В.І. Вернадського установами НАН України.

1. З інформацією по першому питанню виступив в.о. завідувача науково-аналітичного відділу ЗНЦ **Романюк Р.Р.** Згідно з розпорядженням голови облдержадміністрації щорічно надається 30 премій відомим ученим і 150 – талановитим молодим ученим і спеціалістам. Таке відзначення науковців, яке проводиться за ініціативою Західного наукового центру Львівською облдержадміністрацією та Львівською обласною радою, отримало певний резонанс у науковому середовищі. На основі проведеного аналізу кількісного складу молодих науковців в академічних установах та вищих навчальних закладах Львівщини оновлено систему розподілу вакансій для здобувачів премій між установами Центру. Запропоновано залучити до конкурсу на здобуття премій Львівську національну музичну академію ім. М. Лисенка, Львівський державний університет внутрішніх справ, Львівський державний університет фізичної культури та Львівську державну фінансову академію, які до цього часу не брали участі у розподілі премій.

Згідно з Положенням про надання премій оголошено конкурс на визначення кандидатів для отримання премій у 2008 р. на рівні наукових установ та вищих навчальних закладів Львівщини.

2. Голова ЗНЦ НАН України і МОН України, акад. НАН України **Назарчук З.Т.** надав інформацію про службове житло. Він сказав, що Львівщина володіє потужним науковим потенціалом, збереження та примноження якого є і було пріоритетом діяльності Західного наукового центру. На даний час викликає тривогу проблема забезпечення науковців житлом, що призводить до втрати науковими установами НАН України підготовлених талановитих працівників. Тому виділення коштів для придбання службового житла для вчених установ ЗНЦ отримало великий

резонанс. Крім цього акад. Назарчук З.Т. ознайомив членів виконкому з основними статтями проекту "Положення про порядок надання в академічних установах Західного наукового центру НАН України та МОН України службового житла і користування ним".

3. З інформацією про мережу спеціалізованих вчених рад західного регіону України ознайомила присутніх науковий співробітник ЗНЦ **Котерлин Г.М.** Відповідно до спільного наказу МОН України, НАН України і ВАК України "Про порядок створення спеціалізованих вчених рад" від 11.03.2004 р. № 195/75/143, Західний науковий центр НАН України і МОН України розглядає заяви ректоратів вищих навчальних закладів та директорів науково-дослідних інститутів НАН України про створення спеціалізованих вчених рад з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук і видає відповідні подання до МОН України. Висновки про можливість підтримки клопотань робляться на підставі заключень експертів – відомих науковців у відповідній галузі науки, за результатами аналізу документів, які подаються на розгляд. На даний час було розглянуто і видано більше 100 подань у підтримку клопотань ректоратів ВНЗ і директорів академічних інститутів у МОН України, НАН України і ВАК України. Деякі клопотання були відхилені.

Всього в Україні станом на вересень 2007 р. функціонувало 740 спецрад. Аналіз мережі спецрад західного регіону показує, що їх кількість пропорційна кількості установ. У м. Львові функціонує 64 спецради, з них 46 – докторських, тоді як в інших семи областях функціонує 46 спецрад, з них 20 – докторських.

4. Голова ЗНЦ НАН України і МОН України акад. НАН України **Назарчук З.Т.** надав інформацію про використання передплачених онлайн-науково-інформаційних ресурсів установами НАН України в І півріччі 2007 р. У порівнянні з відповідним періодом у 2006 р. інтенсивність використання передплачених онлайн-ресурсів установами НАН зростає майже у два рази. Крім того, спостерігається усталена тенденція до збільшення кількості наукових установ, що використовують доступ до передплачених ресурсів на основі телекомунікаційної інфраструктури НАН України, яка створена в рамках програми інформатизації академії. Також слід звернути увагу і на пасивність 23 академічних установ, що мають можливості доступу до передплачених мережевих джерел інформації, але не використовують їх у своїй діяльності.

Виконком Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалив:

1. Затвердити розподіл вакансій на та оголосити конкурс на здобуття премій обласної державної адміністрації та обласної ради на 2008 р. талановитим молодим ученим та спеціалістам і відомим ученим, знаним

фахівцям Львівщини.

2. Просити директорів академічних установ у 10-ти денний термін подати свої зауваження стосовно змісту "Положення про порядок надання в академічних установах Західного наукового центру НАН України та МОН України службового житла".
3. Підготувати до розгляду на засіданні Ради ЗНЦ питання про роботу спеціалізованих вчених рад західного регіону.
4. Доручити керівникам наукових секцій проаналізувати доцільність та ефективність функціонування учених рад, а також дати пропозиції щодо потреби у створенні спеціалізованих учених рад за новими для регіону напрямками.
5. Підготувати та оприлюднити через web-сторінку ЗНЦ порядок розгляду заяв щодо підтримки створення спеціалізованих учених рад.

23 листопада 2007 р. – засідання виконкому Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Голодомор: дослідження істориків та інтерпретації політиків.
2. Про створення корпоративної мережі НАН України у Львові.
3. Про нову редакцію "Положення про порядок надання в академічних установах Західного наукового центру НАН України і МОН України службового житла і користування ним".
4. Про результати конкурсу на здобуття іменних премій голови Львівської обласної державної адміністрації та голови Львівської обласної ради на 2008 р. і затвердження списків претендентів на іменні премії.
5. Про підтримку висунення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки підручника із суспільної географії "Географія: світи, регіони, концепти" // Блій Г., Муллер П., Шаблій О.І. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
6. Про підготовку Ради ЗНЦ.

1. Доповідь по першому питанню зробив директор Інституту українознавства НАН України, академік НАН України *Ісаєвич Я.Д.*, який сказав, що Україна у XX столітті зазнала виняткових потрясінь. Дві катастрофи – Голодомор 1932-1933 рр. та політичні репресії 30-х років – поставили наш народ на межу знищення. Голодомор – це трагедія, що забрала життя багатьох наших співвітчизників. Штучно створений сталінським режимом голод перетворив українське село у справжнє гетто смерті, винищив нашу еліту. Тривають дискусії, скільки саме людей загинуло, але так чи інакше йдеться про мільйони безвинних жертв. Нині є очевидним, що Голодомор 1932-1933 рр. в Україні був результатом спланованих системних заходів та одночасно інструментом знищення соціальної бази народного опору.

Зі співповіддю виступив завідувач відділу Інституту українознавства НАН України д.і.н. **Литвин М.Р.**

2. Про створення корпоративної мережі НАН України у Львові присутнім доповів директор Державного підприємства Науково-технологічний центр "Українська академічна і дослідницька мережа" ІФКС НАН України к.ф.-м.н. **Процикевич І.А.** Доповідач сказав, що на даний час виконуються роботи з прокладання волоконно-оптичних кабелів у рамках виконання Програми інформатизації НАН України до установ НАН України.

В Національній академії наук України цю діяльність здійснюють Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, а також підрозділи науково-технічної інформації науково-дослідних установ. На думку Процикевича І.А. доцільно призначити у кожній науковій установі особу для вирішення організаційно-технічних питань, пов'язаних з прокладанням, введенням та підключенням волоконно-оптичних ліній зв'язку до установ.

В обговоренні цього питання взяли участь: проректор з наукової роботи Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького проф. Луцик О.Д., заступник директора з наукової роботи Державного природознавчого музею к.б.н. Климишин О.С., заступник директора з загальних питань Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка Пархета Р.Г. та учений секретар Фізико-механічного інституту Досин Д.Г.

3. Про нову редакцію "Положення про порядок надання в академічних установах Західного наукового центру НАН України і МОН України службового житла і користування ним" доповів голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, академік НАН України **Назарчук З.Т.**, який відмітив, що це питання виносилось на засідання виконкому Ради, яке відбулося 18 жовтня 2007 р. Згідно з ухвалою виконкому директори інститутів внесли до цього положення свої зауваження. Академік НАН України Назарчук З.Т. зачитав проект нової редакції "Положення про порядок надання в академічних установах Західного наукового центру НАН України і МОН України службового житла і користування ним".

В обговоренні питання взяли участь: голова Львівської регіональної організації профспілки працівників НАН України к.г. – м.н. **Долішній Б.В.**, в.о. директора Інституту регіональних досліджень НАН України к.е.н. **Кравців В.С.**, заступник директора з загальних питань Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України **Пархета Р.Г.**

4. Про результати конкурсу на здобуття іменних премій Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради на 2008 р. і затвердження списків претендентів на обласні премії доповів членам виконкому директор Західного наукового центру **Зинюк О.Д.** В установах НАН України та вищих навчальних закладах Львівської області проведено конкурс на визначення кандидатів для отримання премій у 2008 р.

Західним науковим центром отримані списки претендентів від усіх установ, яким були виділені відповідні квоти. Усі зібрані документи після затвердження їх сьогоднішнім виконкомом будуть передані у Львівську обласну державну адміністрацію для подальшої підготовки рішення про надання премій конкретним особам.

5. З пропозицією підтримати клопотання Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка про висунення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки підручника із суспільної географії "Географія: світи, регіони, концепти" // Блій Г., Муллер П., Шаблій О.І. – К.: Либідь, 2004. – 740 с. виступив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, акад. НАН України **Назарчук З.Т.**

Виконком Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалив:

1. Доповідь акад. НАН України Ісаєвича Я.Д. взяти до уваги.
2. Ученому секретарю ЗНЦ, к.т.н. Корній В.В. узагальнити інформацію наукових установ та вищих навчальних закладів регіону щодо заходів із вшанування пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр. та направити її у Президію НАН України.
3. Доручити керівникам установ забезпечити вирішення організаційно-технічних питань з прокладення, заведення та підключення волоконно-оптичних ліній зв'язку (контроль за виконанням покласти на в.о. завідувача відділу ЗНЦ Романюка Р.Р.)
4. Остаточну редакцію "Положення про порядок надання службового житла в академічних установах Західного наукового центру НАН України і МОН України службового житла і користування ним" з врахуванням зауважень, викладених під час обговорення, затвердити на засіданні Ради Західного наукового центру.
5. Затвердити результати проведеного конкурсу на визначення кандидатів серед відомих учених та знаних фахівців, талановитих молодих учених та спеціалістів установ НАН України та вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації Львівщини для отримання у 2008 р. премій обласної державної адміністрації та обласної ради згідно з Положенням про премії та відповідні списки направити у Львівську обласну державну адміністрацію.
6. Підтримати висунення Львівського національного університету імені Івана Франка підручника із суспільної географії "Географія: світи, регіони, концепти" // Блій Г., Муллер П., Шаблій О.І. на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2008 рік та затвердити відгук Західного наукового центру на цей підручник.

14 грудня 2007 року – засідання Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Проблеми збереження металофонду та підвищення експлуатаційного ресурсу відповідальних об'єктів.
2. Про роботу спеціалізованих учених рад західного регіону України.
3. Про діяльність Науково-навчального центру ЗНЦ НАН України і МОН України з правами Відділення цільової підготовки при Національному університеті "Львівська політехніка".

Засідання Ради відкрив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, академік НАН України **Назарчук З.Т.**, який відмітив, що згідно з Указом Президента України № 1191/2007 від 10.12.2007 р. високої нагороди – Державної премії України в галузі науки і техніки – удостоєно низку науковців західного регіону. Зокрема:

- за цикл наукових праць "Супрамолекулярні координаційні сполуки": **МИСЬКІВ Мар'ян Григорович** – доктор хімічних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка;
- за розробку і впровадження високоефективних технологій отримання напівпровідникових кристалічних матеріалів групи АІІ ВІІ та виробів на їх основі для приладобудування: **МЕЛЬНИЧУК Степан Васильович** – доктор фізико-математичних наук, ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;
- за створення і впровадження комплексу вітчизняних технологій, технічних засобів, бурових інструментів та новітніх матеріалів для підвищення ефективності бурових робіт, спрямованих на збільшення видобутку нафти і газу в Україні: **ВЕКЕРИК Василь Іванович** – доктор технічних наук, завідувач кафедри Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу та **ЯРЕМІЙЧУК Роман Семенович** – доктор технічних наук, завідувач кафедри Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;
- за підручник "Медицина біологія". – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 656 с.: іл.: **ПІШАК Василь Павлович** – доктор медичних наук, ректор Буковинського державного медичного університету та **ВОРОБЕЦЬ Зіновій Дмитрович** – доктор біологічних наук, завідувач кафедри Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Академік НАН України Назарчук З.Т. привітав від імені усієї наукової громадськості регіону науковців з високою державною відзнакою і побажав їм подальшої творчої плідної праці на благо науки та України.

Далі академік НАН України Назарчук З.Т. відмітив, що у кожній індустріально-розвинутій країні проблема технологічної безпеки об'єктів основних галузей економіки має важливе державне значення в плані

запобігання руйнуванню або незапланованій зупинці особливо важливих об'єктів енергетики, промислового, комунального чи спеціального призначення, що експлуатуються тривалий час і значною мірою вичерпали нормативний ресурс роботи.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 червня 2003 р. затверджено концепцію Державної програми забезпечення технологічної безпеки в основних галузях економіки. Реалізація цієї концепції втілюється у конкретні заходи, зокрема через виконання спеціальних цільових програм щодо залучення сучасних досягнень науки в питаннях оцінювання безпеки експлуатації технологічного устаткування. На державному рівні різні аспекти цього питання вже двічі обговорювалось на засіданні Ради з національної безпеки і оборони України. Серед комплексних цільових програм НАН України є науково-технічна програма "Проблеми ресурсу і безпеки експлуатації конструкцій, споруд та машин".

Зокрема в рамках цієї програми підготовлено і опубліковано серію науково-технічних посібників, які спрямовані на допомогу інженерно-технічним працівникам конструкторських і промислових підприємств щодо оцінювання довговічності та надійності (ресурсу) елементів конструкцій тривалої експлуатації, зокрема мостових і будівельних конструкцій, теплових і атомних електростанцій, авіаційних матеріалів і конструкцій, конструкцій нафтогазового обладнання тощо.

Концепцією Державної програми забезпечення технологічної безпеки в основних галузях економіки передбачено створення не лише її галузевих, але й регіональних підпрограм. Як реалізується ця Концепція у нас, що зроблено у цьому плані на сьогодні?

1. З першого питання порядку денного проінформував членів Ради Президент Асоціації корозіоністів України, заступник директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України (ФМІ НАН України), член-кореспондент НАН України *Похмурський В.І.*

Програма розроблена Фізико-механічним інститутом ім. Г.В. Карпенка НАН України за участі Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Національного університету "Львівська політехніка", погоджена із замовниками конкретних проектів, бюро ЗНЦ НАН України і МОН України, відповідними управліннями Львівської ОДА і затверджена 20.03.2001 р. Після прийняття Кабінетом Міністрів України Розпорядження № 351-р від 11.06.2003 р. "Про схвалення Концепції Державної програми забезпечення технологічної безпеки в основних галузях економіки" у 2003 р. у Регіональну програму внесено доповнення і уточнення. Потім доповнення внесли і у 2005 р. На сьогодні програма включає такі основні розділи:

1. Теплові електростанції та енергопідприємства – 6 проектів;

2. Магістральні нафтогазопроводи та інфраструктура – 7 проектів;
3. Нафтогазовидобувні та гірничорудні підприємства – 5 проектів;
4. Хімічні та переробні підприємства – 2 проекти;
5. Будівлі та споруди – 3 проекти;
6. Вантажопідіймальні споруди (крани, ліфти, підйомники, канатні дороги, транспортери тощо) – 1 підрозділ;
7. Залізничні мережі та інші види транспорту – 2 проекти;
8. Теплові, водяні мережі та інші об'єкти комунального господарства – 3 проекти;
9. Інформаційно-технічне забезпечення та підготовка кадрів – 2 проекти.

В загальному програма передбачає виконання 31 проекту, в т.ч. окремої програми, що стосується виробництва та експлуатації підіймальних транспортних механізмів "Ліфт" на 2004-2008 рр., затвердженої Рішенням міської ради і міськвиконкому 21.11.2003 за № 988.

У результаті виконання програми за останні роки посилилася співпраця між науковими установами західного регіону та енергетичними, нафтогазовидобувними і нафтогазотранспортними підприємствами. Зокрема, в останні роки проведено обстеження трубопроводів живильної води, енергоблоків закритичного тиску Ладижинської ТЕС, що відпрацювали або допрацьовують розрахунковий ресурс. Вивчено механізм корозійно-механічного пошкодження трубопроводів. Готується новий нормативний документ з водопідготовки (ФМІ НАН України). Робота профінансована ДАЕК "Західенерго".

Розроблено додатково до існуючих метод прогнозування залишкового ресурсу паропроводів теплових електростанцій, що враховує непрогнозоване до цього часу крихке руйнування внаслідок водневої деградації матеріалу. Підготовлено проект нормативного документу (ФМІ НАН України). Робота частково профінансована ДАЕК "Західенерго".

Проведено аналіз пошкоджуваності роторно-бандажних вузлів турбогенераторів ТЕС та розроблено методичні вказівки з оцінки їх залишкового ресурсу (ФМІ НАН України). Часткове фінансування цієї роботи здійснено ДАЕК "Західенерго".

Проведено прогнозування залишкового ресурсу наземних ділянок переходів газопроводів з корозійними дефектами в опорних перерізах через ріки Свіча і Тиса (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ) та Інститут прикладних проблем механіки і математики НАН України (ІППММ). Робота профінансована ДК "Укртрансгаз".

Здійснено прогнозування залишкового ресурсу трьох ниток магістральних трубопроводів Іванцевичі-Долина через ріку біля села Стриганка (НУ "Львівська політехніка"). Робота профінансована УМГ "Львівтрансгаз".

Проведено обстеження стану протикорозійного захисту ряду об'єктів ДАК МН "Дружба" та видано рекомендації щодо проведення їх антико-

розійного захисту (ФМІ НАН України). Проведено діагностику стану бурового і нафтогазовидобувного обладнання та розроблено заходи щодо продовження терміну його подальшого терміну безаварійної експлуатації. Створено пересувну лабораторію, яку після дослідно-промислової перевірки передано для експлуатації на Шебелинському газовому родовищі (ІФНТУНГ). Робота профінансована ГПУ "Укргазвидобування".

Визначено умови безпечної експлуатації матеріалів газовидобувного обладнання за присутності сірководню у природному газі та вибрано нові ефективні інгібітори протикорозійного захисту (ФМІ НАН України). Робота частково профінансована ГПУ "Львівгазвидобування" та НВО "Галичина".

Постійно проводилися обстеження та паспортизація будівель і промислових споруд Західного регіону з метою їх ремонту, реконструкції і продовження безаварійного терміну експлуатації (ДПІ "Львівський промбудпроект" і Інститут проблем надійності машин і споруд). Робота профінансована промисловими підприємствами.

Виконано також роботи, пов'язані з діагностування металевих і залізобетонних мостів (ФМІ НАН України, НУ "Львівська політехніка"). Роботи частково профінансовані підприємствами "Укравтодор": постійно ведеться експертне обстеження вантажопідйомних механізмів і споруд, в першу чергу, пасажирських ліфтів з метою їх ремонту, реконструкції і продовження терміну безаварійної експлуатації. Львівським міськвиконкомом затверджено окрему програму "Ліфт", фінансування якої ведеться вкрай недостатньо.

Проводилася діагностика та відновлення деталей тепловозів і вагонів, їх захист від зношування і корозії (ФМІ НАН України). Роботи були профінансовані Львівським локомотиворемонтним заводом.

Здійснюється обстеження підземних колекторів і будівельних споруд та заліковування в них тріщиноподібних дефектів спеціальною ін'єкційною технологією для продовження терміну експлуатації (ФМІ НАН України, ДЦ "Техно-ресурс").

В цілому за цією програмою виконано робіт на суму більше 2 млн. грн. Однак деякі проекти, передбачені програмою, не виконані. Зокрема розроблено метод і апаратура для неруйнівного контролю деградації матеріалів згинів трубопроводів живильної води енергоблоків закритичного тиску. Але через відсутність фінансування з боку ДАЕК "Західенерго" практична реалізація цього проекту не здійснена.

Через відсутність фінансування не виконуються також проекти, пов'язані з обстеженням опор ліній високовольтних електропередач, визначення їх залишкового ресурсу та продовження терміну їх експлуатації, а також роботи, пов'язані з виявленням аварійних ділянок теплопроводів, обстеження металевих димових труб котелень та розробка рекомендацій щодо продовження їх терміну експлуатації.

Роботи з організації підготовки і перепідготовки фахівців з діагностики ресурсу металоконструкцій та їх протикорозійного захисту, а також

підготовки необхідних нормативних матеріалів не виконано, оскільки Львівська обласна рада не виділила необхідних коштів (80 тис. грн.). Ці роботи були підтримані комісією з питань промисловості і підприємництва, а також бюджетною комісією обласної ради, але фінансування так і не виділено.

Однак, необхідно відзначити, що керівництво області не залишало поза увагою хід виконання цієї програми. Зокрема, у 2003 р. хід виконання програми розглядався двічі у Львівській ОДА (у І-го заступника голови Л. Мельника та заступника І. Маковецького); у 2004 р. на круглому столі за участю керівників ОДА, асоціації "Галавто", Конфедерації ділових кіл Львівщини було створено Науково-координаційну раду для керівництва програмою, затверджено відповідне положення; у 2005 р. – на виїзному засіданні бюро ЗНЦ у ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України за участю представників ОДА та ряду промислових підприємств; у 2006 р. – на засіданні Науково-технічної спілки енергетиків України і уже у цьому році вдруге з ініціативи ЗНЦ НАН України і МОН України. Було й багато інших робочих нарад. Але попри все це Львівська обласна рада так і не спромоглася включити цю програму у план фінансування з місцевого бюджету, без чого низка проектів програми не може бути виконана.

На закінчення необхідно відзначити, що:

1. Формування "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2003-2010 рр." сприяло встановленню більш тісних контактів між науковцями західного регіону і працівниками промислових підприємств, що дало змогу розв'язати ряд важливих для регіону практичних проблем.
2. Для підвищення ефективності програми слід посилити контроль за ходом її виконання з боку Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації, у першому кварталі 2008 р. переглянути її структуру та доповнити новими актуальними проектами.
3. Для керівництва програмою затвердити науково-координаційну раду згідно з Додатком 1.

В обговоренні цього питання виступили:

- Перший віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини, к.т.н. **Срібний В.М.**, який відмітив, що програму "Ресурс" з боку науковців виконано. Але через відсутність фінансування не виконуються проекти, пов'язані з обстеженням опор ліній високовольтних електропередач, визначення їх залишкового ресурсу та продовження терміну їх експлуатації. Роботи, пов'язані з виявленням аварійних ділянок теплопроводів, обстеження металевих димових труб котелень та розробка рекомендацій щодо продовження їх терміну експлуатації також не проводилися через відсутність фінансування. Поза увагою у нашому місті залишились також ліфти. З місцевого бюджету на виконання цієї програми не виділено жодних коштів. У 2005 р. у Львові

створено Програму надійності ліфтів і включено її у регіональну програму "Ресурс". Але ніхто і на це не виділив жодної копійки.

- Генеральний директор підприємства "Інститут надійності машин і споруд" *Москв'як Є.В.* відзначив, що спеціалісти його інституту провели дослідження 16 ліфтів у Франківському районі Львова – жоден з них не був справний.
- Свою тривогу щодо ситуації з проблемою забезпечення надійного і сталого розвитку нашої економіки висловив директор ФМІ НАН України, академік НАН України *Панасюк В.В.*, поклавши значну відповідальність за ситуацію в області на облдержадміністрацію і обласну раду.

В обговоренні взяли участь також начальник відділу ДП "ЛКБ Мінпаливенерго" *Харандюк Т.М.*, ректор Національного лісотехнічного університету України, академік НАН України *Туниця Ю.Ю.*, ректор Національного університету водного господарства і природокористування (м. Рівне), професор *Гурин В.А.*

2. По другому питанню *"Про роботу спеціалізованих учених рад західного регіону України"* доповідь виголосив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Назарчук З.Т. Він проінформував, що у роботі Ради ЗНЦ з розгляду цього питання беруть участь перший заступник голови ВАК України *Бойко Р.В.* та вчений секретар ВАК України *Бондаренко В.Д.* За попередньою домовленістю вони погодились проінформувати учасників засідання з останніми тенденціями в роботі ВАК України та сформулювати вимоги до спецрад, які мають покращити ефективність підготовки наукових кадрів в Україні.

Україна володіє вагомим кадровим науково-технічним потенціалом, який може досить відчутно впливати на її соціально-економічний розвиток. За рівнем такого впливу – 4,6 дослідників на 1000 осіб економічно активного населення – Україна дещо поступається країнам ЄС (цей показник складає 5,7 – для перших 15 країн ЄС), проте випереджає нових членів цього Союзу, зокрема Словенію (4,5), Словаччину та Угорщину (3,7), а також Польщу (3,3). Водночас чисельність наукових кадрів в Україні, на відміну від переважної більшості європейських країн, зменшується, що погіршує передумови успішної реалізації євроінтеграційних прагнень держави.

У період економічного зростання України в останні роки дещо відновився попит на вітчизняну науково-технологічну продукцію. Внаслідок цього збільшилися обсяги фінансування науки (частка видатків зросла з 1,20 % ВВП у 2000 р. до 1,37 % – у 2004 р.). Це загальмувало процеси руйнації науково-технічного потенціалу та дало поштовх для розвитку наукової сфери, оскільки кількість науковців вже з 2004 р. дещо зростає.

Відповідно до спільного наказу МОН України, НАН України і ВАК України № 195/75/143 від 11.03.2004 р. "Про порядок створення

спеціалізованих вчених рад" Західний науковий центр НАН України і МОН України розглядає заяви від вищих навчальних закладів та установ НАН України про створення та перереєстрацію спеціалізованих вчених рад із правом приймати до розгляду та проводити захисти дисертацій і готує відповідні подання до МОН України і ВАК України.

Слід відзначити, що діяльність Західного наукового центру охоплює вже 8 західних областей України – Львівську, Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Рівненську, Тернопільську, Чернівецьку та Хмельницьку. Власне цього року науковці, освітяни Хмельниччини та керівництво Хмельницької ОДА виступили з проханням про співпрацю і за погодженням з Президією НАН України Хмельницька область введена до складу Західного наукового центру НАН України і МОН України.

Академік НАН України коротко повідомив про наявний кадровий науковий потенціал цих областей. На даний час у Західному регіоні функціонує 26 установ Національної академії наук, більше 80 вищих навчальних закладів III- IV рівня акредитації, понад 60 галузевих науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ.

Усього у Західному регіоні України працює понад 16000 науковців, з поміж них – 8 академіків та 19 членів-кореспондентів НАН України, понад 60 – академіків і членів-кореспондентів галузевих академій, понад 1500 докторів наук та понад 9000 кандидатів наук. Західний регіон впевнено займає третє місце в Україні за кількістю кандидатів та докторів наук як у загальній чисельності, так і за їх участю у сфері НДДКР.

Якщо проаналізувати віковий розподіл докторів та кандидатів наук, зокрема, на Львівщині, то частка молодих науковців є низькою. Хоча в останні роки наукові установи та ВНЗ не відчувають проблеми в залученні молоді до наукової роботи, про що свідчать конкурси в аспірантуру. Цьому сприяє налагоджена на Львівщині система надання іменних премій та стипендій (включаючи обласні, академічні, президентські тощо). Однак якість фахової підготовки молодого наукового поповнення бажає бути кращою.

На сьогодні у 8 установах НАН України та у 30 вищих навчальних закладах регіону функціонують спеціалізовані вчені ради. Слід відмітити, що чисельність спеціалізованих учених рад у західному регіоні України за останні 10 років зросла майже вдвічі.

Аналіз мережі спецрад західного регіону показує, що їх кількість та персональний склад відповідає масштабу діяльності установ та їх статусу в регіоні. Найбільша кількість спецрад є на Львівщині (всього 60, із них докторських – 43). У решти семи областях функціонує 46 спецрад (із них докторських – 20). На Львівщині зосереджений і найбільш чисельний штат висококваліфікованих науковців: працює біля 900 докторів наук (із 1500 докторів наук по західному регіону) та 5000 кандидатів наук (із 9000 – по регіону). В інших семи областях західної України чисельність докторів та кандидатів наук складає 600 і 4000 відповідно.

Згідно з даними ВАК України на вересень 2007 р. кількість спецрад в

областях, що входять до складу ЗНЦ, є такою:

Область	Кількість спецрад		Всього
	докторських	кандидатських	
Львівська	43	17	60
Івано-Франківська	6	4	10
Тернопільська	5	6	11
Чернівецька	5	4	9
Закарпатська	4	1	5
Хмельницька	1	4	5
Рівненська	1	2	3
Волинська	-	3	3

Розподіл спеціалізованих учених рад у регіональних наукових центрах України представлений в таблиці.

Науковий центр	Всього спецрад	По областях		
м. Київ і Київська обл.	316	305	11	-
Західний (8 областей Західної України)	106			
Північно-східний (Харківська, Полтавська, Сумська обл.)	126	111	9	6
Центральний (Вінницька, Житомирська, Чернігівська обл.)	17	10	3	4
Південний (Одеська, Херсонська, Миколаївська обл.)	47	38	6	3
Придніпровський (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська обл.)	51	40	8	3
Донецький (Донецька, Луганська обл.)	51	38	13	-
Кримський (Сімферополь, Севастополь, Ялта)	25	14	7	4
Всього	739			

Як бачимо, Західний регіон України має широко представлену мережу спецрад, хоча це не є основним показником забезпечення висококваліфікованими науковими кадрами. Таким показником може бути кількість наукових працівників на 1000 мешканців. Чисельність населення України зараз складає біля 47 млн., а у науковій сфері працює біля 180 тисяч дослідників. У середньому по Україні на 1000 її мешканців припадає 3,8 науковців, а по західних областях, де проживає понад 25 % населення України цей показник складає 1,3 (близько 12 млн. жителів, а науковців – 16 тис.). Для Львівської області цей показник становить 4,4.

Наявність в університетах та наукових установах Західного регіону висококваліфікованих наукових кадрів та наукових шкіл, відомих не тільки в Україні, але й за кордоном, відповідної лабораторно-матеріальної

бази і власних фахових видань створює сприятливі умови для якісної підготовки, експертизи і захисту дисертаційних робіт на здобуття відповідного наукового ступеня, а функціонування спеціалізованих вчених рад дає можливість забезпечити потреби виробничих підприємств, освітніх і наукових інституцій заходу України у висококваліфікованих наукових кадрах. Однак, не завжди наявність висококваліфікованих наукових кадрів, наукових колективів та відповідної лабораторно-матеріальної бази є достатніми підставами для створення спецради. Необхідно враховувати і такі умови, як існування в регіоні аналогічних рад, потребу у кадрах високої кваліфікації відповідної області чи регіону, потребу виробничого сектору у проведенні відповідних наукових досліджень та впровадженні певних розробок тощо.

Від часу дії спільного наказу у Західному науковому центрі після ретельного розгляду поданих документів відповідними експертами (заяви, обґрунтування доцільності створення спеціалізованих учених рад, списку членів спецради за формою 1 ВАК) Західний науковий центр розглянув заяви, підготував і видав подання щодо створення 117 спеціалізованих учених рад. Заяви ректоратів двох вищих навчальних закладів після опрацювання відповідними експертними комісіями були відхилені, оскільки подані документи містили неправдиві дані щодо персонального складу спецрад і не відповідали вимогам нормативних документів ВАК України. Також було відхилено одну заяву щодо розширення повноважень діючої спецради у зв'язку з відсутністю у її складі необхідної кількості фахівців (за основним місцем праці) за новою спеціальністю.

Проаналізувавши характерні помилки при поданні документів для їх розгляду у ЗНЦ, питання про роботу спецрад винесли на засідання виконкому Ради ЗНЦ 18 жовтня 2007 р. Найбільш поширеною є помилка при формуванні списків членів спецради (форма 1, затверджена ВАК України) – внесення сумісників як працівників базової установи, що суперечить п. 2.2 Вимог до персонального складу спеціалізованої вченої ради Положення про спеціалізовані вчені ради (затвердженого наказом ВАК України). Тому ми запропонували підтвердити статус працівників базової установи, подавши копії трудових книжок (перша сторінка і останній запис про зарахування). Ще однією характерною помилкою є те, що у список публікацій часто вносять матеріали конференцій, посібники, що не відповідає вимогам ВАК України, а також невисокий рівень самих видань, де публікуються кандидати у члени ради (в основному, це Вісники своїх установ). Обговоривши на засіданні виконкому Ради цю та ряд інших проблем, було прийнято рішення рекомендувати затвердити цей порядок на Раді ЗНЦ і відтак розмістити інформацію на сайті ЗНЦ. Після оприлюднення цієї пропозиції на виконкомі Ради ЗНЦ керівники установ і ВНЗ стали більш ретельно підходити до формування персонального складу спецрад при їх установах.

Заслужують на увагу та підтримку такі заходи, націлені на

покращання системи підготовки наукових кадрів в Україні, підвищення ефективності використання наявного кадрового потенціалу та створення умов для його гармонійного розвитку:

- підвищення ефективності відбору та навчання в аспірантурі;
- перегляд Переліку фахових видань ВАК України у бік суттєвого скорочення вітчизняної наукової періодики зокрема, вилучення різних збірників праць та обов'язкового включення рейтингових журналів із т. зв. "філадельфійського" списку;
- скорочення кількості спеціалізованих учених рад разом із переглядом номенклатури наукових спеціальностей з метою уникнення надмірної їх деталізації;
- посилення уваги до якості попередньої експертизи дисертацій у спеціалізованих учених радах;
- зменшення потоку документів від спеціалізованих учених рад до Вищої атестаційної комісії України та адміністративного впливу ВАК України у спосіб передання частини її функцій у відання спеціалізованих учених рад зі збереженням за ВАК наглядової функції;
- приведення вітчизняних вимог до наукових ступенів і учених звань у відповідність до західноєвропейських стандартів;
- вдосконалення системи оплати праці наукових та педагогічних працівників, відповідно до їх внеску у підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації;
- створення цілісної, відкритої системи продукування наукових кадрів відповідно до потреб науково-технологічного розвитку країни.

Для поліпшення кадрового потенціалу в усіх наукових, навчальних і дослідницьких установах, доцільно було б перетворити аспірантуру й докторантуру у структури, які б підпорядковувалися і вищій школі, і державним академіям наук. Можна було б передбачити в межах окремих наукових напрямів спеціалізовані комісії для добору кандидатів в аспірантуру й докторантуру, визначення тематики дисертаційних досліджень, розподілу випускників аспірантури та докторантури.

З досягненням гармонізації вітчизняної системи підготовки наукових кадрів відповідного розвитку набудуть перспективні напрями науки і техніки шляхом перерозподілу зростаючих обсягів фінансування, виникатимуть додаткові чинники для суттєвої зміни структури кошторису видатків на наукову діяльність; можливе активне залучення іноземних молодих науковців та інтелектуальної імміграції у ті перспективні наукові галузі, які нині перебувають у кадровій кризі. Такі підходи і реалізація запропонованих вище заходів стимулюватимуть розвиток науково-технічного й загалом інтелектуального потенціалу України, що відповідає її національним інтересам та є ключовим важелем динамічного розвитку економіки й зростання добробуту українського суспільства.

З інформацією про роботу ВАК України виступив заступник голови ВАК **Бойко Р.В.** Вища атестаційна комісія України провела аналіз

підсумків діяльності у галузі атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації упродовж 2006 р. і подає наступну інформацію.

Президія ВАК України на своїх засіданнях у 2006 р. прийняла рішення про видачу 743 дипломів доктора наук та 5371 диплома кандидата наук у 25 галузях наук. Аналіз динаміки загальної кількості захистів докторських дисертацій показав, що тенденція збільшення їх кількості, характерна для трьох останніх років, зберігається.

Аналіз динаміки за галузями науки порівняно з 2005 р. показав помірне, але впевнене зростання кількісних показників, крім галузей, в яких таке зростання можна назвати стрімким. Мається на увазі, що при плануванні державного замовлення на прийом до аспірантури чи при затвердженні тем дисертаційних робіт слід керуватися інформацією про забезпеченість вченими тієї чи іншої галузі знань.

За нового порядку присудження наукових ступенів, коли це право буде надаватися безпосередньо науковій установі чи університету (згідно з Болонським процесом), персональну відповідальність за науковий рівень дисертації, новизну наукових результатів нестиме ректор чи директор установи, адже якість наукової роботи – це ім'я установи.

Крім того, за значні досягнення у науковій діяльності ВАК України присвоює вчене звання старшого наукового співробітника. У 2006 р. ВАК України прийняла рішення про видачу 993 атестатів старшого наукового співробітника. Раптове збільшення кількісних показників відбулося у 2003 р. – на 44 %, що пояснюється підвищенням доплати за вчене звання.

З метою вдосконалення переліку спеціальностей, за якими присуджуються наукові ступені і присвоюються вчені звання, здійснюється підготовка і проводиться атестація наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації розроблено постанову КМ України "Про внесення змін та доповнень до "Переліку галузей наук, з яких може бути присуджений науковий ступінь". Відкрито нові галузі наук, за якими проводитиметься захист дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

В обговоренні доповіді виступив і учений секретар ВАК України **Бондаренко В.Д.**, який наголосив, що основна мета Болонського процесу – боротьба за якість дисертацій, тобто за якість наукової роботи. Головний акцент – дати право керівникам установ і ректорам університетів, у яких створено спеціалізовані учені ради, присуджувати науковий ступінь. Якщо в установі чи вищому навчальному закладі є 5-6 докторів з даної спеціальності, то установі буде надаватися таке право.

Але ВАК України залишає за собою виготовлення бланків для дипломів кандидатів і докторів наук. Бондаренко В.Д. наголосив, що експертними радами та працівниками апарату ВАК України за звітний період виявлені факти порушень нормативних документів, текстових запозичень без посилання на джерело, невідповідність паспорту спеціальності, неповноти опублікування результатів дисертаційних досліджень, незавершеності дисертаційних робіт тощо. Також відхилено 8 клопотань

про створення спеціалізованих учених рад та припинено повноваження 2 спецрад. Крім цього зараз введено певні зміни до порядку присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук – відмінено провідні установи.

В обговоренні також взяли участь: заст. директора Інституту фізичної оптики МОН України, проф. **Влох Р.О.**, директор Інституту фізики конденсованих систем, чл. – кор. НАН України **Мриглод І.М.**, ректор Національного лісотехнічного університету України, акад. НАН України **Туниця Ю.Ю.**

3. З доповіддю "Про діяльність Науково-навчального центру ЗНЦ НАН України і МОН України з правами Відділення цільової підготовки при НУ "Львівська політехніка" виступив директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, професор **Кушнір Р.М.**

Співпраця академічних установ ЗНЦ і вузів регіону базується на усталених довголітніх науково-освітніх зв'язках в рамках сформованої у ЗНЦ НАН України під керівництвом академіка Я.С. Підстригача системи "школа-ВНЗ-НДІ" та є її найважливішим елементом. Ця система базується на виявленні найбільш здібних школярів і залученні їх до поглибленого вивчення вибраних предметів у спеціалізованих ліцеях, гімназіях та Малій академії наук. На етапі університетського навчання такі студенти повинні бути залучені до активної наукової роботи, зокрема, через співпрацю із науковцями академічних установ. В результаті, найбільш здатні до наукової діяльності випускники повинні стати поповненням цих установ і профільних кафедр вищих навчальних закладів.

Одним із основних партнерів установ НАН України в такій співпраці є Національний університет "Львівська політехніка", випускники якого становлять значну частину поповнення академічних установ і не лише у м. Львові. З цим Університетом, зокрема, активно співпрацюють Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка (ФМІ), Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача (ІППММ), Інститут фізики конденсованих систем (ІФКС), Інститут регіональних досліджень (ІРД), Інститут геології та геохімії горючих копалин (ІГГК), Карпатське відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна, Центр математичного моделювання ІППММ ім. Я.С. Підстригача, розташовані у м. Львові, та низка інших академічних установ.

Об'єктивними передумовами такої співпраці є наявність у кожному із учбових Інститутів НУ "Львівська політехніка" значної частини професорсько-викладацького складу, яка тісно пов'язана спільними напрямками наукових досліджень і у більшості випадків перебували в аспірантурі чи у докторантурі установ НАН України, захищали там свої кандидатські та докторські дисертації. Цілком природно, що у цьому випадку значна кількість магістерських робіт формується за близькою тематикою до установ НАН України, які проявляють значний інтерес до

таких випускників Університету. Як приклади наведу Інститут прикладної математики і фундаментальних наук Університету, де значна частина професорсько-викладацького складу є вихідцями із ІППММ та ІФКС; в Інституті інженерної механіки і транспорту Університету – з ФМІ та ІППММ; в Інституті економіки та менеджменту Університету – з ІРД та інші. Так, лише за 3 останні роки викладачами Інституту прикладної математики і фундаментальних наук Університету у співпраці з провідними вченими ІППММ чл. – кор. НАН України Бураком Я.Й. і Пташником Б.Й., професорами Гачкевичем О.Р., Кушніром Р.М., Лопушанським О.В. та іншими захищено 3 докторські (Ільків В.С., Мусій Р.С. і Сухорольський М.А.) та 6 кандидатських дисертацій. Щороку 2-3 магістри з прикладної математики після підготовки своїх магістерських робіт на базі цього академічного інституту поступають до аспірантури або розпочинають свої наукові дослідження як молоді спеціалісти-стажисти. У поточному році сформовано і розпочато виконання 2 спільних проектів з Державного фонду фундаментальних досліджень МОН України.

Наявна до недавнього часу співпраця реалізовувалася створенням спільних кафедр чи їх філій при Університеті, формуванням спільних наукових проектів або грантів, взаємовигідним використанням виробничо-експериментальної бази, спільною підготовкою кадрів вищої кваліфікації. Як приклад можна навести організовану у 1993 р. проф. Бобицьким Я.В., формування якого як високкваліфікованого спеціаліста відбувалося в ІППММ, кафедру фотоніки Університету. Її діяльність з часу створення концептуально передбачала тісне співробітництво з установами НАН України. Для концентрації науково-педагогічного потенціалу, науково-технічної бази в галузі лазерної технології, оптоелектроніки та фотоніки, а також для координації перспективних наукових досліджень західного регіону було організовано дві філії цієї кафедри в установах НАН України:

- для підвищення рівня підготовки з блоку дисциплін лазерної індустрійної, нано- і мікротехнологійної – на базі лабораторії лазерної технології матеріалів при ІППММ (заст. зав. каф. по філії к.ф. – м.н. Котлярчук Б.К.);
- для підвищення рівня підготовки з блоку дисциплін лазерної і фотонної інформаційної технологій – на базі відділу оптичних інформаційних систем сектору фізикометрії ФМІ (заст. зав. каф. по філії д.т.н. Муравський Л.І.).

Лабораторно-матеріальна база, а також висококваліфіковані співробітники академічних установ, що працюють на правах сумісництва, забезпечують якісний навчально-науковий процес. Це дало можливість кафедрі розширити науково-дослідну базу, поле для реальних магістерських робіт, оперативно орієнтуватися і аналізувати світові тенденції розвитку фотоніки та променевих технологій. Обидві академічні установи поповнилися готовими до наукової роботи магістрами-випускниками цієї кафедри. Подібна співпраця склалася і по інших філіях

Університету при установах НАН України.

Аналіз нових можливостей, які сформовані, зокрема у Договорі між НАН України та Міністерством освіти і науки України від 12.06.2002 р., затвердженому спільним рішенням № 5-13/постановою № 154 Колегії Міністерства і Президії Академії (цей Договір пролонгований на наступні 5 років), показав доцільність формування нових структур – науково-навчальних комплексів, які у поєднанні із функціонуючими філіями кафедр дають можливість співпрацювати низці академічних установ ЗНЦ НАН України і МОН України і основних навчальних Інститутів НУ "Львівська політехніка" в рамках єдиного Науково-навчального центру з правами Відділення цільової підготовки. Такі Відділення вже ефективно функціонують з 1994-1995 рр. зокрема, при Київському національному університеті ім. Т.Г. Шевченка (до співпраці з основними факультетами Університету тут задіяні 15 академічних установ), при НТУ України "КПІ" (задіяні практично всі київські академічні установи фізико-технічного профілю, які об'єднані у 9 секцій за напрямками своєї діяльності). З 2003 р. в м. Харкові працює академічний науково-освітній комплекс "Ресурс", в якому співпрацюють Інституту проблем машинобудування НАН України і Національний науковий центр "Харківський фізико-технічний університет" з 8 вищими навчальними закладами міста. Саме на забезпечення діяльності таких Відділень цільової підготовки Національна академія наук щорічно виділяє достатньо значні кошти (зокрема 2,25 млн. грн. на 2007 р.) для підготовки кадрів фізико-технічного напрямку вищими навчальними закладами III і IV р. а. для установ НАН України.

Потреба в координації зусиль для взаємовигідного співробітництва привела до підписання наприкінці 2006 р. "Договору про співробітництво у галузі наукових досліджень та спільної підготовки спеціалістів між установами ЗНЦ НАН України і МОН України та НУ "Львівська політехніка", до реалізації якого зголосилися 6 вище названих академічних установ м. Львова та 9 основних учбових Інститутів Університету. Особлива увага у цьому Договорі акцентована на питаннях підготовки молодих спеціалістів для установ НАН України в рамках створюваного для цієї мети Відділення цільової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерних та науково-педагогічних кадрів, поєднання зусиль для підготовки кадрів вищої кваліфікації, розширення співробітництва при проведенні спільних наукових досліджень і науково-технічних розробок, використання унікального і коштовного обладнання тощо. Договір є відкритим до підключення зацікавлених у такому співробітництві інших установ НАН України.

Реалізація цього Договору впродовж поточного року полягала у завершенні оформлення структури Відділення і відпрацювання основних напрямків його роботи. До створеного дещо раніше науково-навчального комплексу "Економосвіта" Інституту регіональних досліджень НАН України та Інституту економіки і менеджменту Університету із залученням

низки інших вищих навчальних закладів економічного профілю регіону, додалися ще 2 нових науково-навчальні комплекси: з інженерної механіки ФМІ та ІППММ, Інституту інженерної механіки та транспорту Університету, а також з прикладної математики ІППММ та Інституту прикладної математики і фундаментальних наук Університету, що було передбачено спільним рішенням № 14/1-13/постановою № 302 Колегії Міністерства і Президії Академії від 22.11.2006 р. Діяльність останнього комплексу, а також функціонування близьких за напрямками філій кафедр Університету вимагає його реорганізації у напрямках прикладної математики і фізики та проблем матеріалознавства і долучення до його діяльності ІФКС, ФМІ та ЦММ ІППММ. У стадії завершення формування перебувають ще 2 нових науково-навчальних комплексів з геодинаміки Інституту геології та геохімії горючих копалин і Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Суботіна НАН України та Інституту геодезії Університету, а також з комп'ютерних інформаційних технологій та математичного моделювання ІППММ і його Центру математичного моделювання, ФМІ та Інституту комп'ютерних інформаційних технологій Університету. Формується також низка філій кафедр при академічних установах.

Набутий практичний досвід співпраці дозволив достатньо повноцінно опрацювати "Положення про Науково-навчальний центр з правами Відділення цільової підготовки НУ "Львівська політехніка" та ЗНЦ НАН України і МОН України. Метою діяльності Відділення є підготовка фахівців з підвищеним творчим потенціалом для установ НАН України та Національного університету "Львівська політехніка" з актуальних напрямів розвитку науки і техніки із застосуванням інноваційних моделей організації навчального процесу та наукових досліджень. До основних напрямків діяльності Відділення віднесено:

- проведення профорієнтаційної роботи та підготовки до наукової діяльності найбільш здібних учнів фізико-математичних ліцеїв, гімназій та спеціалізованих шкіл відповідного профілю м. Львова та інших міст України;
- відбір талановитих студентів Університету під час навчання за програмами ОКР "бакалавр" для подальшого навчання у Відділенні за програмами ОКР "магістр" шляхом викладання спецкурсів ученими установ НАН України та НУ "Львівська політехніка", виконання курсових робіт за напрямками майбутньої наукової діяльності;
- підготовка фахівців з повною вищою освітою за програмою ОКР "магістр" відповідно до державних стандартів освіти шляхом викладання спецкурсів ученими установ НАН України та НУ "Львівська політехніка", виконання курсових та магістерських робіт, обов'язкової участі у наукових дослідженнях з метою подальшої роботи в установах НАН України, НУ "Львівська політехніка" в актуальних напрямках розвитку науки і техніки;
- перепідготовка (підвищення кваліфікації) фахівців за спеціальностями Відділення, яких потребують наукові установи відповідного профілю, вищі навчальні заклади та промислові підприємства, використання при

цьому можливостей міжнародного наукового співробітництва за освітніми та науковими проектами;

- підготовка пропозицій щодо відкриття нових спеціальностей і спеціалізацій з пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки;
- створення умов для залучення студентів, викладачів та науковців НУ "Львівська політехніка" до проведення фундаментальних та прикладних наукових дослідних робіт спільно з фахівцями НАН України;
- розширення тематики науково-дослідних робіт з залученням до їх виконання студентів Відділень, що сприятиме формуванню в них навичок наукової діяльності, розкриттю та об'єктивному оцінюванню їх професійних здібностей;
- залучення провідних науковців НАН України до проведення навчальних занять з аспірантами Університету; створення умов для викладачів та науковців університету у підвищенні їх кваліфікації, стажуванні, проведенні спільних наукових досліджень на базі академічних установ;
- підготовка спеціалістів вищої кваліфікації через аспірантуру та шляхом прикріплення як здобувачів в наукових установах НАН України;
- формування творчих колективів науковців НАН України та викладачів НУ "Львівська політехніка" для підготовки підручників, навчальних посібників та монографій;
- виконання науково-дослідних та науково-технологічних розробок з актуальних проблем за замовленнями державних, громадських та інших організацій України та інших країн, участь у підготовці та виконанні міжнародних проектів при необхідності шляхом об'єднання зусиль учених установ НАН України та НУ "Львівська політехніка" із залученням студентів, що навчаються у Відділенні;
- придбання необхідних матеріалів і виробів для забезпечення навчального процесу тощо.

Зараз починається новий важливий етап становлення сформованого на основі цього Положення Відділення цільової підготовки, відпрацювання навчально-методичних і фінансово-економічних аспектів його функціонування. Відчутною є зацікавленість всіх зазначених вище академічних установ та учбових інститутів Університету у забезпеченні реалізації всіх можливостей для підвищення рівня підготовки магістрів та їх майбутньої наукової спеціалізації, вдосконалення існуючих та запровадження нових організаційних структур для проведення такої роботи.

Поряд із подальшим розвитком на такій основі співпраці з НУ "Львівська політехніка" виникає потреба аналогічній співпраці академічних установ ЗНЦ та й усієї НАН України з основними національними університетами регіону (Львівським, Волинським, Прикарпатським, Чернівецьким, Ужгородським, Івано-Франківським нафти і газу, Тернопільським економічним) та іншими ВНЗ регіону (Луцьким, Тернопільським і Хмельницьким технічними університетами, Дрогобицьким педагогічним, університетами медичного і сільськогосподарського профілів), зокрема з

підготовки фахівців за сучасними напрямками науки (математичного і комп'ютерного моделювання, нано-, біо- та інформаційних технологій, генетики, матеріалознавства тощо). Західний науковий центр НАН України і МОН України, як координуючий орган у Західному регіоні України з проведення наукових досліджень та забезпечення підготовки висококваліфікованих наукових кадрів, повинен у співпраці з Радами ректорів ВНЗ регіону постійно займатися цією роботою, використовуючи при цьому нові організаційні форми і можливості.

В обговоренні виступив проректор з наукової роботи НУ "Львівська політехніка" проф. **Піх З.Г.**, який зачитав основні пункти Положення про Науково-навчальний центр з правами Відділення цільової підготовки Національного університету "Львівська політехніка" та Західного наукового центру НАН України і МОН України і сказав, що діяльність цього Відділення має на меті підготовку фахівців з підвищеним творчим потенціалом для установ НАН України і Національного університету "Львівська політехніка". Йдеться передусім про підготовку спеціалістів з актуальних напрямів розвитку науки і техніки зі застосуванням інноваційних моделей організації навчального процесу та наукових досліджень.

У обговоренні також взяв участь чл.-кор. НАН України **Стасюк І.В.**

Рада Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалила:

1. Схвалити роботу Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України щодо формування і організації виконання регіональної програми "РЕСУРС";
2. Фізико-механічному інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України разом із Західним науковим центром та іншими зацікавленими організаціями переглянути структуру програми, доповнити її новими актуальними проектами і подати її для перезатвердження в установленому порядку органам місцевої влади.
3. Затвердити науково-координаційну раду програми згідно з додатком 1 для оперативного керівництва регіональною програмою "РЕСУРС".
4. Доручити керівництву ЗНЦ звернутись із обґрунтованим клопотанням до Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради щодо включення регіональної програми "РЕСУРС" до переліку обласних програм із забезпеченням її часткового фінансування з місцевого бюджету; контроль за реалізацією цього пункту доручити члену ради ЗНЦ, члену-кореспонденту НАН України Похмурському В.І.
5. Західному науковому центру НАН України та МОН України звернутися до керівництва Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей з пропозицією розробити аналогічні програми з урахуванням специфіки кожної з областей; підготовку відповідних пропозицій та координацію цієї роботи доручити обласним науково-координаційним радам ЗНЦ.

6. Затвердити порядок розгляду заяв щодо створення і перереєстрації спеціалізованих вчених рад в установах Західного наукового центру НАН України і МОН України, рекомендований виконкомом Ради ЗНЦ 18.10.2007 р. (див. сайт www.znc.com.ua)
7. Секціям ЗНЦ проаналізувати існуючі при вищих навчальних закладах та наукових установах Західного регіону України періодичні видання з точки зору їх рейтингу у світовій науковій періодиці; результати відповідного аналізу доповісти на одному із засідань виконкому у першому кварталі 2008 р. з метою вироблення пропозицій щодо перегляду критеріїв та скорочення списку фахових видань.
8. З метою удосконалення діяльності спеціалізованих учених рад регіону у першому півріччі 2008 р. на засіданнях секцій ЗНЦ проаналізувати ефективність функціонування спецрад за спеціальностями, які відповідають напрямкам секцій, а також підготувати та подати до ЗНЦ пропозиції щодо оптимізації існуючої мережі спецрад у західних областях України.
9. Керівництву ЗНЦ при розгляді заяв вищих навчальних закладів та наукових установ Західного регіону України щодо створення спеціалізованих учених рад враховувати звіт про діяльність даної ради протягом її попередньої каденції, а також наявність зауважень до її роботи від ВАК України.
10. Вважати за доцільне поширити дію спільного наказу МОН України, НАН України та ВАК України № 195/75/143 "Про порядок створення спеціалізованих вчених рад" від 11.03.2004 р. на всі вітчизняні наукові та навчальні установи, де функціонують спецради; керівництву ЗНЦ звернутись з відповідним клопотанням до ВАК України.
11. Схвалити діяльність Західного наукового центру НАН України і МОН України, установ НАН України, ректорату та інститутів Національного університету "Львівська політехніка" з формування базової структури Відділення.
12. Затвердити "Положення про Науково-навчальний центр з правами Відділення цільової підготовки Національного університету "Львівська політехніка" та Західного наукового центру НАН України і МОН України" і його базову структуру.
13. Звернутися до Вченої ради Національного університету "Львівська політехніка" з пропозицією розглянути "Положення про Науково-навчальний центр з правами Відділення цільової підготовки Національного університету "Львівська політехніка" та Західного наукового центру НАН України і МОН України" і базову структуру Відділення та затвердити їх.
14. Звернутися до Президії НАН України з проханням профінансувати діяльність Відділення у 2008 р. відповідно до запланованих обсягів, які подані Західним науковим центром НАН України і МОН України для включення до проекту фінансування НАН України з Державного бюджету України на 2008 р.

Склад

Науково-координаційної та експертної ради з виконання
"Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій,
споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів та продовження
терміну їх безаварійної роботи на 2003-2010 рр."

№ п/п	П.І.Б.	Посада
Співголови ради		
1	П'ятак Валерій Альбертович	перший заступник голови Львівської ОДА (за згодою)
2	Захарчишин Лев Леонідович	заступник голови Львівської обласної ради (за згодою)
3	Похмурський Василь Іванович	заступник директора ФМІ НАН України, керівник програми
4	Срібний Василь Михайлович	перший віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини
Члени ради		
5	Давидяк Степан Іванович	голова бюджетної комісії Львівської обласної ради
6	Білів Іван Федорович	директор ДТІ "Львівський промбудпроект"
7	Зинюк Олег Дмитрович	заступник голови ЗНЦ, директор ЗНЦ НАН України і МОН України
8	Крошняк Богдан Володимирович	генеральний директор асоціації "Галавто"
9	Москв'як Євген Васильович	директор підприємства "Інститут надійності машин і споруд"
10	Омеляновський Петро Йосипович	президент ДАЕК "Західенерго"
11	Синютка Олег Михайлович	перший заступник міського голови м. Львова
12	Терех Ігор Григорович	заступник начальника територіального управління Держнаглядохоронпраці
13	Титаренко Олексій Федорович	начальник головного управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Львівської ОДА
14	Чупирка Володимир Григорович	директор ЛФМН "Дружба"

1 лютого 2008 р.

– засідання виконкому Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Про розширене засідання Президії НАН України 15 січня 2008 р. та завдання академічних інститутів ЗНЦ.
2. Про ювілейне видання Західного наукового центру, присвячене 90-річчю НАН України.
3. Про використання у 2007 р. коштів, передбачених на придбання службового житла для учених установ НАН України м. Львова.
4. Про хід виконання рішень виконкому і Ради ЗНЦ у 2007 р. та затвердження плану роботи Центру на 2008 р.

На початку засідання було підписано Програму співробітництва науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів Західного та Донецького регіонів України на 2007-2011 рр.

Інформація з першого питання надав голова Західного наукового центру академік НАН України **Назарчук З.Т.**

15 січня 2008 р. відбулось розширене засідання Президії НАН України, у якому взяла участь прем'єр-міністр України Тимошенко Ю.В., міністр економіки України чл.-кор. НАН України Данилишин Б.М. та інші високопосадовці Кабінету Міністрів України. Метою цього засідання було обговорення положень програми діяльності уряду "Український прорив: для людей, а не для політиків".

Коротко суть Програми на засіданні Президії НАН України виклав міністр економіки України Данилишин Б.М. Він зазначив, що загальносвітові процеси глобалізації пришвидшують диференціацію країн за технологічним рівнем. Для того, щоб підтримувати гідний нашої держави технологічний уклад, можна реалізувати один із двох альтернативних сценаріїв розвитку: еволюційний розвиток або інноваційний прорив.

Поступово наздоганяти розвинені країни шляхом еволюційного розвитку традиційних галузей промисловості: металургії, машинобудування, автомобілебудування, суднобудування, видобутку вугілля, інтенсивної експлуатації природних ресурсів – цей шлях пов'язаний з великим ризиком втрати власної науки і значного збільшення залежності від придбання закордонних технологій.

Інший шлях – інноваційний прорив – базується на принципово нових технологічних рішеннях, що відносяться до ключових напрямів розвитку передових країн. Зокрема, це нанотехнології, біотехнології, альтернативна енергетика. Для досягнення успіху на цьому шляху потрібен перспективний національний економічний проект, спрямований на відродження науково-технічного потенціалу, оновлення матеріально-технічної бази промисловості, переорієнтацію фінансових та матеріальних ресурсів, залучення бізнесових структур до участі в інвестиційно-інноваційних

процесах. Тут також можливі два шляхи:

- розвиток інноваційної інфраструктури з використанням імпортованих матеріалів та технологій;
- першочергова підтримка українського науково-технічного потенціалу, активне залучення науковців до формування інноваційних мереж на базі використання переважно вітчизняних ресурсів.

За першим варіантом можна використати наявну базу даних про наукові доробки та відпрацьовані зарубіжні новачки. Систематичним його недоліком буде закладене заздалегідь значне відставання, орієнтація на торішні новинки, втрата часу на перевірку отриманої інформації, заплановане пропускання перед собою іноземного лідера.

Другий варіант при близьких до першого обсягах витрат дозволить вибрати для впровадження на підприємствах новітні розробки саме в тих напрямках, де Україна може здобути світовий пріоритет. За цим варіантом найбільша відповідальність покладатиметься на Національну академію наук України, Міністерство освіти і науки України та Кабінет Міністрів України.

В обговоренні доповіді міністра економіки України Данилишина Б.М. взяли участь провідні науковці НАН України академіки НАН України: Геєць В.М., Неклюдов І.М., Шестопалов В.М., Горбулін В.П., Семиноженко В.П., Моргун В.В., член-кореспондент НАН України Лібанова Е.М., які зупинились на різних аспектах Програми дій уряду. Прем'єр-міністр України Тимошенко Ю.В. двічі брала слово для виступу – на початку і наприкінці засідання.

31 січня 2008 р. відбулась друга зустріч прем'єр-міністра України Тимошенко Ю.В та міністра економіки України Данилишина Б.М. із провідними фахівцями НАН України, яка тривала майже три години. Основними підсумками обох цих зустрічей на сьогодні є наступне:

1. Президент НАН України уведений до складу ради з національної безпеки і оборони України, він (переважно) братиме участь і у засіданнях уряду.
2. За кожним міністерством закріплено представників НАН України, яким доручено забезпечити постійний контакт уряду з вітчизняною наукою. Остаточний склад таких представників зараз уточнюється.
3. У повному розпалі перебуває уточнення національних наукових пріоритетів. На сьогодні я не можу назвати цього переліку, оскільки роботу ще не завершено. Інститути через відповідні Відділення НАН України активно залучені до цієї роботи.

Назагал проблема, з якою має справу сьогодні економіка нашої держави, є відомою і має такі ключові риси:

- Базова промисловість України і більша частина продукції, що поступає з підприємств на внутрішній та зовнішній ринки, все менш задовольняє потреби суспільства і все менше є конкурентноздатною.
- Інноваційна економіка та розвиток високих технологій ще не набули значного впливу і не стримують негативних тенденцій старіння

провідних галузей промисловості. Ослаблення базового сектору не компенсується створенням малих і середніх підприємств, здатних випускати високотехнологічну продукцію.

- Наука країни, що була і є джерелом високих технологій, через тривалу відсутність суттєвих держаних інвестицій і замовлень від приватного бізнесу зараз має обмежені можливості для розроблення інноваційних конкурентноздатних продуктів та нових об'єктів інтелектуальної власності. Держава, по суті, недостатньо використовує потужний науковий потенціал – справжнє надбання України.
- Система вищої освіти готує фахівців, які не знайомі з сучасним (світового рівня) обладнанням, технологіями, виробництвом, оскільки лабораторна база ВНЗ дуже слабка і рівень навчання за останні роки значно знизився.

Вважаю, що однією з основних причин поглиблення згаданих вище проблем є дефіцит кваліфікованих кадрів. Еміграція вчених у інші країни посилює цей дефіцит. У зв'язку з цим необхідно зосередити кошти для розвитку наукових досліджень у проривних напрямках, провести чітку координацію робіт за цими напрямками та здійснити заходи щодо зацікавлення промислових підприємств у випуску наукоємної продукції. На таких "проривних" напрямках слід домогтися існування:

- базових кафедр за відповідними спеціальностями у вищих навчальних закладах України разом з інститутами НАН України;
- базових інститутів з перепідготовки кадрів за різними спеціальностями;
- мережі інформаційно-аналітичних та видавничих центрів для налагодження сучасного інформаційного та методичного забезпечення майбутніх фахівців підручниками та навчальними посібниками;
- кількох спільних (МОН України – НАН України) першокласно оснащених навчально-наукових центрів для підготовки магістрів і аспірантів, які б спеціалізувалися на проривних напрямках;
- затверджених нових спеціальностей ВАК України для підготовки висококваліфікованих кадрів – докторів і кандидатів наук;
- розробки нових стандартів, сертифікатів та метрологічних нормативних актів із нових технологій та видів продукції.

Що необхідно зробити у нашому регіоні? Насамперед із залученням місцевої влади підтримувати створення нових технологій, пілотних зразків і виробництв, нових (Start-up) компаній та інноваційних структур, забезпечивши їх відповідним інструментарієм та підготовленою робочою силою. Головними завданнями наукових та освітянських установ, новоствореного Західного регіонального центру інноваційного розвитку, наявного Центру науково-технічної та економічної інформації, технопарку "Яворів", Регіонального центру метрології, стандартизації та сертифікації у формуванні інноваційної інфраструктури регіону, на мій погляд, є:

- отримання нових фундаментальних та прикладних знань щодо особливостей фізичних, хімічних, біологічних та більш складних

- процесів; розвиток нових сучасних галузей науки – нанофізики, нанохімії, наноматеріалознавства, біотехнологій, наномедицини тощо;
- забезпечення необхідним експериментальним, науково-технологічним, діагностичним, метрологічним, виробничим обладнанням наукових установ та університетів;
 - розширення інвестиційно-інноваційної мережі для реалізації та подальшого розвитку наукових здобутків, створення зародків нового промислового потенціалу, підвищення ефективності економіки регіону, утилізації та переробки сировини, збереження довкілля та визначення найбільш екологічно чистих технологій з метою захисту навколишнього середовища;
 - створення експериментально-технологічної бази нового покоління для сертифікації та управління якістю виробів;
 - забезпечення підготовки та перекваліфікації фахівців різного рівня і спеціальностей, здатних ефективно виконувати наукові, інформаційно-аналітичні, виробничі завдання в нових умовах;
 - організація системи підтримки впровадження наукоємних інноваційних розробок у виробництво, переорієнтації матеріальних ресурсів, прискореного оновлення матеріально-технічної бази вітчизняної промисловості, стандартизації та метрології продукції;
 - забезпечення рецензування, конкурсного відбору інноваційних проектів відповідно до правил 7 Рамкової Програми Європейського Співтовариства.

В обговоренні цього питання взяли участь:

- директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка, акад. НАН України **Панасюк В.В.**, який сказав, що вперше за 17 років існування Української держави уряд запропонував таку програму. І треба, щоб саме наука в цій Програмі зайняла престижне місце. Наукова спільнота схвалює цю Програму уряду, хоча вона потребує удосконалення і має бути обговорена у наукових установах, а пропозиції подаватимуться до Західного наукового центру;
- перший заступник голови Донецького наукового центру НАН України і МОН України, акад. НАН України **Шевченко В.П.** сказав, що добре було б створити Асоціацію, яка б поєднувала національні університети і наукові установи з метою визначення спільних наукових та економічних інтересів. Він запропонував також започаткувати співпрацю між усіма регіональними науковими центрами НАН України;
- академік НАН України **Голубець М.А.** запропонував не лише дати пропозиції для врахування їх і внесення до Програми уряду, а також внести зауваження та рекомендації до "Українського прориву".

2. Про ювілейне видання Західного наукового центру, присвячене 90-річчю НАН України зробив інформацію директор Західного наукового центру НАН України і МОН України к.т.н. **Зинюк О.Д.** Він запропонував концепцію цього видання, яка включає в себе ідею видання, структуру книжки та редакційну колегію. Було запропоновано розіслати по установах

НАН України прохання надати інформацію: про історію створення, становлення та розвитку; про керівника установи (з фотографією); організаційну структуру та основні напрями наукових досліджень; про наукові здобутки у фундаментальних досліджень та прикладних науково-технічних досліджень; про наукові школи, які сформовані в установі, їх засновників та найбільш вагомні результати; про наукові семінари, які працюють в установі; про конференції, організатором або співорганізатором яких є установа; про наявність аспірантури та докторантури, з яких спеціальностей; про наявність спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій та результати їх діяльності; про кількість захищених докторських та кандидатських дисертацій за останні 3 роки; про участь науковців установи у роботі експертних рад ВАК; про кількісний та якісний склад наукових працівників установи (станом на 01 січня 1980, 1990, 2000 та 2008 р.); про відзначення працівників установи Державними преміями, іменними преміями НАН України, присвоєння почесних звань, відзначення державними нагородами; про роботу з науковою молоддю (конференції молодих учених, стипендіати Президента України, Кабінету міністрів України, Президії НАН України); про співпрацю з вищими навчальними закладами (спільні науково-навчальні структури, база для походження навчальних та переддипломних практик); про впровадження у виробництво науково-технічних розробок учених установи; про видавничу діяльність установи (журнали, наукові збірники, перелік найбільш важливих монографій) та видання наукових статей за останні 3 роки; про основні напрями міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва та приклади їх успішного здійснення.

В обговоренні цього питання взяли участь:

- директор Інституту фізики конденсованих систем, чл.-кор. НАН України **Мриглюд І.М.**, який запропонував видати серію книжок. Перша книжка – до 90-річчя НАН України про наукові установи; друга книжка – вищі навчальні заклади і третя – галузеві науково-дослідні установи західного регіону України.
- академік **Назарчук З.Т.** відмітив, що дуже вдало видана книжка під редакцією академіка Підстригача Я.С. "Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки радянської влади". Вона була сформована за галузями наук. Таку книжку Західний науковий центр планує видати до свого 40-річчя.

3. Інформацію про використання у 2007 р. коштів, передбачених на придбання службового житла для учених установ НАН України м. Львова надав в.о. завідувача науково-аналітичного відділу ЗНЦ **Романюк Р.Р.** Згідно із Законом України "Про державний бюджет України на 2007 р." Національній академії наук України були виділені бюджетні кошти на придбання (будівництво) службового житла для вчених НАН України. ЗНЦ активно клопотав перед Президією НАН України щодо врахування

потреб та інтересів академічних установ регіону при розподілі коштів. Приємно відзначити, що вперше Львів охоплений цією програмою, і для потреб академічних установ Львова було виділено 3 млн. грн.

Фінансування по цій програмі здійснювалось через Міністерство будівництва та регіонального розвитку. Розпорядником коштів нижчого рівня у Львові Президією НАН України було обрано ФМІ ім. Г.В. Карпенка, оскільки ця найбільша академічна установа у Львові має досвідчений тендерний комітет та фаховий бухгалтерський персонал.

Як тільки стало відомо про відкриття фінансування по цій програмі, було підготовлено тендерну документацію, подано оголошення про тендер згідно вимог законодавства.

На основі проведеного тендеру тендерний комітет акцептував пропозицію, надану ТЗОВ "Будімекс", в якій запропоновано 6 однокімнатних і 2 двокімнатні квартири, за ціною квадратного метра 6150 грн. в будинку по вул. Шевченка, 134. Половина будинку 4 секції – вже збудовано і здається у квітні цього року. Квартири, які запропоновані нам – у інших 4 секціях, термін здачі – грудень 2008 р. Друга черга збудована на рівні 4-6 поверхів. На даний час роботи щодо будівництва ведуться доволі інтенсивно, техніки достатньо, будівельники працюють. Сподіваємось, що будинок буде готовий до кінця року.

Романюк Р.Р. висловив подяку керівнику секції філософії і права ЗНЦ проф. Мельнику В.П. за допомогу у вирішенні юридичних питань при укладенні угод.

4. Про хід виконання рішень виконкому і Ради ЗНЦ у 2007 р. та затвердження плану роботи Центру на 2008 р. доповів присутнім директор Західного наукового центру **Зинюк О.Д.** У 2007 році відбулось 3 засідання Ради та 5 засідань виконкому Ради. Важливість питань, які розглядались на них, вимагало прийняття значної кількості рішень, направлених на реалізацію організаційних та науково-організаційних заходів (усього 80 ухвал).

Значна кількість ухвал мала затверджувальний чи констатуючий характер і не передбачала будь-яких наступних дій. Однак певні ухвали вимагали достатньо серйозної роботи для їх виконання. Серед таких ухвал Зинюк О.Д. відмітив:

- проведення Ради ЗНЦ та підготовка і узгодження тексту Угоди про співпрацю між ЗНЦ та Львівською ОДА;
- підготовка плану роботи на 2007 р.;
- стан підготовки до Ради ЗНЦ (склад Ради Центру, склад наукових секцій Центру, Положення про Раду, нова редакція Статуту Центру);
- підготовка Звернення до Президента України з пропозицією проголосити ідеї створення Екологічної Конституції Землі на черговій (2007 р.) сесії Генеральної Асамблеї ООН з метою закріплення пріоритету цієї ідеї за Україною;

- опрацювання питання енергетичного менеджменту, енергоаудиту, підготовки відповідних кваліфікованих кадрів та розроблення заходів для ефективної реалізації регіональних програм, проведення серії семінарів для ознайомлення підприємств з новітніми вітчизняними та зарубіжними досягненнями в галузі енергоощадних технологій, популяризації здобутого досвіду та адаптації його до регіональних умов;
- організація конкурсного відбору кандидатів на присудження премій голови Львівської ОДА та голови Львівської обласної ради, розширення мережі установ на отримання премій, затвердження розподілу вакансій на здобуття премій;
- затвердження "Положення про надання службового житла в установах ЗНЦ";
- збір і аналіз інформації про діяльність спеціалізованих вчених рад в академічних установах та вищих навчальних закладах регіону;
- узагальнення інформації наукових установ та вищих навчальних закладів регіону щодо заходів із вшанування пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр. та представлення її у Президію НАН України;
- завершення процесу створення науково-навчального комплексу з правами Відділення цільової підготовки НУ "Львівська політехніка" та ЗНЦ.

Разом з тим, існують проблеми організаційного характеру, яких ми повинні уникнути в найближчий час. Перш за все йдеться про необхідність налагодження більш тісної співпраці з науково-координаційними радами в областях регіону. Формально ці ради існують – ми маємо їх персональний склад, голови обласних науково-координаційних рад охоче контактують з Західним науковим центром, особисто приймають участь у роботі засідань Ради. Нами розроблене, затверджене та надіслане у ради Положення про їх діяльність. Однак не відчувається роботи науково-координаційних рад як колективних органів. Сподіваємось, що способом активізації такої співпраці стане проведення виїзних засідань Ради ЗНЦ, засідань окремих секцій – як ми спостерігаємо на прикладі Івано-Франківської області, де у 2007 р. відбулось засідання Ради на базі ІФНТУНГ, і засідання секції математики та математичного моделювання (керівник – чл. – кор. НАН України Пташник Б.Й.) на базі Івано-Франківського національного університету ім. В. Стефаника. У цьому році передбачається проведення виїзного засідання Ради ЗНЦ у Волинській області та виїзного засідання секції математики та математичного моделювання на базі Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя. Вважаємо, що робота цієї секції варта наслідування. Необхідно також запровадити систему оперативного інформування науково-координаційні ради про заходи, які проводяться у ЗНЦ.

Способом покращення взаємодії ЗНЦ з регіонами, поширення інформації про ЗНЦ може стати залучення до роботи секцій науковців споріднених установ інших областей, чого у дійсності ми не завжди спостерігаємо. Наприклад, секція медичних наук сформована виключно з представників Львівського національного медичного університету ім.

Данила Галицького, хоч у регіоні ми маємо і інші медуніверситети. Вони активно відгукуються на наші звернення про надання нам тієї чи іншої інформації, тобто проявляють свою зацікавленість до співпраці.

В обговоренні цього питання взяв участь ректор Національного лісотехнічного університету України, академік НАН України **Туниця Ю.Ю.**, який сказав що ідею створення Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ) було підтримано в рамках зустрічей під час сесії Генеральної асамблеї ООН. На його думку, керівництву ЗНЦ треба звернутися до владних структур, щоб ідея проголошення ЕКЗ була підтримана на сесії Генеральної асамблеї ООН.

Виконком Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалив:

1. На засіданнях учених рад інститутів обговорити основні положення Програми дій уряду з метою наповнення її конкретними пріоритетами з урахуванням реальних можливостей установи та окресленням її наукової перспективи.
2. Директорам академічних інститутів та установ НАН України:
 - протягом 15 днів після схвалення Верховною Радою України Програми діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не для політиків" розробити і представити до ЗНЦ заходи з виконання визначених Програмою завдань, у реалізації яких братиме участь установа;
 - ЗНЦ забезпечити ефективну координацію наукових розробок і впровадження у практику результатів фундаментальних і прикладних досліджень з комплексу проблем, передбачених Програмою діяльності уряду.
3. Керівникам наукових установ НАН України, ВНЗ, галузевих науково-дослідних установ до 15 лютого 2008 р. подати до ЗНЦ інформацію для формування "інтелектуального портрету" Західного регіону України та визначення його потенціальних можливостей з точки зору налагодження його інноваційного розвитку. Для забезпечення системності цієї роботи зобов'язати директорів академічних установ щорічно до 15 січня розміщати на веб-порталі установи електронні списки наукових публікацій співробітників установи за попередній рік.
4. Координаційній раді та керівнику Відділення науково-навчального центру ЗНЦ та НУ "Львівська політехніка" опрацювати питання щодо запровадження на базі відповідних інститутів НАН України системи підготовки магістрів з пріоритетних напрямів науки.
5. Науково-аналітичному відділу ЗНЦ до 15 лютого 2008 р. опрацювати зібраний матеріал і разом із секцією економіки ЗНЦ та Інститутом регіональних досліджень НАН України підготувати розширену довідку із відповідними пропозиціями для їх обговорення на Раді та подання до органів місцевої влади.?
6. Підготувати до друку ювілейне видання, присвячене 90-річчю НАН України; затвердити запропоновану концепцію видання та редакційну колегію у складі: голова – академік НАН України Назарчук З.Т.,

- заступник голови – Зинюк О.Д., відповідальний секретар – Корній В.В.; члени редакційної колегії: Котерлин Г.М., Матвеев Є.Е., Ригайло С.Я.
7. Інститутам НАН України до 1 березня 2008 р. подати інформацію про свої установи відповідно до запропонованої форми.
 8. Керівникам наукових відділень ЗНЦ підготувати і подати до 1 травня 2008 р. аналітичні огляди до "Бюлетеня ЗНЦ-2008", випуск якого буде присвячений 90-річчю НАН України (відповідальний – заст. голови ЗНЦ Зинюк О.Д.).
 9. Інформацію щодо придбання службового житла у м. Львові для вчених НАН України взяти до відома та проводити щомісячний моніторинг будівництва житла та стану його готовності (відповідальний – в.о. зав. відділу Романюк Р.Р.).
 10. Вважати, що рішення виконкому та Ради, прийняті у 2007 р., в основному виконані.
 11. Керівникам наукових секцій доопрацювати плани роботи секцій з урахуванням пропозицій, які надійшли від установ, та подати їх до 15.02.2008 р. для затвердження на наступному засіданні виконкому ЗНЦ, а також переглянути списки членів секцій і забезпечити представництво в них науковців близьких за профілем установ.
 12. Активізувати роботу апарату ЗНЦ для налагодження ефективної взаємодії з науково-координаційними радами в областях регіону.
 13. Затвердити план роботи Західного наукового центру на 2008 р.
 14. Керівникам академічних установ, вищих навчальних закладів та наукових секцій підготувати та подати вченому секретарю ЗНЦ перелік заходів, які будуть реалізовані в рамках відзначення Дня науки (до 01.03.2008 р.).

23 березня 2008 року – засідання виконкому Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питання:

1. Про роботу Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України.
2. Про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України за період 2003-2007 рр.
3. Про підтримку надання Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України статусу національної.
4. Про підтримку висунення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2008 р. роботи "Формування концептуальних та методологічних засад, створення та впровадження в серійне виробництво комплексу засобів для вимірювання параметрів іонізуючих випромінювань".
5. Про підтримку висунення Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка на здобуття Державної премії України у галузі науки і техніки за 2008 р. роботи "Інтерметаліди, гідриди та оксиди як основа нових енергоощадних матеріалів"

1. По першому питанню виступив директор Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України, д.філос.н., проф. **Мельник В.П.** Зокрема він наголосив, що на нинішньому етапі становлення Інституту окреслено вирішення двох взаємопов'язаних проблем:

- формування науково-дослідної тематики, яка відповідала б вимогам актуальності та потребам нашого регіону;
- консолідація вчених академічної та вузівської науки, наукові інтереси яких відповідали б науковій тематиці Інституту.

Запропонована наукова тематика апробувалась та уточнювалась на спільних семінарах з ученими Інституту філософії НАН України (акад. Попович М.Ф., проф. Бистрицький Є.К.), Інституту етнонаціональних та політичних досліджень НАН України (чл.-кор. Михальченко Ю.А., проф. Панчук М.І.), Інституту психології АПН України (акад. Максименко С.Д.). Залучено до виконання науково-дослідної роботи практично усіх учених західного регіону України, наукова тематика яких відповідає профілю Інституту. Крім цього, запроваджено проведення наукового семінару "Феномен людини: соціально-філософський та психологічний виміри". Проводиться робота з координації тем кандидатських робіт аспірантів окремих установ академії наук та ВНЗ з антропологічної проблематики. Проф. Мельник В.П. повідомив, що завершено підготовку до друку журналу "Соціогуманітарні проблеми людини" № 3, а також представив на затвердження виконкому Західного наукового центру оновлене "Положення

про Інститут соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України".

В обговоренні питання виступив академік НАН України **Ісаєвич Я.Д.**, який відмітив, що Інститут відіграє значну роль у проведенні наукових досліджень у гуманітарній сфері, здійснює заходи, спрямовані на розвиток міжнародних наукових зв'язків у соціогуманітарній сфері. Запропонував практикувати ширше залучення до дослідної роботи в Інституті фахівців з інших областей західного регіону України.

2. Про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України за період 2003-2007 рр. доповів директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, д.ф.-м.н., проф. **Кушнір Р.М.**

У звітному періоді (2003-2007 рр.) Інститут свою наукову та науково-організаційну діяльність зосереджував на забезпеченні розвитку основних наукових напрямів, які визначені Постановою Президії НАН України від 25.06.2002 р. № 157 "Про діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України в 1997-2001 рр." та Постановою Президії НАН України від 11.07.2007 р. № 203 "Про діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України в 2001-2006 рр.", а саме:

- операторні методи функціонального аналізу і лінійної алгебри та їх застосування;
- теорія диференціальних рівнянь та динамічних систем;
- термодинамічні основи побудови математичних моделей механіки деформівних твердих тіл з урахуванням структури і взаємозв'язку процесів різної природи;
- математичні методи розрахунку, оптимізації та прогнозування деформативності, міцності, довговічності та поведінки механічних систем.

Протягом звітної періоду Інститут зберіг свій науковий потенціал. Дальшого утвердження набули наукові школи, засновані академіком Я.С. Підстригачем з опису взаємозв'язаних процесів різної фізичної природи засобами механіки, термодинамічного і математичного моделювання та професором В.Я. Скоробогатьком з теорії диференціальних рівнянь і математичної фізики. У даний час вони розвиваються за напрямками з математичного моделювання та дослідження фізико-механічних процесів і контактних явищ в однорідних тілах та композиційних структурах (на чолі з чл.-кор. НАН України Г.С. Кітом); з проблем континуально-термодинамічного моделювання та оптимізації нелінійних локально нерівноважних систем (на чолі з чл.-кор. НАН України Я.Й. Бураком); а також з неklasичних задач теорії диференціальних рівнянь із частинними похідними та аналітичних методів теорії наближень (на чолі з чл.-кор. НАН України Б.Й. Пташником).

Станом на 01.01.2008 р. в Інституті працювало 244 співробітники, серед яких 136 наукових співробітників, у тому числі: 3 члени-кореспонденти НАН України, 38 докторів і 95 кандидатів наук, а також 60 інженерно-технічних працівників і спеціалістів, які забезпечували проведення наукових досліджень. Середній вік наукових співробітників складав 47,9 років, докторів наук (без членів НАН України) – 54,7 років, кандидатів наук – 47,2 років.

Співробітники структурно розподілені за 15 науковими відділами, з яких 7 ведуть дослідження з сучасних проблем математики (17 докторів і 41 кандидат наук) і 8 – з математичних проблем механіки і математичного моделювання (21 доктор і 54 кандидати наук). При Інституті також функціонують: Центр математичного моделювання, який діє на засадах господарського розрахунку і знаходиться на самостійному балансі з правами юридичної особи, у ньому працювало 48 співробітників, у тому числі 6 докторів та 11 кандидатів наук; а також госпрозрахунковий Науково-виробничий центр з інформаційних проблем територій, у якому працювало 12 співробітників, з яких 3 кандидати наук.

У звітному періоді співробітники Інституту виконували 45 відомчих бюджетних тем (в т.ч. 29 – за відомчою тематикою, 16 – за цільовою науковою програмою НАН України "Математичне моделювання фізичних і механічних процесів у сильно неоднорідних середовищах"), 19 проектів за програмно-цільовою та конкурсною тематикою НАН України (9 – за цільовою комплексною програмою наукових досліджень НАН України "Проблеми ресурсу і безпеки експлуатації конструкцій, споруд та машин" (РЕСУРС), 1 – за цільовою комплексною програмою фундаментальних досліджень НАН України "Наноструктурні системи, наноматеріали, нанотехнології", 1 – за цільовою комплексною програмою прикладних досліджень НАН України "Дослідження структури та складу Всесвіту, прихованої маси і темної енергії" ("Космомікрофізика"), 3 науково-технічних та інноваційних проекти НАН України, проект за спільною програмою НАН України та УНТЦ "Програма цільових досліджень та розвиваючих ініціатив", спільний проект НАН України та Сибірського відділення РАН, 3 проекти НДР молодих вчених за грантом НАН України), а також 6 проектів з Державного фонду фундаментальних досліджень, 35 господарських договорів.

Співробітники Центру математичного моделювання виконували 8 бюджетних тем, проект з Державного фонду фундаментальних досліджень, науково-технічний проект НАН України, 32 господарські договори.

Співробітниками Науково-виробничого Центру з інформаційних проблем територій виконано 17 господарських договорів, зокрема для Львівських обласних адміністрації та ради, Львівської міської ради, Держкомтелерадіо України.

В Інституті проводилась цілеспрямована робота з отримання індивідуальних і колективних міжнародних грантів на проведення

наукових досліджень. Зокрема, в рамках Міжурядового фонду "Науково-технологічний центр України" (УНТЦ), у 2003-2007 рр. співробітники Інституту виконували 6 проєктів, за програмою INTAS – 2 проєкти, за реінтеграційним грантом НАТО – 1 проєкт. Також науковці Інституту працювали за індивідуальними грантами для вчених за програмами DAAD, KAAD, DFG, NSERC та ін. У 2007 р. подано до розгляду 3 проєкти на гранти УНТЦ, на конкурс НАН України-Російський Фонд фундаментальних досліджень подано 4 проєкти.

За зазначеними вище науково-дослідними темами і проєктами отримано низку важливих наукових результатів фундаментального та прикладного характеру. Виокремлю з них декілька найбільш яскравих.

Членом-кореспондентом НАН України Б.Й. Пташником та його учнями встановлено умови коректності та побудовано розв'язки багатоточкових задач із простими та кратними вузлами для лінійних гіперболічних, безтипних та псевдодиференціальних рівнянь із частинними похідними. Досліджено розв'язність крайових задач з локальними та нелокальними умовами за виділеною змінною для лінійних і слабко нелінійних гіперболічних та безтипних рівнянь і систем рівнянь зі сталими та змінними коефіцієнтами. Доведено нові метричні теореми про оцінки знизу малих знаменників для розглядуваних задач. Ці результати опубліковані у провідних міжнародних і вітчизняних математичних журналах, подані у монографії (Б.Й. Пташник, В.С. Ільків, І.Я. Кміть, В.М. Поліщук. Нелокальні крайові задачі для рівнянь із частинними похідними. – Київ: Наукова думка, 2002. – 416 с.), були покладені в основу проєктів, які стали переможцями конкурсів як Державного фонду фундаментальних досліджень України, так і спільного Білоруського і Українського ДФФД. За цими результатами захищено докторську і 3 кандидатські дисертації, а ще одну докторську дисертацію підготовлено до захисту.

Д.ф.-м.н. В.В. Михаськівим та його молодіжною науковою групою розроблено методику дворівневого аналізу поширення пружних хвиль у тривимірному композиті з дисковими жорсткими та податливими включеннями. Вона передбачає визначення за допомогою граничних інтегральних рівнянь локальних параметрів (у випадку скінченної кількості включень) та з використанням теорії гомогенізації глобальних макропараметрів (у випадку стохастично розподілених неоднорідностей) хвильового поля. Ці результати з актуальної проблеми наномеханіки опубліковані у престижних міжнародних наукових журналах (зокрема, *Mechanics of Solids*, *Engineering Analysis with Boundary Elements*, *Wave Motion*, *Computer Modeling in Engineering & Sciences*), стали підставою для участі у міжнародних проєктах за грантами УНТЦ та INTAS, увійшли до двох захищених і підготовленої до захисту кандидатських дисертацій.

На основі нових результатів з теорії еліптичних диференціальних рівнянь д.ф.-м.н. В.О. Пелихом розв'язано поставлену понад двадцять років тому проблему співвідношення спірного і тензорного методів у

доведенні знаменитої гіпотези Ейнштейна про додатну визначеність повної гравітаційної енергії, а також доведено геометричну природу спінорного поля Віттена (філдсівського лауреата). В.О.Пелих зумів відстояти свій пріоритет у дискусії з китайським математиком Чі щодо точного і повного розв'язання цієї проблеми у провідному фізичному журналі *Physical Review*. Ці дослідження стали основою його успішно захищеної докторської дисертації і продовжуються далі у рамках загальноакадемічної програми "Космо-мікрофізика", одним із ініціаторів формування якої був наш Інститут.

Результати цільових фундаментальних і прикладних досліджень науковців Інституту та його підрозділів за вище згаданою тематикою стали основою ряду розробок, які мають практичне використання. Серед них можна виділити наступні:

Розроблено та впроваджено в підрозділах "Укртрансгазу" алгоритм розрахунку параметрів підземного сховища газу, при яких в магістральний газопровід можна подати заданий об'єм газу. На основі розв'язання низки прямих та обернених задач стаціонарного та нестаціонарного руху газу в трубопроводах створено та впроваджено комплекс програм для гідравлічного розрахунку мереж магістральних газопроводів сумісно з розрахунком компресорних станцій.

Для Бурштинської ТЕС розроблено методику визначення напружень у штуцері барабана паророзподільника при заданих геометричних розмірах виборки на внутрішній його поверхні з урахуванням наявних умов експлуатації; дано конкретні рекомендації щодо впливу геометричних параметрів такої виборки на напружений стан елемента обладнання.

Розробки Інституту, які виконувались в рамках програми Міністерства соціального захисту населення України "Про розвиток вітчизняного виробництва протезно-ортопедичних виробів, колясок та інших засобів реабілітації інвалідів", з математичного моделювання та біомеханічних досліджень стану опорно-рухового апарату передані спеціалістам УкрНДІ протезування (м. Харків) для використання при розробці комп'ютерної системи оцінки якості протезування.

У співпраці з науковцями Інститутів електрозварювання ім. Є.О. Патона, Фізико-механічного ім. Г.В. Карпенка та проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України проведені прикладні дослідження щодо створення нових технологій та приладів у галузі сучасного матеріалознавства, розробки методів оцінки міцності та надійності елементів конструкцій в рамках проектів загально академічної програми "Ресурс", Державної науково-технічної програми за напрямом "Новітні технології та ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості та агропромисловому комплексі", а також за проектом "Моніторинг, технічне діагностування та прогнозування залишкового ресурсу нафтотранспортних систем" за спільною програмою наукових проектів НАН України і УНТЦ "Програма цільових досліджень та розвиваючих ініціатив". Зокрема розроблено методику оптимізації експлуатаційних параметрів нафтопро-

водів для забезпечення заданого їх ресурсу з урахуванням дефектності труб і впливу зовнішніх чинників (спільно з ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України); методику наближеного визначення коефіцієнтів інтенсивності напружень біля тріщин у суцільностінчатих зварних елементах прогонових будов сталених мостових конструкцій, яка буде використовуватися при їх технічному діагностуванні (спільно з ІЕЗ ім. Є.О. Патона НАН України). Участь у регіональній програмі "Ресурс".

За звітний період співробітниками Інституту одержано 25 патентів на винаходи та корисні моделі. У 2003-2007 рр. Інститут визнавався переможцем конкурсу за досягнення кращих показників у винахідницькій роботі по Відділенню математики НАН України.

Інститут проводить значну роботу з підбору та підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації на основі сформованої під керівництвом академіка Я.С. Підстригача системи "школа – ВНЗ – НДІ". Вона включає залучення здібних школярів до занять у Малій академії наук (МАН) та навчання у фізико-математичному ліцеї м. Львова або у спецкласах гімназій чи шкіл; виявлення здібних до наукової роботи студентів у ВНЗ регіону, читання їм спецкурсів, керівництво їх курсовими і магістерськими роботами провідними науковцями Інституту на спільних кафедрах, науково-навчальних комплексах; активна співпраця з освітянськими партнерами щодо підбору кандидатур для стажування та навчання в аспірантурі і докторантурі Інституту, всіляке сприяння їм у проведенні наукових досліджень, апробації отриманих результатів у провідних вітчизняних і зарубіжних наукових центрах.

Протягом звітного періоду завдяки такій цілеспрямованій роботі підготовлено 20 докторів та 31 кандидат наук. При Інституті працює спеціалізована вчена рада Д.35.195.01 по захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями "механіка деформівного твердого тіла" та "математичне моделювання та обчислювальні методи", на якій з 2003 р. захищено 10 докторських та 26 кандидатських дисертацій, зокрема, 2 докторські і 2 кандидатські дисертації співробітниками НУ "Львівська політехніка" за спільною з Інститутом тематикою наукових досліджень. В Інституті протягом 2003-2007 рр. пройшли стажування 111 викладачів ВНЗ західного регіону України, які у співпраці з науковцями Інституту підготували 3 докторські і 9 кандидатських дисертацій. При Інституті функціонує кафедра математичного моделювання фізико-механічних процесів Львівського національного університету ім. Івана Франка та філія кафедри "Лазерної техніки та оптоелектричних систем" Національного університету "Львівська політехніка", добре налагоджена співпраця з математичними факультетами Львівського, Прикарпатського та Чернівецького національних університетів. У 2006 р. разом з іншими академічними установами ЗНЦ створено спільний з НУ "Львівська політехніка" навчально-науковий центр з правами Відділення цільової підготовки, в якому функціонують навчально-наукові комплекси з Інсти-

тутами прикладної математики і фундаментальних наук та інженерної механіки та транспорту (разом з ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України).

У звітному періоді значно зменшився перехід працівників на роботу у ВНЗ регіону. Для подальшого утвердження і розвитку наукових шкіл в Інституті забезпечується неперервність наукових поколінь, більше половини докторів наук є у віці 45-55 років. Представили до захисту і успішно захистили на початку 2007 р. 2 науковці у віці біля 40 років (А.В. Загороднюк і О.В. Вербіцький). Щороку у докторантурі Інституту навчається 5-6 докторантів, більшість з яких успішно захищають дисертації. Проводяться заходи для зменшення віку вступників у докторантуру. Збережена спадкоємність і у науково-організаційній роботі. Колеги і учні Я.С. Підстригача (зокрема, чл.-кор. НАН України Г.С. Кіт, Я.Й. Бурак, Б.Й. Пташник), які формували Інститут, бережливо, з дотриманням демократичних засад, передали управління Інститутом наступній генерації науковців і своїми порадами і досвідом дуже багато допомагають новому складу дирекції у цій роботі.

Значна увага приділяється поповненню молодими спеціалістами. Прийнято на роботу 49 молодих спеціалістів і науковців, зокрема, 15 випускників: аспірантури Інституту (11), ЛНУ ім. Івана Франка (2) і Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (2), звільнилося 23 (з них 7 поступили в аспірантуру Інституту). Молоді наукові працівники і спеціалісти віком до 35 років складають біля третини всіх науковців. Щороку в аспірантурі Інституту в середньому навчається 25 аспірантів, спостерігається тенденція до збільшення випадків успішного закінчення аспірантури та наступного захисту дисертацій.

В Інституті активно працює Рада молодих вчених і спеціалістів, яка приймала участь у підготовці і проведенні науково-організаційних заходів, а також щорічних літніх наукових шкіл з алгебри, топології і функціонального аналізу (2003-2007 рр.), підготовці до публікації матеріалів і тез доповідей молодіжних конференцій і шкіл. В Інституті встановлені піврічні стипендії імені Я.С. Підстригача та В.Я. Скоробогатка для молодих вчених, які разом із стипендіями Президента України, Президії НАН України і Львівської облдержадміністрації забезпечують матеріальне стимулювання наукової роботи кращих молодих вчених і спеціалістів.

Інститутом видається щоквартальний науковий журнал "Математичні методи та фізико-механічні поля", а також починаючи з 2003 р. щорічний збірник наукових праць "Прикладні проблеми механіки і математики". Обидва видання входять до переліку фахових видань ВАК України з математики, математичного моделювання і механіки в галузі фізико-математичних і технічних наук. Протягом 2003-2007 рр. видано всі номери цього журналу (з 46 по 50 томи) та 5 номерів збірника наукових праць. За звітний період вченими Інституту підготовлено і видано 25 наукових монографій (з них 3 за кордоном), 14 підручників, навчальних посібників, науково-популярних і науково-інформаційних видань, 21 збірник наукових

праць. Видано також 51 препринт.

У 2006 р. розпочато випуск узагальнюючого 5-томного видання "Моделювання та оптимізація в термомеханіці неоднорідних електропровідних тіл" під загальною редакцією чл.-кор. НАН України Я.Й. Бурака і проф. Р.М. Кушніра, підготовлено і надруковано 1 том (Бурак Я.Й., Гачкевич О.Р., Терлецький Р.Ф. Термомеханіка багатокомпонентних тіл низької електропровідності – Львів: "Сполом", 2006. – 300 с.) та 2 том (О.Р. Гачкевич, Р.Ф. Терлецький, Т.Л. Шкурницький. Механотермодифузія в частково прозорих тілах / – Львів: Сполом, 2007. – 186 с.).

Співробітниками Інституту у звітному періоді опубліковано 1381 стаття у наукових виданнях (з них 272 за кордоном у низці престижних наукових журналів, частина з яких є на слайді) і понад 1000 тез доповідей конференцій.

Інститут є провідною установою західного регіону України з проведення і координації найважливіших досліджень в галузі математики, математичних проблем механіки та математичного моделювання.

Координації досліджень наукових установ та ВНЗ регіону сприяла активна робота наукової секції математики і математичного моделювання ЗНЦ НАН України і МОН України, базовою організацією якої є Інститут (керівник секції – чл.-кор. НАН України Г.С. Кіт, а з 2007 р. – чл.-кор. НАН України Б.Й. Пташник, який одночасно є і керівником Відділення фізико-технічних і математичних наук ЗНЦ). Секцією зокрема проводились розширені засідання за участю провідних вчених України за окремими проблемами сучасної математики і математичного моделювання у Львові та інших обласних центрах регіону (зокрема, у 2007 р. в Івано-Франківську, на 10-11 квітня 2008 р. заплановане спільне засідання із Бюро Відділення математики у м. Чернівцях). Учені Інституту також активно працювали в комісіях Наукового товариства ім. Шевченка з математики, механіки, інформатики та фізики, в Президії цього Товариства.

У рамках договору про співробітництво між Західним та Донецьким науковими центрами успішно діють угоди Інституту з Донецьким національним університетом та ІПММ НАН України з актуальних фундаментальних і прикладних проблем математики, математичного моделювання і механіки.

У звітному періоді Інститут співпрацював у рамках укладених угод про спільні дослідження з низкою науково-дослідних установ і ВНЗ України, СНД (зокрема, виконував спільні проекти з Інститутом математики АН Беларусі, Інститутом теоретичної і прикладної механіки Сибірського відділення РАН, Кубанським держуніверситетом, Пермським держуніверситетом, Тбіліським університетом), а також далекого зарубіжжя (зокрема, з Інститутами математики, металургії та інженерії матеріалів, фундаментальних технологічних досліджень Польської академії наук (Варшава), Інститутом радіоелектроніки Варшавської політехніки, Університетами м. Геттінгена і Зігена (Німеччина),

Політехніками Белостоцькою і Опольською, Ягелонським університетом і Академією педагогічною у м. Кракові (Польща), Чалмерським технологічним університетом (м. Гетеборг, Швеція), Університетом м. Севілья (Іспанія), Технологічними університетами Нью-Джерсі, Вірджинії (м. Блексбург), Мерілендським та Канзаськими університетами (США), Інститутом конструкцій та архітектури Словацької АН та ін.).

На базі Інституту функціонує західно-український осередок Міжнародного науково-технічного товариства інженерів-електриків і електронщиків (IEEE), діяльність якого спрямована на організацію і проведення семінарів та конференцій, розповсюдження інформації про міжнародні наукові конференції, підтримку студентської наукової діяльності та ін.

За звітний період Інститутом, як головною організацією і співорганізатором, проведено 34 наукові конференції, симпозіуми та школи, серед яких виділимо регулярні міжнародні математичні конференції ім. В.Я. Скоробогатка (м. Дрогобич, вересень, 2004 р., вересень, 2007 р.) та 6 і 7-му наукові конференції "Математичні проблеми механіки неоднорідних структур" (м. Львів, травень, 2003 р., вересень, 2006 р.). По окремих конференціях, які Інститут проводить як головна організація, опубліковані тези доповідей і матеріали конференцій.

Базове відомче фінансування науково-дослідних робіт Інституту в частині загального обсягу складало: в 2003 р. – 92,2 %, в 2004 р. – 88,2 %, в 2005 р. – 88,7 %, в 2006 р. – 84,3 %, в 2007 р. – 89,0 %.

Надходження за госпдоговорами, конкурсною тематикою НАН України (проекти науково-технічні та інноваційні, за загальноакадемічною програмою "Ресурс", спільної програми НАН України і УНТЦ та ін.), а також з інших джерел мали тенденцію до збільшення.

Додаткове фінансування по відношенню до базового відомчого фінансування за звітний період складало за роками: 2003 р. – 6,3 %, 2004 р. – 9,3 %, 2005 р. – 18,6 %, 2006 р. – 15,9 %, 2007 р. – 10,9 %.

Починаючи з 2004 р. дещо збільшилися кошти спецфонду. За звітний період за рахунок коштів отриманих по спецфонду від госпдоговорів та оренди виконано низку ремонтних робіт.

У звітному періоді співробітники інституту відзначені 2 іменними преміями НАН України, 2 преміями Президента України для молодих вчених і 2 преміями Президії НАН України для молодих вчених.

Зокрема, преміями ім. М.О. Лаврентьєва НАН України у складі авторських колективів відзначені члени-кореспонденти НАН України Г.С. Кіт (2003 р., за цикл робіт "Створення математичних моделей і теоретичні дослідження динамічних процесів у механічних системах") і Б.Й. Пташник (2007 р., за цикл робіт "Асимптотичні та аналітичні методи дослідження неklasичних задач математичної фізики").

Молоді вчені Інституту відзначені 2 преміями Президента України для молодих вчених:

- за цикл робіт "Функціональний аналіз: топологічні аспекти та застосування у математичній фізиці та механіці" – ст.н.с., к.ф.-м.н. Р.О. Гринів (у складі авторського колективу) у 2003 р.;
- за цикл робіт "Дослідження функціонально-алгебраїчних та диференціально-геометричних структур, асоційованих з деякими моделями механіки і математичної фізики" – ст.н.с., к.ф.-м.н. О.Є. Гентош, н.с., к.ф.-м.н. В.Я. Лозинська, м.н.с. М.М. Симолюк у 2005 р.

Премію Президії НАН України для молодих вчених у 2003 р. отримав ст.н.с., к.ф.-м.н. Загороднюк А.В., а у 2007 р. – м.н.с., к.ф.-м.н. Литвин Б.А.

Для спільного впровадження у виробництво пропонується низка розробок Інституту, серед яких:

1. Пристрій для неруйнівного оптичного контролю гартувальних напружень у листових скловиробах (д.ф.-м.н. В.Ф. Чекурін).
2. Комплекс засобів віброзахисту та регулювання динамічного режиму бурильної колони (к.ф.-м.н. В.М. Шопя).
3. Уніфікована конструкція трубчатого стрижня з армованих скло- чи базальтопластиків (д.ф.-м.н. М.В. Марчук).
4. Способи термовакуумної обробки електровакуумних приладів (к.ф.-м.н. Ю.Р. Сосновий).
5. Комп'ютерна система для динамічного аналізу ходи людини та оцінка якості протезування нижніх кінцівок (к.ф.-м.н. М.В. Демидюк).
6. Технологія отримання іонно-імплантованих GaAs структур для мікроелектронних приладів (д.ф.-м.н. С.Г. Кияк).
7. Методика оцінки міцності композитів за їх динамічною жорсткістю та демпфуванням (к.т.н. І.С. Когут).
8. Лазерна технологія синтезу тонких плівок люмінесцентних нітридних матеріалів для плоских дисплеїв (к.ф.-м.н. Д.І. Попович).

Інститут і надалі буде розвивати фундаментальні і прикладні дослідження з математики, математичних проблем механіки і математичного моделювання, зосередивши науковий потенціал вчених на виконанні тематики з пріоритетних напрямків діяльності Інституту, забезпечувати розвиток наукових шкіл. У цьому напрямку Інститут буде координувати свої зусилля з установами Відділення математики НАН України, а також з іншими академічними установами (Інститутом механіки ім. С.П. Тимошенка, Інститутом кібернетики ім. В.М. Глушкова, Інститутом теоретичної фізики, Інститутом фізики конденсованих систем) та провідними національними університетами України. Передбачається також ширше використовувати отримані результати для математичного моделювання медико-біологічних та соціально-економічних проблем.

Планується на основі глибоких цілеспрямованих фундаментальних досліджень отримати результати прикладного характеру для оцінки та прогнозування міцності і довговічності нових матеріалів та конструкцій.

На цій основі, крім відомчих бюджетних тем, Інститут у співпраці з академічними установами та науково-виробничими організаціями, які працюють над розробкою сучасних технологій, приладів та матеріалів (зокрема, з ІЕЗ ім. Є.О. Патона, ФМІ ім. Г.В. Карпенка, ІПМ ім. Г.С. Писаренка, Інститутами геотехнічної механіки, імпульсних технологій, металофізики, проблем реєстрації інформації, технічної механіки, фізики напівпровідників), формує спільні проекти для участі у конкурсах за загальноакадемічними програмами НАН України, державними науково-технічними програмами і міжнародними грантами. Це повинно привести до збільшення частки позабюджетного фінансування для стимулювання науковців, зокрема перспективної молоді, які будуть задіяні у такій тематиці, забезпечення їх сучасною обчислювальною технікою та обладнанням, що сприятиме підвищенню ефективності наукових досліджень.

Інститут буде розширювати наукові зв'язки з ВНЗ регіону, проводити в рамках сформованих з ними спільних навчально-наукових комплексів роботу, спрямовану на зміцнення наукового потенціалу, підготовку кадрів високої кваліфікації, поповнення наукового колективу молодими перспективними спеціалістами.

Зміцнення міжнародних зв'язків, опублікування наукових результатів у престижних міжнародних наукових журналах, проведення та участь в основних за пріоритетною тематикою міжнародних конференціях дасть можливість залучати науковців Інституту до виконання міжнародних проектів.

3. Про підтримку надання Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України статусу національної доповів директор Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, д.і.н., проф. **Романюк М.М.**

Проф. Романюк М.М. відзначив, що Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України є одним із найпотужніших інформаційних центрів нашої держави, а також друга за обсягом фонду книгозбірня України (7 млн. одиниць зберігання).

Загальний обсяг унікальних колекцій та збірок бібліотеки, що мають виняткове значення для української науки і не можуть бути відтворені у разі їх втрати або руйнування, становить близько 3 млн. 770 тисяч одиниць збереження. Бібліотека володіє однією з найбагатших у Європі збірок україніки, зокрема української та зарубіжної періодики XIX – першої половини XX ст. (понад 3 млн. од. зб.); унікальними колекціями стародруків, палеотипів, інкунабул XV–XIX ст. (250 тис. од. зб.) та картографічних видань XVI – XVIII ст. (понад 15 тис. од. зб.). Унікальною є колекція творів українського і світового мистецтва – гравюри, рисунки, акварелі, гуаші, ноти та найбільша в Україні збірка творів зарубіжних композиторів (350 тис. од. зб.); рукописна україніка XI–XX ст. та особисті архівні фонди XVIII–XX ст. становлять понад 111 тис. од. зб.

Фондами бібліотеки щороку користуються понад 300 тисяч читачів, а книговидача становить близько двох мільйонів одиниць збереження. Міжнародними партнерами бібліотеки з книгообміну є 80 наукових інституцій з 15 країн світу.

У 2007 р. в бібліотеці впроваджено одну з найдосконаліших на сьогодні автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем ALEPH 500 (виробник Ex Libris Ltd, Ізраїль), яка є найповнішою в Україні функціонально укомплектованою версією, що призначена для автоматизації усіх бібліотечних процесів.

У 1989 р. бібліотеці надано статус Науково-дослідної установи, який вона щорічно підтверджує науковими здобутками колективу. За цей час захищено дві докторські і двадцять три кандидатські дисертації. У бібліотеці діють 4 відділення, 7 наукових і 10 науково-допоміжних відділів. Працюють 385 співробітників, у т.ч. три доктори наук і 22 кандидати наук, 82 наукових і молодших наукових співробітників.

Наукові працівники та головні спеціалісти бібліотеки є організаторами підготовки національної бібліографії українського друкованого слова (XVII–XX ст.), формування репертуару української книги кінця XVIII – першої пол. XX ст. та періодики XIX–XX ст.; наукового розкриття рукописних, мистецьких, книжкових фондів; дослідженні історії книги та періодики минулих століть. Вони здійснюють велику редакційно-видавничу діяльність. Зокрема, впродовж 1990-2007 рр. було виконано понад триста наукових досліджень та опубліковано понад тисячу наукових статей, що стосуються вказаної проблеми.

В обговоренні взяли участь: акад. НАН України *Голубець М.А.*, акад. НАН України *Ісаєвич Я.Д.*, чл.-кор. НАН України *Павлюк С.П.*, які запропонували підтримати звернення вченої ради Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (*протокол № 1 від 4 січня 2008 р.*) про надання їй статусу національної зі збереженням її у структурі Національної академії наук України, зважаючи на визначне місце бібліотеки в системі закладів науки, культури і освіти України, враховуючи вагомий внесок працівників у створення національної бібліографії української книги та періодики XVIII–XX ст., розробку теоретичних і науково-методичних проблем історичного книгознавства, джерелознавства, документознавства та археографії, дослідження рукописної та книжкової спадщини (XI–XX ст.), розкриття і наукове опрацювання унікальних збірок та колекцій, її загальнонаціональне значення в галузі збереження і популяризації національної наукової і культурної спадщини та виходячи із необхідності забезпечення належних умов для її подальшого розвитку та функціонування.

4. Про підтримку висунення на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2008 р. роботи "Формування концептуальних та

методологічних засад, створення та впровадження в серійне виробництво комплексу засобів для вимірювання параметрів іонізуючих випромінювань" доповів членам виконкому завідувач кафедри захисту інформації НУ "Львівська політехніка" д.т.н., проф. Дудикевич В.Б. Доповідач сказав, що метою наукових досліджень було розроблення нових методів та засобів побудови пристроїв для вимірювання параметрів іонізуючих випромінювань з покращеними метрологічними характеристиками, а також створення методів і засобів їх дослідження, тестування і налагодження.

У процесі роботи розв'язано такі задачі:

- на основі розвитку теорії синтезу число-імпульсних функціональних перетворювачів, створення нових і удосконалення відомих апаратних засобів опрацювання вихідних сигналів дозиметричних детекторів;
- розвиток теорії аналізу характеристик апаратних засобів на основі число-імпульсних функціональних перетворювачів;
- удосконалення програмних засобів для опрацювання вихідних сигналів дозиметричних детекторів;
- розроблення методів і засобів дослідження, тестування і перевірки дозиметричних пристроїв на основі генераторів пуассонівських імпульсних послідовностей.

За результатами робіт створено та впроваджено в серійне виробництво комплекс засобів радіаційного контролю, які за призначенням поділяються на прилади: радіаційної розвідки; пошукові; індивідуального дозиметричного контролю; неперервного радіаційного моніторингу.

Розроблені засоби вимірювальної техніки серійно виготовляються приватним підприємством "Науково-виробниче приватне підприємство "Спаринг-Віст Центр" (м. Львів).

Вимірювальні пристрої використовуються у багатьох галузях промисловості, а також експортуються в 36 країн світу.

Заслухавши та обговоривши інформацію завідувача кафедри захисту інформації НУ "Львівська політехніка" д.т.н., проф. Дудикевича В.Б. члени виконкому відзначили, що робота є значним внеском у розвиток і впровадження нової техніки, вирішення проблем охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки. Авторським колективом на підставі виконаних досліджень створенні моделі джерел радіаційного випромінювання, моделі дозиметричних детекторів з урахуванням їх мертвого часу, моделі дозиметричних пристроїв в цілому, розроблені нові методи і засоби опрацювання вихідних сигналів дозиметричних детекторів, методи і засоби їх дослідження, тестування і перевірки, створено та впроваджено в серійне виробництво комплекс засобів для вимірювання параметрів іонізуючих випромінювань, які знайшли широке застосування в установах і підприємствах ряду міністерств і відомств та експортуються за кордон.

5. Про висунення Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка роботи "Інтерметаліди, гідриди та оксиди як

основа нових енергоощадних матеріалів" на здобуття Державної премії України у галузі науки і техніки за 2008 р. доповів провідний науковий співробітник Фізико-механічного інституту НАН України, д.х.н. **Завалій І.Ю.**

Доповідач відмітив, що сучасні фундаментальні та прикладні дослідження, які направлені на пошук нових функціональних класів речовин і розробку на їхній основі матеріалів, сприяють впровадженню наукових ідей у виробництво. Однією з основних фундаментальних проблем сучасної хімії, і неорганічної хімії твердого тіла зокрема, є розробка наукових основ створення нових матеріалів, використання яких дозволить вирішувати питання заощадження різних видів енергії. При створенні таких матеріалів особливий інтерес представляють інтерметалічні сполуки (ІМС) багатоконпонентних систем, які включають рідкісноземельні метали, перехідні метали та *p*- або *s*-елементи, розроблені на їхній основі матеріали, які можуть зв'язувати водень у вигляді хімічних сполук – металогідридів (МГ), а також складні оксидні системи (ОС) зі структурою перовскіту, шпінелі та їхніх похідних. У результаті виконаних наукових досліджень зроблено значний вклад у розробку методів синтезу та запропоновано нові підходи до систематизації та кристалохімії інтерметалідів, гідридів, складних оксидів. Як наслідок, отримано нові інтерметалічні фази, унікальні воденьсорбційні матеріали, високоенергоємні електродні матеріали для хімічних джерел електричної енергії, нові іонні провідники, принципово нові термоелектричні та надпровідні матеріали, зроблено значний внесок у розробку наукових основ цілеспрямованого пошуку нових функціональних матеріалів з особливими властивостями. Ці дослідження стали науковою базою при розробленні ефективних воденьсорбційних матеріалів на основі ІМС, нових електродних матеріалів, які можуть бути використані при створенні різноманітних джерел енергії та електронних пристроїв.

Завалій І.Ю. зазначив, що результати досліджень опубліковані у восьми монографіях та довідниках, 892 наукових статтях у провідних міжнародних і вітчизняних наукових журналах, захищені 70 авторськими свідоцтвами та патентами України, представлені 630 тезами доповідей на українських і міжнародних конференціях.

Виконком Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалив:

1. Схвалити діяльність Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України, направлену на підвищення ролі науки в розробленні та реалізації у західному регіоні України ефективної соціогуманітарної політики, орієнтованої на формування умов сталого розвитку регіону у поєднанні з гармонійним розвитком людини.
2. В рамках міждисциплінарної комплексної наукової проблеми "Мотиваційно-ціннісні чинники соціальної та політичної активності особистості" здійснювати дослідження за наступними напрямками:

- феномен особистості в сучасному глобалізованому світі: соціально-філософський аналіз;
 - політична активність і громадянська самоорганізація населення Львівщини: мотиваційні чинники та ціннісні орієнтації;
 - мотиваційно-ціннісні чинники соціальної активності особистості: психологічний аналіз;
 - актуальні проблеми сучасної української духовності: морально-етичні та релігійні аспекти;
 - духовний світ української молоді та її ціннісні орієнтації.
3. Рекомендувати до друку журнал "Соціогуманітарні проблеми людини" (№ 3) з відповідними змінами у складі редколегії; для ширшого висвітлення результатів досліджень та координації зусиль учених, які працюють над проблемами людини, забезпечити регулярне видання цього часопису (не менше двох номерів за рік).
 4. Погодити нову редакцію Положення про Інститут соціогуманітарних проблем людини.
 5. Рекомендувати обласним державним адміністраціям ширше використовувати можливості установ Західного наукового центру НАН України та МОН України та, зокрема, Інституту соціогуманітарних проблем людини для конкурсного відбору, експертизи та наукового супроводу проєктів, що фінансуються з місцевого бюджету (відповідальний – директор Інституту соціогуманітарних проблем людини, проф. Мельник В.П.)
 6. Схвалити діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України за період 2003-2007 рр. в цілому.
 7. Відзначити плідну діяльність Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України з підготовки докторів і кандидатів наук, видання узагальнюючих монографій.
 8. Рекомендувати директорів Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України д.ф.-м.н. Р.М. Кушніру забезпечити обсяг позабюджетного фінансування не менше ніж 25 відсотків від загального обсягу фінансування.
 9. Підтримати ухвалу вченої ради Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (протокол № 1 від 4 січня 2008 р.) про надання їй статусу національної зі збереженням її у структурі Національної академії наук України та звернутися до Президії НАН України з клопотанням розглянути це питання.
 10. Підтримати висунення Вченою радою Національного університету "Львівська політехніка" роботи "Формування концептуальних та методологічних засад, створення та впровадження в серійне виробництво комплексу засобів для вимірювання параметрів іонізуючих випромінювань" на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки за 2008 р. Склад колективу: проф., д.т.н., завідувач кафедри

захисту інформації Національного університету "Львівська політехніка", заслужений винахідник України Дудикевич В.Б.; проф., д.т.н. Хорошко В.О., директор Інституту захисту інформації Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій; доц., к.т.н. Максимович В.М., доцент кафедри захисту інформації Національного університету "Львівська політехніка"; заслужений винахідник України Смуk Р.Т., генеральний директор приватного підприємства "НВПІ "Спаринг-Віст Центр"; Сторонський Ю.Б., директор – генеральний конструктор приватного підприємства "НВПІ "Спаринг-Віст Центр"; Бісик А.М., директор з виробництва приватного підприємства "НВПІ "Спаринг-Віст Центр".

11. Відзначити актуальність та перспективність циклу наукових праць авторського колективу щодо створення нових функціональних матеріалів із воденьякумулюючими властивостями, які представляють практичну цінність для енергоощадних технологій та альтернативних джерел енергії та підтримати висунення Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка на здобуття Державної премії України у галузі науки і техніки за 2008 р. роботи "Інтерметаліди, гідриди та оксиди як основа нових енергоощадних матеріалів", виконаної колективом авторів: Білоус А.Г., д.х.н., проф., чл.-кор. НАН України, зав. відділу хімії твердого тіла Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України; Гладішевський Р.Є., д.х.н., доцент, зав. кафедри неорганічної хімії ЛНУ імені Івана Франка; Завалій І.Ю., д.х.н., ст.н.с., в.о. пров.н.с. відділу водневих технологій та гідридного матеріалознавства ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України; Заремба В.І., к.х.н., доцент, доцент кафедри неорганічної хімії ЛНУ імені Івана Франка; Каличак Я.М., д.х.н., проф., декан хімічного факультету, зав. кафедри аналітичної хімії ЛНУ імені Івана Франка; Котур Б.Я., д.х.н., проф., проректор з наукової роботи ЛНУ імені Івана Франка; Павлюк В.В., д.х.н., проф., професор кафедри неорганічної хімії ЛНУ імені Івана Франка; Солонін Ю.М., д.ф.-м.н., чл.-кор. НАН України, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України; Стадник Ю.В., к.х.н., ст.н.с., пров.н.с. кафедри неорганічної хімії ЛНУ імені Івана Франка.

11 квітня 2008 року – виїзне засідання Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк) з розгляду питань:

1. Інноваційно-інвестиційні механізми регулювання розвитку прикордонного регіону.
2. Проблеми української освіти в сучасному глобалізованому світі. Стан фахової та гуманітарної підготовки у технічних ВНЗ України.

Засідання Ради відкрив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України **Назарчук З.Т.**, який привітав учасників засідання, оголосив порядок денний і запросив до слова голову Волинської обласної державної адміністрації Романюка М.Я.

Романюк М.Я. привітав учасників засідання і відмітив, що на даний час існує великий розрив між наукою, владою, бізнесом і науковими впровадженнями. Саме напередодні у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки відбувся круглий стіл "Бізнес, влада і наука", де обговорювалися питання інтеграції науки, освіти та їх вплив на впровадження наукових розробок.

Присутніх привітав голова Волинської обласної ради п. **Грицюк А.П.**, який сказав, що майбутнє нашої української держави за наукою. Існує налагоджена співпраця між університетами Луцька і владою міста. Це є заслугою людей, які створюють наукові школи, кують наукові кадри. Зараз науковці Волині залучені до створення стратегічної програми розвитку Волинської області.

До учасників засідання Ради звернувся також ректор Волинського національного університету ім. Лесі Українки проф. **Коцан І.Я.** Зокрема, він сказав, що метою цього зібрання є активізація участі вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ у вирішенні актуальних проблем регіонального розвитку, підвищення інтелектуального та наукового потенціалу регіону.

Волинський національний університет імені Лесі Українки (ВНУ), як класичний вищий навчальний заклад, докладає чимало зусиль у забезпеченні розвитку інтеграційних процесів в галузі науки і освіти. Наукова діяльність університету базується на тісному співробітництві із науково-дослідними і навчальними установами України, органами державного і регіонального управління, місцевого самоврядування, підприємствами, громадськими організаціями. Підтвердженням цьому є уперше в історії Волинської області розроблена "Програма діяльності Волинського державного університету імені Лесі Українки у рамках співпраці з установами, організаціями та громадськістю міста Луцька та Волинської області на 2007-2009 рр.", яка була затверджена на сесії облради. Згідно з

нею проводиться низка наукових, освітніх, виховних та економічно-господарських проектів.

Сьогодні ВНУ ім. Лесі Українки – це розвинута фундаментальна наука, функціонування багатьох наукових шкіл, широкий спектр напрямків науки і освіти, гармонійне поєднання гуманітарних і точних наук під одним дахом, наявність своїх традицій. Пріоритетними напрямками наукової діяльності університету є фундаментальні і прикладні дослідження, розвиток нових наукових напрямків, взаємодія з іншими науковими колективами, підвищення інтелектуального рівня науково-освітньої діяльності викладачів і студентів.

В університеті використовуються науково-методичні доробки інститутів Національної академії наук України, що забезпечує реалізацію спільного рішення Колегії МОН України та Президії НАН України "Про поглиблення інтеграції науки та освіти в сучасних умовах" від 22.11.2006 р.

Створення і робота Волинської науково-координаційної ради при Західному науковому центрі НАН України і МОН України (голова – ректор ВНУ ім. Лесі Українки Коцан І.Я.) сприяє координації досліджень та науково-організаційних заходів в інтересах соціально-економічного та екобезпечного розвитку Волині, спрямуванню зусиль учених різних науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів незалежно від їх відомчої належності на вирішення комплексних регіональних проблем у взаємодії з місцевими органами влади, проектуванню навчально-виховного процесу з результатами найновіших досягнень науки тощо.

Університет плідно співпрацює з академічними установами Західного наукового центру НАН України і МОН України (ЗНЦ): Інститутом регіональних досліджень, Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича, Інститутом фізики конденсованих систем НАН України та ін., із вищими навчальними закладами Західного регіону: Львівським національним університетом ім. Івана Франка, Національним університетом "Львівська політехніка", Тернопільським національним економічним університетом, Чернівецьким національним університетом ім. Юрія Федьковича, Національним університетом водного господарства та природокористування (м. Рівне) та ін.

Зокрема за участю вчених науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів при ЗНЦ НАН України і МОН України в період 2006-2007 рр. на базі університету здійснено такі заходи:

- у вересні 2006 р. створено науково-дослідний Інститут Лесі Українки, який успішно функціонує;
- виконуються науково-дослідні роботи: "Леся Українка та її доба"; "Розробка Програми раціонального використання, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу Волинської області"; "Трансформація господарств регіонів України в умовах європейської інтеграції та транскордонного співробітництва"; "Розробка методик

прогнозування і планування та проведення комплексного дослідження соціально-економічного розвитку регіонів"; "Розробка теоретико-методологічних засад та механізмів регіональної політики просторового розвитку в умовах європейської інтеграції"; "Трансформація моделі зовнішньоекономічної діяльності регіону в процесі європейської інтеграції"; "Рідкісні і зникаючі види флори Волинського Полісся та Волинського Лісостепу", "Радіоекологічний моніторинг біогеоценозів Волинського Полісся", "Основи раціонального природокористування та охорони природи Західного Полісся"; "Західне Полісся: продуктивні сили, економіка, фінанси" та ін.;

- проведено міжнародні науково-практичні конференції: "Леся Українка і європейська культура", "Агатангел Кримський у контексті української і світової культури", "Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку держави", "Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах", III Міжнародний науковий конгрес українських істориків "Українська історична наука на шляху до творчого поступу" та ін.;
- видання наукових і навчально-методичних робіт науковців тощо.

Одним із шляхів реалізації загальної мети вищої школи є підготовка до високопрофесійної творчої праці кожного студента за умов повного розкриття його здібностей з можливостями реалізації особистих інтересів. З метою залучення студентів Західного регіону до наукової діяльності, під егідою Волинської науково-координаційної ради при ЗНЦ НАН України і МОН України на базі нашого університету щорічно проводяться різнопланові студентські науково-практичні конференції, олімпіади, круглі столи, семінари тощо. Отож, підсумовуючи сказане, хотілося б наголосити на необхідності досягнення більш глибокого поєднання науки та освіти – важливого чинника підвищення їх ефективності.

I. З першого питання доповідь виголосив заступник голови Волинської обласної державної адміністрації, к.е.н. **Байцим В.Ф.**

Доповідач подякував організаторам за запрошення голови обласної виконавчої влади Волині Романюка М.Я. і його особисто, як заступника голови облдержадміністрації з питань економіки на таке поважне засідання, а також за проведення заходу саме у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, де він мав і має честь працювати.

Байцим В.Ф. передав до Президії засідання тези доповіді голови ОДА М.Я. Романюка "Інноваційно-інвестиційні механізми регулювання розвитку прикордонної інфраструктури" для врахування її положень при формуванні результатів та рекомендаційних висновків виїзного Засідання Західного наукового центру і у доповнення до тез коротко розказав про стратегічне бачення соціально-економічного розвитку області до 2015 р. та про роль державних органів у процесах ініціалізації механізмів взаємодії науки та виробництва в ринкових умовах господарювання, впливу результатів цієї співпраці на соціальну сферу та добробут громади.

Стратегічною метою розвитку економіки Волині до 2015 р. є підвищення якості життя населення області, добробуту громадян шляхом стимулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом посилення спільної діяльності усіх зацікавлених сторін у державному, науковому, освітньому та приватному секторах, розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва; розширення співробітництва з європейськими партнерами; підвищення якості інституційного та кадрового забезпечення; пошук джерел сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки області та наближення таким чином соціально-економічних стандартів життя наших громадян до європейських стандартів.

Для вирішення першочергових завдань та досягнення задекларованих цілей, що стоять на шляху до досягнення стратегічної мети, сьогодні і в Україні, і в області на нашу думку, потрібні суттєві зміни в механізмах ініціювання та впровадження інновацій, системне осмислення цих процесів, оновлення та швидка реалізація – тобто перехід до інституційної та інноваційної моделі ринкових перетворень, поєднаних з елементами ефективного державного регулювання.

Основне завдання влади – створити умови для прискореного впровадження досягнень науково-технічного прогресу в виробництво та поетапного розв'язування комплексу конкретних задач, розробити прозорі та зрозумілі "правила гри", нові підходи до управління підприємствами та корпораціями в сучасних умовах євроінтеграційних устремлінь України та вимог Світової Організації Торгівлі.

У ринковій економіці дія об'єктивних економічних законів формує особливе середовище, в якому реалізуються результати науково-технічного прогресу, а пов'язані з ним можливості дозволяють учасникам конкурентної боротьби перемагати суперників по відносному рівню витрат на виробництво, якості продукції, що випускається, швидкості адаптації та пристосування до попиту, що постійно змінюється. Чим жорсткіша конкуренція, тим менше у виробника відкладених "про запас" наукових ідей або технічних рішень і тим коротший шлях "наука – виробництво – ринок".

Пошуки нових організаційних форм інтеграції науки та бізнесу в промислово розвинених країнах почалися у першій половині 50-х років минулого століття. Після незначного спаду інтересу до цього, в середині 60-х – початку 70-х років, наступив час, що характеризувався бурхливим розвитком різних форм кооперації та інтеграції науки і виробництва. З середини 70-х років у країнах з ринковою економікою відмічено також загострення проблем захисту інтелектуальної власності.

Коло агентів ринку прикладних знань раніше було обмеженим тільки вченими-експериментаторами або винахідниками, з однієї сторони, та підприємцями-промисловцями – з іншої. Ріст складності та комплексності наукових досліджень і розробок, перетворення їх в "індустрію винаходів і технологій", розвиток якої неможливий без значного ресурсного забезпе-

чення, поставив в технічній сфері на перший план науково-дослідницькі колективи при одночасному зниженні ролі новаторів, що працюють самостійно. Для розробки оригінальних технологій чи впровадження нової продукції в сучасне промислове виробництво потрібна робота колективів, наукових центрів, лабораторій, конструкторських бюро, створення технологічних підрозділів та парків.

Саме в технопаркових та наукових структурах здійснюється обмін науково-технічними та виробничими ідеями; створюються малі інноваційні підприємства, що здатні оперативно використовувати на виробництві найновіші результати дослідницьких розробок та розвиватися, переростаючи у транснаціональні корпорації, бюджети яких дуже часто перевищують бюджети країн в яких вони розпочинали свій бізнес.

В економічно розвинутих країнах реалізуються різні концепції створення технопарків, що об'єднують у собі широкий спектр різних об'єктів. Відмінності у визначеннях пов'язані з особливостями науково-технічної політики країни, регіону, вибраної спеціалізації (технологія, вироби, послуги), виду підприємницької діяльності і т.п. Разом з тим загальним для всіх концепцій технопарків є те, що їх серцевиною вважається інкубатор (інноваційний, технологічний, бізнесовий), що виконує ключову роль у проведенні політики стимулювання процесу засновництва та всебічної підтримки розвитку нових фірм та підприємств.

В Україні поки що створено близько 10-ти інституцій типу технологічного інкубатора, із них, зокрема на Волині, розпочав роботу в цьому році бізнес-інкубатор в м. Луцьку, в рамках проекту ЄС "Розвиток співпраці Волині та Любеліщини в сфері підтримки підприємництва та інновацій" по Програмі Добросусідства INTERREG 3A (2004-2006 pp.).

Цей досвід, та досвід наших близьких сусідів, на нашу думку, потрібно переймати та тиражувати – ініціатива та розвиток цієї теми саме за науковцями та студентами ВНУ та Луцького державного технічного університету в рамках нової Європейської Політики Сусідства: Україна – ЄС, над якою зараз працює уряд України та Європейська комісія.

Ми також переконані, що прийняття державних, владних, наукових та бізнесових управлінських рішень, які базуються на запропонованих підходах та механізмах, дозволить реалізувати на практиці парадигму ефективного управління та оптимального використання наукових ресурсних можливостей наших університетів, їх передових технологій та інновацій. Це обов'язково сприятиме росту добробуту волинян, створенню нових робочих місць саме для молоді, для ваших випускників та для суттєвого збільшення дохідної частини бюджету університету і обласного бюджету, бюджету районів, міст, селищ та сіл всієї області.

В обговоренні доповіді взяли участь:

директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України, академік НАН України **Панасюк В.В.**, який сказав, що в рамках розгляду сьогоднішнього питання слід зупинитись на деяких важливих ас-

пектах прикордонної співпраці науковців України, Польщі та Білорусі, яка стосується природоохоронної діяльності на теренах Волинського Полісся.

Моніторинг стану і динаміки змін природних наземних комплексів і вироблення рекомендацій щодо збереження довкілля є одним із найважливіших пріоритетів довгострокової державної політики України. Про це саме так і сказано в Указі Президента України від 23 травня 2005 р. Велику увагу цій проблемі приділяють і інші державні інституції, зокрема Кабмін України та його міністерства, НАН України.

Так, Кабмін України 5 грудня 2007 р. затвердив Державну цільову екологічну програму моніторингу навколишнього природного середовища на період 2008-2012 рр. Обсяг фінансування цієї програми на 5 років – 152,3 млн. грн. НАН України готує проект Концепції Кліматичної програми України на 2009-2013 рр. та до 2018 р., діє Загальнодержавна програма формування екологічної мережі України на 2000-2015 рр. та ін.

Особливу роль у збереженні довкілля відіграють територіальні природні комплекси, що охороняються відповідним вітчизняним та міжнародним законодавством, зокрема заповідники, національні парки тощо. Проблема збереження довкілля – це проблема світової спільноти, міжнародної співпраці. Тому за останні десятиліття найвища міжнародна інституція – ЮНЕСКО та уряди багатьох країн світу значну увагу приділяють створенню та збереженню заповідних територій, що увійшли у міжнародну систему ЮНЕСКО.

Західні кордони України, як відомо, тепер безпосередньо граничать з країнами Євросоюзу. Тому ефективна природоохоронна діяльність на цих прикордонних територіях є привабливою як для Євросоюзу, так і для України, і повинна слугувати одним із фундаментів, на якому маємо будувати транскордонне співробітництво, і яке необхідно враховувати під час формування інноваційно-інвестиційних механізмів, а також регулювання розвитку прикордонних регіонів.

Шацький національний природний парк вже з 2002 р. існує як об'єкт міжнародної мережі біорезерватів ЮНЕСКО. У даний час під егідою ЮНЕСКО НАН України проводить інтенсивну роботу в рамках програми Добросусідства щодо створення транскордонного (польсько-білорусько-українського) біорезервату (ТБР) "Західне Полісся", який має особливо важливе значення, зокрема в аспекті проблеми, що розглядається сьогодні.

Українську частину цього ТБР представляє Шацький національний природний парк, який вже має міжнародний статус ЮНЕСКО як біорезерват "Шацький". Юридичне оформлення цього ТБР завершується у цьому році. Таким чином, на карті Європи з'явиться новий природоохоронний об'єкт із міжнародним статусом та із практично невідпрацьованими механізмами управління і взаємодії.

Крім юридичного оформлення міждержавною угодою і рішенням ЮНЕСКО створення ТБР "Західне Полісся", його функціонування буде вимагати проведення великої організаційної роботи щодо налагоджування

співпраці вчених і спеціалістів Польщі-України-Білорусі для забезпечення ефективного функціонування ТБР і погодженого управління його екосистемами. Для вирішення цих питань необхідно буде забезпечити чітку і надійну координацію наукових організацій, які проводять екологічні дослідження, та органів місцевої влади, які приймають управлінські рішення щодо збереження біорізноманіття на території ТБР і забезпечення сталого розвитку цього регіону.

Для вирішення цих питань і проведення широкого комплексу досліджень екосистем заповідних територій Шацького НПП з урахуванням його перспективного входження в ТБР "Західне Полісся" за підтримки НАН України і особисто її Президента академіка НАН України Патона Б.Є. у 2006 р. створено спільним наказом Шацьку міжвідомчу науково-дослідну екологічну лабораторію (Шацька МНДЕЛ), засновниками якої стали: НАН України (ФМІ та Інститут ботаніки), МОН України (Національний лісотехнічний університет України), Держкомлісгосп України (Шацький НПП). Виробничі потужності Шацької МНДЕЛ розташовані на Шацькій експериментальній базі ФМІ.

У 2007-2008 рр. учасниками Шацької МНДЕЛ стали Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі ІГН НАН України (директор – чл.-кор. НАН України Лялько В.І.), Луцький державний технічний університет (ректор Божидарнік В.В.), Дослідна станція Національного наукового центру "Інститут ґрунтознавства та агрохімії" УААН (директор Шевчук М.Й.), Волинський центр "Облдержродючості" (директор Зінчук М.І.). Це фактично зробило лабораторію самодостатньою в теоретичному плані для виконання завдань, що поставлені перед нею щодо міжнародної прикордонної співпраці, а саме: розроблення методів моніторингу локальних екосистем Шацького НПП з використанням наземних спостережень і результатів дистанційного зондування Землі на основі тематичного аналізу космознімків цієї території та формування на цій основі географічних інформаційних систем (ГІС), які є ефективним сучасним інструментарієм для підготовки рекомендацій для державних органів управління екосистемами заповідних територій відповідно до міжнародних вимог і стандартів управління.

Для виконання цих завдань у Шацької МНДЕЛ вже є певні напрацювання. Це можна проілюструвати на прикладі Шацького національного природного парку. На сьогодні ряд озер цього унікального озерного комплексу знаходяться під впливом значних зовнішніх (природних і антропогенних) факторів, що призводить до їх замулювання, зміни конфігурації їх контурів, зміни вмісту забруднюючих компонентів у воді, міняється стан ґрунтів у біляозерному околі тощо. Спільна діяльність згаданих організацій у рамках Шацької МНДЕЛ вже дозволила провести важливе дослідження з проблем зміни берегової лінії озера Світязь за останні 10 років. Такі дослідження можна виконати і для інших озер Шацької групи, в яких деградаційні процеси проходять значно

інтенсивніше, а також для озер на території Польщі та Білорусі, яка граничить з Шацьким НПП.

ФМІ разом з Національним лісотехнічним університетом України створив Спільний клас з ГІС-технологій для навчання студентів і підвищення кваліфікації спеціалістів, які будуть використовувати ГІС-технології для таких моніторингових досліджень.

Тепер щодо інноваційно-інвестиційних механізмів, які реалізують організації, що входять до складу Шацької МНДЕЛ, відносно фінансової підтримки розв'язання поставлених завдань. Достатньо ефективним механізмом на даний час для наших прикордонних областей є Програма Добросусідства Польща-Білорусь-Україна, що фінансується з фонду регіонального розвитку Євросоюзу. В рамках цієї програми Шацька МНДЕЛ спільно з партнерами з Любелського воєводства Польщі (Інститут агрофізики ПАН, Сільськогосподарська академія в Любліні, Полеський парк народовий, Центр європейських ініціатив та ін.) і партнерами з Брестської області Білорусі (Агроекологічний інститут АН Білорусі, біорезерват ЮНЕСКО "Прибужське Полісся") напрацювала певний досвід формування відповідних проектів екологічного спрямування.

Деякі проекти з цієї програми вже фінансуються, інші пройшли конкурс і очікують фінансування. В рамках польсько-українського проекту створюється автономна інструментальна транскордонна мережа для моніторингу стану ґрунтових екосистем на території польсько-білорусько-українських національних парків.

5 березня цього року відбулося засідання Президії НАН України, на якому розглянуто питання про участь Академії у екологічних міжнародних, державних і регіональних програмах. В ухвалі цього засідання відзначено успішну діяльність Шацької МНДЕЛ, передбачено підтримку цієї діяльності, зокрема, в плані реалізації калібрувально-завіркових полігонів і космічних технологій, а також міжнародної співпраці.

Це добра перспектива для розвитку науково-освітнього потенціалу Волині та регіональної прикордонної співпраці з цих проблем. І головне – Шацька МНДЕЛ визначена базовою структурою координаційної роботи щодо створення ТБР "Західне Полісся" та застосування ГІС-технологій для моніторингу території Полісся.

У цьому році розпочинається реалізація (конкурс) другого етапу програми Добросусідства на період 2007-2013 рр. В рамках цього конкурсу ФМІ разом з організаціями Шацької МНДЕЛ за погодженням з Президією НАН України працює над підготовкою нового інвестиційного проекту під назвою "Створення міжнародного науково-дослідного центру транскордонної співпраці в рамках транскордонного біосферного резервату "Західне Полісся" на базі Шацької міжвідомчої науково-дослідної екологічної лабораторії". Цей проект передбачає співпрацю трьох країн на теренах Західного Полісся, а також розвиток екологічних лабораторій Шацької МНДЕЛ та розвиток інфраструктури села Світязь. Для

позитивного проходження цього проекту необхідна активна підтримка Волинської і Львівської облдержадміністрацій. Якщо такої підтримки не буде, то і не буде результатів, які засвідчать про входження України у світову спільноту, а буде дрібний прикордонний бізнес.

В.о. директора Інституту регіональних досліджень НАН України, д.е.н. **Кравців В.С.** сказав, що сьогодні розглядається питання, яке є надзвичайно актуальним для сучасної України. Для прикордонного регіону ця проблема має свої особливості, що пов'язано з його географічним розташуванням. Тому в контексті активізації інноваційно-інвестиційних процесів в прикордонних регіонах економічна наука має не тільки запропонувати відповідні механізми, а й показати специфіку їх впровадження, розробити прогностичні сценарії змін зовнішнього та внутрішнього середовища і їх впливу на розвиток соціально-економічної ситуації в прикордонних регіонах.

Але скільки б ми не говорили про інновації та інвестиції, в стратегічному плані ключовим залишається питання: хто створюватиме ці інновації і для кого залучатимуться ці інвестиції? Отже, мова йде про людину, про людський потенціал.

В цьому плані Кравців В.С. зупинився на двох дуже гострих проблемах, "рецепти" вирішення яких повинна запропонувати економічна наука.

Перше. Демографічна ситуація в прикордонних регіонах. Тенденції всім відомі: смертність зростає, народжуваність зменшується, молодь виїжджає з сіл (хто в міста, хто за кордон). Зникають села (у Львівській області за останні 35 років зникло 47 сіл). Але є ще один момент, який може вже в найближчій перспективі серйозно вплинути на демографічну ситуацію в прикордонних регіонах: польський закон "Карта поляка". Мало того, що кількість населення може зменшитись, а й національний склад населення зміниться: нас, українців, стане менше.

Проблема дуже серйозна. Вона потребує глибоких досліджень, особливо з точки зору об'єктивної оцінки можливих прогностичних сценаріїв розвитку демографічної ситуації в прикордонних регіонах. Органи влади повинні мати в цьому плані чітку і ясну картину. Інакше всі інноваційно-інвестиційні стратегії втрачають смисл. І таку картину, образно кажучи, повинна "намалювати" економічна наука.

Друге. Проблема трудової еміграції. Мова йде про наших громадян, які виїхали і виїжджають на заробітки за кордон. Це дуже серйозна проблема, на яку всі чомусь закривають очі. Вона багатогранна. Щоб зрозуміти, яку загрозу вона несе нашому майбутньому, зупинюсь на трьох аспектах.

Статистичний аспект. Скільки українців, в тому числі жителів прикордонних регіонів, працює за кордоном? За підрахунками українських експертів за кордоном працює від 3 до 5 млн. осіб, за деякими оцінками – до 7 млн. чол., в журналі "Фінанси України" – 4,9 млн. чол. Як бачимо

чіткої картини нема. Мабуть близькою до істини є цифра 4 млн. чол. Отже, зараз наявне населення в Україні складає не 47 млн., а 43 млн.

На думку Кравціва В.С., з тих 4 млн. не менше 1 млн. – жителі західних прикордонних областей. З них тисяч 700 вже ніколи не повернуться в Україну.

Економічний аспект. Є дані, що річний дохід наших заробітчан становить 35 млрд. дол. За оцінками наших експертів на рахунках закордонних банків лежить не менше 80 млрд. дол. Вдумайтесь у ці цифри.

Дані НБУ свідчать, що тільки через офіційні перекази в Україну щороку поступає 3 млрд. дол., нещодавно з'явилась цифра 5-7 млрд. дол. Фахівці, які досліджували це питання, говорять, що українські мігранти щороку легальним і нелегальним шляхом надсилають в Україну 21 млрд. дол. А це – майже четверта частина ВВП України. І при цьому ми тішимось, що за роки незалежності в Україну було залучено 17 млрд. дол. прямих іноземних інвестицій.

Це дані по Україні. А яка реальна ситуація в прикордонних областях – невідомо.

Соціальний аспект.

1. Виїжджає працездатне населення, тобто люди, готові творити інновації і освоювати інвестиції.
2. Виїжджають жінки в дітородному віці.
3. Пішла тенденція переманювати дітей до батьків за кордон.
4. Діти залишаються без батьків і їх опіки.
5. Що буде з тих дітей, які живуть і вчаться за легкі гроші?
6. Чому ростуть ціни на житло?

Відповіді на поставлені вище питання також має дати економічна наука. Кравців В.С. зупинився тільки на двох питаннях, які мають пряме відношення до обговорюваної сьогодні проблеми і запропонував до проекту ухвали засідання Ради Західного наукового центру внести такі пункти:

"Західному науковому центру НАН України і МОН України:

а) провести наукові дослідження по темах: "Демографічна ситуація в Західному регіоні України та прогноз її розвитку"; "Трудова міграція населення Західного регіону України: сучасний стан, тенденції та соціально-економічні наслідки";

б) клопотати перед органами влади областей західного регіону України про виділення коштів для дольової участі у фінансуванні таких досліджень."

Інститут регіональних досліджень НАН України готовий виступити головним виконавцем цих робіт, залучивши до їх виконання науковців і фахівців з усіх областей регіону.

Карлін М.І., д.е.н., проф., зав. кафедри державних фінансів Волинського національного університету імені Лесі Українки, виступив із співповіддю "Фінансово-бюджетне забезпечення інноваційного

розвитку прикордонного регіону".

Фінансові ресурси обласного бюджету Волині були, є, і, на жаль будуть в перспективі недостатніми для впровадження інноваційних проектів, оскільки основні доходи, згідно з Бюджетним кодексом, перерозподіляються на користь центру. Тому потрібно шукати інші, нетрадиційні, джерела для вирішення цієї проблеми, оскільки бюджет області є дотаційним, а також вносити відповідні зміни у Бюджетний кодекс.

На 2008 р. загальний обсяг доходів обласного бюджету Волині встановлено в сумі 1067725,6 тис. грн., у тому числі обсяг дотації вирівнювання – у сумі 215658,5 тис. грн., додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів – у сумі 18918,2 тис. грн. та субвенцій з державного бюджету – у сумі 642001,4 тис. грн. Обсяг доходів загального фонду бюджету визначено у сумі 1020401,8 тис. грн., спеціального фонду бюджету – 47323,8 тис. грн.

Прикордонний регіон, яким є Волинська область, має певні переваги у порівнянні з іншим областями України у залученні інвестицій з-за кордону, оскільки вона межує з Польщею, яка з 01.05.2004 р. входить до Європейського Союзу. Крім того, Волинь має спільний кордон і з Білоруссю, що також може позитивно вплинути на отримання інвестицій з цієї країни. Але останнє можливе, якщо в українсько-білоруських відносинах на першому місці буде стояти економіка, а не політика.

Разом з тим, інвестиції з цих країн в Україну, та на Волинь зокрема, можливі тільки при створенні нашою державою певних передумов, насамперед у фінансовій сфері. До них слід віднести наступні.

1. Для прискорення інвестиційно-інноваційного розвитку Волинської області, зокрема, необхідно як можна скоріше прийняти Податковий кодекс України, в якому слід передбачити податкові пільги тільки для інноваційних проектів та технопарків, відрегулювати питання зі стабільним відшкодуванням ПДВ.
2. Після прийняття Податкового кодексу необхідно накласти мораторій на зміни в оподаткуванні хоча б на п'ять років, щоб стимулювати залучення іноземних інвестицій в інноваційні проекти в Україні, оскільки в країну з нестабільною системою інновації не надходять.
3. Для виведення з "тіні" значних фінансових ресурсів, частину яких можна було б залучити до реалізації інноваційних проектів, в Україні потрібно негайно провести податкову амністію, в тому числі для легалізації доходів українських заробітчан, отриманих за кордоном. Близько 3 млн. українських громадян працюють за кордоном, стверджують у представництві Міжнародної організації міграції (МОМ) в Україні. Згідно з даними, оприлюдненими представництвом МОМ у березні 2008 р., близько 70 % загальної кількості українців, які працюють за кордоном, – чоловіки, задіяні в будівельній сфері та торговельній мережі. Переважна більшість жінок працює за кордоном в сільському

господарстві й у ролі домашньої обслуги. Близько 1 млн. українців працюють у Росії, а ще майже 2 млн. – у Польщі, Чехії, Італії, Португалії, Угорщині, Греції, Словаччині та Білорусі, про що свідчить статистика МОМ. Найчастіше за кордон їдуть працювати жителі сільських районів і маленьких міст (що якраз властиво Україні), а грошові перекази українців через кордон становлять від 5 до 7 млрд. дол. на рік. За нашими оцінками, легальними шляхами волинські заробітчани щорічно переправляють в область більше 100 млн. євро, а неофіційними каналами – в 4-5 разів більше. Ця сума, як мінімум, в 3-4 рази перевищує бюджет Волинської області. Значна частка цих коштів використовується заробітчанами на будівництво і придбання житла для себе та своїх дітей, для оплати навчання дітей, на оплату лікування батьків, інших членів сімей заробітчан. Певні суми з цих коштів використовуються на розвиток малого та середнього бізнесу, значна частка якого ведеться в "тіні". Причиною останнього явища є побоювання власників такого бізнесу щодо каральних санкцій з боку державних органів, які можуть поцікавитися звідки у них взяли кошти на відкриття власного бізнесу.

4. Ставка податку на легалізацію тіньових доходів не повинна перевищувати 10 %, але враховуючи галопуючу інфляцію в Україні у 2008 р., її слід зменшити до 5 % від легалізованого доходу.
5. Важливим джерелом інновацій в областях Західного Полісся повинні стати кошти бюджетів розвитку, які слід створювати у бюджетах усіх рівнів за рахунок насамперед надходжень від приватизації державного та комунального майна (хоча б на рівні 50 %). На законодавчому рівні також необхідно заборонити використовувати кошти бюджету розвитку на соціальні видатки.
6. Державний кредит в Україні переважно повинен використовуватися на фінансування інноваційних проєктів загальнодержавного значення, а не на фінансування соціальних програм. "Проїдання" цих коштів призведе до перетворення України в найближчій перспективі на країну, що розвивається, у постачальника кваліфікованої, але дешевої робочої сили, насамперед в країни Євросоюзу.
7. На проблемних територіях (до яких відносяться майже всі області Західної України), доцільно було б відновити ВЕЗ і ТПР і передбачити в них податкові пільги хоча б для інноваційних виробництв. Це б стимулювало залучення інновацій на Волинь, оскільки її сусідство з країнами ЄС допомогло б інвесторам швидко окупити інновації за рахунок експорту інноваційної продукції до країн Євросоюзу, насамперед до Польщі. Крім того, треба враховувати той факт, що в Польщі в 2007-2008 рр. спостерігається надлишок інвестиційних ресурсів, які країна може освоїти, бо не вистачає працівників, насамперед будівельників. Так, в 2007 р. біля 50 % великих польських компаній були змушені пригальмувати реалізацію своїх інвестиційних проєктів через нестачу працівників. В 2008 р. ця проблема буде стояти перед 60 % великими

польськими компаніями.

8. З метою скорочення бюджетних витрат на утримання адміністративного апарату та переорієнтації отриманої суми економії на інноваційні проекти в проблемних регіонах, в Україні негайно потрібно провести адміністративно-територіальну реформу, враховуючи досвід країн – нових членів ЄС, насамперед Польщі.

У Волинській області та Західному Поліссі у цілому, до нетрадиційних шляхів залучення інвестицій та інновацій можна віднести наступні

1. Можливість отримання коштів з фондів Євросоюзу передусім на такі проекти, як розвиток рекреаційних структур, зеленого туризму, енергозбереження, переробка відходів, які не порушують екосистему Західного Полісся, і, відповідно, не будуть шкідливими для стану навколишнього природного середовища Європейського Союзу. Подібний підхід Євросоюз вже використовує для надання інвестицій у такі найменш розвинені воєводства Польщі, як Підляшське та Люблінське, а також для збереження екосистеми Біловезької пущі, розташованої на території Польщі та Білорусі.
2. Науковцям Волині доцільно кооперуватися з науковцями Білорусі та Польщі для отримання грантів з фондів Євросоюзу на інвестиційні проекти, особливо – для дослідження та розвитку рекреаційної зони Шацького національного природного парку та озера Світязь.
3. Місцеві органи влади Волині повинні фінансово та організаційно сприяти отриманню коштів з фондів Євросоюзу, в тому числі шляхом дольової участі у виконанні цих проектів, резервуючи для цього відповідні кошти у своїх бюджетах. Так, при Волинській обласній раді створено спеціальний відділ для активнішої співпраці з Євросоюзом. Його працівники розробляють методику, проводять навчання голів сільських рад щодо написання проектів для участі в інвестиційних всеукраїнських і міжнародних конкурсах, в тому числі й тих, які оголошують комісії ЄС. Мета – залучити додаткові кошти на розвиток соціальної інфраструктури. Є вже і приємні здобутки. Виграла грант Любомльська районна рада. Одна із сільських рад отримала 100 тисяч гривень на облаштування амбулаторії.
4. Для збільшення фінансових можливостей місцевої влади, в тому числі й для здійснення інвестиційних та інноваційних проектів у регіоні, потрібно як можна скоріше запровадити в Україні податок на нерухомість, але встановити при цьому мінімально можливу ставку (0,05 %) та надавши відповідні пільги для малозабезпечених верств населення.
5. Потрібно систематизувати держбюджетні та господарські теми, які виконуються науково-дослідними установами Волині та сконцентрувати наявні фінансові ресурси тільки на інвестиційно привабливих проектах. Дослідження з фундаментальних наук в регіоні в обов'язковому порядку погоджувати та фінансувати за рахунок коштів НАН України, інших центральних та регіональних наукових установ, відповідних

державних фондів. Спецкошти ВНЗ регіону передусім спрямовувати на інноваційні проекти зі швидким терміном окупності, під які можна буде залучити кошти приватних інвесторів та кошти Євросоюзу.

6. Для оцінки інвестиційної привабливості проектів у регіоні доцільно створити експертну раду при голові Волинської облдержадміністрації (чи при голові Волинської обласної ради), залучивши до неї в якості експертів не тільки місцевих фахівців з відповідних галузей знань, а й з РВПС України, ІРД НАН України, інших установ Західного наукового центру. Такої оцінки насамперед потребує проект з видобутку міді у Ратнівському районі Волинської області, який неоднозначно сприймається громадськістю Волині, оскільки його реалізація може зашкодити саморозвитку регіону Західне Полісся.
7. Спільною науковою темою на багато років вперед для економістів, екологів, географів, біологів та інших науковців історичної Волині (насамперед з Волинської, Рівненської та Житомирської областей) могла б стати тема "Стратегія розвитку продуктивних сил та збереження довкілля Західного Полісся". Це дало б змогу об'єднати не тільки невеликі фінансові ресурси, які є зараз у науково-дослідних інституціях вказаних областей, але й згрупувати інтелектуальні ресурси регіону навколо найважливішої наукової теми – забезпечення сталого розвитку Західного Полісся. Ця тема обов'язково викличе зацікавленість не тільки місцевої, а й центральної влади, а також керівництва Білорусі, Польщі, Євросоюзу, що може забезпечити достатнє фінансування та реалізацію дійсно інноваційних проектів у різних галузях економіки регіону. Багато підприємницьких структур краю та волинян, які живуть за кордоном, також не залишаться осторонь цієї вкрай актуальної для них проблематики. Це дає надію на відповідне фінансування та просування даного наукового продукту на всіх рівнях з використанням усіх форм і методів маркетингу, в тому числі враховуючи інтереси та ностальгічні почуття вихідців з історичної Волині, які зараз є громадянами інших країн. В цьому плані заслуговує на увагу досвід, який нагромаджено в Національного університету "Острозька Академія".
8. Вимагає всебічного і відповідного аналізу пропозиція міністра освіти і науки України І. Вакарчука про доцільність утворення укрупнених університетів, що, на наш погляд, актуально для Волині. Середня кількість студентів в українських ВНЗ – 6,6 тис. осіб, причому в половині з них цей показник нижчий за середній, а в комунальних і приватних навчальних закладах – значно нижчий. Тим часом в університетах розвинених країн навчаються інколи й по 50 тис. студентів. На думку І. Вакарчука, впродовж 2009-2010 рр. необхідно оптимізувати мережу ВНЗ через їх об'єднання і створення великих університетів із солідною науковою базою та потужним професорсько-викладацьким складом. Це також дозволить уникнути дублювання окремих напрямів та спеціальностей у межах регіону і підготовки надлишкової кількості

фахівців. Як ми вважаємо, це допоможе сконцентрувати фінансові ресурси державних ВНЗ в регіоні на кількох дійсно інноваційних проектах, які будуть під силу науковцям Волині. Поки ж у Волинській області наукові дослідження проводяться за багатьма науковими напрямками, що не може дати належного наукового, економічного і соціального ефекту, оскільки матеріальна база цих досліджень (особливо в фундаментальних та природничих науках) в десятки разів відстає від оснащеності лабораторій у розвинених країнах. Це, а також дуже низька оплата праці молодих науковців, провокує багато з них на припинення наукової діяльності і відхід у бізнес, або на виїзд за кордон. В значній мірі посилить цю негативну тенденцію для Волині запровадження Польщею так званої "Карти поляка".

9. З метою заохочення найбільш здібних студентів Волині до навчання в аспірантурі і працевлаштування у волинських університетах та інститутах необхідно добитися дозволу ВАК України та Західного наукового центру НАН України на відкриття спецрад із захисту кандидатських (а за деякими спеціальностями й докторських) дисертацій на базі не одного (як вимагає ВАК України), а кількох регіональних волинських університетів, які в сукупності мають відповідну кількість докторів та кандидатів наук з тієї чи іншої галузі знань. Тим більше, що наявність спецрад по захисту насамперед докторських дисертацій може в недалекому майбутньому стати одним із головних критеріїв при акредитації ВНЗ на IV рівень. Відповідно, якщо не зробити цього зараз, то за більшістю напрямків знань у недалекому майбутньому державні ВНЗ Волині (а недержавні ВНЗ – повністю) втратять можливість готувати магістрів, що загальмує інноваційний розвиток регіону. Крім того, необхідно розробити систему матеріального і морального заохочення для повернення додому аспірантів і докторантів з регіонів, які навчаються в аспірантурі та докторантурі у ВНЗ Києва, Львова, інших великих міст України та в інститутах НАН України. Одним із таких заходів повинно стати надання пільгових кредитів на придбання чи будівництво житла та гарантія працевлаштування на термін не менше 5 років.
10. Необхідно проаналізувати "плюси" і "мінуси" укрупнення областей (в тому числі Волинської і Рівненської), яке обов'язково прийдеться проводити у наступні роки у зв'язку з демографічною кризою в Україні та необхідністю скорочення витрат на управлінський апарат. Таке об'єднання областей Західного Полісся (до якого в перспективі, на мій погляд, буде включена й Житомирська область (або її значна частина), дало б змогу перерозподілити наявні фінансові ресурси, які виділяються на наукові дослідження, на кілька великих інноваційних проектів. Крім того, ЄС надає значні фінансові ресурси на розвиток інновації якраз подібним укрупненим областям (регіонам). Це стало однією з причин проведення адміністративно – територіальної реформи в Польщі, багато чого з її досвіду можна було б використати і в Україні.

Ректор Національного університету водного господарства та природокористування доктор технічних наук, професор *Гурин В.А.* виступив з доповіддю "Прогрес в інвестиційній сфері західного регіону за чіткої стратегії інноваційного розвитку України".

Сьогодні Україна отримала шанс вийти на якісно новий рівень державної політики економічного розвитку, громадської активності та відповідальності бізнесу. На державному рівні є декілька можливостей фінансування інноваційної діяльності. Одна з них – пільгові кредити Української державної інноваційної компанії, інша – реєстрація інноваційної діяльності у формі технопарку та отримання податкових і митних пільг.

Верховною Радою прийняті Закони України, що визначають основні завдання діяльності, умови створення та функціонування зон розвитку високих і нових технологій, повноваження органів управління ними тощо. Завдяки цьому створюються сприятливі умови для більш широкого залучення до науково-технічної й інноваційної діяльності, випуску високотехнологічної продукції, розвитку ресурсів виробничих підприємств, освітніх і наукових організацій, регіонів розташування центрів інноваційного зростання.

Створення інноваційної системи в Україні є викликом часу, але, як свідчить досвід розвинених країн світу, це належить до прерогатив держави і стає проявом політичної волі її керівництва.

Головною метою створення інноваційної системи є посилення конкурентоспроможності економіки України та покращення рівня життя людей. Важливим фактором в інноваційному розвитку країни є бюджет. Водночас проблеми інноваційного розвитку в Україні ускладнюються безсистемністю та незавершеністю на державному рівні програм, які покликані сприяти інноваційній діяльності в нашій державі.

Відсутність в Україні чіткої стратегії інноваційного розвитку стримує інноваційну діяльність у державі. Сьогодні в Україні спостерігається технологічне відставання від розвинених країн і, як наслідок, знижується її конкурентоспроможність. Причинами цього є низька ефективність інноваційної політики, а також тривалий процес перерозподілу власності шляхом приватизації державного майна.

Ще однією проблемою для України є те, що світовий ринок високотехнологічних товарів та послуг уже майже сформовано, а тому нашій державі потрібно відвойовувати собі місце у цій системі розподілу праці. У світових рейтингах конкурентноздатності країн на перших місцях стоять держави, де обрана інноваційна модель розвитку.

В Україні достатньо винахідників, фахівців і підприємств, які спроможні розробити і виготовити конкурентноздатну продукцію. За останні роки на інноваційну тематику було захищено більше, ніж 100 кандидатських та 10 докторських дисертацій. У 2007 р. на 6 % зросли обсяги державного замовлення на підготовку фахівців технічних спеціальностей, а також підвищився рівень використовуваної частки ВВП на освіту

з 4,5 % в минулому році до 6,6 % в нинішньому. Однак, із 800 млн. грн., передбачених на 2007 р. в Державному бюджеті України на розвиток інновацій, освоєно близько 200 млн. грн.

Однією з проблем розвитку інноваційної діяльності є недостатня інформованість суспільства про сенс і зисковність повноцінного інноваційного розвитку. Нам необхідно розвивати інноваційну культуру серед науковців, яка зобов'язана формувати в суспільстві позитивний імідж інноватора, винахідника.

Сьогодні ефективність інноваційних процесів значною мірою визначається взаємодією їх суб'єктів між собою в єдиній національній інноваційній системі. За глобальним індексом конкурентоспроможності Україна в нинішньому році знаходиться на 78-му, а за освітнім рівнем – на 44-му місці серед світового загалу. Нам слід, в першу чергу, націлювати наукову думку на зміцнення конкурентоспроможності України.

При розгляді цього питання на слуханнях у Верховній Раді у 2007 р. український парламент зазначив про доцільність врегулювання на законодавчому рівні питання створення центрів інноваційного зростання.

На часі стоїть питання необхідності подальшого створення загальнодержавних та регіональних наукових центрів ВНЗ та НАН України, зокрема технопарків. "Вісім технопарків, які сьогодні діють в Україні, пройшли складний шлях, але за сім років вони сумарно виробили високотехнологічної і наукоємкої продукції на суму понад 8,4 млрд. грн."

Вже підготовлено законопроект про зони розвитку високих і нових технологій, який націлений на стимулювання інноваційної діяльності, адже за кількістю патентів у розрахунку на чисельність науковців Україна майже в 30 разів відстає від середніх показників промислово розвинених держав, а за обсягом продажу ліцензій – у 10, за експортом наукоємкої продукції – в 6 разів. Серед щорічно зареєстрованих винаходів принципово нові технічні рішення і технології складають лише 1 %.

Головними орієнтирами у цьому питанні є: підвищення ефективності системи визначення й реалізації інноваційних пріоритетів: наступність наукової сфери "генерації знань" за етапами інноваційного циклу; активізація механізмів комерціалізації та запровадження наукових результатів у виробництво; нарощування інтеграції системи комерціалізації знань у світову інноваційну систему тощо.

Упродовж декількох років в Україні діють компанії, що спеціалізуються на фінансуванні високотехнологічних проєктів, зокрема: венчурна компанія "DFJ Techinvest" (TECHINVEST) та венчурний фонд "DFJ NEXUS". Вони ж проводять "Всеукраїнський конкурс високих технологій" за підтримки Національного технологічного університету "Київський політехнічний інститут" та Американського фонду цивільних досліджень і розвитку. Його переможці беруть участь у щорічній технологічній інвестиційній конференції "Відкриті двері до Силіконової долини" ("Silicon Valley Open Doors – SVOD").

У Рівненській області підтримку інноваційної діяльності здійснюють декілька установ, серед них: Національний університет водного господарства та природокористування, Рівненське регіональне відділення Української державної інноваційної компанії, управління економіки та інвестиційної політики Рівненської облдержадміністрації, управління економіки міста Рівне, Рівненська обласна організація всеукраїнської громадської організації "Українська асоціація маркетингу".

У 2007 р. при Національному університеті водного господарства та природокористування відкрито філію технологічного парку "Машинобудівні технології – Полісся", метою якого є розробка нових інноваційних проектів та впровадження у виробництво наукоємких технологій, розроблених науковцями нашого університету та вченими регіону. На сьогодні науковцями університету спільно з провідними вченими НАН України та провідними організаціями України розроблено та підготовлено до реєстрації в МОН України чотири інноваційні проекти загальною вартістю понад 50 млн. грн. Успішне впровадження даних проектів дасть можливість відкрити нові виробництва та створити додаткові робочі місця не тільки в Рівненській, а й у Волинській областях.

Створення при університеті філії технопарку та підготовка відповідних інноваційних проектів була б неможливою без спільної праці та підтримки з боку керівництва НАН України, директорів інститутів, академіків НАН України Анатолія Булата, В'ячеслава Шестопалова та чл.-кор. НАН України Аркадія Шапаря.

Наш університет впродовж останніх років плідно співпрацює в науковому плані з науковими установами НАН України, з якими укладено угоди про співпрацю: Відділенням наук про землю НАН України, Відділенням механіки НАН України, Інститутом геотехнічної механіки НАН України, Інститутом проблем природокористування та екології НАН України.

Все це свідчить про те, що міжгалузеві завдання потрібно вирішувати колективно, адже жодне відомство самотійно їх вирішити не зможе, однак це потребує багато часу. Тому потрібна цільова економічна програма інноваційного розвитку Західного регіону та створення регіонального наукового центру із залученням ВНЗ регіону в м. Рівне при Національному університеті водного господарства та природокористування як навчально-науковому закладі, який на нинішній час є найбільш спроможний до впровадження інноваційних заходів та розпочав цю роботу разом з науковими установами НАН України.

Директор Інституту геології та геохімії горючих копалин НАН України, чл.-кор. НАН України *Павлюк М.І.* відмітив, що Інститут вже на протязі багатьох років тісно співпрацює з геологічними установами суміжних з Україною держав, в першу чергу Польщею та Словаччиною. Співпраця відбувається на основі договорів про наукове та науково-технічне співробітництво, що дозволяє проводити спільні науково-дослідні роботи, організовувати міжнародні конференції та спільні польові роботи

на теренах України, Польщі, Словаччини і Румунії, проводити стажування працівників Інституту, публікувати спільні наукові праці тощо. Інститут геології і геохімії горючих копалин є фундатором та основною організацією від України в Карпато-Балканській геологічній асоціації.

Співпраця з Карпатським відділенням державного геологічного інституту (м. Краків) дозволила створити та видати "Геологічну карту пограничної зони. Українських, Польських і Словацьких Карпат в масштабі 1:200000" (2003 р.) і "Геологічну карту пограничної зони Українських і Румунських Карпат в масштабі 1:200000" (2007 р.).

Спільно з державним геологічним інститутом Польщі (м. Варшава) проводилось співробітництво по таких напрямках: "Хімічна історія океанічного складу води", "Баденські та сарматські рифи Медоборів (Україна): вплив локальних і регіональних змін середовища Паратетису", "Жильні утворення Українських і Польських Карпат" тощо.

Спільно з Гірничо-металургійною академією Польщі (м. Краків) проводиться співробітництво за такими напрямками: "Дослідження геохімічних умов знаходження волохатих носорогів і мамонтів у четвертинних відкладах в с. Старуня (Українські Карпати)", "Перспективи пошуку нафти і газу і вуглеводневий потенціал відкладів міоцену та мезозойсько-палеозойського фундаменту прикордонних територій Передкарпатського прогину в Україні і Польщі" тощо.

Актуальним питанням є проведення геоecологічного моніторингу за впливом гірничовидобувної промисловості на довкілля та проведення методичних розробок щодо утилізації вторинних ресурсів і вилучення промислово цінних компонентів чи енергії. Необхідно, згідно з чинним законодавством України, провести аналіз екологічного стану навколишнього середовища західних регіонів України, визначити небезпечні об'єкти, розробити раціональні методи оцінки екологічної безпеки. З цією метою розпочато виконання бюджетної НДР "Вплив діяльності гірничовидобувних підприємств на стан навколишнього середовища прикордонних територій Польщі і України".

І ще один важливий аспект: західні регіони України знаходяться у Центральній Європі і граничать з країнами ЄС і, відповідно, геоecологічні дослідження прикордонних територій України та суміжних держав на даний час вважаються пріоритетним напрямком наукового співробітництва. Такі дослідження започатковані в Інституті спільно з Інститутом нафти і газу (м. Краків, Польща) з 2006 р. виконується міжнародний проект по лінії ЄС "Польсько-український центр співпраці з контролю газу полігонів твердих побутових відходів".

Професор Луцького державного технічного університету **Суховецький А.С.** зупинився на питанні "Перспективи організації агропромислового технологічного парку "Волинь" при Луцькому державному технічному університеті".

Передумови створення регіональної інфраструктури Північно-

західного Полісся – агропромислового технологічного парку "Волинь" – визначені географічним розміщенням області, наявністю на її території різноманітних мінерально – сировинних ресурсів, про які мова йтиме пізніше, а також особливостями ґрунтово-кліматичних умов – останні визначають пріоритетність вирощування та переробку сільськогосподарських культур і розвиток тваринництва. Тому перспективи та необхідність створення потужної регіональної інфраструктури незаперечні.

Кризові явища були, є і будуть у всіх країнах світу – це теж фактор, який не підлягає сумніву. Серед багатьох галузей народного господарства Волинської області агропромисловий комплекс знаходиться в найгіршому стані, тому відродження його можливе тільки через інноваційну інфраструктуру і агропромисловий технологічний парк є однією з основних таких моделей.

Взагалі такий аналіз необхідно визначити науково для всієї території України. Ми пропонуємо розглянути *соціально-господарський* перерозподіл України з урахуванням продуктивності ґрунту та теорії біологічного ґрунтознавства. Пропонується 7 (сім) регіонів – на зразок французьких кантонів, німецьких земель, англійських графств, північноамериканських, канадських і мексиканських штатів, іспанських, італійських та португальських провінцій і т. д.

З допомогою держави потрібно створити потужні, фінансово та економічно забезпечені регіони. В кожному з них мають бути визначені пріоритетні (стратегічні) напрями їх розвитку. Формуються відповідні структури: державні, бізнесові, створюється науковий потенціал для вирішення регіональних програм.

В нашому Західно-Поліському регіоні переважають дерново-підзолисті ґрунти, яких біля 70 % загальної кількості орних земель. Ці ґрунти мають низьку природну родючість, тому внесення органічних, органо-мінеральних (комплексних) добрив є визначальним фактором в отриманні оптимальних і стабільних врожаїв сільськогосподарських культур.

В нашій області із загальної кількості орних земель 630,0 тис. га – 400,0 тис. га є дерново-підзолистими. Навіть попередній, візуальний аналіз карти області визначає стратегічні пріоритетні напрямки розвитку регіону; більш детально пропонується до розгляду "Підсистема забезпечення родючості ґрунтів". Детально про це йтиме мова пізніше.

Це повністю відповідає визначенню Закону України "Про розвиток регіонів" від 8 березня 2005 р. № 2850 – IV, стаття 1: "стимулювання розвитку регіонів це комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого у регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних, інтересів на загальнодержавному і регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому."

Але, враховуючи, що кризовий стан сьогодні не тільки в агропромисловому комплексі, а взагалі в економіці держави, ми констатуємо: іннова-

ційна діяльність є велико-витратна, пов'язана з високим ризиком, тому без державної підтримки не можлива. Це визнається всім світом і тому спеціалісти-професіонали нараховують більше 300 (трьохсот) різних видів підтримки державою інноваційних структур та інноваційної діяльності.

Підприємства самостійно вирішити проблему інновацій не в змозі, або будуть вирішувати її дуже довго; тому тільки технологічний парк, якому держава на пільгових умовах виділяє кошти – в змозі допомогти підприємствам створити і налагодити виробництво нової продукції, створюючи при цьому додаткові робочі місця; підприємства, їх працівники сплачують державі податки – цей замкнений цикл взаємовідносин корисний для всіх, і в першу чергу, держави в цілому.

Але для доведення фундаментальних досліджень до рівня комерційної продукції університети, академічні інститути мають мати державне фінансування. Це питання одне з найскладніших. У нас на цей рахунок є свої пропозиції.

Необхідно створити (Закони України, Постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів це дозволяють) на обласному рівні регіональний (комунальний) Банк із змішаною формою власності. Це і буде фінансова підсистема інноваційної регіональної інфраструктури, яка визначена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 червня 2007 р.

Крім згаданого, в місцевому (обласному) бюджеті мають бути передбачені кошти на дослідно-перспективну діяльність (науку) в розмірі не нижче 0,9 % ВВП регіону.

Ми глибоко переконані, що технологічний парк, як інноваційна структура, активно і позитивно впливатиме на розвиток регіону в соціально – економічних питаннях; стане центром росту та вдосконалення високотехнологічних галузей в першу чергу агропромислового комплексу; сприятиме створенню і розвитку спільних підприємств (на внутрішньому та зовнішньому ринках) по виробництву і реалізації наукоємної, високотехнологічної продукції. Для іноземних інвесторів в уставному капіталі спільного підприємства має бути не менше 25 %, але не більше 49 %.

Проектом діяльності та розвитку агропромислового технологічного парку "Волинь" передбачені конкретні завдання цієї структури, а також механізми реалізації цих завдань:

- пріоритетні напрямки діяльності та розвитку (5);
- програми (4) та інноваційні проекти (10);
- державні цільові програми на державному (4) та регіональному рівнях (8).

Орієнтовний обсяг необхідних коштів для виконання програм та проектів становить 1,5 млрд. грн. Хочу звернути Вашу увагу на окремі найважливіші аспекти згаданих завдань:

- відродження занедбаного льонівництва (у 1990 р. посівні площі вирощування льону-довгунця складали майже 30,0 тис. га., в 2007 р. їх спромоглися посіяти в межах 520,0 га.), сьогодні льон-довгунець єдина

технічна культура, яка в змозі вирішити проблеми сировинних ресурсів галузей легкої промисловості України;

- в нашому регіоні історично виробництво м'яса завжди було однією з основних галузей сільськогосподарського виробництва; тому відродження велико-товарного фермерства (кількість голів великої рогатої худоби не менше 200 та кількість орних земель 200 га.) альтернативи не має. Але це повинна бути органічна структура, яка виключає застосування мінеральних (хімічних) добрив, пестицидів, хімічних кормових домішок;
- розвиток мінерально-сировинної бази та екологічно-безпечного надрокористування: розробка технологій на основі місцевих ресурсів – сапропелі, фосфорити, торф – з метою виготовлення на їх основі біологічно і екологічно чистих органічних та органо-мінеральних добрив; це дуже важливо тому, що при внесенні в ґрунт мінеральних (хімічних) добрив, значному збільшенні витрат на хімічні методи захисту рослин маємо негативну динаміку зміни хімічного, мікробіологічного стану ґрунтів. Ми є свідками замовчування "досвіду" використання хімічних технологій та їх впливу на забрудненість ґрунту – маємо негативні реакції продуктів рослинництва, кормо-виробництва і відповідно тваринництва; сьогодні найбільш актуальним є пошук відтворення родючості ґрунтів та його оптимальної підтримки, адже і теорія, і практика підтверджує – чим більше вносимо органічних та органо-мінеральних (комплексних) добрив, тим краще відтворюється ґрунтова родючість; чим більше вносимо пестицидів, тим гірше вона відтворюється. Ці дві діаметральні протилежні проблеми потрібно вирішувати сьогодні, негайно – завтра може бути пізно; узагалі питання актуальності розробки стратегії розвитку всього агропромислового комплексу держави альтернативи не має, але це повинна бути своя, власна, а не запозичена з-за океану чи інших країн стратегія; основою загальнодержавної стратегії мають бути напрацювання регіональних вчених, науковців і практиків з цих питань; при розробці основи стратегій на перший план потрібно ставити завдання для розв'язання таких проблем: відтворення родючості ґрунтів (біологія ґрунту); боротьба з бур'янами, хворобами, шкідниками – потрібні біопрепарати, біостимулятори, які захистять рослини від хвороб та шкідників без отрутохімікатів;
- мідь, нафта, кварцовий пісок – потрібні розвідувальні та пошукові роботи, детальне вивчення наявних запасів, визначення реальних можливостей їх практичного використання; організація промислового виробництва дослідних зразків інноваційних продуктів.

Українська нація хворіє, причому хвороби приймають катастрофічні розміри, а їх наслідки можуть бути непередбачуваними. Причин безліч, але на наш погляд є три основні: забруднені харчові продукти (дуже часто і їх не достатньо); питна вода – Україна належить до малозабезпечених питною водою держав, взагалі по запасах питної води ми займаємо передостаннє місце серед держав СНД; соціальні стреси та відсутність

оптимального медичного і лікувального забезпечення.

Хочу звернути Вашу увагу ще на такі програми:

- відтворення природного стану "мертвих" озер регіону – їх більше 70-ти та створення реальних можливостей вирішити загальнодержавне питання – питання питної води;
- діагностичні та лікувальні програмно – технічний комплекси: Шацький державний Заповідник, озеро Синово та Дубечнівський мікрорайон Старовижівського району;
- довгострокова (в межах 10-ти років) Програма відродження та розвитку поліського села.

Різноманітні напрями та надмірна складність вище згаданих проблем вимагають проведення глибокого аналізу, наукових досліджень, прикладних і експериментальних напрацювань. Для цього потрібні не тільки значні державні кошти, але і відповідна регіональна науково-дослідна структура. Вже більше року ми пробуємо – поки що тільки теоретично – вирішити питання створення науково-дослідного інституту корисних копалин та регіонального машинобудування: головний підрозділ в м. Луцьку, а філія інституту на території Ковельського промислово – економічного коледжу ЛДТУ.

Такі грандіозні завдання можливо вирішити тільки за умови наявності потужного кадрового потенціалу: ЛДТУ – Ковельський промислово-економічний коледж – Любешівський коледж – Луцький коледж.

На завершення: майже два роки тому розпорядженням обласної державної адміністрації створена комісія під керівництвом начальника Головного управління агропромислового комплексу по створенню агропромислового технологічного парку "Волинь"; з серпня 2006 р. необхідні документи знаходяться у Верховній Раді України, але питання створення ТП "Волинь" до цього часу не вирішено.

Заслухавши та обговоривши доповідь заступника голови Волинської обласної державної адміністрації, к.е.н. Байцима В.Ф., Рада відзначає, що в області була проведена значна підготовча робота щодо активізації транскордонного співробітництва на основі використання інноваційно-інвестиційної моделі. Зокрема слід відмітити, що:

- перший етап Програми Добросусідства "Польща-Україна-Білорусія" успішно реалізується і нині починається новий фінансовий період (2007-2013 рр.), упродовж якого Україна може отримати зі своїми партнерами до 26 млн. євро щорічно на транскордонні проекти;
- посилюється роль регіонів в інтеграційних процесах держави, зокрема, органів місцевого самоврядування, територіальних громад у вирішенні власних проблем шляхом використання можливостей транскордонного співробітництва;
- посилюється роль єврорегіонів як організаційно-фінансової платформи транскордонного співробітництва;

- розроблено спільну стратегію розвитку українсько-польського транскордонного регіону в рамках проекту "Новий рівень добросусідських відносин – розвиток польсько-української стратегії транскордонної співпраці" (Програма Сусідства "Польща-Україна-Білорусь" транскордонне співробітництво ТАСІС), реалізація якої потребує розробки відповідних механізмів.

П. З доповіддю "Проблеми української освіти в сучасному глобалізованому світі. Стан фахової та гуманітарної підготовки у технічних ВНЗ України" виступив проректор з наукової роботи Луцького державного технічного університету, проф. *Шваб'юк В.І.*

Проблема удосконалення розвитку освіти в Україні є однією з найважливіших проблем на шляху її входження у європейське та світове товариство. Потуг у цьому напрямку зроблено дуже багато як українською державою, так і Міністерством освіти і науки України, зокрема. Але незважаючи на це, стан вищої освіти з кожним роком погіршується. Причин такого погіршення можна назвати дуже багато, але основними, на нашу думку, є політичні та економічні. Причому ці чинники настільки тісно пов'язані, що важко прослідкувати, де закінчується перший і починається другий. Звідси і впливає нагальна потреба у ліквідації недоліків вищої школи заходами, які б передбачали одночасно як концептуальне удосконалення освіти та фахової підготовки випускників ВНЗ, так і створення державою умов формувати ними успішну професійну кар'єру, які б зацікавили кращих із фахівців не виїжджати за кордон (обсяг підготовки фахівців з вищою освітою збільшився на 60 %, а кількість спеціалістів з вищою освітою, віком від 25 до 35 років, зменшилася). Інакше все обертається тим, що мільйони бюджетних коштів, які ми вкладаємо у вищу освіту, безпосередньо сприяють зростанню ефективності економіки інших держав, а не України. У своїй програмній доповіді на засіданні підсумкової колегії МОН України 21 березня 2008 р. Міністр освіти і науки І.О. Вакарчук зробив детальний аналіз стану освіти і науки та намітив низку заходів для виходу з критичної ситуації, яка склалася. Було сказано, що реальна підтримка держави зможе бути тільки тоді ефективною, "...якщо вища освіта і наука стануть реальними потужними чинниками розвитку економіки ... і зможуть відповісти на всі виклики економічного та суспільного розвитку...".

Особливо ці процеси стають актуальними сьогодні, коли ми стали 46-ю країною – учасницею Болонського процесу. Кінцевою метою цього процесу є продукування конкурентноспроможного фахівця, здатного легко адаптуватися в економічному просторі європейських країн. Радю Європи на настановній конференції "Нові виклики європейській вищій освіті – подолання складнощів у глобалізованому суспільстві" (20-21 листопада 2007 р., м. Страсбург, Франція) визначено навіть термін – 2010 рік. І що цікаво і гідне подиву! Незважаючи на те, що ми увійшли у цей процес одними із останніх, вже з 2006/2007 навчального року у всіх ВНЗ України

III-IV рівнів акредитації навчальний процес в Україні здійснюється за рекомендаціями Європейської кредитно-трансферної системи. Тобто, виникає небезпека, що "витік мізків" з України через 4-5 років ще пришвидшиться, адже за цей час ні соціальний захист випускників ВНЗ, ні економічний стан у державі не покращиться у порівнянні із Заходом.

Тому, у зв'язку з такими небезпечними викликами, ми насамперед повинні чітко поставити перед собою питання: яким має бути випускник ВНЗ – громадянин України? Чим він повинен вирізнятися від випускників вузів інших країн, а в чому він повинен бути подібним до них? Що для цього необхідно і якими критеріями це можна передбачити? Адже найпростіше сказати, що зараз у держави коштів немає, а ВНЗ є відносно самостійними у виборі програм і напрямків підготовки, та можуть робити все, що їм заманеться (у межах їхньої атестації та акредитації). А з іншого боку, вища освіта є фундаментом як суспільного, так і економічного розвитку держави. Тому й модернізація вищої освіти, її структури, запобігання руйнації системи вищої освіти є надзвичайно важливою справою державної ваги.

Сьогодні в Україні підготовку фахівців з вищою освітою здійснюють 904 ВНЗ усіх рівнів акредитації та форм власності, які підпорядковуються 26 міністерствам і відомствам. Зокрема, до державної форми власності належать 224 ВНЗ III – IV рівнів акредитації, 255 навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Серед них: 62 технічних ВНЗ, 24 класичних університети, решта – гуманітарні, мистецькі, економічні та інші. Є ще 115 приватних ВНЗ III – IV рівнів акредитації, але серед них тільки декілька технічних.

Ні для кого не секрет, що підготовка спеціаліста технічного напрямку, у більшості випадків, є набагато складнішою, ніж підготовка спеціаліста (такого ж рівня) гуманітарного чи інших напрямків. У першу чергу це пов'язано із наявністю чи відсутністю сучасної матеріально-технічної бази, створення якої є надзвичайно складною і коштовною справою, а в другу чергу – це наявність чи відсутність спеціалістів вищої кваліфікації (докторів та кандидатів наук). І ще один негативний фактор, що з'явився в останні 10-15 років, – надзвичайно різке пониження рівня природничої, а особливо, математичної підготовки випускників шкіл та середніх навчальних закладів.

Прикладом тих небезпек і досягнень, які стосуються освіти та технічних ВНЗ України, є Луцький державний технічний університет, де вони відбиваються, ніби у каплі води. Сьогодні головним завданням ЛДТУ також є досягнення високого рівня якості підготовки фахівців, який має відповідати потребам держави і світовим стандартам вищої освіти, що задекларовані у Болонській конвенції, вимогам ринку праці, ефективного використання наукового потенціалу в регіоні. Тільки за останні чотири роки кількість викладачів вищої кваліфікації, кількість щорічних захистів та рівень фінансування наукової роботи в ЛДТУ збільшилися більше ніж у півтора рази. У більшості рейтингів серед технічних ВНЗ України наш

університет впевнено займає сходинки у першій половині до загальної кількості ВНЗ. Щороку працівниками університету захищається 25-27 кандидатських та 2 докторських дисертацій. В комітетах Верховної Ради України чекає свого затвердження проект організації агротехнопарку "Волинь", реалізація якого могла би значно змінити на краще стан агропромислового комплексу Волинського регіону. Великі надії університет покладає на недавно затверджену Волинською обласною радою п'ятого скликання Програму співпраці ЛДТУ з Волинською обласною радою та Волинською обласною державною адміністрацією на 2008-2013 рр.

Університет тісно співпрацює з установами НАН України та галузевими академіями. Адже тільки дякуючи такій співпраці ми стали повноцінним університетом і Західний науковий центр НАН України та МОН України у цьому становленні зіграв основну роль. В ЛДТУ налагоджено співпрацю з великою кількістю іноземних навчальних закладів та організацій. Найбільш вагомим і показовим у розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва є досвід співпраці ЛДТУ із Вищою технічною школою Ліппе і Гьокстер та спілкою "Мости в Україну", Німеччина. У 2002 р. була укладена трьохстороння угода між ЛДТУ, ВТШ Ліппе і Гьокстер та спілкою "Мости в Україну", яка передбачала "Багатоступеневу систему стажування, практики та навчання студентів ЛДТУ в Німеччині". Така модель співпраці двох ВНЗ та громадської благодійної організації дозволяє оптимально використовувати різноманітні варіанти організації і фінансування подібних заходів. Щорічно студенти економічних та технічних спеціальностей ЛДТУ проходять стажування на підприємствах та установах Німеччини, що є зв'язковою ланкою між підприємствами зарубіжжя та нашого регіону.

Університет активно працює над наповненням змісту стандартів вищої освіти з урахуванням досягнень світової науки і техніки, але нас, так само і інші технічні вузи, турбує такий фактор, як розбалансованість самого змісту освіти в державних програмах МОН України. Адже аналіз освітньо-професійних програм вищої освіти за професійним спрямуванням (рівень підготовки "бакалавр"), яких ми мусимо дотримуватися, показує, що тут є ще надзвичайно багато недоліків. Наприклад, із аналізу цих програм витікає, що на вивчення фундаментальних дисциплін у технічному університеті припадає 16-19 %; на вивчення всіх гуманітарних дисциплін – 16-17 % (у тому числі 7 % на фізвиховання та іноземну мову); 6 % навчальних годин виділяється на вивчення так званих соціально-економічних дисциплін (це такі дисципліни як правознавство, соціологія, економічна теорія). Решта навчальних годин (приблизно 60 %) виділяється на цикл професійно-орієнтованих дисциплін та дисциплін самостійного вибору ВНЗ (спекурси). Тобто, на вивчення фундаментальних дисциплін при підготовці бакалавра в університеті виділяється менше 1/5 всього навчального навантаження. На практиці це означає, що лекції з вищої математики, фізики, теормеханіки в технічному університеті у кращому

випадку читаються один раз на тиждень, що є абсолютно недостатнім і не може вважатися нормальним, бо без базової підготовки надіятися на якісне засвоєння професійно-орієнтованих дисциплін є марною справою. На нашу думку, з метою покращення фахової підготовки, відсоток на фундаментальні дисципліни має бути в два рази вищим, а право на часткову зміну цих програм має бути надане університету. Інакше такий університет не має права називатися університетом.

Ще одне питання – це рівень гуманітарної підготовки в сьогодиншньому ВНЗ, яке з першого року незалежності України чомусь стало дискусійним, а велика кількість ректорів взагалі виступають проти гуманітарної підготовки в стінах університету, аргументуючи тим, що вона має проходити в школі. Зрозуміло, що це комусь вигідно. Але чи вигідно це усьому українському суспільству? Адже випускник навіть технічного ВНЗ має виховуватися в душі своєї національної ідентичності, має розбиратися в історії свого народу, його культурі та звичаях. Для нього не мають бути чужими такі поняття, як патріотизм, національна самосвідомість та ідея служіння своєму народові. Тому ці питання мають бути основними в програмах гуманітарної підготовки студентів технічних ВНЗ, і ця підготовка має проводитися протягом всього періоду навчання (а не тільки в I семестрі першого курсу).

Висновок. Держава (рівно і керівництво ВНЗ) мусять звернути більшу увагу на **ефективний** розвиток освіти в Україні і, зокрема, технічних ВНЗ України. Будемо надіятися, що частина цих проблем буде вирішена у підготовленому Законі України "Про внесення змін до Закону України "Про вищу освіту", новій "Концепції гуманітарного розвитку України", а решта – ефективними заходами самих університетів.

В обговоренні цього питання взяли участь:

Проректор з наукової роботи Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя, проф. **Рогатинський Р.М.:**

У 1989 р. на базі Тернопільського філіалу Львівської політехніки був створений Тернопільський приладобудівний інститут, в грудні 1996 р. на його базі постав Тернопільський державний технічний університет і наш навчальний заклад став першим на Тернопіллі, який набув статус університету. Зараз у нас працює біля 400 викладачів, з яких більше 70 відсотків мають наукові звання, на 9 факультетах навчається біля 6 тисяч студентів. В структуру університету входять також три технічні коледжі (в Тернополі, Збаражі та Гусятині), разом з якими в нас навчається майже 10 тисяч студентів. Завдяки плідній роботі тільки за останні 10 років у нас в рази збільшились навчальні площі, студенти навчаються за 20 спеціальностями з 15 напрямів підготовки, як традиційних так і тих, що виникли недавно в результаті науково-технічного прогресу. В університеті функціонують 3 кандидатські спеціалізовані вчені ради за 5 науковими спеціальностями та 1 докторська, щороку захищаються в середньому 2 доктори та біля 20

кандидатів наук. Плідно працює ряд навчально-науково-виробничих центрів. Сам університет інтегрований у Європейський освітній простір, він входить до Європейської Асоціації університетів, що об'єднує 600 університетів Європи. Кілька років тому ми приєднались до європейської декларації ВНЗ – Великої Хартії Університетів, підтримуємо зв'язки з провідними закордонними фірмами та університетами. Зокрема у відділі інформаційних технологій, при якому функціонує регіональна академія мережевих технологій CISCO, де за угодою з Віртуальним Європейським університетом (VUE) створено сертифікаційний центр для організації прийому іспитів за програмами: CISCO, INFORMIX, Novell, Microsoft, IBM/Lotus. Таких угод в нас більше 20.

Маємо договори з багатьма іншими корпораціями, науковими центрами та університетами про співпрацю в галузі високих технологій, зокрема з останніх це угода з фірмою ST Microelectronic як про підготовку студентів і спеціалістів, так і про участь у спільній діяльності за замовленнями про програмування мікročіпів. Розробляємо ряд власних проєктів, з яких хочу виділити проєкт з дистанційного зондування Землі.

Щодо стану фахової та гуманітарної підготовки у технічних ВНЗ України. Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя один із перших в Україні започаткував підготовку бакалаврів, а потім і магістрів в рамках переходу до Болонської системи навчання.

Структура підготовки бакалаврів та фахівців. Для різних напрямків підготовки бакалаврів на дисципліні циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки виділено більше 40 кредитів ECTS. На дисципліні циклу фундаментальної підготовки припадає до 80 кредитів і циклу професійної та практичної підготовки – до 60 кредитів.

Аналогічно для підготовки фахівців виділено до 15, 20 і 40 навчальних кредитів, відповідно. Приведені моделі підготовки бакалаврів та фахівців розкривають також місце таких складових, як національно-патріотичне виховання, правова, комп'ютерна підготовка, вивчення іноземної мови, участь в науковій роботі тощо. Така структура є типовою на даний час для технічних ВНЗ, навчальні плани яких затверджуються Міністерством освіти і науки України. В структурі підготовки бакалаврів в США 50 відсотків дисциплін припадають на фундаментальні і спеціальні знання і 12 відсотків на спеціалізовані курси з найновіших дисциплін.

19-21 листопада 2007 р. ректор ТДТУ ім. І. Пулюя проф. Ясній П.В. взяв участь у засіданні робочої групи по проєкту Tempus, яке відбулося у Каталонському технічному університеті (м. Барселона, Іспанія). Метою проєкту було: модернізація базових документів Вищої освіти України зі спеціальності "інженерна механіка" для переходу від 3-рівневої системи підготовки (бакалавр-спеціаліст-магістр) до 2-рівневої (бакалавр-магістр). Коротку інформацію про засідання опубліковано в статті "Rectores de Ucrania toman nota de la reforma europea" ("Ректори України беруть курс на європейську реформу") на сторінках іспанської газети "Diari de Terrassa"

("День Терраси") за 21 листопада 2007 р.

Про пріоритети у виборі структури підготовки бакалаврів на Європейському освітньому просторі можна судити за рекомендаціями і критеріями Агенції з акредитації освітніх програм в техніці, інформатиці, природничих науках та математиці (ASIIN).

За цими рекомендаціями на гуманітарний цикл підготовки припадає 10 відсотків дисциплін, математику і природничі науки – 20, а інше таким чи іншим чином пов'язане із фаховою підготовкою. Близький до такого розподіл дисциплін зараз реалізується в Механіко-машинобудівному інституті Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут", де із 247 кредитів на професійно-практичну підготовку припадає 120 кредитів і ще 10 – на дипломне проектування і практику. Серед вимог до бакалавра з технічних спеціальностей відмітимо те, що він має бути готовим до професійної практичної діяльності у напрямках: **виробничо-технологічної; сервісно-експлуатаційної; монтажно-наладжувальної; організаційно-управлінської**, а також до діяльності **у сфері маркетингу та продажі** технічних виробів. Минулого року в Тернополі відбулась науково-методична рада з інженерної механіки за напрямком "Підйомно-транспортні машини", яка прийняла концепцію розвитку спеціальності "Підйомно-транспортні, будівельні, дорожні машини та обладнання", за якою:

магістри – здатні самостійно ставити задачі наукових досліджень підйомно-транспортних машин і обладнання в напрямі підвищення якості, створювати математичні та фізичні моделі, виконувати теоретичні та експериментальні дослідження і обробляти результати досліджень із застосуванням новітніх алгоритмів і засобів виконання експериментів, розробляти інженерні методики і формулювати рекомендації;

спеціалісти – здатні самостійно ефективно розв'язувати на інженерному рівні задачі проектування, виготовлення та експлуатації підйомно-транспортних машин і обладнання, з визначенням економічно оптимальних проектних параметрів, із застосуванням новітніх засобів пошуку, обробки інформації, розрахунків та виконання технічної документації;

бакалаври – здатні приймати активну участь в розробці, впровадженні і експлуатації підйомно-транспортних машин і обладнання в різних галузях економіки на підставі оволодіння сучасними інформаційними технологіями автоматизованого проектування, вміло залучаючи їх для розв'язання конкретних прикладних задач, які виникають при проектуванні, експлуатації і ремонті обладнання.

При переході на двоступеневу систему підготовки бакалавр – магістр, фахівець з дипломом бакалавра на виробництві повинен вирішувати велику частку тих задач, які сьогодні вирішує спеціаліст, що має п'ять років підготовки. Тому вимоги до професійної підготовки такого фахівця вимагатимуть більших професійних знань, ніж їх отримує бакалавр за традиційного розподілу дисциплін за циклами підготовки. А тому,

структура рекомендована Агенцією з акредитації освітніх програм в техніці, інформатиці, природничих науках та математиці (ASIIN), а також та, що реалізується в Національному технічному університеті України "Київський політехнічний інститут" на нашу думку більше відповідає як вимогам сучасної освіти так і потребам народного господарства.

Директор Інституту інженерної механіки і транспорту Національного університету "Львівська політехніка", проф. **Стоцько З.А.** охарактеризував роботу НУ "Львівська політехніка" – потужного наукового, освітнього та культурного центру, випускники якого працюють в усіх галузях економіки нашої держави та багатьох країнах світу. Сьогодні в університеті навчається близько 30 тис. студентів та курсантів за 31 галузями знань, 56 бакалаврськими напрямками та 103 спеціальностями, з них 83 – магістерського рівня.

Підготовку фахівців в університеті в основному проводять 12 науково-навчальних інститутів. Навчальний процес забезпечує професорсько-викладацький склад чисельністю понад 2000 осіб, серед них близько 190 докторів наук, професорів та 1130 кандидатів наук, доцентів.

Починаючи із 1961 р. Національний університет "Львівська політехніка" здійснює навчання іноземних студентів та аспірантів. За цей час більше ніж 2500 студентів з понад 70-ти країн Європи, Америки, Африки та Азії отримали дипломи бакалавра, спеціаліста та магістра і більш ніж 120 – докторський ступінь. Навчальні, методичні та наукові фонди студентської та науково-технічної бібліотек університету повністю задовольняють потреби у поглибленому освоєнні програмних курсів навчання. Але багато кадрів, підготовлених НУ "Львівська політехніка" працюють не за профілем, а ще гірше – виїжджають підготовлені спеціалісти за кордон.

Перший проректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, проф. **Козак Ф.В.** сказав, що питання про стан фахової та гуманітарної підготовки у технічних ВНЗ України є дуже важливим і актуальним для сьогодення. Але немає реальних важелів впливу на вирішення цих питань. Рівень підготовки учнів загальноосвітніх шкіл, студентів коледжів і вищих навчальних закладів впав. Держава, якщо так можна сказати, просто розвалила школу. Вчителям перестали платити зарплату, впав престиж вчителя. Ще проф. Козак Ф.В. зупинився на незалежному тестуванні. Він сказав, що тестування не вигідне саме вчителям, оскільки рівень підготовки учня є дуже низьким. Тобто між школою і вищим навчальним закладом є велика прірва. Якщо дитина не опанувала азів іноземної мови в школі, то у технічному вищому навчальному закладі вона мову не вивчить.

Рада Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалила:

1. Визнати проблеми активізації транскордонного співробітництва на

основі використання інноваційно-інвестиційної моделі актуальними і їх впровадження – пріоритетним напрямком діяльності установ Західного наукового центру НАН України і МОН України.

2. Науково-аналітичному відділу, секції економіки ЗНЦ та Інституту регіональних досліджень НАН України:

а) організувати узгодження розроблених стратегій розвитку транскордонної співпраці та запропонувати механізми і системи моніторингу їх реалізації;

б) організувати розробку організаційно-економічних механізмів формування та підтримки транскордонних кластерів;

в) опрацювати можливість реорганізації української частини у єврореґіоні "Буг" (шляхом створення відокремленої структури з правом юридичної особи) для забезпечення можливостей фінансування мікропроектів та менеджменту і моніторингу транскордонних проектів;

г) провести інвентаризацію наявних наукових розробок з питань транскордонного співробітництва та розробити інформаційну базу установ і організацій ЗНЦ НАН України і МОН України за проблематикою транскордонного співробітництва з метою використання її при організації транскордонних кластерів і впровадження інновацій.

3. Рекомендувати Львівській та Волинській обласним державним адміністраціям всіляко підтримувати спільні українсько-польсько-білоруські науково-технічні проекти, сформовані в рамках програми Добросусідства для участі в конкурсі 2-го етапу цієї програми на 2007-2013 рр., зокрема інвестиційний проект Шацької міжвідомчої науково-дослідної екологічної лабораторії, націлений на створення на її базі Міжнародного науково-координаційного центру Транскордонного біосферного резервату "Західне Полісся" і реконструкцію інфраструктури с. Світязь за участі провідних наукових установ і адміністрацій Волинської області (Шацький НПП, Луцький державний технічний університет, Дослідна станція ННЦ "Інститут ґрунтознавства та агрохімії УААН", Волинський центр "Облдержродючість", сільрада с. Світязь, Шацька РДА), Львівської області (ФМІ, Національний лісотехнічний університет України), польських партнерів з Люблінського воєводства (Інститут агрофізики, Сільгоспакадемія, Центр європейських ініціатив).

4. Рекомендувати Волинській обласній державній адміністрації спільно з ІГГК НАН України розглянути можливість розширення діяльності створеного в ІГГК НАН України по лінії ЄС "Польсько-українського центру співпраці з контролю газу полігонів твердих побутових відходів" на терени Волинської області.

5. З метою покращання фахової та гуманітарної підготовки випускників технічних ВНЗ рекомендувати керівництву технічними ВНЗ Західного регіону України переглянути зміст освітньо-професійних програм вищої освіти за професійними спрямуваннями.

6. З метою підвищення ролі і рівня гуманітарної підготовки у

вихованні сучасної української інтелігенції в дусі патріотизму, високої моральності та любові до своєї Батьківщини, рекомендувати ВНЗ Західного регіону України переглянути цикл гуманітарних дисциплін у напрямку реалізації наскрізної гуманітарної підготовки у ВНЗ.

7. Звернутися до МОН України з клопотанням:

а) про необхідність законодавчого забезпечення проблем паритетного обміну випускниками ВНЗ між Україною та іншими державами з урахуванням коштів, витрачених на їх підготовку.

б) збільшити в програмах шкільної підготовки обсяг годин з іноземної мови, вжити заходи для підвищення рівня оволодіння школярами іноземною мовою, що забезпечить кращу якість опанування у наступному вищій освіти.

8. Зобов'язати секцію політології, філософії та права Західного наукового центру разом із головою науково-координаційної ради у Волинській області проф. Коцаном І.Я. та головою Ради ректорів у Волинській області проф. Божидарніком В.В. підготувати проект відповідного листа та направити його до МОН України у встановленому порядку.

5 червня 2008 року – засідання виконкому Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Про обговорення основних положень "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів та продовження терміну їх безаварійної роботи на 2003-2010 рр."
2. Про концепцію регіонального розвитку машинобудування.

Засідання виконкому відкрив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, академік НАН України **Назарчук З.Т.** На засідання запрошено начальника Головного управління промисловості та розвитку інфраструктури Львівської ОДА Сороку Р.Ю., першого віце-президента Конфедерації ділових кіл Львівщини Срібного В.М., генерального директора асоціації "Галавто" Крошняка Б.В., директорів установ НАН України, керівників окремих промислових підприємств Львова.

Відкриваючи засідання виконкому, академік Назарчук З.Т. оголосив порядок денний та відзначив, що в кожній індустріально розвинутій країні проблема технологічної безпеки об'єктів основних галузей економіки має важливе державне значення в плані запобігання руйнуванню або незапланованій зупинці особливо важливих об'єктів енергетики, промислового, комунального чи спеціального призначення, що експлуатуються тривалий час і значною мірою вичерпали нормативний ресурс роботи. Актуальне для економіки регіону питання, а саме: **"Проблеми збереження металофонду та підвищення експлуатаційного ресурсу відповідальних об'єктів"** вже виносилось на засідання Ради Західного наукового центру,

що проходило 14 грудня 2007 р. у Національному університеті "Львівська політехніка". Згідно з ухвалою Ради Західного наукового центру від 14.12.2007 р., зміст "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2003-2010 рр." уточнено і попередньо узгоджено з керівництвом УМГ "Львівтрансгаз", ДАЕК "Західенерго", ДАТМН "Дружба", Львівського локомотиво-ремонтного заводу та ін.

1. З першого питання порядку денного виступив Президент Асоціації корозіоністів України, заступник директора Фізико-механічного інституту НАН України, член-кореспондент НАН України **Похмурський В.І.**

Програма, розроблена Фізико-механічним інститутом ім. Г.В. Карпенка НАН України за участі Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С.Підстригача НАН України, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Національного університету "Львівська політехніка", погоджена з замовниками конкретних проектів, Бюро ЗНЦ НАН України і МОН України та відповідними управліннями Львівської ОДА. Складається ця програма з 8-ми розділів:

1. Теплові електростанції та енергетичні підприємства.
2. Магістральні нафто-, газо-продуктопроводи та інфраструктура.
3. Нафто-газовидобувні та гірничо-рудні підприємства.
4. Хімічні та переробні підприємства, посудини, що працюють під тиском.
5. Будівлі і споруди.
6. Вантажопідіймальні споруди (крани, ліфти, підйомники, канатні дороги, транспортери тощо).
7. Залізничні мережі та інші види транспорту.
8. Інформаційно-технічне забезпечення та підготовка кадрів.

У загальному оновлена програма передбачає виконання 26 проектів.

В останні роки проведено обстеження трубопроводів живильної води, енергоблоків за критичного тиску Ладижинської ТЕС, що відпрацювали або допрацьовують розрахунковий ресурс. Вивчено механізм корозійно-механічного пошкодження трубопроводів. Розроблено додатково до існуючих метод прогнозування залишкового ресурсу паропроводів теплових електростанцій, що враховує непрогнозоване до цього часу крихке руйнування внаслідок водневої деградації матеріалу. Підготовлено проект нормативного документу (ФМІ НАН України).

Проведено обстеження стану протикорозійного захисту ряду об'єктів ДАК МН "Дружба" та видано рекомендації щодо проведення їх антикорозійного захисту (ФМІ НАН України).

Проведено діагностику стану бурового і нафто-газовидобувного обладнання та розроблено заходи щодо продовження терміну його подальшого терміну безаварійної експлуатації. Створено пересувну лабораторію, яку після дослідно-промислової перевірки передано для експлуатації на Шебелінському газовому родовищі (ІФНТУНГ). Робота профінансована

ГПУ "Укргазвидобування".

Виконано також роботи, пов'язані з діагностування металевих і залізобетонних мостів (ФМІ НАН України, НУ "Львівська політехніка"). Роботи частково профінансовані підприємствами "Укравтодор". Постійно ведеться експертне обстеження вантажо-підйомних механізмів і споруд, в першу чергу, пасажирських ліфтів з метою їх ремонту, реконструкції і продовження терміну безаварійної експлуатації. Львівським міськвиконкомом затверджено окрему програму "Ліфт", фінансування якої ведеться вкрай недостатньо. Проводилася діагностика та відновлення деталей тепловозів і вагонів, їх захист від зношування і корозії (ФМІ НАН України). Роботи були профінансовані Львівським локомотиво-ремонтним заводом.

На закінчення необхідно відзначити, що:

- Формування "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2003-2010 рр." сприяло встановленню більш тісних контактів між науковцями західного регіону і промисловими підприємствами, що дало змогу розв'язати ряд важливих для регіону практичних проблем.
- Для підвищення ефективності програми слід посилити контроль за ходом її виконання з боку Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації.
- Для керівництва програмою затвердити створити науково-координаційну раду та затвердити її склад.

В обговоренні цього питання взяв участь к.т.н. **Срібний В.М.**, який відзначив, що треба частіше проводити круглі столи зі залученням журналістів та телебачення для більш повного висвітлення цієї проблеми у пресі. Він також сказав, що з боку владних структур на виконання цієї програми не виділено жодних коштів. У Львові створено Програму надійності ліфтів і включено її у загальнорегіональну програму "Ресурс".

В обговоренні також взяв участь почесний директор Інституту екології Карпат НАН України академік НАН України **Голубець М.А.**, директор Фізико-механічного інституту НАН України академік НАН України **Панасюк В.В.**, начальник Головного управління промисловості і розвитку інфраструктури Львівської ОДА **Сорока Р.Ю.**

Підсумував обговорення цього важливого питання голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України **Назарчук З.Т.** Він сказав: "Проблеми бізнесу, науки, влади ми не раз обговорювали. Досвід показує, що цій Програмі бракує активного супроводу у владних коридорах. А ще питання кадрів. Ніхто не дає науковій установі грошей для виховання кадрів цього напрямку. Над цим теж маємо працювати, аби виконання Програми було реальним". Крім цього, усім зацікавленим особам слід організувати належний супровід в обласній та міській радах з тим, щоб найбільш небезпечні об'єкти, які визначить Науково-координаційна рада, опрацьовувались, вивчались, досліджува-

лись і щоб для цього були виділені кошти у місцевому бюджеті.

Заслухавши та обговоривши інформацію заступника директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України, член-кор. НАН України Похмурського В.І. про підготовку до затвердження нової редакції "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2008-2010 рр.", виконком Ради ЗНЦ відзначає, що згідно з ухвалою Ради Західного наукового центру від 14.12.2007 р., зміст програми уточнено і попередньо узгоджено з керівництвом УМГ "Львівтрансгаз", ДАЕК "Західенерго", ДАТМН "Дружба", Львівського локомотиво-ремонтного заводу та ін. Програму погоджено також у ряді управлінь Львівської ОДА. Відзначено теж, що основні фонди у базових галузях регіону були введені в експлуатацію у повоєнні роки і за останній час практично не оновлювалися, у зв'язку з чим значна їх частина вичерпала свій нормативний ресурс, що спричиняє часті непрогнозовані руйнування обладнання важливих промислових об'єктів з значними економічними і екологічними втратами. Тому актуальність цієї програми є незаперечною.

2. По другому питанню "Про засади регіональної промислової політики" виголосив ґрунтовну доповідь начальник Головного управління промисловості та розвитку інфраструктури Львівської ОДА **Сорока Р.Ю.** Звичайно, за останні роки промисловість Львівщини пройшла серйозну структурну трансформацію, зокрема сконцентровано контрольні пакети акцій на приватизованих підприємствах, вклали свої кошти іноземні промислові інвестори, впроваджується новий менеджмент.

У своїй доповіді Сорока Р.Ю. відмітив, що одним із напрямків стимулювання інновацій, розвитку конкурентоспроможності та створення нових робочих місць є проведення промислової політики, яка використовує кластерний підхід, що на відміну від традиційного галузевого підходу базується на конкурентоспроможності промислових товарів або послуг.

На досвіді розвинутих економічних систем багатьох європейських країн доведено, що кластери не лише сприяють збільшенню конкурентоспроможності товарів, просуванню їх на ринках, але і одночасно є важливим інструментом у стимулюванні інноваційно-інвестиційного розвитку регіону.

Основна роль органів влади, як учасника кластеру, полягає у підтримці органічного розвитку економіки регіону, що має бути забезпечено за рахунок зміцнення та поглиблення ринкових зв'язків, створенням творчого середовища та професійних об'єднань.

В області створені та успішно працюють обласні галузеві організації роботодавців, поступово налагоджується кооперація у співпраці з науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, фінансовими структурами. Всі вони мають можливість стати учасниками формування

галузових кластерів та безпосередньо взяти участь в інноваційному розвитку підприємств та посиленні конкурентоспроможності їх продукції. Що таке кластер? Це об'єднання господарських суб'єктів, які працюють в одному секторі з метою підвищення конкурентоспроможності як конкретного продукту, так і тієї чи іншої території.

Сорока Р.Ю. проаналізував основні характеристики стану промисловості і охарактеризував основні елементи стратегії розвитку промисловості Львівщини. Серед промислових пріоритетів області – машинобудування, приладобудування, хімічна промисловість. Сьогодні Львівщина має всі базові передумови для прискореного інноваційного розвитку. По-перше, Львівська область належить до таких, що здатні створювати інновації, оскільки є для цього всі необхідні умови, зокрема зберігся значний науковий потенціал у галузях регіональної спеціалізації. В області розвинута мережа науково-дослідних інститутів, наукові розробки яких поступово реалізуються у різних сферах економіки як і в Україні так і поза її межами. По-друге, у промисловому комплексі Львівської області визначено основні пріоритетні галузі, які найбільше потребують інноваційних підходів у своїй виробничо-господарській діяльності.

Крім цього, Головним управлінням промисловості і розвитку інфраструктури запропонована схема інноваційного зростання області, яка охоплює практично всі ланки створення доданої вартості. Одним із елементів успішного розвитку кластеру є підготовка кадрів. Кластерний механізм розвитку галузей промисловості має стати інструментом для втілення кадрової політики, яка має бути спрямована на істотне забезпечення галузей промисловості висококваліфікованими кадрами. Схема забезпечення ринку праці передбачає відновлення вертикально-інтегрованих освітніх систем та навчально-виробничих комплексів. Координаторами програми з підготовки та розподілення кваліфікованих кадрів є Головне управління освіти і науки, Головне управління економіки, Головне управління промисловості та розвитку інфраструктури Львівської ОДА, Рада ректорів Львівщини, Західний науковий центр НАН України і МОН України.

В обговоренні взяли участь:

Срібний В.М., перший віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини, зазначив, що науковців ніхто не запрошує при створенні нових технологій, ні як експертів, ні як розробників. Постійно науку ігнорують.

Головний інженер Львівського локомотиво-ремонтного заводу **Колєсніков В.П.** занепокоєний різким зменшенням кількості підприємств з державною формою власності, а також значною нестачею кадрів, які б мали готувати освітні заклади області.

Директор Інституту інженерної механіки і транспорту Національного університету "Львівська політехніка" проф. **Стоцько З.А.** висловився за те, щоб підсумком розмови стало конкретне окреслення пріоритетів із підготовки кадрів для різних галузей промисловості.

Виконком Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України ухвалив:

1. Схвалити нову редакцію "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2008-2010 рр."
2. Звернутися з клопотанням до Львівської обласної державної адміністрації, Львівської обласної ради та Львівської міської ради щодо включення цієї програми в перелік обласних і забезпечити її часткове фінансування з місцевого бюджету.
3. Для керівництва програмою затвердити Науково-координаційну раду.
4. Регулярно слухати хід виконання проектів, залучаючи журналістів, для висвітлення інформації у пресі та на телебаченні.
5. Науково-аналітичному відділу Західного наукового центру підготувати науково-популярний супровід цієї програми для популяризації її проектів на засіданнях комісій обласної ради та у засобах масової інформації.
6. ЗНЦ НАН України і МОН України звернутися до керівництва інших областей західного регіону з пропозицією розробити аналогічні програми в областях.
7. Підтримати ідею формування промислової політики та схему інноваційного зростання Львівщини на основі промислових пріоритетів і конкурентних перспективних виробництв;
8. Рекомендувати п. Сороці Р.Ю. виступити зі своєю доповіддю на вченій раді Інституту регіональних досліджень НАН України;
9. Головному управлінню промисловості та розвитку інфраструктури Львівської ОДА, асоціаціям підприємців, науковим установам, науково-навчальному комплексу "Економосвіта" розробити концепцію програми кластерного розвитку промисловості області. Проаналізувати кадрове забезпечення кластерів.

Фестиваль науки у Західному науковому центрі НАН України і МОН України

Вже другий рік в Україні проводиться Фестиваль науки, мета якого – сприяти розширенню і зміцненню зв'язків науки і суспільства, популяризувати науку, пояснити суспільству, наскільки важливі наукові результати і що вони можуть дати для покращення якості нашого життя. Тобто однією з основних задач Фестивалю науки є лобювання інтересів науки і освіти. Організаторами Фестивалю науки на Львівщині є ЗНЦ, Рада ректорів вищих навчальних закладів Львівщини, Наукове товариство імені Шевченка.

В рамках Фестивалю було проведено багато різноманітних за формою і змістом заходів, розрахованих на різні категорії учасників, – виступи провідних вчених з популярними лекціями, засідання круглих столів, виставки, презентації інноваційних розробок, покази науково-популярних фільмів, екскурсії школярів і студентів до наукових лабораторій (інформація на сайті ЗНЦ: www.znc.com.ua).

У переддень Фестивалю науки 13 травня 2008 р. в актовій залі Національного університету "Львівська політехніка" відбулася зустріч науковців Львова з Володимиром Майером, відповідальним представником Національного Центру наукових досліджень Франції. Французький Національний Центр наукових досліджень (CNRS) – наукова організація, що займається проведенням фундаментальних досліджень. У CNRS працює біля 25283 працівників (серед них 11349 дослідників, 13934 інженерів, технічного і адміністративного персоналу).

Відділення та інститути CNRS працюють у таких областях науки: ядерна фізика та фізика частинок; фізика і математика; комунікації, інформатика та інформаційні технології; технічні науки; хімія; науки про землю; науки про життя; гуманітарні та суспільні науки.

Розпочався Фестиваль науки 14 травня 2008 р. урочистими зборами у Львівському будинку вчених. Відкрив урочисту академію голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Назарчук З.Т. Він сказав про потребу збереження наукових шкіл, залучення до них молодих учених. Треба створити такі умови, щоб науковці віком від 35 до 45 років знаходили застосування своїм знанням саме на Батьківщині.

Від наукового товариства імені Шевченка присутніх привітав заступник голови НТШ в Україні проф. Шаблій О.І., з вітальними словами виступили також начальник Головного управління освіти і науки Львівської ОДА Хобзей П.К., заступник голови Львівської обласної ради Козак Л.В. та заступник міського голови Львова Синютка О.М.

З науковими повідомленнями виступили: директор Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України Максимчук В.Ю.

"Наукові дослідження України в Антарктиці", провідний науковий співробітник Інституту прикладних проблем механіки і математики НАН України Пляцко Р.М. "Феномен Івана Пулюя", завідувач відділу Інституту біології клітини НАН України, чл. – кор. НАН України Стойка Р.С. "Створення "розумних" матеріалів та їхнє використання у біології та медицині".

Максимчук В.Ю. коротко розказав про основні напрямки та результати наукових досліджень в Антарктиці, які накреслені Державною програмою проведення досліджень в Антарктиці на 2002-2010 рр., затверджені Кабміном України 13 вересня 2001 р. Програма визначає стратегію діяльності України в Антарктичному регіоні з метою забезпечення геомагнітних потреб присутності України на льодовому континенті та виконується задля розвитку й підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної діяльності у сферах загальнодержавного значення. Програма сформована з урахуванням світових напрямків розвитку і досягнень у сфері антарктичних досліджень і створює умови для інтеграції України у світовий науковий простір.

Виступ Романа Пляцка "Феномен Івана Пулюя" свідчить, що про видатну українську постать як в українській, так і в світовій науці пам'ятають. Обсяг доробку Івана Пулюя в науковій, гуманітарній і культурній сферах справді грандіозний. Він упродовж трьох десятиріч був не лише визнаним лідером у багатьох напрямках досліджень у царині фізики й електротехніки, але й послідовно здійснював масштабну програму піднесення рідного народу до висот духовності. Працюючи майже все свідоме життя за межами України, головно в Празі та Відні, саме він узяв на себе обов'язок розбудови усієї системи освіти – від початкової школи до українського університету у Львові, від невеликого молитовника до повного видання Біблії, від підручників з геометрії та ботаніки для гімназій до публікації актуальних наукових праць українською мовою. Досягнувши особистих вершин у науці, він наполегливо торував шлях до таких вершин іншим. Його віра в майбутнє рідного народу була безмежною, а практичні кроки до його досягнення – надзвичайно дієвими.

Пантелеймон Куліш назвав його "чоловіком-самоцвітом", а відомий німецький математик Гергардт Ковалевський у спогадах писав: "... ніколи в житті я більше не зустрічав такої особистості як Пулюй". Австрійський професор Вільгельм Форман назвав І. Пулюя однією із найцікавіших постатей науки IX-го і початку XX-го століть, тим, хто спричинився до перетворень світу.

І. Пулюй опублікував понад 20 публіцистичних статей та інших праць на захист інтересів українського народу, зокрема, його мови. У брошурі "Україна та її міжнародне політичне значення", виданій німецькою мовою у Празі 1915 р., І. Пулюй наголосив, що "Вільна Україна означає бастион, безпеку середньоевропейських держав, тому її визволення лежить не тільки в інтересі цих держав, але і цілої Європи".

З науковим повідомленням виступив Стойка Р.С. Назва цієї доповіді

говорить сама за себе "Створення "розумних" матеріалів та їхнє використання у біології та медицині". Що ж таке "розумні" матеріали? "Розумні" матеріали – це матеріали, які змінюють свою форму, розміри, колір чи інші властивості у відповідь на дію зовнішніх чинників (механічне стискання, температура, тиск, опромінення, вологість, кислотність, певні хімічні речовини, тощо). Є такі головні форми цих матеріалів:

- наночастинки (нанокульки)
- поверхні (покриття, плівки – біосенсиори).

Як висловився Стойко Р.С., "тіло цих матеріалів створено в Національному університеті "Львівська політехніка", а розум намагаються дати їм науковці-біологи з Інституту біології клітини НАН України.

У приміщенні Інституту народознавства НАН України 15 травня 2008 р. (Музей етнографії та художнього промислу) з ініціативи голови Львівської регіональної профспілкової організації працівників НАН України Долішнього Б.В. було урочисто відкрито виставку художніх творів працівників установ НАН України. Увагу привернули роботи Долішнього Б.В., фото Максимчука В.Ю. Приємно було побачити і картини академіка НАН України Юхновського І.Р.

Присутніх привітали з урочистим відкриттям виставки директор Інституту народознавства НАН України член – кореспондент НАН України Павлюк С.П., голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Назарчук З.Т. і голова Львівської регіональної профорганізації працівників НАН України Долішній Б.В.

19 травня 2008 р. у Фізико-механічному інституті ім. Г.В. Карпенка НАН України у рамках Фестивалю науки відбувся науково-технічний семінар "День неруйнівного контролю та технічної діагностики". У роботі семінару взяли участь провідні українські та закордонні фахівці з неруйнівного контролю та технічної діагностики зі Львова, Києва, Харкова, Дніпропетровська, Донецька, Запоріжжя, Івано-Франківська, Москви та Санкт-Петербурга. Відкриваючи роботу семінару, голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Назарчук З.Т. привітав усіх учасників семінару і відмітив винятково важливу роль сучасних методів та технічних засобів неруйнівного контролю і діагностики для забезпечення конкурентноздатності продукції вітчизняної промисловості, особливо машинобудування, в умовах інтеграції народного господарства України у світову економіку.

У рамках Фестивалю науки у приміщенні Західного наукового центру від 14 травня по 14 липня 2008 р. експонувалася виставка науково-проектних робіт, присвячених дослідженню та реставрації історичних міст Західної України: «Історичне місто: минуле та майбутнє», яка презентувала науковий і проектний доробок Науково-дослідної лабораторії з регене-

рації заповідних архітектурних комплексів історичних міст України (НДЛ-104) Національного університету «Львівська політехніка». Це єдина наукова лабораторія в Україні, яка спеціалізується на дослідженні історичних міст та розробленні методологічних проблем їх збереження і реставрації. За час її діяльності (з 1997 р.) вдалося відкрити історико-культурні заповідники в м. Бережани на Тернопільщині, в м. Белз на Львівщині, на стадії відкриття два історико-архітектурні заповідники у містах Бучачі та Підгайцях на Тернопільщині. Найбільш повно науково досліджено та опрацьовано реставраційно-містобудівну документацію міст Жовкни, Белза, Угнева і Жидачева Львівської обл., Бучача та Бережан Тернопільської обл., Дубно і Клевая у Волинської обл. Окремі ґрунтовні дослідження виконані для ідентифікації історичного ядра м. Івано-Франківська. В стадії дослідження і розробок міста Комарно, Калущ, Гусятин, Коломия, Варяж. Окремо слід сказати про серію унікальних розробок для Національного заповідника «Давній Галич». Найвагомішою є розробка проекту консервації унікальної пам'ятки XII ст. – фундаментів Успенського собору в с. Крилос, колишньому центрі літописного Галича, виконуються роботи і на інших об'єктах старого Галича, зокрема, з регенерації середовища єдиної повністю збереженої пам'ятки XII-XIII ст. – церкви св. Пантелеймона.

Крім містобудівних тем, дуже престижними науковці вважають також розробки проектів реставрації. Найцікавішою у цьому плані була розробка проекту реставрації пам'ятки XVII ст. – Успенського костелу в м. Угневі. У Львові виконувалися роботи з дослідження ділянки будинку № 9 на площі Міцкевича, де поряд з фундаментами будинку з початку XIX ст. збереглися також залишки оборонного Високого муру з XIV-XV ст., залишки інших будівель середмістя XV-XVIII ст.

Ініціатором створення науково-дослідної лабораторії такого напрямку був завідувач кафедри реставрації і реконструкції архітектурних комплексів Національного університету "Львівська політехніка", проф. Микола Бевз. В лабораторії активно працюють спеціалісти цієї кафедри: головний архітектор проектів доцент Юрій Дубик, інженер Світлана Солотва, архітектори – доценти, канд. арх. Олег Рибчинський, Василь Петрик, Юрій Лукомський, Костянтин Присяжний, ст. викл. Валентина Федик, аспіранти Ігор Бокало, Оксана Байцар-Артеменко. До роботи в лабораторії залучаються студенти, які мають змогу набути тут унікального науково-проектного досвіду.

Проведені заходи у рамках Фестивалю науки було висвітлено у програмі "Вісник" Львівського телебачення (14, 16 та 17 травня о 21³⁰ год. (повтор о 23¹⁰) та опубліковані у тижневику "За вільну Україну плюс" № 19 від 22 травня 2008 р.

АНАЛІТИЧНІ ОГЛЯДИ, НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Смовженко Т.С.

Науково-навчальний комплекс "Економосвіта" в організації наукової і навчальної діяльності вищих навчальних закладів Західного регіону

(Доповідь на засіданні координаційної ради науково-навчального
комплексу "Економосвіта" 27 травня 2008 р.)

В умовах формування інноваційного суспільства функціональними особливостями освіти є не тільки здатність передавати тим, хто навчається, нагромаджений в попередні роки обсяг знань та навичок, але й підвищувати здатність до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, формувати у працівників новаторські здібності, ініціативу та підприємливість.

Для країн з високим рівнем конкурентоспроможності національних економік характерним стає перехід до інтенсивного використання висококваліфікованої робочої сили, більш гнучкої в сфері прийняття рішень і процесі адаптації до нових технологій.

Оцінюючи рейтингові позиції України щодо якості освіти, її практичної та наукової компонент на основі даних *World Economic Forum* за 2007 р., можна зробити висновки щодо тісної залежності якості освіти від розвитку співробітництва між університетами та підприємствами, а також збереження значного відставання України від країн – лідерів інноваційного розвитку.

Індикативні показники конкурентоспроможності країн у
контексті розвитку людського капіталу (2007 р.)

Індикативні показники	Фінляндія	США	Швеція	Сінгапур	Німеччина	Індія	Чехія	Угорщина	Латвія	Польща	Казахстан	Російська Федерація	Україна
Якість освітньої системи	6,0	4,9	4,5	6,1	4,4	4,5	4,7	4,2	4,1	4,1	3,9	3,9	3,9
Наукове співробітництво університетів та підприємств	5,4	5,7	5,0	5,0	5,1	3,3	3,9	3,3	2,9	3,2	3,0	3,2	3,1

Джерело: The Global Competitiveness Report. – G., – PP. 505, 506, 508, 522

Тому сьогодні особливе місце у розвитку системи освіти, зокрема

економічної, відводиться поглибленню співпраці і кооперування навчальних закладів та наукових установ, широкому залученню до навчально-виховного процесу і дослідницької роботи в навчальних закладах учених Національної академії наук та галузевих академій (Концепція державної програми розвитку освіти на 2006-2010 рр.).

Стратегія розвитку вищої освіти України в умовах Болонського процесу передбачає створення інфраструктури, яка дозволить вищим навчальним закладам максимально реалізувати свій індивідуальний потенціал в плані задоволення високих вимог Європейської системи знань та адаптувати систему вищої освіти України до принципів, норм, стандартів і основних положень європейського простору вищої освіти, прийнятних і ефективних для нашої держави і суспільства.

Досвід роботи першого в Україні науково-навчального комплексу "Економосвіта" протягом 2003-2008 рр. є хорошим прикладом співробітництва академічної науки з вищими навчальними закладами.

Це добровільне об'єднання вищих навчальних закладів та наукових установ створене з метою забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців економічного профілю; організації спільних наукових досліджень та апробації їх результатів; проведення наукових заходів (конференцій, семінарів), підготовки наукових кадрів, методичної та видавничої діяльності, розвитку міжнародного співробітництва.

Про діяльність науково-навчального комплексу "Економосвіта" у 2007 році свідчать такі факти. Формування університетів європейського типу, які поєднують наукову, освітню та виробничу-дослідницьку складову, передбачає розширення сітки філій кафедр на підприємствах і організаціях різних організаційно-правових форм. У 2007 р. кількість функціонуючих філій кафедр загалом по комплексу складала 15 одиниць, з них: 2 – в ІРД, 2 – в органах державного управління, 5 – у державних та комерційних фінансових установах, 3 – у банках, 3 – на виробничих підприємствах. Їх діяльність дозволила вдосконалити та розробити нові навчальні курси та спецкурси, щоб оптимально врахувати вимоги працедавців до підготовки випускників.

Одним із основних напрямів діяльності комплексу є підготовка наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації. Науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів-членів комплексу поєднують зусилля у виконанні та апробації дисертаційних досліджень. Так у 2007 р. в ІРД НАН України захистили дисертації 4 працівники і здобувачі ЛБС УБС НБУ, 2 – ЛДФА, 1 – ТНЕУ. У цей же час 3 працівники ТНЕУ захистили кандидатські дисертації в НУ "Львівська політехніка", 1 працівник ЛКА захистив дисертацію в ТНЕУ.

Здійснюється взаємна цільова підготовка аспірантів та докторантів. Так 7 працівників ЛБС УБС НБУ набуває вищої кваліфікації в ІРД, 3 в НУ "Львівська політехніка". ЛДФА здійснює цільову підготовку кадрів у ІРД (3 особи), ЛКА (2 особи), НУ "Львівська політехніка" (1 особа), ТНЕУ (1 особа).

Посилюється співпраця й на рівні спеціалізованих вчених рад. Зокрема, 9 вчених установ-партнерів входять у склад спеціалізованих вчених рад ІРД НАН України, 4 провідних вчених ІРД НАН України – у склад спеціалізованих вчених рад інших установ-учасників комплексу. У спеціалізованій раді Д 35.052.03 у НУ "Львівська політехніка" працює 3 вчених з установ-учасників комплексу, до роботи спеціалізованих вчених рад ТНЕУ залучені 3 науковців установ-партнерів.

Наукові та науково-педагогічні працівники залучаються до викладання спеціалізованих дисциплін, керівництва магістерськими роботами, а також їх рецензування в інших закладах-учасниках комплексу. Зокрема, у 2007 р. 11 науковців ІРД НАН України працювали за сумісництвом викладачами в навчальних закладах комплексу, у ЛІБС УБС НБУ залучені до навчального процесу 20 осіб, у НУ "Львівська політехніка" – 29 осіб, у ЛДФА – 6 працівників інших установ-учасників комплексу. Така співпраця є надзвичайно ефективною, взаємовигідною і дає можливість оперативно переймати найкращий освітянський і науковий досвід.

Успішно проводиться видавнича діяльність. Значна увага в рамках комплексу приділяється спільній підготовці підручників, навчальних посібників і монографій. Зокрема, у 2007 році за активної співпраці вчених та науково-педагогічних працівників комплексу опубліковано більше 70 підручників та навчальних посібників, видано 65 монографій. Продовжується видання наукових збірників, у тому числі ІРД – "Соціально-економічні дослідження в перехідний період", ТНЕУ – "Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє", "Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України", "Наука молода", "Економічний аналіз", НУ "Львівська політехніка" – "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку", "Проблеми економіки та управління", "Логістика" та інші. У 2007 р. ІРД та ЛІБС УБС НБУ спільно підготовлено та видано 2 збірники наукових праць, всього у 8 збірниках наукових праць ІРД НАН України опубліковано 85 наукових статей вчених з установ-партнерів. Загалом в періодичних наукових виданнях, засновниками яких є учасники комплексу, у 2007 р. опубліковано понад 200 наукових статей за авторства та співавторства працівників установ-учасників комплексу.

Науковцями Комплексу налагоджено співпрацю та спільне виконання бюджетних та госпдоговірних науково-дослідних тем. Так у 2007 р. за взаємної участі у творчих колективах у ЛІБС УБС НБУ, ІНЕМ НУ "Львівська політехніка" та ІРД НАН України виконувались 8 науково-дослідних тем, а саме:

- "Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України".
- "Методи та програмно-інформаційні засоби автоматизації внутрішнього аудиту Національного банку України".
- "Організаційно-економічні механізми забезпечення конкурентоспроможності прикордонних територій (на прикладі Карпатського регіону)".

- "Формування та розвиток системи індикаторів виробничо-господарської діяльності підприємств: теоретико-методологічні та методичні засади".
- "Удосконалення системи управління та інформаційного забезпечення діяльності ДАКХ "Артем".
- "Стратегічні напрями і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону".
- "Розробка механізмів капіталізації інновацій (на прикладі Західного регіону України)".
- "Трансформація механізму економічного регулювання екологічної безпеки в контексті переходу України на євростандарти".

Підвищенню якості наукових здобутків сприяють їх апробація та обговорення на організованих в рамках комплексу конференціях, семінарах, круглих столах. У 2007 р. проведено 7 міжнародних, щонайменше 8 всеукраїнських та міжвузівських наукових конференцій, організаторами та співорганізаторами яких стали учасники науково-освітнього комплексу "Економосвіта". Тільки у ЛІБС УБС НБУ відбулося 12 семінарів та круглих столів, у тому числі 6 засідань постійно-діючого науково-практичного семінару спільно з ІРД "Проблеми формування і розвитку банківської системи України та механізми їх вирішення".

У галузі міжнародного науково-навчального співробітництва учасники комплексу забезпечують організацію та проведення спільних наукових досліджень із закордонними вченими, участь у міжнародних науково-практичних конференціях, симпозиумах, семінарах, обмін науково-дослідною літературою та інформацією, а також організацію навчання студентів за міжнародними програмами. Так НУ "Львівська політехніка" співпрацює з закордонними партнерами в рамках 21 угоди про творчу співпрацю, у ТНЕУ у 2007 р. здійснювалось виконання 3-х міжнародних проектів в галузі інформаційних технологій та 7-ми міжнародних освітніх проектів, УБС НБУ минулого року започаткував практику і стажування студентів у банках Німеччини.

Більш конкретна інформація про здобутки та проблеми діяльності комплексу відображена в матеріалах засідання. Загалом треба відзначити доцільність та ефективність функціонування об'єднання, подальшу необхідність спільних зусиль у вдосконаленні освітньо-наукової інфраструктури, інтенсифікації фундаментальних та прикладних наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах, упровадження наукових результатів у навчальний процес, формування змісту освіти на основі новітніх і технологічних досягнень, активізації роботи в галузі міжнародного науково-навчального співробітництва.

Разом з приведеними вагомими результатами діяльності сьогодні можна говорити про ті основні проблеми, які слід вирішувати більш активно у майбутньому.

1. Робота філій кафедр. Хоч кількість філій кафедр у інших фінансових і нефінансових установах і організаціях щороку зростає, проте якості

їх роботи залишається низькою. Як правило, така діяльність є несистемною, а тримається виключно на ініціативі окремих осіб. Необхідно зробити цей напрям дієвим, розробити та погодити плани роботи філій, уникати формального підходу.

2. Спільна видавнича діяльність. Не зважаючи на те, що кількість монографій, підручників, наукових збірників зростає, про що вже було сказано, як правило, це – література, виконана зусиллями певного навчального закладу. За цей період часу учасниками комплексу за широкого кола авторів не створено жодного підручника і посібника з грифом МОН України. Трохи краща ситуація з видавництвом колективних монографій, але і цей напрям видавничої діяльності необхідно активізувати у майбутньому.

3. Стажування викладачів. Якщо у попередні роки цей напрям розвивався активно, то у 2007 р. темпи значно послабилися. Приміром, стажування викладачів – учасників комплексу Львівського регіону у Тернопільському національному економічному університеті не відбувалося. Не проводиться стажування професорсько-викладацького складу львівських закладів-учасників комплексу в ІРД НАН України, хоча у попередні роки таке стажування відбувалася досить активно. На це слід звернути увагу.

4. Виконання науково-дослідних тем. Хотілося б, щоб до виконання спільної наукової тематики залучалося більше коло науковців з більшої кількості закладів-учасників комплексу. Аналіз засвідчує, що над виконанням наукових розробок працюють, як правило, науковці 2-х закладів-учасників. Активізація цього напрямку роботи у майбутньому сприятиме розширенню комплексності проведення наукових досліджень.

Відповідно до Концепції економічної освіти в Україні та для реалізації основної мети науково-навчального комплексу "Економосвіта" у наступному періоді (2009-2011 рр.) необхідно активізувати роботу в галузі нових технологій навчання, науково-методичного забезпечення дисциплін, організації спільних наукових досліджень та апробації їх результатів, спільного міжнародного науково-навчального співробітництва.

Для підвищення ефективності роботи комплексу "Економосвіта" необхідно:

- сформулювати зведений план проведення науково-практичних конференцій і забезпечувати їх спільне проведення;
- розробити єдиний план виконання науково-дослідних бюджетних та госпдоговірних тем та погодити склад спільних робочих груп учасників комплексу для їх виконання;
- проаналізувати плани видавничої діяльності учасників комплексу та сформулювати уніфікований єдиний план видання навчальної та наукової літератури за участю творчих колективів учасників;
- створити творчий колектив із учасників комплексу та розпочати роботу над написанням серії навчальних посібників з економічної проблематики з грифом МОН України.

Швець Алла

Наукові здобутки Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України за 2007 рік

Науково-видавнича продукція Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України є результатом плідної наукової роботи, копіткого процесу творчих пошуків, ґрунтовних досліджень й справжніх літературознавчих відкриттів цілого колективу. Репрезентовані різноманітними видавничими серіями, серед яких "Літературні пам'ятки", "Літературознавчі студії", "Літературні портрети", "Словесність", "Франкознавча серія", "Бібліографічна серія", – наші видання не лише кількісно та якісно доповнюють науковий арсенал сучасного літературознавства, а й завдяки новітній методології, фаховому осмисленню актуальних проблем, високому рівню експлікації, зрештою добротному ілюстративному та поліграфічному оформленню здатні скласти гідну конкурентцію в книжковому просторі. Свідченням цього є поважні наукові здобутки у вигляді почесних премій, офіційних відзнак, першорядності у вітчизняних рейтингах, що їх удостоєні найкращі книжки, видані в нашій установі. Минулий 2007 рік увінчався цілою низкою таких найпрестижніших нагород.

Безпрецедентною подією в українському літературознавстві стало фундаментальне дослідження керівника Львівського відділення Інституту літератури **Євгена Казимировича Нахліка "Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель"** (Київ: Український письменник, 2007), т. 1 – **"Життя Пантелеймона Куліша: Наукова біографія"**, т. 2 – **"Світогляд і творчість Пантелеймона Куліша"**. Це перша в Україні синтетична монографія (у двох томах) про видатного українського літератора, історика, фольклориста, етнографа та громадсько-культурного діяча Пантелеймона Куліша, побудована на першоджерелах, значною мірою архівних та маловідомих. Фундаментальний літературний портрет є водночас сконденсованою енциклопедією Кулішевої творчості.

Відразу в перший рік свого виходу в світ ця книжка стала епохальним явищем в галузі сучасної біографістики й заслужено здобула величезний науковий резонанс та широке визнання в літературних колах. Блискуча за своїм поліграфічним форматом й ґрунтовністю наукового дослідження, двотомова монографія Євгена Нахліка у 2007 році очолила найпрестижніші вітчизняні книжкові рейтинги й перемогла на багатьох популярних конкурсах. Передусім її автор удостоєний найвищої офіційної відзнаки Національної академії наук України в галузі літературознавства. Згідно з постановою Президії НАН України від 6 лютого 2008 р. № 33 "Про присудження Національною академією наук України премій імені видатних учених України за підсумками конкурсу 2007 р.", Євгенові Нахліку за працю "Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник,

мислитель" (у 2-х томах) присуджено премію імені І.Я. Франка.

Неперевершена за обсягом і рівнем наукового дослідження, ця фундаментальна енциклопедія Кулішевої творчості посіла першість на найавторитетнішому книжковому конкурсі – IX Всеукраїнському рейтингові "Книжка року'2007". А за підсумками конкурсу на Гран-прі ця книжка стала третьою. Поважні експерти рейтингу визнали монографію Євгена Нахліка "Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель" найкращою в номінації "Хрестоматія" (категорія "Літературознавство"). Ось як висловився з цього приводу один із експертів цієї номінації – відомий письменник, заступник голови Національної спілки письменників України Василь Шкляр: "В номінації "Хрестоматія" мене порадувало дослідження Нахліка про Куліша, я давно вже звернув на нього увагу. Надзвичайно ґрунтовне, фахово написане. Справді, нові сторінки з життя цього видатного чоловіка, і я поставив її на перше місце" (www.knyzhka_roku.livejournal.com.ua).

Підтвердженням наукової вартості та високого суспільного поцінування книжки Євгена Нахліка стало також визнання її найкращою та найрейтинговішою українською книгою 2007 року від Українського радіо в номінації "Біографістика".

За підсумками конкурсу на 14 Форумі книговидавців у Львові ця двотомова монографія увійшла до 13 найкращих книг з таким формулюванням: "за ґрунтовне академічне осмислення життєтворчості класика української культури".

Книжку Євгена Нахліка відзначено й на X Київському міжнародному книжковому ярмарку "Книжковий світ України – 2007". Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів і Господарча асоціація книгорозповсюджувачів України нагородили видавництво "Український письменник" (Київ) дипломом і призом "Нестор-літописець" монографію "Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель", що посіла перше місце на конкурсі "Книжковий дивосвіт України" в номінації "Краще наукове та науково-популярне видання. Есеїстика".

Масштабний проект видавання поетичних антологій започаткувала книжка **"Дивоовид: Антологія української поезії XX століття"** (Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007), що її упорядкував науковий співробітник Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка **Іван Лучук**, написавши також до неї передмову та подавши довідки про авторів. Антологія "Дивоовид" є своєрідною панорамою української поезії XX століття. 111 поетів представлені 909 творами. Добірки в книжці розташовані в хронологічному порядку за часом народження авторів.

Ця антологія посіла друге місце на X Київському міжнародному книжковому ярмарку "Книжковий світ України – 2007" в номінації "Краще навчальне та навчально-методичне видання", отримавши відповідний диплом від Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів і

Господарчої асоціації книгорозповсюджувачів України.

У 2007 р. почесних відзнак були удостоєні й інші видання наших науковців, опубліковані 2006 р. Зокрема, за книжку *Євгена Нахліка* "Подружнє життя і позашлюбні романи Пантелеймона Куліша" (Київ, 2006) оргкомітет VIII Всеукраїнської виставки-форуму "Українська книга на Одещині", присвяченої Року книги в Україні, нагородив Видавництво "Український письменник" дипломом третього ступеня в номінації "Українська та зарубіжна класика".

Науковий співробітник Відділення **Віктор Неборак** став лауреатом обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації "Проза" імені Богдана Лепкого за роман **"Базилевс: нововіднайдені розділи Львівської Книги Переміщень, переписаної 2005 року"** (Львів, 2006).

Старший науковий співробітник відділу франкознавства ЛВІЛШ **Богдан Тихолоз** ухвалою вченої ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України удостоєний наукової премії імені Соломії Павличко за найкращу статтю молодого науковця 2006 р. **"Проповідь щиролюдської моральности ("Мій Ізмарагд" Івана Франка як поетичне дзеркало сушого і належного)"** (Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Том ССL: Праці Філологічної секції. – Львів, 2005).

Цьогоріч у Львівському відділенні Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України готуються до друку нові наукові видання в різних видавничих серіях. Сподіваємось, що ці літературознавчі новинки разом з нашою попередньою науковою продукцією стануть цінним надбанням вітчизняного літературознавства, здатним завдяки новітній методології, актуальній науковій проблематиці, високому рівню дослідження значно розширювати горизонти справді європейської науки й сприяти інтеграції українського літературознавства. Отже, попереду нові наукові плани, а відтак – і вагомі здобутки.

Зашкільняк Леонід

**Академічні гуманітарні науки в Західному регіоні України:
замітки про здобутки і перспективи на початку XXI століття**

Не секрет, що завданням наукового досліджу є раціональне осмислення явищ і процесів, які відбуваються в природі і соціумі. Гуманітарні науки за визначенням покликані вивчати сферу життя і діяльності людини та людських спільнот, беручи до уваги і усвідомлюючи той факт, що джерела і першопричини соціальної поведінки людей закорінені в їх свідомості – інтелектуальному та духовному вимірах. Іншими словами, гуманітарні науки мають справу з надзвичайно складними і неоднозначними явищами (феноменами) культури, в яких відбиваються як індивідуальні, так і колективні уявлення про світ, людину та цінності. Ці уявлення в часі і просторі нерозривно пов'язані зі суспільними процесами та змінами, які, своєю чергою, є наслідками пізнавальної і практичної діяльності людства в прагненні досягти бажаної гармонії взаємин.

Кінець XX і початок XXI ст. у світі й в Україні ознаменувався глибокими змінами уявлень про фундаментальні підстави людського життя і міжлюдських взаємин. Ідеї свободи, демократії і гуманізму здобули значний авторитет серед освіченої частини людства і спонукали стремління до облаштування на цих засадах міжлюдських взаємин. Проявом цього став крах багатьох тоталітарних режимів, передусім комуністичного, поширення ідей поваги до суверенітету особистості і спільноти. Сучасні соціально-антропологічні теорії дозволили значно повніше і глибше зрозуміти механізми мислення і поведінки людей в соціальному житті, визначити рамки можливостей і залежностей. Проте, як і в попередні часи, сучасний світ, що глобалізується, ставить перед людством нові проблеми і виклики, котрі доводиться вирішувати в умовах співіснування найрізноманітніших, часом архаїчних і антигуманних уявлень та переконань про буття.

Для України та її народу злам століть став часом переоцінки багатьох уявлень і цінностей, котрі впродовж багатьох десятиліть і навіть століть нав'язувалися як "абсолютно правильні", пошуку нових орієнтирів та ідей суспільного розвитку, які б забезпечували незалежну державність й спільну духовність. Ці процеси, що розпочалися з 1991 р., не проходять так гладко, як дехто сподівався; вони демонструють наявність численних перешкод внутрішнього і зовнішнього плану, але насамперед диференціацію індивідуальної і колективної свідомості, породженої розривами і травмами процесу формування історичної пам'яті і духовного життя новочасної політичної спільноти – української нації. У таких умовах цілком зрозумілим і вкрай необхідним постає завдання гуманітаріїв розкрити і представити на розгляд широкого загалу причини і характер "збоїв" у творенні "матриці" української національної самосвідомості.

Гуманітарні науки в Україні та її Західному регіоні в роки незалежності не розвивалися у вакуумі. Творцями гуманітарного знання виступали люди, фахівці з відповідним багажем знань і навичок. Ці знання і навички не могли змінитися в один день або місяць: необхідні були численні передумови та обставини, щоб стався перелом у свідомості й інтелекті дослідників. Були і залишаються чинники, які сприяють зміні уявлень про гуманітарну сферу. Насамперед це свобода мислення і діяння, розширення інформаційного простору і комунікативних можливостей, зокрема щодо доступу до світової наукової думки. Але були і залишаються стримуючі фактори акумулювання наукового гуманітарного знання. Серед них можна назвати недооцінку ролі і значення гуманістики в житті суспільства в цілому, характерну для України, але також і інших посттоталітарних держав і пов'язане з нею "залишкове" фінансування гуманітарних досліджень. З другого боку, спостерігається надмірне захоплення прямолінійними політико-пропагандистськими методами "насадження" національної свідомості в дусі "червоногвардійської атаки на капітал", яке, як видається, має зворотній ефект від задуманого. До інших, далеко не вичерпних чинників відставання української гуманітаристики, є все ще низький рівень шкільної і вищої гуманітарної освіти, її застарілі взірці, які негативно відбиваються на загальному рівні кадрів української гуманітаристики. Образно кажучи, якщо в минулому готували "попів марксистського приходу", то в незалежній Україні намагаються готувати "попів національного приходу". Такий підхід в науці безперспективний.

Якщо перейти до розгляду розвитку і здобутків / проблем гуманітарної науки в Західному регіоні України, то треба відзначити, що він тут мав свої особливості. Насамперед тому, що всупереч багатьом переслідуванням, терору і репресіям українську національну свідомість, що спирається переважно на історичну пам'ять і соціальний капітал, тут не вдалося викоринити, а нові суспільні умови відкрили шляхи для довго стримуваного потоку неприхованого політичного і культурного патріотизму. Цей потік був спрямований в першу чергу на відновлення суспільної історичної пам'яті мешканців регіону. У наукових закладах і провідних університетах західних областей виявилася більшість учених і викладачів ВНЗ, яким не залишалося робити нічого іншого, як влитися в цей потік і задовільняти його національно-культурні і політичні потреби. Як і в інших посттоталітарних країнах перші завдання гуманітаріїв полягали у проясненні "білих" і "чорних" плям недалекого і більш віддаленого минулого населення регіону, його заборонених культурних здобутків і репресованих діячів. Виникнення в 90-х роках ХХ ст. численних культурних і культурно-політичних громадських товариств і організацій (НТШ, "Меморіал", "Товариство Лева" і т.д.) було додатковим стимулом і підтримкою для праці фахових дослідників. Відкриття і введення до суспільного обігу великої кількості незнаних документів, заборонених творів мистецтва, проскрибованих персоналій було назагал

порівняно легкою справою, котра вимагала ентузіастів і коштів – першого не бракувало, з другим були труднощі. Патріотична хвиля захопила багатьох, якщо не більшість, фахових дослідників, тому чимало публікацій, що претендували на науковий характер, виходили незавершеними, з багатьма помилками і обов'язковою патріотичною риторикою. У всьому цьому відчувався поспіх і нервовість, як нібито у найближчий час українська незалежність може закінчитися. Про те, над чим працюють учені за кордонами України, які теоретичні і практичні здобутки хвилюють світове наукове товариство, мало хто задумувався.

Проте з кінця 90-х років патріотичний бум почав спадати (в тому числі через ускладнення соціально-економічної ситуації) і фахівці почали оглядатися довкола в пошуку фундаментальнішого наукового оперття для гуманітарних студій. Устабілізувалася (принаймні в основних рисах) правно-політична база української науки, з'явилося державне фінансування досліджень, почали повертатися (хоча й далеко не всі!) з навчання в авторитетних закордонних наукових центрах молоді дослідники, внаслідок притоку в Україну західної наукової літератури й участі українських науковців в міжнародних наукових форумах і дослідницьких проектах відбулися певні методологічні зрушення в національному науковому продукті. Та й українське суспільство, як видається, охолело до сенсаційних публікацій, в яких щораз більшою мірою проявлялися риси міфологізації "героїв", "перемог / поразок", і потребувало реального аналізу процесів, що відбувалися в минулому або відбуваються нині. Усе це поставило перед гуманітаріями складне завдання виходу на сучасний світовий рівень наукових студій, котрі б не стільки задовольняли емоції, скільки давали поживу для розуму.

Гуманітаристика в Західному регіоні України представляє собою досить строкату картину. Розгалужені гуманітарні дослідження (гуманітаристика нині нараховує понад десяток самостійних наук і ще більше міждисциплінарних студій) провадяться в інститутах Національної академії наук України, десятках університетів, серед яких на першому місці стоять найдавніші – Львівський національний університет ім. Івана Франка, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, – а також в державних архівах, музеях та інших установах державного і громадського характеру. Охарактеризувати їхній доробок в одному нарисі не представляється можливим. Тому спробуємо зосередитися лише на здобутках і проблемах гуманітарних інститутів НАН України.

Особливістю наукових досліджень інститутів НАН України є їх комплексний багатопрофільний характер. Фактично в кожному інституті провадяться дослідження по декількох наукових напрямках і дисциплінах. Майже вся науково-дослідна тематика інститутів Західного регіону України спрямована на вивчення історії і культури західних областей України (за виключенням Закарпаття). В останні роки в цій тематиці з'явилися специфічні додатки: в "загальноукраїнському", "європейському"

або "світовому" контексті. Однак поки що вони швидше окреслюють наміри, ніж відбивають реальність.

Найбільш комплексною і міждисциплінарною установою гуманітарного профілю в Західному регіоні України є *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України* у Львові. Свою сучасну назву інститут отримав у 1993 р. за ініціативою колективу, а його родовід сягає Інституту суспільних наук АН УРСР (1951 р.), НТШ (розформованого в 1940 р.)¹. Незважаючи на те, що впродовж панування комуністичного режиму Інститут належав до сфери ідеологічної роботи компартії, в його стінах (часто з метою відсторонення від впливу на маси) збереглися наукові кадри, що мали за спиною тривалу діяльність в українських національних інституціях і були носіями національної свідомості і наукової коректності (Михайло Возняк, Іларіон Свенціцький, Маркіян Смішко, Володимир Огоновський, Степан Білецький, Іван Карпинець, Марія Деркач, Олексій Мороз, Степан Щурат, Лукія Гумецька, Михайло Герасименко, Олексій Ратич, Григорій Нудьга, Уляна Єдлінська, Лідія Коць-Григорчук, Марія Вальо, Роман Кирчів, Ярослав Дашкевич та ін.). Тому зміну ідеологічних орієнтирів після відновлення незалежності України більшість співробітників Інституту сприйняли з ентузіазмом. Вони брали безпосередню участь у відродженні національної культури і науки, демократизації суспільно-політичного життя. Народними депутатами рад різних рівнів і скликань були Євген Гринів, Микола Драк, Євген Жеребецький, Михайло Косів, Володимир Парубій, Богдан Ярошинський та ін. У відбудові НТШ взяли участь Ярослав Ісаєвич, Олег Купчинський, Микола Ільницький, Уляна Єдлінська, Юрій Ясіновський, Ярослав Грицак, Микола Литвин, Микола Бандрівський.

Наукові дослідження Інституту здобули яскравий українознавчий характер і були спрямовані на вивчення історико-культурної спадщини України в її європейському та світовому пов'язаннях. Цьому сприяла і продовжує сприяти багатoproфільність Інституту, в якому провадяться археологічні, історичні, філологічні і культурологічні дослідження, котрі дозволяють комплексно вивчати соціальні і культурні феномени минулого. Співпраця археологів, істориків, мистецтвознавців і філологів уможливила підготовку і публікацію численних досліджень і проведення міжнародних конференцій з історії Галицько-Волинського князівства, а також вплинула на схвалення урядових рішень про державне відзначення 1100-річчя Галича (1998 р.), 800-річчя Галицько-Волинського князівства (1999 р.) і 800-річчя від народження Данила Галицького (2001 р.).

Ще одним прикладом міждисциплінарних студій є колективна

¹ Докладніше див.: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники / відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2001. С. 5-50; Я. Ісаєвич. Сторінки історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ // Український історичний журнал, 2002. № 4. С. 3-26.

третинна "Історія Львова", що вийшла друком у 2006-2007 рр. і була відзначена на XIV-му Міжнародному форумі видавців у Львові в 2007 р. як одна з найкращих праць.

У короткому огляді немає можливості назвати всі дослідницькі і документальні видання співробітників Інституту, організовані ним наукові форуми. Достатньо зазначити, що кожного року в Інституті видається понад 30 монографій, брошур, документальних збірників і понад триста наукових статей і рецензій, не враховуючи численних експертних заключень по кандидатських і докторських дисертаціях. З 1994 р. в Інституті діє Спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій (Д 35.222.01) із спеціальностей історія України (07.00.01), всесвітня історія (07.00.02) та етнологія (07.00.05), головою якої є академік НАН України Я. Ісаєвич. Тільки за 2005-2007 рр. на ній було захищено 7 докторських і 22 кандидатські дисертації.

Станом на початок 2008 р. в Інституті працювали 81 науковий співробітник, в тому числі 16 докторів наук і 46 кандидатів наук, серед яких один академік (Я. Ісаєвич) і один член-кореспондент НАН України (М. Ільницький).

Серед найважливіших наукових досягнень Інституту слід назвати фундаментальну монографію І. Крип'якевича "Богдан Хмельницький" (1954), унікальний каталог стародруків "Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків виданих в Україні" (два томи у трьох книгах, 1981, 1984), опрацьований Я. Ісаєвичем і Я. Запаском, 3-томну "Історію Львова" (2006-2007), праці М. Ільницького "У фокусі віддзеркалень: Статті. Портрети. Спогади" (2005), Я. Ісаєвича "Українське книговидавництво: витоки, розвиток, проблеми" (2002) і "Voluntary Brotherhood: Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine" (Edmonton, Toronto, 2006), Л. Войтовича "Княжа доба на Русі: портрети еліти" (2006), О. Кровицької "Українська лексикографія: теорія і практика" (2006), Я. Мельник "Іван Франко й бібліоархив" (2006), О. Горбача "Арго в Україні" (2006), А. Заярнюка "Ідіоми емансипації: "визвольні" проекти і галицьке село у середині XIX ст." (2007), М. Литвина і К. Науменка "Збройні сили України першої половини XX ст. Генерали і адмірالي" (2007), "Українська Повстанська Армія. Історія нескорених" (2007) та ін.

Археографічна діяльність Інституту реалізована в ряді серійних документальних видань, серед яких "Культурне життя в Україні: Західні землі" (тт. 1-3, 1995-2006, підготовлено до друку 4-й том), "Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х років. Документи, матеріали, спогади", тт. 1-3 (1996-2002), "Я винен тим, що українець": інтерв'ю Юрія Зайцева з Олексом Різниківим. Документи" (2007), "Русалка Дністрова". Науково-критичне видання" (книги 1-2, 2008) та ін. Працівники Інституту регулярно видають низку цінних словників, зокрема "Словник української мови XVI – першої половини XVII ст." (13 випусків, 1994-2007), Л. Полюга "Словник українських синонімів і антонімів" (2007)

і "Повний словник антонімів української мови" (2006), Д. Гринчишин "Словник-довідник з культури української мови" (2006) тощо, а також багато науково-довідкових видань.

Інститут виступав організатором і співорганізатором багатьох міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, симпозіумів та семінарів. Серед найбільш результативних в науковому плані треба назвати Міжнародний симпозіум "Іван Франко та світова культура", проведений у вересні 1986 р. під егідою ЮНЕСКО, Другий міжнародний конгрес українців у Львові 1993 р., міжнародні наукові конференції "Традиції античної культури в Центральній та Східній Європі" (1995), "Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х років (до 50-річчя операції "Вісла" (1997), "Революції 1848-1849 років у Центрально-Східній Європі та Україна" (1998), "Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України. До 1100-річчя княжого Галича" (1998), "Західно-Українська Народна Республіка: до 80-річчя утворення" (1998), "Депортації 1944-1951 років (до 60-річчя акції "Вісла")" (2007), "Осмислення спадщини Давньої Русі: Галицько-Волинське князівство в історіографії" (2007) та ін.

Наукова продукція Інституту дуже розлога і різноманітна, торкається основних напрямів наукових студій. Серед серійних наукових видань треба назвати збірники "Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність" (17 випусків), "Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Науково-інформаційний бюлетень" (7 річників), "Історичні та культурологічні студії" (4 випуски), "Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині" (11 випусків), "Діалектологічні студії" (7 випусків), "Парадигма" (4 випуски), "Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість" (2 випуски), "Український визвольний рух" (10 випусків), "Шашкевичіана" (6 випусків), "Княжа доба: історія і культура" (2 випуски).

Якщо визначити загальні науково-пізнавальні здобутки співробітників Інституту за період української незалежності, то можна сформулювати їх наступним чином.

- Численні відкриття археологічних пам'яток на території Прикарпаття і Волині значно розширили і поглибили знання про населення і культуру цього регіону України від найдавніших часів до середньовіччя;
- Спільні дослідження археологів, істориків, філологів, мистецтвознавців дозволили підготувати низку узагальнюючих праць про історію і культуру Галицько-Волинського князівства, його роль в розвитку українських земель в добу середньовіччя в загальноукраїнському та європейському контекстах; підсумком міждисциплінарних досліджень стали синтетичні праці "Історія української культури" (т. 2, 2001), "Історія України" (два видання, 1996 і 2000), "Історія Львова" у 3-х томах (2006-2007) та ряд ін.;

- Зусиллями істориків, філологів і філософів узагальнено процеси національного відродження в західноукраїнських землях в XIX і XX ст., формування національної ідеології та організаційно-політичних підстав українського національного руху, його різних політичних течій, а також взаємин з європейськими суспільно-політичними течіями і рухами у змаганнях за реалізацію національних програм, формування підстав української державності, зокрема Західно-Української Народної Республіки;
- Розпочато і продовжується збір, опрацювання і публікація документальних видань, які розкривають, з одного боку, діяльність радикальної течії національного руху (ОУН і УПА) і антитоталітарного опору української інтелігенції, а з другого – висвітлюють установаження і функціонування радянського комуністичного режиму (видаються багатотомні збірники документів "Культурне життя в Україні", "Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х років", "Україна XX століття. Енциклопедія боротьби і репресій" тощо);
- Дослідження мовознавців відтворюють історичну й діалектну лексику української мови, представлену в багатотомному виданні "Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.", тритомному "Атласі української мови", відзначеному Державною премією України в галузі науки і техніки 2006 р.;
- Праці літературознавців повертають до життя цілі пласти української літератури, пов'язані з розвитком світового літературного процесу і формуванням гуманістичних традицій національної духовності.

З 2007 р. в Інституті почав функціонувати Центр дослідження українсько-польських відносин (М. Литвин), створений за рішенням Президії НАН України. Його завдання полягає у вивченні та узагальненні всієї багатоманітності історичних взаємин українського і польського народів з метою подолання застарілих стереотипів і формування нової культури міжнародного і міждержавного співжиття в європейському просторі. Ця тематика створює сприятливі умови для об'єднання науково-пізнавальних зусиль археологів, істориків, філологів і мистецтвознавців, підготовки синтетичного багатотомного нариса взаємин двох сусідніх народів.

Констатація успіхів в роботі колективу Інституту українознавства не може обійтися без усвідомлення існуючих проблем і накреслення шляхів їх розв'язання. Науковці Інституту завжди прагнули розглядати історію і культуру України в широкому загальноукраїнському та європейському контекстах. Проте неунікненним, особливо в перші роки незалежності, було зосередження уваги на опрацюванні занедбаного у попередні роки розлогого матеріалу з історії та культури насамперед західноукраїнських земель. Вихід на нові обрії студій нерозривно пов'язаний зі сприйняттям та осмисленням нових методологічних розробок і здобутків світової гуманітаристики, включенням українських науковців у дослідницькі проекти міжнародного характеру з участю провідних закордонних вчених. Їх наслідком повинна стати адаптація українського матеріалу в культурному

просторі Європи і світу. Це потребує нового рівня підготовки дослідників, активного поширення знань про Україну на міжнародній арені.

Не менш важливим завданням представляється потреба осмислення вже нагромадженої наукової інформації з історії та культури України з метою перегляду і спростування усталених попередньою ідеологізованою наукою уявлень про український історичний процес. Зокрема, щодо вписання в національну парадигму тих національних соціально-культурних явищ, котрі в минулому подавалися як "антиукраїнські" (боротьба за українську державність і культуру в XVII–XX ст.). Особливо важливим в цьому плані представляється подолання досить міцних стереотипів щодо минулого українців, поширених як серед частини населення України, так і за її межами (зокрема, щодо генези українського народу, його визвольної боротьби у XVII–XX ст.).

Львівське відділення Інституту української археографії і джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України (керівник – Я. Дашкевич) розв'язує проблеми, споріднені з Інститутом українознавства, а саме – відновлення історико-культурної спадщини України, її включення в суспільну свідомість і соціальну практику українців. Відділення було створене за розпорядженням Президії Академії наук України від 21 липня 1992 р. і 11 вересня цього ж року зареєстроване як юридична особа. Офіційно почало працювати з 1 вересня 1992 р., а фактично виникло 1 листопада 1990 р. – спершу як осередок Археографічної комісії Академії наук України, організаційно – як одна з ланок Інституту суспільних наук (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Біля джерел цієї установи стояла авторитетна постать і організаційна активність знаного історика Ярослава Дашкевича. Він зробив ставку на поєднання досвідчених співробітників з науковою молоддю, що виявилось обгрунтованим. Незважаючи на значні організаційно-фінансові труднощі, Відділення швидко розгорнуло пошукову та археографічну діяльність, що поєднувалась з індивідуальними науковими дослідженнями². Мета цих наукових досліджень полягала у заповненні існуючих прогалини у знанні про минуле, використанні та вивченні історичних джерел, які стосуються західноукраїнських земель нового (від XV ст.) та новітнього часу, а також введенні до наукового обігу нових матеріалів, що помітно розширяють фактографію історії України.

Особливістю Відділення є тісний зв'язок роботи його співробітників із суспільно-політичними потребами розвитку сучасної України. При ньому створено і діє декілька науково-дослідних установ: Українське геральдичне товариство (від 1991, голова А. Гречило), Група дослідження проблем суверенітету, національних інтересів і безпеки (від 1995, голова

² Шашкевич Я. Львівська академічна археографія // Український археографічний щорічник. Нова серія. Київ, 2002. Вип. 7. С. 55-67.

Я. Дашкевич); Комітет захисту архівів (з 2005). Коротко діяв Український центр документації національно-визвольної боротьби (від 1991, голова Я. Дашкевич).

Невеликий за чисельністю колектив Відділення, що безпосередньо підпорядковується Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України в Києві, зумів за короткий період здобути високий авторитет в наукових і громадсько-політичних колах завдяки ентузіазму і працьовитості його молодих і досвідчених кадрів. На початок 2008 р. у Відділенні працювало 16 працівників, з них 10 наукових: 2 доктори історичних наук (Я. Дашкевич і М. Капраль), 4 кандидати історичних наук, один кандидат географічних наук.

Наукові інтереси співробітників Відділення досить широкі і важливі. Науково-дослідна робота зосереджувалася на пошуку, опрацюванні і публікації історичних джерел з історії західноукраїнських земель XVI–XX ст., включаючи документи до історії Львова і Галичини, національно-визвольного руху XX ст., геральдичних, картографічних, історіографічних та бібліографічних пам'яток тощо. Здійснювати великий обсяг археографічної роботи за відсутності необхідних матеріальних засобів було б неможливо, якби не тісна співпраця Відділення із українськими та закордонними українськими осередками та меценатами, зокрема Канадським інститутом українських студій в Едмонтоні (при університеті Альберти, Канада) та Центром досліджень історії України ім. Петра Яцика в складі цього ж КІУСу, Лігою українських меценатів у Києві та ін. Це уможливило вже від початків існування Відділення заявити про себе низкою серій публікацій, серед яких були збірник наукових статей з історії України, джерелознавства "Україна в минулому" (Вип. 1-9, 1992-1996), серія видань "Львівські історичні праці" (1993-1995), в якій були видані історичні праці Василя Гарасимчука, Олекси Вінтоняка, описи західноєвропейських подорожників по Україні другої половини XVII ст., дослідження Я. Федорука з історії козаччини, матеріали археографічних конференцій. Продовженням цього видання можна вважати серію "Львівські історичні пам'ятки" (т.1-2, 1998-2000), в рамках якого побачили світ фундаментальні документальні збірки "Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.)" (1998), "Привілеї національних громад міста Львова (XIV-XVIII ст.)" (2000), "Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст.: Привілеї та статuti ремісничих цехів та купецьких корпорацій Львова" (2007), підготовлені до друку М. Капралем. Видання побачило світ при співпраці з історичним факультетом Львівського національного університету ім. І. Франка. Ще одним томом стало перевидання в українському перекладі та з науковим апаратом праці Дениса Зубрицького "Хроніка міста Львова" (2002), яка, незважаючи на те, що була опублікована понад півтора століття тому, не втратила наукової вартості досі.

Серія, започаткована як "Історія релігій в Україні. Тези повідомлень" (II-VII, 1992-1997), згодом декілька раз змінювала назву на "Матеріали"

(VIII-IX, 1998-1999), "Праці" (X-XII, 2000-2002), щоб нарешті перетворитися на науковий щорічник "Історія релігій в Україні" (2006-2008). В останні роки найцінніші доповіді, а також інші "позаконференційні" дослідження виходять у вигляді альманахів ("Берестейська унія (1596-1996). Статті й матеріали" (1996) та "Різдво Христове – 2000. Статті й матеріали" (2001).

Серія "Пам'ятки картографії України" була відновлена після 70-річної перерви, коли видання було припинено в Києві внаслідок політичних переслідувань української науки. Першим випуском нової серії (рік видання 2000) стало факсимільне перевидання "Спеціальна карта України Гійома Левассера де Боплана 1650 року". До восьми аркушевої карти додано великий науковий апарат, підготований М. Вавричин та О. Гольком (фінансову підтримку надав Брандонський університет в Канаді). Другий випуск з репродукціями карт України XV – першої половини XVII ст. було опубліковано в 2000-2006 рр. Крім цього, вийшло чотири томи статей на суміжну тематику – історія картографії, топографія, історична географія (1998-2007, у кооперації з Брандонським університетом у Канаді), зокрема, "Історичне картознавство України. Збірник наукових праць" (2004). Серія продовжуватиметься: передбачається перевидати факсимільним способом інші карти України Боплана, а також ранні австрійські карти Галичини. До цього слід додати монографічні видання і наукові збірники, підготовлені Я. Дашкевичем, М. Вавричин, У. Кришталович та іншими дослідниками³.

Спільно з Львівською національною науковою бібліотекою ім. В. Стефаника НАН України успішно реалізується проєкт опрацювання репертуару української книги 1798-1916 рр. Досі побачило світ п'ять томів (1995-2001), що охоплюють книжки, видані 1798-1905 рр. Серія розрахована на 10-11 томів публікації такої пам'ятки української національної бібліографії, якою є т. зв. картотека Юра Меженка (здійснювалася під його загальним керівництвом у 1945-1947 рр.).

У зв'язку з публікацією та репродукцією праць М. Грушевського, видано 6-8-й томи його "Творів" (2004-2007); покажчик імен до "Історії України-Руси", "Листи М. Грушевського до К. Студинського" (1998). Незалежно від серій було видано кілька збірок статей і матеріалів, присвячених, зокрема, В. Липинському, біографіям визначних українських діячів, авторська збірка праць біографічних студій Я. Дашкевича⁴.

Окремим напрямком досліджень Відділення стали широко знані в Україні та за її межами геральдичні студії, що провадить А. Гречило, організуючи щорічні геральдичні конференції та публікуючи гербівники

³ Вавричин М.Г., Дашкевич Я.Р., Кришталович У. Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст. – Київ, 2005; *Історична топографія і соціотопографія України*. Зб. наук. праць / Упоряд. М.Г. Вавричин. – Львів, 2006.

⁴ Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. – Львів, 2007.

міст і сіл України, знаних шляхетських родів. І. Сkochиляс опрацьовує документи унійних митрополій в Україні XVI–XVIII ст.

Загалом невеликий колектив Львівського відділення успішно здійснює пошукову і видавничу діяльність, поєднуючи її з індивідуальною дослідницькою роботою, яка представлена у монографіях та збірниках наукових праць. Її результатом стало значне збагачення сучасних знань про українське минуле та його визначних представників.

Історико-культурна проблематика успішно розробляється в *Інституті народознавства НАН України у Львові*, створеному 1992 р. на базі Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН України (нині Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України). Наукові інтереси співробітників Інституту лежать в сфері вивчення традиційної та сучасної культури українців, історії українського професійного й ужиткового мистецтва, теоретичної етнології. Спираючись на давні традиції, організуючи систематичні пошукові експедиції й посідаючи розлогі музейні фонди, його вчені проводять інтенсивні дослідження прикладного і теоретичного плану в галузі історії, етнології, мистецтвознавства, фольклористики та музейництва.

За останні роки колектив поповнився новими кваліфікованими кадрами і на початок 2008 р. в ньому працювало 82 наукових співробітники, з них 8 докторів наук, 54 кандидатів наук, згуртованих у п'яти відділах і Музеї етнографії та художніх промислів (Р. Чмелик). З Інститутом пов'язані чотири регіональні народознавчі центри, відділення Інституту – в Івано-Франківську, Луцьку, Дрогобичі, в Полтавській області (Інститут керамології в Опішні). Інститут має своє періодичне видання часопис "Народознавчі зошити", видавництво. Разом з Івано-Франківським краєзнавчим музеєм видає щорічник "Наукові записки". Його визначено центром діяльності наукового співтовариства десяти держав Європи, об'єднаних у Міжнародну Комісію по дослідженню культури населення Карпат і Балкан (МКККБ, Голова Секретаріату – чл.-кор. НАН України С. Павлюк).

Висококваліфікований і авторитетний колектив дослідників Інституту за останні роки значно розширив тематику досліджень, намагаючись не замикатися у рамках регіональної тематики, а виходити на європейський контекст. Нині дослідження проводяться за такими основними напрямками: історико-етнографічне дослідження традиційної та сучасної культури українців; дослідження історичного вкладу українців у загальносвітову культуру; вивчення теоретичних та історичних проблем народної творчості; дослідження історії і теорії усної народної творчості.

Одним з вагомих досягнень Інституту стало проведення комплексного історико-етнографічного дослідження та фіксації матеріальної і духовної культури радіоактивно забруднених зон українського Полісся, що постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 р., які здійснювалися упродовж 1994–2003 рр. згідно договору з Міністерством з

надзвичайних ситуацій України. Було обстежено понад 300 сіл 10-30-кілометрової радіоактивно забрудненої зони, зібрано понад 10 000 експонатів, записано понад 200 годин відеофільмів та 20 000 світлин, написано 63 томи польових матеріалів, на основі яких видано три томи наукових праць та вперше в Україні створено "Автоматизовану систему опису та класифікації об'єктів етнічної спадщини Полісся". Зібраний матеріал став основою для публікації збірників, монографій, наукових праць, присвячених реконструкції етнографічної традиційності радіоактивно забруднених зон Полісся і регіону в цілому.

У числі найголовніших здобутків колективу вчених Інституту – робота над фундаментальним дослідженням у чотирьох томах "Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат"⁵. У контексті нових завдань здійснюється сучасна корекція теоретичних та методологічних підходів, розширюється міждисциплінарний спектр та долучаються нові наукові методи. Інститут приступив також до підготовки нових наукових синтезів на матеріалі явищ культури в масиві українського етнічного порубіжжя. У цьому плані науковий інтерес представляють монографії С. Павлюка про етногенез українців, В. Сокола про героїчні перекази українців, В. Овсійчука про українську ікону Х–ХІІІ ст., І. Кодлубай і О. Ноги про прадавню історію і культуру України та ін.

Важливими подіями у науковому світі стали монографічні дослідження науковців Інституту, спрямовані на вміщення української культури в світовий контекст: "Український живопис Х–ХVІІІ століть: проблеми фольклору", "Класицизм та романтизм в українському мистецтві", "Фінал третього Риму (російська месіанська ідея на зламі тисячоліть)" Р. Кіся, "На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні основи та соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні", монографічні дослідження Ю. Гошка, С. Павлюка, В. Сокола, Р. Кіся, Р. Яціва, О. Шпака, М. Худаша, О. Ноги, В. Овсійчука, В. Свенціцької, С. Черепанової, М. Станкевича, О. Никорак, У. Мовної, С. Боньковської та ін.

Традиційною тематикою досліджень вчених Інституту є вивчення народної культури українців Прикарпаття і Карпат в історичному аспекті. Результатом такого вивчення стала поява індивідуальних і колективних праць, присвячених етнографії і ужитковому мистецтву населення Львівщини, Лемківщини, Бойківщини, українського Полісся та інших регіонів України. Помітним вкладом у цю тематику стали монографії С. Павлюка, О. Никорак, А. Колупаєвої, О. Шпака, Г. Дем'яна, Я. Тараса, В. Тараса, Р. Захарчук-Чугай, Т. Файник, Г. Сокіл, Л. Герус,

⁵ Друком вийшло два томи: Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат: У 4 т. Т. 1: Археологія та антропологія / НАНУ. Ін-т народознавства; Голов. ред. та відп. за вип. проф. С. Павлюк. – Львів, 1999; Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат: У 4 т. Т. 2: Етнологія та мистецтвознавство. / Голов. ред. С. Павлюк; НАНУ. Ін-т народознавства. – Львів, 2006.

Г. Врочинської, О. Федорчук, Р. Чмелика та багатьох інших.

Одним з важливих і плідних напрямів наукових досліджень Інституту є вивчення українського фольклору, який є відображенням народних уявлень про події минулого і сучасного. Поряд з нагромадженням польового матеріалу вчені Інституту багато уваги приділяють його теоретичному опрацюванню. Новим елементом фольклористичних студій стало опрацювання усної народної творчості ХХ ст., пов'язаної з українським національно-визвольним рухом і травматичними подіями українського минулого. Праці і документальні видання Р. Кирчіва, Г. Дем'яна, В. Сокола, О. Харчишин та інших відкрили малознані і проскрибовані сторінки життя українців⁶.

Упродовж тривалого часу вчені Інституту успішно опрацьовують мистецьку спадщину українців, її ціннісно-естетичні орієнтації і зв'язки з культурою інших європейських народів. Монографічні студії П. Жолтовського, В. Овсійчука, М. Станкевича, О. Ноги, А. Колупасової, Р. Грималюка, Р. Яціва відкрили призабуті сторінки культурного розвитку і здобутків українців в образотворчому мистецтві, їх внеску у світову культуру.

Високий науковий авторитет колективу Інституту знайшов відображення у численних міжнародних зв'язках і спільних проектах з відповідними установами Канади, Молдови, Польщі, Румунії, Литви, Росії. Учені Інституту беруть участь у проєкті Європейського Союзу "Le Notre – Landscape Education: New Opportunities for Teaching and Research in Europe" ("Наше – ландшафтне навчання: нові можливості у навчанні і дослідженні в Європі").

Науково-дослідна робота колективу Інституту є нині вагомим чинником формування національної самосвідомості українців, подолання упереджень і стереотипів щодо меншовартості і провінційності української культури, великих творчих можливостей української спільноти.

Особливе місце і роль в розвитку гуманітарних наук на Заході України належить *Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України у Львові*⁷. Сьогодні це провідна українська книгозбірня, бібліотечно-інформаційний, бібліографічний, науково-дослідний, освітній

⁶ Україна про голод 1932-1933: Фольклорні записи Василя Сокола. – Львів, 2003; Пісні українських повстанців 1940-1960 років / Упоряд.: Ю. Антків, Г. Дем'ян. – Львів, 2002; Відлуння голодомору-геноциду 1932-1933. Етнокультурні наслідки голодомору в Україні / Під ред. Р.Кирчіва та О.Романіва. – Львів, 2005; Харчишин О. Советська дійсність у фольклорі львів'ян: Нарис. – Львів, 2006; Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах та спогадах / Записи та упоряд. Г. Дем'яна. – Львів, 2006 та ін.

⁷ Указом Президента України від 10 квітня 2008 р. № 314/2008 бібліотеці надано статус національної установи, її назву змінено на "Львівська національна наукова бібліотека України імені В.Стефаника" зі збереженням підпорядкування Національній академії наук України.

і культурний центр. ЛННБУ ім. В. Стефаника є державним сховищем унікальних рукописних та друкованих пам'яток української книжкової культури XI–XX ст., творів українського та зарубіжного мистецтва (XV–XX ст.); інших документів, в яких зосереджено загальнонаціональний інформаційний потенціал на всіх видах носіїв інформації, що створюються в Україні та світі. Постановою Кабінету Міністрів України № 1709 від 19 грудня 2001 р. унікальні колекції та збірки бібліотеки віднесені до наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Загальний обсяг фондів, що мають виняткове значення для української науки і культури й не можуть бути відтворені у разі їх втрати або руйнування, становить 3 млн. 735 тисяч одиниць збереження (загальний обсяг одиниць збереження налічує 7,5 млн. екземплярів).

З 1989 р. бібліотека є науково-дослідним інститутом у галузях книгознавства, пресознавства, бібліотекознавства, бібліографії, здійснює широкомасштабні дослідження української книги і періодики XVIII – поч. XX ст., видає багатотомні науково-довідкові видання, численні бібліографічні покажчики, ґрунтовні наукові праці та науково-популярні дослідження, у яких вивчаються документи до національної бібліографії української книги та періодики; розкриваються унікальні рукописні, мистецькі та книжкові фонди; вирішуються проблеми збереження, реставрації та консервації рідкісних видань. Виходять друком два щорічники: "Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника" та "Збірник праць Науково-дослідного центру періодики"⁸. Окрім бібліотечних працівників у ЛННБ ім. В. Стефаника станом на 2007 р. працювало 87 наукових співробітників, в тому числі три доктори наук і 16 кандидатів наук.

Зрозуміло, що збереження і опрацювання, а також відкриття доступу до збірок унікальних колекцій культурних надбань залишається основним і нелегким завданням колективу установи. Поряд з цим її працівники завжди приділяли увагу науково-дослідній роботі в галузі бібліотекознавства і книгознавства.

Із набуттям статусу науково-дослідної установи остаточно сформувались основні складові її наукової діяльності: науково-дослідна, науково-бібліографічна, науково-методична та науково-редакційна. Головними науковими напрямками стали:

- створення національної бібліографії української книги та періодики;
- наукове розкриття унікальних рукописних, мистецьких та книжкових фондів;
- історико-книгознавчі, бібліотекознавчі та пресознавчі дослідження;
- підготовка джерелознавчих та археографічних праць;

⁸ Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України: Покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (2000-2005) / Уклад. В. М. Мартинович, авт. вступ М. М. Романюк. – Львів, 2007. – С. 3-8.

- редакційно-видавнича робота;
- збереження фондів, реставрація та консервація рідкісних видань.

За час, що минув, сформувалися дві наукові школи: дослідників української книги та дослідників української періодики. Вони видають матеріали та формують електронну базу даних для створення національної бібліографії українського друкованого слова. Успішно функціонують також дві наукові групи – дослідників рідкісної книги, творів мистецтва і музичної спадщини.

Серед найважливіших науково-бібліографічних, а разом і дослідницьких проєктів, реалізованих науковцями бібліотеки упродовж двох останніх десятиріч, вагоме місце посідає публікація архівної картотеки української книги 1798-1916 рр., створеної у 1945-1948 рр. академічними бібліотеками Києва і Львова під керівництвом Ю. Меженка у дев'яти томах, виконувана впродовж 1992-2006 рр., та паралельна із нею робота з укладання бібліографічного покажчика "Українська книга в Галичині, на Буковині та Закарпатті, з додатком книг української еміграції, 1914-1939 рр., 1991-2000 рр." (Л. Крушельницька, Я. Дашкевич, Л. Ільницька, О. Хміль).

ЛННБ ім. В. Стефаника є єдиною в Україні науковою інституцією, котра ініціювала укладання повної національної бібліографії української преси. Джерельною базою для неї стали насамперед фонди бібліотеки, а також українські книгозбірні та архівосховища. Складовими цього проєкту є підготовка і видання матеріалів до національної бібліографії періодики XIX–XX ст. (уже підготовлено до друку перші два томи), а також дослідження до майбутньої "Історії української преси XIX–XX ст." та підготовка і видання матеріалів до багатотомного енциклопедичного словника "Українська журналістика в іменах". Супутньо науковці бібліотеки працюють над регіональними бібліографіями преси як складовими загальнонаціональної. Вийшли друком анотовані бібліографічні покажчики, історико-бібліографічні дослідження та матеріали до бібліографії українських періодичних видань Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини, Катеринослава та Катеринославської губернії, Полтави та Полтавської губернії, Північної Буковини, Західної України, країн Центральної та Західної Європи, окремих міст Західної України, української еміграції в Польщі, української еміграційної преси у Чехословацькій Республіці (М. Романюк, Ю. Шаповал та ін.).

Значна увага приділена підготовці і виданню повного "Репертуару українських періодичних видань 1907-1939 рр.", створенню комп'ютерної бази даних анотованої бібліографії періодики та біобібліографічної інформації про найвизначніших редакторів, видавців і публіцистів минулого (Л. Снігарчук).

Від початку свого створення (1940) Бібліотека стала центром книгознавчих та бібліографознавчих досліджень, внесок у які зробили вчені різних поколінь (М. Деркач, Ю. Заяць, Я. Дашкевич, К. Малицька,

У. Сітницька, І. Суховерський, М. Штеліга, М. Мороз, О. Кізлик, М. Гуменюк, М. Вальо, Л. Ільницька, С. Костюк та ін.). Сьогодні книгознавчий напрям репрезентують дослідження книжкового масиву окремо взятих регіонів і періодів, а також репертуарів видавництва, що функціонували на західноукраїнських землях до 1939 р. З метою розширення джерельної бази досліджень з актуальних питань історії, культури та мистецтва бібліографами здійснено розписи змісту десятків періодичних видань. Крім цього, вийшли друком персональні бібліографічні покажчики, присвячені творчій діяльності письменників, поетів, публіцистів, діячів української культури: "Руської Трійці" (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький), Б.-І. Антонича, В. Січинського, П.І. Холодного, сучасників – І. Гущака, Р. Іваничука, Д. Павличка, Р. Лубківського і багатьох інших.

Внесок науковців бібліотеки в українську гуманітарну науку визначається десятками опублікованих монографій, збірників наукових праць, упорядкованих і опублікованих тематичних бібліографічних покажчиків з *мовознавства* ("Українська лексикографія XIII–XX ст."), *літературознавства* ("Матеріали до бібліографії бібліографій зв'язків української літератури з літературами зарубіжних слов'янських країн" (М. Вальо); "Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: У 5 т.: Т.4: Література країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні: Матеріали до бібліографії (початок XIX ст. – 1980-ті рр."); *археології* ("Постаті української археології: матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині", монографії Л. Крушельницької); *географії* ("Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи: дослідження і матеріали"), *мистецтвознавства* (праці А. Кульчицької, О. Кулинич-Стахурської).

Дослідження унікальних і рідкісних фондів бібліотеки, введення їх до наукового обігу сформували ще один потужний напрям у науковій діяльності Бібліотеки. Були підготовлені до друку і побачили світ "Каталог палеотипів з фондів ЛНБ ім. В.Стефаніка АН УРСР" (рос. мовою), "Каталог гравюр XVII–XX ст. з фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка АН УРСР: (Архітектура Львова)", "Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка АН України" (вип. 1: Видання Івана Федорова; вип. 2: Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець; вип. 3: Видання друкарень Львова: М. Сльозки, Ар. Желиборського, Й. Шумлянського, монастиря св. Юра), "Видання "Кобзаря" Тараса Шевченка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка: Каталог виставки", "Музична бібліотека Модеста Менцинського: Каталог", "Особисті архівні фонди відділу рукописів: Анотований покажчик", "Вибрані документи з історії України: Каталог виставки рукописів XIV–XX ст."

Упродовж усього періоду існування бібліотеки проводилися дослідження з історії формування та складу особистих фондів, колекцій та бібліотек. Цій проблемі присвячені численні наукові публікації про

бібліофільські та колекціонерські зацікавлення І. Франка, Ф. Ржегоржа, Й.Г. Павліковського, М. Возняка, мистецькі колекції Любомирських, Баворовських, К. Кюнля, рукописні архіви І. Калиновича, М.Й. Бучинського, музичні колекції М. Менцинського, картографічні збірки. У 2003 р. зі створенням науково-дослідного відділу історичних колекцій було поглиблено дослідження з історії бібліотеки, розпочаті у 80-х роках ХХ ст., коли вийшов друком перший ювілейний історичний нарис про ЛНБ. Вивчаються проблеми реконструкції каталогів історичних збірок і колекцій. Об'єктом вивчення стали переміщення і втрати книгозбірні у період Другої світової війни та у повоєнний період. Ці дослідження мають велике практичне значення, оскільки на їх основі укладаються переліки документальних комплексів українки, які підлягають копіюванню і перенесенню на цифрові носії. Таким чином, бібліотека формує цифрову базу даних втрачених масивів.

Джерелознавчий напрям наукової діяльності бібліотеки представлений публікаціями документів з історії та культури України, епістолярної спадщини видатних діячів, що зберігається у відділі рукописів бібліотеки, а також архівах і книгозбірнях України та Центрально-Східної Європи. Така діяльність вимагає від виконавців високої кваліфікації, ґрунтовних археографічних знань, широкої наукової ерудиції. Публікації документів споряджені необхідними допоміжними покажчиками та коментарями: "Листування Федора Вовка з Володимиром Гнатюком", (2001), "Українська Галицька Армія: Збірка спогадів (М. Баран, 2002), "Лукіянович Денис. Маківка – гора невмирущої стрілецької слави (Р. Дзюбан, Г. Сварник, 2005), "Листи Вячеслава Липинського до Осипа Назарука (1921-1930)" (М. Дядюк, 2005), "Листи Михайла Грушевського до Михайла Мочульського (1901-1933)" (Р. Дзюбан, 2006), "Конгрес Українських Націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали (В. Муравський, О. Луцький, 2006). Джерелознавчі видання з 2004 р. виходять у серіях "Епістолярій" та "Джерелознавча серія".

Наукове опрацювання і розкриття унікальних рукописних колекцій документів різних історичних епох було і залишається пріоритетним напрямом наукових досліджень бібліотеки. Над розкриттям фондів активно працювала плеяда наукових співробітників, які зарекомендували себе високими фахівцями у цій справі (М. Вальо, В. Габор, М. Галушко, Л. Головата, О. Колосовська, Л. Кужель, С. Костюк, Н. Кошик, Л. Купчинська, Н. Рибчинська, М. Трегуб, Я. Сенік та ін.).

Велику увагу бібліотека надає забезпеченню належних умов функціонування унікальних та рідкісних фондів, вивченню проблем їх збереження, а також реставрації та консервації. Відділ наукової реставрації та консервації рідкісних видань ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України не лише виконує необхідні реставраційні та профілактичні заходи у фондах бібліотеки, а є також єдиним у Львові методичним центром з реставрації рукописних та стародрукованих книжкових пам'яток.

Наукова співпраця Бібліотеки із закордонними науково-бібліотечними центрами дає змогу вийти на міжнародний рівень з метою обміну досвідом, використання новітніх інформаційних технологій, збагачення потенціалу української науки. Міжнародне співробітництво не обмежується обміном літературою і дослідниками, а спрямоване на виконання спільних документаційних проектів, які забезпечують використання архівних і бібліотечних фондів та копіювання документів; участь науковців бібліотеки у конференціях, семінарах та інших наукових заходах, які проводяться науковими інституціями інших країн Польщі, Чехії, Австрії, Німеччини та інших країн. Так, у квітні 2004 р. ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України підписала Угоду про реалізацію спільного документаційно-інформаційного проекту з Національним закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві, що передбачає виявлення і введення в науковий обіг культурної спадщини українського і польського народів з фондів ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України та Національного закладу імені Оссолінських у Вроцлаві. Згідно з цим документом було надано повний доступ до архівних і бібліотечних фондів, що зберігаються в обох інституціях, а також продовжено роботу з опрацювання полоніки, що зберігається у ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України та україніки – у Національному закладі ім. Оссолінських. Представниками двох установ проводяться дослідження і здійснюється підготовка збірників документів з історії ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України, а також з історії діяльності інших львівських інституцій під час Другої світової війни і у повоєнний період. Діє угода, підписана 21 лютого 2006 р. з Міською публічною бібліотекою в Сяноку ім. Гжегожа з Сянока" (в рамках європроекту "Спільна культурна спадщина – кордони не мусять роз'єднувати"), що передбачає взаємне сприяння дослідженням, оцифруванню та введенню до наукового обігу культурної спадщини регіону Підкарпаття і Лемківщини на базі ЛННБ ім. В. Стефаника та Міської публічної бібліотеки м. Сянока ім. Гжегожа з Сянока, Історичного музею і Музею побутової архітектури м. Сянока.

Неодноразово проводяться документальні розшуки у Національній бібліотеці у Варшаві та інших книгозбірнях та архівосховищах Польщі. Виявлення та копіювання документів з книгозбірень та архівосховищ Польщі має на меті поповнення джерельної бази "Довідника про українські книжкові та рукописні зібрання Центрально-Східної Європи", а також збірника документів "Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Переміщення і втрати книжкових і рукописних колекцій під час II Світової війни та в післявоєнний період".

Ще у 1994 р. Бібліотека налагодила тісну співпрацю з Гете-Інститутом-Інтер-Націонес (Мюнхен), з яким, згідно з Угодою, у бібліотеці було відкрито Німецький читальний зал. Крім цього, продовжується багаторічна співпраця Бібліотеки з Інститутом Східної і Південно-Східної Європи (Австрія), що виступив ініціатором створення у 1993 р. Австрійського читального залу.

Науково-дослідна робота бібліотеки за період з 1990 до 2007 рр. представлена 23 монографіями, 27 історико-книгознавчими та історико-бібліографічними дослідженнями; 38 збірниками наукових праць; публікаціями у наукових збірниках, 125 бібліографічними покажчиками та каталогами, 10 джерелознавчими працями (публікаціями документів), а також понад 1000 наукових публікацій.

Зроблений огляд здобутків академічної гуманітаристики в Західному регіоні України за роки незалежності України засвідчує постійне зростання її кадрового та інтелектуального потенціалу, посилення впливу на громадянське середовище. Як видається, реальні можливості українських гуманітаріїв на сьогодні використовуються далеко не повною мірою. Перешкодою в цьому є обмежене державне фінансування наукових досліджень і донесення до громадськості їх результатів. Водночас поки що в Україні не розвинулась і не проявила себе повною мірою меценатська діяльність (досить поширена на Заході), замовлення на гуманітарні дослідження з боку органів місцевого самоврядування та великих соціально-господарських структур (корпорацій, фірм тощо), недержавних фондів. Сучасне українське суспільство б'ється над розв'язанням багатьох системних проблем, не зауважуючи, що більшість відповідей на поставлені питання закорінені в сфері культури, тобто гуманітарній. Тож недооцінка або й відверте нехтування гуманітарною сферою з боку владних чинників, розрахунки на легкий і швидкий пропагандистський успіх приречені на невдачу й прирікають Україну на відставання у загальносвітовому поступі.

Романюк Р.Р.

**Можливості наукового комплексу
в забезпеченні інноваційного розвитку регіону**

Ефективне використання науково-технічного потенціалу – один із вирішальних факторів інтенсифікації економіки, зростання продуктивності праці, основа оптимального природокористування. Сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що стан науки визначає ступінь розвитку суспільства та його місце у світі, знання стають основним джерелом багатства – більше половини активів у світі нематеріальні. Для побудови інноваційної моделі розвитку економіки держава повинна переорієнтувати свій вплив від прямого втручання в економічні процеси до використання більш ефективних методів опосередкованого впливу на діяльність економічних агентів: сприяння розвитку конкурентного середовища за рахунок наукових знань, технологій та інформації; надання пріоритетної підтримки розвитку науки та освіти; забезпечення захисту інтелектуальної власності; створення умов для зростання ринкового попиту на інновації; забезпечення підвищення якості робочої сили.

У час постійного здорожчання енергоносіїв, важливого значення набувають розробки науковців у сфері енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії. З метою успішної реалізації Програми енергозбереження для бюджетної сфери і населення Львівщини за участі Львівської ОДА, Західного наукового центру, Львівського ЦНТЕІ створено "Незалежний аналітико-інформаційний центр з питань використання енергозберігаючих технологій". Центр надає консультації щодо використання новітніх енергозберігаючих технологій та організував постійно діючу виставку розробок і впроваджень з даної тематики. Потребує подальшого розвитку ініціатива науковців щодо створення та реалізації обласної програми проведення енергоаудиту великих підприємств, виконання якої дозволить оптимізувати енергоспоживання регіону.

Більш вагомих здобутків науково-технічний комплекс може досягнути у тісній співпраці наукових установ, вищих навчальних закладів та виробничого сектору. За участю наукових установ НАН України та вищих навчальних закладів Львова і Тернополя створено навчально-науковий комплекс "Економосвіта", до якого також увійшла Ярославська державна вища школа фахової освіти (Польща). Позитивним кроком є об'єднання машино- та приладобудівних підприємств Львівщини спільно з науково-технічними установами в Регіональну науково-промислову асоціацію "ГалАвто", яка є потужним об'єднанням щодо лобіювання інтересів виробничого комплексу Львівщини. В рамках асоціації є можливість напрацювати дієві механізми модернізації виробництва, нарощення обсягів продукції та відкрити нові ринки збуту.

У 2007 р. досягнуто якісно нового рівня організації співпраці академічних установ та вищих навчальних закладів регіону з природничих і технічних наук – Західним науковим центром разом з Національним університетом "Львівська політехніка" створено науково-навчальний комплекс з правами Відділення цільової підготовки. У рамках комплексу проводиться підготовка фахівців для установ НАН України та Національного університету "Львівська політехніка", а його робота сприяє інтеграції вітчизняної науки і освіти до європейського науково-освітнього простору.

З метою вивчення науково-інноваційного потенціалу західного регіону України Західний науковий центр провів анкетування наукових установ регіону щодо наявного наукового потенціалу та результатів діяльності, які відображені в наукових розробках та інноваційних проектах. В нашому дослідженні узагальнено інформацію щодо наукового комплексу Львівщини, де зосереджено майже половину наукових установ нашого регіону. У порівнянні з іншими областями України Львівська область характеризується достатньо великим науково-дослідним потенціалом, займаючи 4 місце в Україні за кількістю докторів наук, 3 місце за кількістю кандидатів наук і 4 місце за кількістю наукових установ.

На основі отриманих інноваційних пропозицій Західним науковим центром сформовано і видано Каталог наукових розробок науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів Львівщини. Рівень новизни та правовий захист розробок характеризує наявність охоронних документів на права інтелектуальної власності. У загальному 35 % всіх пропозицій захищені авторськими свідоцтвами та патентами України і колишнього Радянського Союзу, крім цього шість відсотків з них запатентовано в інших країнах. За власними оцінками авторів інноваційних пропозицій та науково-технічних розробок близько 65 % з них дозволяють покращити технічні та економічні характеристики існуючих аналогів, 22 % проектів не мають подібних в Україні, а 18 % – знаходяться на рівні світових зразків або не мають аналогів.

Аналіз наукових розробок свідчить, що тільки на основі деяких з них створено інноваційні проекти та розроблено бізнес-плани, а більше половини запропонованих розробок потребують додаткових досліджень. Для реалізації стратегічної мети – перетворення наукової розробки в завершений інноваційний продукт необхідно відпрацювати механізми захищеності авторських прав на розробки із врахуванням інтересів наукової установи та авторського колективу, і, що важливо, максимально довести розробку до рівня, який дає можливість її швидкого використання у виробничому секторі.

З метою обговорення стану науково-інноваційної діяльності в області та розробки механізмів її активізації 11 грудня 2007 р. Західний науковий центр НАН України і МОН України спільно із Львівським ЦНТЕІ та Головним управлінням економіки Львівської ОДА провели науково-практичну конференцію "Основні підходи до вибору пріоритетних

напрянків інноваційного розвитку Львівської області", в роботі якої взяли участь перший заступник голови Львівської обласної державної адміністрації, к.е.н. П'ятак В.А. та заступник начальника Головного управління економіки ЛОДА, к.е.н. Пухир С.Т., науковці та підприємці Львівщини. В ході конференції заслухано й обговорено такі доповіді:

1. Науково-дослідний потенціал Львівщини та його вплив на інноваційні процеси у регіоні (доповідач Зинюк О.Д., к.т.н., директор Західного наукового центру НАН України і МОН України).
2. Підходи до налагодження партнерства між промислово-підприємницькою і науково-дослідною сферами Львівщини (доповідач Яворський М.С., к.т.н., директор Львівського центру науково-технічної і економічної інформації).
3. Стан інноваційного середовища та його вплив на інноваційні процеси в регіоні (доповідач Караванський О.В., к.ф. – м.н., провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України).
4. Продовження терміну безаварійної роботи споруд і машин тривалої експлуатації як пріоритетний напрямок в регіоні (доповідач Похмурський В.І., чл. – кор. НАН України, заступник директора ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України).
5. Західний регіональний центр інноваційного розвитку: можливості і перспективи у підтримці інноваційних проектів (доповідач Гурська Н.І., к.б.н., в.о. директора Західного регіонального центру інноваційного розвитку).
6. Досвід промислових підприємств у впровадженні інноваційних технологій (доповідач Срібний В.М., к.т.н., президент регіональної науково-промислової асоціації "ГалАвто").
7. Інноваційні ініціативи Українського науково-технологічного центру (УНТЦ) та його діяльність у регіоні (доповідач Котлярчук Б.К., к.ф. – м.н., керівник Львівського регіонального відділення УНТЦ).
8. Перспективи Львова як української "Силіконової долини" (доповідач Денис О.М., віце-президент з адміністративних питань ТзОВ "Софт Серв").
9. Технопарк "Яворів" та пріоритети його інноваційної активності (доповідач Гончаренко М.Ф., генеральний директор технопарку "Яворів").
10. Сенсори візуального контролю якості харчових продуктів. (доповідач Аксіментьєва О.І., д.х.н., головний науковий співробітник Львівського національного університету імені Івана Франка).
11. Створення колекції рослин Ботанічного саду для осіб з особливими потребами (доповідач Прокопів А.І., к.б.н., доцент, директор ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка).
12. Проблеми кадрів для малого інноваційного підприємства. (доповідач Пічугіна Т.В., к.пед.н., науковий керівник медико-логопедичного

центру "Світава Галицька").

13. Мале інноваційне підприємництво, як новий сектор науково-технічної діяльності у регіоні. (доповідач Комаровський З.П., к.ф.-м.н., директор ТзОВ "Науково-дослідний фізико-технічний інститут "Диполь").

Серед системних перешкод формування інноваційної моделі розвитку як в нашому регіоні, так і в Україні, присутні відзначили:

- Недосконалість нормативно-правової системи регулювання та стимулювання інноваційної діяльності (поширення практики ігнорування законодавства, призупинення дії статей законів, що стосуються фінансування інноваційної діяльності, фрагментарність та недостатність законодавства для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, його декларативність, неузгодженість із корпоративним, інвестиційним, податковим сегментами законодавства значною мірою обумовлює недосконалість нормативно-законодавчої бази для розвитку інновацій).
- Невизначеність пріоритетів інноваційного розвитку (жорстка міжнародна конкуренція обумовлює необхідність концентрації обмежених ресурсів країни на стратегічно важливих напрямках технологічного розвитку, активізації участі держави у фінансуванні фундаментальних досліджень, визначенні тих прикладних досліджень і розробок, результати яких є найбільш придатними для подальшої комерціалізації).
- Недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок (недосконалість існуючого механізму фінансування інноваційного розвитку зумовлюється тим, що існуюче інноваційне законодавство не тільки не стимулює розширення джерел фінансування інноваційного розвитку, але й обмежує можливості залучення позабюджетних коштів, унеможливорює формування спеціальних фондів фінансування інновацій, що значно гальмує залучення приватного сектору до фінансування НДДКР).
- Існування перешкод для формування ринку інноваційної продукції в Україні (значне скорочення внутрішнього інноваційного попиту з боку галузей високих технологій, нерозвиненість системи захисту інтелектуальної власності, збільшення фінансування наукових досліджень з боку іноземних замовників обумовлюють можливість збуту науково-технічної продукції вітчизняних розробників іноземним фірмам, що значно обмежує можливості реалізації інноваційного потенціалу вітчизняних розробок на внутрішньому ринку).
- Недосконалість механізмів організаційної взаємодії при здійсненні інноваційної діяльності (зменшення кількості конструкторських організацій, науково-дослідних та конструкторських підрозділів на промислових підприємствах, нерозвиненість ринкової інфраструктури, практична відсутність механізмів дифузії передових технологій між секторами економіки негативно позначається на можливостях комерціалізації наукових розробок).
- Несприйнятливість органами державного управління пріоритетів інно-

ваційного розвитку (нерівномірність розподілу повноважень та відповідальності органів державного управління, їх несприйнятливість до швидких інноваційних змін, збереження адміністративно-бюрократичних підходів до вирішення проблем при впровадженні інновацій, неадекватність рівня менеджменту завданням інноваційного розвитку обумовлюють неготовність переважної більшості органів державного управління до ефективної підтримки інноваційної діяльності).

Окрім напрацювання підходів до вибору пріоритетних напрямків інноваційного розвитку Львівщини, учасники конференції ознайомилися з цікавими науковими розробками вчених. Особливий інтерес у підприємців і науковців викликала розробка вчених Львівського національного університету імені Івана Франка і Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького "Сенсори візуального контролю якості харчових продуктів тваринництва у процесі їх зберігання". Для безпеки життєдіяльності людини виникає особлива потреба у моніторингу якості продуктів харчування, особливо продуктів тваринництва, у процесі їх зберігання і переробки.

При зберіганні такої продукції (молочні, м'ясні, рибні вироби) у неналежних умовах втрачається свіжість, що супроводжується виділенням газоподібних речовин (аміак, сірководень, оксиди азоту і вуглецю та ін.). Для експрес-контролю свіжості продукції в умовах її зберігання необхідно створити чутливі системи, зміни в яких можна визначати візуально, без застосування пристроїв реєстрації оптичного сигналу. Таким вимогам відповідають органічні напівпровідники на основі спряжених полімерів. Оптичні спектри тонких шарів поліаміноаренів, отриманих методом електрополімеризації на прозорих носіях, чутливі до зміни концентрації аміаку, виділення якого може відбуватись при зберіганні продуктів тваринництва. Такий ефект зміни кольору плівок залежно від концентрації аміаку використаний при створенні чутливого елемента оптичного сенсора для візуального контролю свіжості харчових продуктів.

Схвальну підтримку отримав також проект "Створення колекції рослин Ботанічного саду для осіб з особливими потребами" на базі ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка. Гуманність та рівень розвитку суспільства визначається також відношенням суспільства до людей з особливими потребами. Розвинені країни Європи усі сфери суспільного життя намагаються адаптувати до таких людей. Маємо приклади створення таких парків і ботанічних садів в Польщі – Бидгощі, Болестрашице, Варшаві, а також в інших містах Європи: Брно, Каунасі, Берліні.

Проведені дискусії дозволили сформулювати ряд пропозицій для органів виконавчої влади щодо активізації інноваційної діяльності в регіоні:

1. Розробити регіональну цільову програму "Комерціалізація результатів НДДКР, важливих для регіону, через розвиток партнерства з малим і

- середнім бізнесом".
2. У регіональній програмі розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2009-2010 роки передбачити підпрограму "Сприяння становленню малого інноваційного підприємництва".
 3. Обговорити на засіданні Ради Західного наукового центру НАН України середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності та згідно Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" винести їх для затвердження на сесію Львівської обласної ради.
 4. Ініціювати створення Інтернет-порталу з висвітлення наукових розробок, інноваційних проектів та потреб економіки Львівщини.
 5. Розробити проекти місцевих програм технологічного переоснащення підприємств, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.
 6. Ініціювати розробку територіально-галузових кластерних програм технологічного оновлення економічно активних підприємств.
 7. Сприяти відновленню діяльності у Львівській області Товариства винахідників і раціоналізаторів, осередків науково-інженерних товариств, гуртків юних техніків, програмістів, натуралістів тощо.
 8. Запровадити обласну премію в галузі інновацій, науки і техніки з її врученням щорічно до Дня науки.
 9. Доповнити ст. 45 Закону України "Про освіту" положеннями про особливі права ВНЗ на об'єкти інтелектуальної власності, створені за рахунок державного фінансування, в частині використання їх в якості внесків у статутні фонди малих підприємств, створюваних співробітниками.
 10. Ініціювати забезпечення переходу до стандартів збору та представлення даних щодо інноваційної активності в економіці відповідно до керівних і рекомендаційних документів ЄС та Організації економічного співробітництва та розвитку.
 11. Провести порівняльний аналіз найбільш розвинутих напрямків наукових досліджень в регіоні з реальними потребами економіки Львівщини та збереження екосистеми регіону.
 12. Створити на базі ЛьЦНТЕІ, ЗНЦ, ВНЗ та НДІ систему контактних пунктів із співпраці з ЄС та іншими країнами у сфері науки і технологій, зокрема, за пріоритетними напрямками 7-ї Рамкової програми Європейського Союзу.

Голубець М.А., Марискевич О.Г.

**Про роботу секції екології, загальної біології та охорони природи
відділення біологічних, медичних та аграрних наук
ЗНЦ НАН України і МОН України**

До складу Ради секції екології, загальної біології та охорони природи Західного наукового центру НАН України і МОН України (Секція) входять представники 14 наукових установ і факультетів/кафедр вищих навчальних закладів Західного регіону. Серед наукових установ – Інститут екології Карпат НАН України (ІЕК НАН України), Державний природознавчий музей НАН України (ДПМ НАН України) та Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва (Івано-Франківськ), серед вищих навчальних закладів: Національний університет водного господарства та природокористування (Рівне), біологічні факультети Львівського національного університету ім. Івана Франка (ЛНУ), Волинського національного університету ім. Лесі Українки (Луцьк), Ужгородського національного університету (УжНУ), Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича (ЧНУ), природничий факультет Кам'янець-Подільського державного університету, хіміко-біологічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, а також кафедри: ландшафтної архітектури, садово-паркового будівництва та урбоєкології Національного лісотехнічного університету України (Львів), екології та охорони навколишнього середовища Інституту хімії та хімічних технологій Національного університету "Львівська політехніка", загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького та біології Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького. Головою Секції є почесний директор ІЕК НАН України, академік НАН України, професор, доктор біологічних наук М.А. Голубець.

Основні напрями фундаментальних досліджень, виконуваних установами Секції, зосереджені навколо:

- розроблення концептуальних засад нових розділів науки – екосистемології (вчення про екосистеми, їх генезис, структурно-функціональні особливості, еволюцію та антропогенну динаміку) й геосоціосистемології (вчення про складні геосоціальні системи, в яких структурно та функціонально поєднані природний, соціальний, економічний та інші блоки, їх генезис, закономірності будови, розвитку та особливості еволюції, саморегуляції й динаміки), використання показників екологічного потенціалу екосистем різних ієрархічних рівнів у обґрунтуванні програм сталого розвитку гірського регіону, вивчення життєздатності ізольованих і континуальних популяцій рослин високогір'я Українських Карпат для їх подальшої охорони та раціональної експлуатації;

- розроблення теоретичних засад охорони природних територіальних комплексів, вивчення адаптивного потенціалу мохів і можливостей його використання для діагностики екологічного стану навколишнього середовища; встановлення ролі адаптаційного потенціалу природних екотипів рослин у формуванні біорізноманіття та стійкості фітосистем до несприятливих умов (ІЕК НАН України);
- розроблення наукових основ природничої музеології та проекту концепції моніторингу біотичних систем екологічної мережі Західної України; створення, збагачення та збереження фондів колекцій; вивчення біотичної різноманітності та екологічних особливостей окремих груп сучасної та викопної біоти, флори і фауни західного регіону України, створення концепції дослідження феномену різноманіття модельних груп сучасної і викопної фауни і флори України; вивчення різноманітності біоти в умовах антропопресії; створення проекту списку еталонних ґрунтів заходу України (ДПМ НАН України);
 - встановлення причин всихання ялинових насаджень у Карпатському регіоні; факторного аналізу умов формування стійких популяцій основних видів мисливської фауни Українських Карпат; розроблення проекту регіональної програми "Ялиця"; лісового моніторингу; реалізації спільних проектів щодо нової еколого-економічної стратегії лісокористування для Українських Карпат (Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва);
 - вивчення фауністичного, флористичного й мікробного різноманіття наземних і водних екосистем Розточчя та Шацького поозер'я, моніторинг багатфакторних впливів і синергетичних ефектів на екосистеми Шацького НПП (біологічний факультет ЛНУ ім. Івана Франка);
 - моделювання порушень конкурентної і трофічної структури локальних екосистем; розробки методики ідентифікації ключових ботанічних територій у регіоні Українських Карпат; хорології флори Буковини та інтродукційного вивчення *ex situ* рідкісних і економічно важливих видів рослин; визначення засад різнорівневої біоіндикації окремих територій посиленого радіоекологічного контролю України та Республіки Білорусь; встановлення інвазійного потенціалу видів адвентивних рослин та інвазіябельності рослинних угруповань Буковинського Передкарпаття (біологічний факультет ЧНУ ім. Ю. Федьковича);
 - розроблення технології отримання бактеріальних біопротекторів для очистки ґрунтів від різноманітних промислових забруднень; виділення ефективних бактеріальних ізолятів для систем очистки води; конструювання ефективної схеми очищення промислових стоків підприємств лісохімічного виробництва за допомогою комбінованої біологічно активної системи на основі нових штамів мікроорганізмів біодеструкторів і природних цеолітів Закарпаття (біологічний факультет УжНУ);
 - вивчення стану ценопопуляцій лікарських рослин з метою встановлення їх внутрішньовидової мінливості, продуктивності, термінів відновлення

після різного режиму заготівель та охорони; виявлення та картування локалітетів рідкісних і зникаючих видів рослин Полісся, вивчення їх вікової, кількісної і генетичної структури, фізіологічних особливостей, моніторингу та реінтродукції; оптимізації мережі генетичних резерватів і здійснення генетичного моніторингу цінних селекційних об'єктів основних лісоутвірних деревних порід; створення інформаційного та генного банку цінних, рідкісних та інтродукованих видів рослин; встановлення міграції радіонуклідів в екосистемах західного регіону України та виявлення впливу на навколишнє середовище і людину (біологічний факультет ВНУ ім. Л.Українки);

- встановлення молекулярних адаптацій гідробіонтів до токсикантів і розробки системи критеріїв оцінки якості води і рівня токсичності у водних екосистемах; використання методів біотехнології для збереження рідкісних, цінних лікарських видів рослин з метою їх наступної реінтродукції (хіміко-біологічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка);
- встановлення структури, морфогенезу та напрямів еволюції життєвих форм рослин родин губоцвітих і ранникових; розроблення та впровадження нових технологій вирощування кормових культур; вивчення біології проміжних живителів паразитів сільськогосподарських культур (кафедра біології Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Гжицького);
- вивчення змін у водних екосистемах під впливом антропогенних чинників; розробка методик, технологій та рекомендацій для оцінки стану й покращання природних ресурсів Полісся (Національний університет водного господарства та природокористування);
- розробки природоохоронних технологій з використанням природних дисперсних сорбентів і мінеральних добрив пролонгованої дії (кафедра екології та охорони навколишнього НУ "Львівська політехніка");
- розв'язання проблем патогенної дії окремих факторів довкілля на показники здоров'я дитячого й дорослого населення, розробки раціонів харчування дітей в різних умовах (кафедра загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького).

Практичні аспекти діяльності Секції

Установи Секції беруть участь у створенні об'єктів природно-заповідного фонду Західного регіону та здійснюють наукове кураторство в науково-технічних радах. Так, зокрема, ІЕК НАН України обґрунтовував доцільність створення Карпатського біосферного заповідника, Карпатського НПП, Шацького НПП, а також Ужанського НПП та РЛП "Надсянський", які увійшли до складу польсько-словацько-українського міжнародного резервату біосфери "Східні Карпати". ЛНУ ім. Івана Франка та ДПМ НАН України входять до складу польсько-української комісії щодо створення польсько-українського міжнародного резервату біосфери

"Розточчя". Національний лісотехнічний університет України брав участь у створенні природних заповідників Горгани, Медобори, Розточчя та НПП "Сколівські Бескиди", ЛНУ ім. Івана Франка – НПП "Яворівський" та НПП "Гуцульщина"; УжНУ – НПП "Синевир" і Ужанського НПП; ЧНУ ім. Ю. Федьковича – Вижницького НПП; Національний університет водного господарства та природокористування – Рівненського природного заповідника та Надслучанського регіонального ландшафтного парку.

Протягом останніх років ДПМ НАН України бере активну участь в обґрунтуванні транскордонної системи охорони довкілля басейну р. Західний Буг та створенні РЛП "Притиснянський". ЧНУ ім. Ю. Федьковича завершує розробку проекту щодо створення двох НПП – Верховинського та Черемоського. Установи секції працюють над розробкою регіональних (обласних) схем екомережі та інвентаризацією природно-заповідного фонду Західного регіону, а також беруть участь в програмах державного й наукового моніторингу біоти. Співробітники Національного університету водного господарства та природокористування працюють над відновленням порушених водних і озерних екосистем, технологіями відтворення родючості ґрунтів, забруднених радіонуклідами; математичними моделями оцінки стану ґрунтів, проектами рекультивациі земель, а також реалізацією державної програми "Екологічне оздоровлення р. Дніпро та поліпшення якості питної води".

Науковці ЧНУ ім. Ю. Федьковича працюють над встановленням еколого-генетичних, біогеохімічних та економічних принципів управління продуктивністю та діагностикою ґрунтів Передкарпаття та прилеглих територій, а також біоіндикацією промислових зон міста Чернівці. В УжНУ отримано авторські свідоцтва на нові сорти лядвенцю рогатого ОВіМАРс-1 і ОВіМАРс-2, адаптовані до умов Карпатського регіону, які занесені до Реєстру сортів рослин України.

З метою проведення науково-освітньої, популяризаторської та культурно-просвітницької роботи ДПМ НАН України проведено реекспозицію еколого-просвітницьких центрів на базі НПП "Подільські Товтри" та Житомирського агроекологічного університету.

Підготовка матеріалів для влади

ІЕК НАН України в співпраці з іншими науковими установами Львова було розроблено комплексну місцеву екологічну програму "Львів 2001. Порядок денний на XXI століття", яка була схвалена рішенням сесії Львівської міської ради в 2001 р. Установи Секції брали участь в роботі засідання Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, виїзному засіданні колегії Міністерства екології та природних ресурсів України "Про дотримання у Львівській області вимог законодавства України про охорону земель", у підготовці матеріалів до виїзного засідання колегії Державного комітету лісового господарства України за

участю НАН України "Проблеми всихання ялинових насаджень в Карпатському регіоні", розробленні проекту Лісового кодексу України, (ІЕК НАН України, Національний лісотехнічний університет України, Український НДІ гірського лісівництва, 2005 р.). За участі ІЕК НАН України та ЛНУ ім. Івана Франка для потреб Львівської ОДА та Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області були розроблені "Програма формування екологічної мережі Львівської області" та "Регіональний (обласний) план дій щодо реалізації завдань Карпатської Конвенції у межах Львівської області", які були схвалені рішенням сесії Львівської обласної ради (2006 р.). ІЕК НАН України та Національний лісотехнічний університет України брали участь у розробленні "Проекту регіональної екологічної програми робіт з відновлення ландшафту та господарського використання акваторій Подорожненського та Яворівського озер і прилеглих територій (2002-2007 рр.)".

З метою залучення наукових установ регіону до ведення моніторингу, в 2006 р. було підписано Угоду про спільну діяльність між Львівською ОДА та суб'єктами Львівської обласної системи моніторингу природного довкілля для потреб Львівської ОДА та Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області. Чотири установи Секції (ІЕК НАН України, ЛНУ ім. Івана Франка, Національний лісотехнічний університет України та Український НДІ гірського лісівництва) були визначені суб'єктами моніторингу компонентів довкілля на території Львівської області.

Організація конференцій, семінарів, нарад

Установи Секції є організаторами й співорганізаторами конференцій, семінарів і нарад різних рівнів. Так, зокрема, в ІЕК НАН України з 2000 р. щорічно проводиться наукова конференція молодих вчених "Наукові основи збереження біотичної різноманітності", в Національному університеті водного господарства та природокористування – Всеукраїнські науково-технічні конференції "Актуальні проблеми водного господарства", на біологічному факультеті ЛНУ ім. Івана Франка з 2005 р. – щорічна міжнародна наукова конференція студентів і аспірантів "Молодь та поступ біології". В рамках щорічної сесії НТШ проводяться спільні засідання екологічної секції НТШ, Львівського відділення Українського ботанічного товариства та Секції.

Протягом останніх років установами Секції було проведено низку міжнародних конференцій: ІЕК НАН України – "Гори і люди (в контексті сталого розвитку)", "Оптимізація меж та поліпшення функціонування Карпатського біосферного заповідника", "Сталий розвиток Карпат: сучасний стан та стратегія дій", "Проблеми збагачення і охорони біорізноманіття водно-торфовищних територій – ренатуралізація, рекультивация, реституція, реінтродукція"; Національний лісотехнічний університет України – "Використання передових технологій збору і обробки інформації у

лісовому господарстві та охороні природи", "Лісівництво України в контексті світових тенденцій розвитку лісового господарства", "Лісовий сектор економіки України в III тисячолітті"; біологічний факультет ЛНУ ім. Івана Франка – "Шацький національний природний парк. Наукові дослідження 1994-2004 рр.", "Біорізноманіття Український Карпат", "Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку", Український НДІ гірського лісівництва – "Ліси Європи – Східні Карпати", "Наукові основи ведення сталого лісового господарства", ДПМ НАН України – "Обмін досвідом з охорони білого лелеки між польськими та українськими природоохоронними організаціями", "Загальна і прикладна ентомологія в Україні", "Проблеми вивчення філетичного і типологічного різноманіття біоти" та інші.

Пташник Б. Й.

**Про роботу секції
математики і математичного моделювання
ЗНЦ НАН України і МОН України**

До складу Ради секції математики і математичного моделювання ЗНЦ НАН України і МОН України (далі – Секція) входять учені Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України та 11-ти університетів: Львівський національний університет імені Івана Франка (механіко-математичний факультет та факультет прикладної математики), Національний університет "Львівська політехніка" (Інститут прикладної математики та фундаментальних наук), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (факультет прикладної математики), Ужгородський національний університет (математичний факультет), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (факультет математики та інформатики), Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (математичний факультет), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Інститут фізики, математики та інформатики), Тернопільський національний економічний університет (кафедра інтелектуальної власності, комп'ютерного та інформаційного права), Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне) (кафедра вищої математики), Луцький національний технічний університет.

Керівництво секції:

- голова – Пташник Б.Й., завідувач відділу математичної фізики ІППММ ім. Я. С. Підстригача НАН України, д.ф.-м.н., професор, чл.-кор. НАН України;
- заступники голови – Каленюк П.І., директор інституту прикладної математики та фундаментальних наук Національного університету "Львівська політехніка", д.ф.-м.н., професор;
Савула Я.Г., декан факультету прикладної математики Львівського національного університету імені Івана Франка, д.ф.-м.н., професор;
Михаськів В. В., провідний науковий співробітник ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України, д.ф.-м.н.;
- учений секретар – Петричкович В.М., завідувач відділу алгебри ІППММ ім. Я. С. Підстригача НАН України, д.ф.-м.н.

Охарактеризуємо основні напрямки наукових досліджень в установах, які представлені в Секції.

1. Алгебра і логіка:

- дослідження арифметичних властивостей лінійних алгебричних груп над полем алгебричних функцій та їх поповненням, зокрема, властивості R-еквівалентності, слабої апроксимації та групи Тейта-Шафаревича; дослідження питання про доповнювальність підгруп у приєднаних групах асоціативних кілець та описання структур приєднаних груп скінченних кілець;
- дослідження диференціальних напередрадикалів, наперед-скрутів та скрутів у категорії диференціальних модулів над різними диференціальними кільцями;
- описання радикальних фільтрів у деяких нетерових кільцях (некомутативних) та передрадикальних функторів у категоріях Set, Epi-Set, Mono-Set;
- дослідження некомутативних n-елементарних кілець;
- побудова теорії матриць над кільцями: 1) дослідження структури матриць над певними класами кілець скінченно породжених головних ідеалів, зокрема кільцями многочленів, головних ідеалів, адекватними кільцями та ін.; 2) розробка методів факторизації матриць та розв'язування матричних рівнянь; 3) діагоналізація матриць над різними класами кілець скінченного стабільного рангу;
- описання неспряжених підалгебр алгебри Лі групи Пуанкаре $P(1,4)$, побудова їх інваріантів та застосування до симетричної редукції деяких нелінійних рівнянь із частинними похідними, важливих для теоретичної та математичної фізики;
- дослідження обчислювальної складності задач комбінаторної оптимізації.

2. Диференціальні рівняння:

- розробка якісної теорії рівнянь із частинними похідними та застосування в загальній теорії відносності;
- розробка спектральної теорії диференціальних та диференціально-операторних рівнянь; асимптотичні методи;
- дослідження мішаних задач та задач без початкових умов для еволюційних рівнянь і систем рівнянь з виродженнями та степеневими нелінійностями; дослідження нелінійних варіаційних нерівностей;
- обернені задачі для параболічних та гіперболічних рівнянь і систем рівнянь;
- дослідження крайових задач для псевдодиференціальних рівнянь, в тому числі для рівнянь із дробовими похідними;
- крайові задачі для рівнянь із частинними похідними в просторах узагальнених функцій;
- дослідження коректності задач із неklasичними крайовими умовами (нелокальними, багатоточковими, типу Діріхле) для рівнянь і систем рівнянь із частинними похідними та диференціально-операторних рівнянь, розв'язність яких пов'язана з проблемою малих знаменників;

- розробка методів дослідження розв’язності та властивостей розв’язків (класичних і некласичних) мішаних задач для квазілінійних гіперболічних систем першого порядку зі сингулярностями та невідомими межами області;
- дослідження задачі Коші та деяких крайових задач (з локальними та нелокальними умовами) для параболічних (у різних сенсах) і ультрапараболічних рівнянь і систем рівнянь із різними виродженнями та особливостями;
- узагальнений метод відокремлення змінних і його застосування при дослідженні багатопараметричних спектральних задач та розробка на його базі диференціально-символьних методів побудови розв’язків крайових задач для широких класів лінійних рівнянь і систем рівнянь із частинними похідними в необмежених областях;
- гібридні інтегральні перетворення та їх застосування в задачах математичної фізики;
- дослідження квазидиференціальних рівнянь і систем рівнянь із мірами;
- розробка аналітичних, якісних та наближених методів у теорії звичайних диференціальних, диференціально-функціональних і різницевих рівнянь, а також операторних рівнянь;
- диференціально-геометричні, топологічні та алгебричні методи в теорії динамічних систем та в теорії нелінійних еволюційних рівнянь на многовидах.

3. Математична статистика:

- перехідні явища у випадкових еволюціях, ергодичні властивості;
- застосування ймовірносних методів для аналізу задач страхової та фінансової справи.

4. Теорія ймовірностей. Стохастичні диференціальні рівняння:

- стохастичні апроксимації в марківських середовищах, що описуються стохастичними диференціальними рівняннями;
- розробка методів дослідження стохастичних динамічних систем;
- методи дослідження квазілінійних стохастичних диференціально-функціональних рівнянь;
- параболічні рівняння з випадковими коефіцієнтами.

5. Теорія функцій:

- комплексний аналіз, теорія цілих і мероморфних функцій: 1) асимптотичне поводження функцій, зображення лакунарними степеневими рядами та рядами Діріхле; 2) функції обмеженого l -індексу; 3) теорія розподілу значень цілих, мероморфних та субгармонійних функцій; 4) аналітична теорія диференціальних рівнянь; 5) геометрична теорія функцій; 6) теорія мероморфних відображень;
- гіллясті ланцюгові дробі та їх застосування в теорії наближень функцій багатьох змінних;
- нарізно неперервні відображення багатьох змінних та їх застосування.

6. Функціональний аналіз:

- розробка теорії нестандартного аналізу та його застосування;
- дослідження в теорії розширень і теорії збурень лінійних операторів;
- спектральна теорія необмежених операторів у банахових просторах; теорія обернених спектральних задач для операторів Штурма-Ліувілля та Дірака із сингулярними потенціалами;
- теорія локально опуклих операторних алгебр;
- теорія поліноміальних і аналітичних відображень над банаховими алгебрами.

7. Топологія (геометрична, категорна, нескінченновимірна):

- розробка загальної та алгебричної теорії функторів у категорії компактів;
- дослідження властивостей сильної топології на множинах диференційовних відображень гладких многовидів;
- дослідження розріджено неперервних відображень;
- вивчення топологічних напівгруп та груп;
- дослідження геометричних і комбінаторних властивостей інваріантів скінченного типу вузлів та сплетень у тривимірному просторі; побудова повних топологічних інваріантів градієнтноподібних потоків і шарувань на гладких 2-многовидах.

8. Математична фізика:

- розробка числових та аналітико-числових методів розв'язування прямих та обернених задач математичної фізики із застосуванням у теорії хвильових процесів, в електронній оптиці, в задачах теплопровідності;
- розробка нових методів диференціальної геометрії та наближено-аналітичних методів стосовно проблем релятивістської фізики і астрофізики;
- розробка нових методів розв'язування контактено-крайових задач переносу (задачі дифузії та гетеродифузії у різних структурах).

9. Математичне моделювання:

- розробка алгоритмів нових гібридних скінченногранично-елементних схем методу декомпозиції області для числового аналізу варіаційних задач, що еквівалентні різновимірним крайовим задачам;
- нові підходи до виявлення структури даних великої розмірності з використанням самоорганізаційних нейромереж;
- розробка наукових основ континуально-термодинамічного опису фізико-механічних процесів в багатокомпонентних багатофазних тілах та створення і дослідження конкретних фізико-математичних моделей механічних, теплових, дифузійних та електромагнітних процесів у складних об'єктах з урахуванням їх мікроструктури та хімічних реакцій; застосування при розв'язуванні задач магнітотермоакустичної обробки тіл, оцінці розмірних ефектів міцності та дифузійних захисних властивостей елементів конструкцій;
- розробка математичних моделей і методів відтворення полів температури та вологості земної поверхні, а також швидкості вітру в

- атмосфері на основі функціонально-оптимізаційного підходу за реальними – неповними та різномасштабними даними, що отримані з різних джерел і в різні моменти часу, та їх практичне використання;
- побудова математичних моделей руху газу в трубопроводах і природних пористих утвореннях та розробка аналітико-числових методів розв’язування задач оптимізації потокорозподілу газу за критеріями раціонального споживання;
 - розробка підходів для описання процесів дифузії в тілах з випадково неоднорідною багатофазною структурою матеріалу.

10. Математичні проблеми механіки:

- розробка енергетичного підходу та методики модельного описання формування приповерхневих явищ у термопружних тілах в процесі переходу від природного однорідного термодинамічного стану до локально градієнтного стаціонарного;
- розвиток теорії термомеханіки багатокомпонентних твердих тіл (твердих розчинів) низької електропровідності з компонентами різної здатності до поляризації за умов дії квазіусталеного електромагнітного випромінювання радіо- та світлового частотних діапазонів для дослідження механотермодифузійних процесів та напруженого стану в елементах конструкцій з метою побудови раціональних режимів їх обробки чи експлуатації;
- побудова математичних моделей та розробка аналітичних і аналітико-числових методів визначення термонапруженого стану елементів конструкцій, які моделюються однорідними чи кусково-однорідними структурами простої геометричної форми (обмежені координатними поверхнями чи їх фрагментами тіла), із залежними від температури фізико-механічними характеристиками за складного (конвективного, променевого чи конвективно-променевого) теплообміну з середовищами високих чи низьких температур та дії силових навантажень;
- розвиток методу функцій Гріна стосовно побудови розв’язків крайових задач теплопровідності та статичних і квазістатичних задач термопружності для шаруватих тіл з канонічними поверхнями розмежування матеріалів, підданих комбінованому тепловому та силовому навантаженню;
- побудова варіантів теорії термомеханіки електропровідних конструктивних елементів за електромагнітних дій, що мають характер режиму з модуляцією амплітуди при імпульсному модулюючому сигналі, при забезпеченні їх несучою здатності;
- розвиток математичних основ термомеханіки тіл з багат шаровими покриттями;
- розробка методики розв’язування задач стаціонарної теплопровідності та термопружності тіл з циліндричними, сферичними, тонкими теплоактивними і теплопроникними включеннями та тріщинами на

- основі теорії гармонійних потенціалів і двовимірних сингулярних та гіперсингулярних інтегральних рівнянь;
- розробка методики багаторівневого аналізу поширення пружних хвиль у тривимірному композиті з дисковими жорсткими та податливими включеннями;
 - розвиток теорії поширення малих пружних збурень у пружному неоднорідно деформованому континуумі; дослідження прямих та обернених задач акустичної томографії напружень і деформацій у твердих тілах;
 - побудова математичних моделей механічної, термомеханічної і механодифузійної взаємодії тіл за локальної відсутності контакту, зумовленої геометричними нерівностями границь чи розшаруваннями, коли міжконтактні просвіти містять газ, рідину або капіляри;
 - побудова нових математичних моделей контактної взаємодії тонкостінних елементів конструкцій та тіл з покриттями у випадку змінних геометричних та фізико-механічних характеристик контактної пари;
 - розробка методу зведення задач про напружений стан та граничну рівновагу неоднорідних анізотропних пружно-пластичних оболонок з наскрізними та поверхневими тріщинами до систем нелінійних сингулярних інтегральних рівнянь та побудова алгоритму числового розв'язування отриманих систем сумісно з умовами обмеженості напружень біля вершин тріщин та умовами пластичності тонких оболонок;
 - розробка моделей для дослідження контакту берегів тріщин при одночасному розтязі та згині пластин та оболонок;
 - створення математичної моделі залишкових напружень у газотермічних та лазерно модифікованих покриттях і приповерхневих шарах металу при абразивно-струминних обробках його поверхні;
 - розробка методики побудови розв'язків задач оптимального за швидкістю керування нагріванням термочутливих тіл при обмеженні на напруження у пластичній області деформування матеріалу;
 - побудова уточнених варіантів лінійної і геометрично нелінійної теорії динамічного та статичного деформування податливих до трансверсальних зсуву і стиснення ортотропних оболонок і пластин з мінімальним порядком системи розв'язувальних диференціальних рівнянь.

Координація наукових досліджень

Провідною науковою установою з координації наукових досліджень з математики, математичного моделювання та математичних проблем механіки у західному регіоні України є Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, одним із підрозділів якого є науково-учбовий Центр математичного моделювання.

Координація наукових досліджень здійснюється шляхом: проведення наукових семінарів, конференцій, участі у міжнародних конференціях інших країн, участі у спільних міжнародних наукових проектах та Договорах

про наукову співпрацю, стажування науковців за кордоном, проведення розширених засідань Секції за участі провідних учених України.

Наукові семінари

У кожній з установ Секції працюють профільні семінари. Крім того, у Львові працюють загальноміські семінари: з алгебри, гіллястих ланцюгових дробів, диференціальних рівнянь, теорії функцій, топології, функціонального аналізу, математичного моделювання та методів оптимізації в природознавстві та техніці.

Організація наукових конференцій

Установи Секції є організаторами й співорганізаторами багатьох міжнародних та всеукраїнських конференцій і семінарів. Серед них такі *періодичні конференції та школи*:

- Міжнародна наукова конференція "Математичні проблеми механіки неоднорідних структур" (проводиться на базі ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України);
- Міжнародна математична конференція ім. В.Я. Скоробогатка (проводиться на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка);
- Міжнародний семінар "Прямі та обернені задачі теорії електромагнітних та акустичних хвиль (DIPED)" (проводиться щороку по чергово на базах ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України та Тбіліського університету (Грузія));
- Люксембурсько-польсько-українська конференція "Геометрія і топологія багатовидів" (ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України, Львівський національний університет імені Івана Франка);
- Українсько-польська конференція "Багатофункціональні пористі матеріали" (Центр математичного моделювання ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України, Львівський національний університет імені Івана Франка);
- Українсько-польський симпозіум "Інформатично-математичне моделювання складних систем (MIMUZ)" (Центр математичного моделювання ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України, Львівський національний університет імені Івана Франка);
- Міжнародна наукова конференція "Сучасні проблеми математики та механіки" (проводиться на базах ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України та Львівського національного університету імені Івана Франка);
- Всеукраїнська наукова конференція "Нелінійні проблеми аналізу" (проводиться на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника);
- Літня наукова школа з алгебри, топології і функціонального аналізу (організатори: Львівський національний університет імені Івана Франка, ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України).

Крім того, проводяться багато тематичних міжнародних конференцій у Львові, Чернівцях, Ужгороді, конференцій, присвячених пам'яті

видатних учених, які працювали у Чернівецькому університеті (Ганс Ган, Микола Боголюбов) та у Львівському університеті (Стефан Банах, Юліуш Шаудер, Ярослав Лопатинський), а також періодичні наукові читання, присвячені пам'яті Я.С. Підстригача та В.Я. Скоробогатка (ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України).

Проведення засідань Секції

Упродовж 2007-2008 рр. були проведені:

- Виїзне засідання Секції на базі факультету математики та інформатики Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, присвячене 5-річчю факультету та 15-річчю університету (Івано-Франківськ, 15-16 листопада 2007 р.);
- Спільне виїзне засідання Секції та Бюро Відділення математики НАН України, присвячене 40-річчю від дня заснування математичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, 10-11 квітня 2008 р.);
- Урочиста Академія, присвячена 135-ій річниці від дня народження видатного українського математика, громадського діяча та педагога професора Володимира Левицького, на базі Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 17 грудня 2007);
- Урочиста Академія, присвячена 140-ій річниці від дня народження видатного українського математика та педагога Георгія Вороного, на базі Національного університету "Львівська політехніка" (Львів, 23 жовтня 2008).

Заключення

Наукові результати, отримані вченими в установах Секції, підсумовані у багатьох монографіях. Багато з цих результатів знайшло впровадження у практику та відзначено такими преміями:

- Державні премії України у галузі науки і техніки;
- Премії Президента України для молодих вчених;
- Іменні премії НАН України (ім. М.М. Крилова, ім. О.М. Динника, ім. М.П. Барабашова, ім. М.О. Лаврентьєва, ім. Г.В. Карпенка);
- Республіканська премія ім. М. Островського.

ЮБІЛЕЇ

До 75-річчя члена-кореспондента НАН України Василя Івановича Похмурського

Василь Іванович Похмурський

народився 2 серпня 1933 р. в с. Бортків Краснянського (тепер Золочівського) району на Львівщині у селянській сім'ї. Після закінчення середньої школи в 1951 році поступив на гірничо-промисловий факультет Львівського політехнічного інституту (тепер Національний університет "Львівська політехніка"), де здобув фах інженера-механіка. Після закінчення навчання був скерований на роботу на Чернівецький машинобудівний завод, на якому пройшов шлях від інженера до заступника головного конструктора та начальника конструкторського бюро заводу. У 1961 р. перейшов на наукову роботу в Інститут машинознавства і автоматики АН УРСР у Львові (тепер Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України), в якому працює по сьогодні. З 1962 по 1964 рр під керівництвом академіка Георгія Володимировича Карпенка навчався в аспірантурі і займався дослідженням впливу процесу термомеханічного зміцнення на формування структури та міцність вуглецевих і низьколегованих сталей під час дії на них корозивних середовищ. Вперше обґрунтував ефективність застосування для цієї технології зміцнення деформування закрутом, що дозволяє досягнути суттєвого пластичного течіння металу і збільшення у ньому густини дислокацій під час обробки зі збереженням геометрії виробів, які мають форму тіл обертання. Результати цих досліджень лягли в основу кандидатської дисертації, яку він захистив в 1964 р. у Київському інституті цивільної авіації (тепер – Національний аерокосмічний університет). У 1967 р. йому присвоєно звання старшого наукового співробітника за спеціальністю "Металознавство і термічна обробка металів".

У 1964 р. В. Похмурський розпочав теоретико-експериментальне вивчення дифузійних процесів в металах і створення на цій базі багатокомпонентних покриттів на основі алюмінію, бору, ванадію, міді, титану, хрому та інших елементів, дослідив закономірності формування структури таких покриттів та їх вплив на міцність і зносотривкість сталей під час дії на них агресивних і поверхнево-активних середовищ. Він вперше показав принципову можливість заліковування відкритих тріщиноподібних дефектів під

час дифузійного газоконтактного та газонеконтактного насичення сталей тугоплавкими металами за участю галогенідів та розкрив його механізм. Результати цих робіт узагальнені у докторській дисертації, захищеній у 1969 р. в Київському інституті цивільної авіації. У 1973 р. йому присвоєно звання професора за спеціальністю "Металознавство і термічна обробка металів".

В. Похмурський разом зі своїми учнями вперше на той час в СРСР показав можливість та високу ефективність електродугової металізації з застосуванням порошкових електродних дротів для одержання зносотривких захисних та відновних композиційних покриттів на деталях машин, розкрив механізм їх формування, розробив нові склади порошкових дротів системи Fe-Cr-B-C-Al, легованих додатково іншими елементами, створив оригінальні конструкції металізаторів для одержання таких покриттів. Цикл досліджень, присвячений створенню нових електродугових покриттів був відзначений науковою премією імені Г.В. Карпенка Національної академії наук України за 2008 рік.

Враховуючи перспективу широкого застосування водню як екологічно чистого палива та технологічного середовища у різних галузях техніки В.І. Похмурський значну увагу приділяв вивченню його впливу на структуру, міцність, пластичність, високотемпературну проникливість та інші властивості металів. Для вивчення високотемпературної дифузії водню в металах під його керівництвом було створено оригінальне дослідницьке обладнання, в т.ч. автоматизований вимірювальний комплекс АКВМАТ, атестований Держстандартом колишнього СРСР як державний еталон малих абсолютних тисків, встановлений в Інституті метрології в Санкт-Петербурзі.

Наприкінці 70-х років В.І. Похмурський разом зі своїми учнями вперше виявили і теоретично обґрунтували явище пришвидшення дифузійних процесів у металах під дією розчиненого в них водню, що відкриває перспективу створення нової прогресивної водневої технології термічної та хіміко-термічної обробки сталей та прецизійних сплавів.

Основним напрямком наукової діяльності В.І. Похмурського є дослідження корозійно-механічного руйнування металів і сплавів та створення методів захисту від корозії і корозійної втомлюваності конструкційних матеріалів. Важливе значення для глибшого розуміння механізму руйнування металу під час його циклічного навантаження у корозивному середовищі мають його фундаментальні дослідження закономірностей зміни електрохімічних параметрів металів і сплавів на початковій стадії їх корозійної втоми, які дали можливість запропонувати нові методи прискореного визначення опірності корозійно-втомному руйнуванню нержавіючих сталей і сплавів. За монографію "Коррозионная усталость металлов" В.І. Похмурський у 1989 р. удостоєний наукової премії імені Г.В. Карпенка Академії наук України.

На основі досліджень, виконаних ученим разом з учнями науково

обґрунтовано вибір сталей та методів їх зміцнення під час виготовлення великогабаритних деталей, призначених для експлуатації у корозивному середовищі, зокрема гребних валів морських суден, обважнених бурильних труб та ін. елементів бурильної колони для глибокого та морського буріння свердловин. За розробку і освоєння комплексу технологічних процесів виробництва великогабаритних валів для унікальних суден транспортного флоту та атомних криголамів В. Похмурський у 1983 р. удостоєний звання лауреата премії Ради Міністрів СРСР, а за комплексну роботу "Наукові основи та технічні засоби електрохімічних методів систем контролю екологічної безпеки і корозійної активності техногенних середовищ" йому присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за 2002 р.

З ініціативи В.І. Похмурського в 1980 р. у ФМІ було створено спільну міжгалузеву лабораторію колишнього Міністерства енергетичного машинобудування СРСР і Академії наук УРСР з дослідження корозійної стійкості реакторних матеріалів атомних електростанцій. Одержано ряд важливих результатів щодо впливу хімічного складу і структури реакторних сталей на їх опір корозійно-механічному руйнуванню. Сьогодні проблема надійності експлуатації АЕС набуває особливої актуальності у зв'язку з вичерпуванням їх реакторами розрахункового ресурсу, тому В.Похмурський разом з своїми учнями розробили необхідне обладнання і розпочали новий цикл досліджень електрохімічної поведінки реакторних сталей у теплоносії за високих температур і тисків. Ця робота виконується в рамках "Державної програми фундаментальних і прикладних досліджень з проблеми використання ядерних матеріалів та ядерних і радіаційних технологій у сфері розвитку галузей економіки" і повинна сприяти достовірній оцінці залишкового ресурсу обладнання АЕС.

Професор В.І. Похмурський приділяє велику увагу підготовці наукових та інженерних кадрів. Під його керівництвом підготовлено більше 50 кандидатів та докторів наук. Він автор понад 700 публікацій, у тому числі 11 монографій та понад 60 винаходів. Протягом багатьох років він читає курси лекцій у Національному університеті "Львівська політехніка", а в 2001 р. при ФМІ заснував і очолює філію кафедри зі спеціалізацією "Поверхнева обробка металів і захист від корозії".

За значні наукові здобутки в 1990 р. В.І. Похмурського обрано членом-кореспондентом Національної академії наук України. У 1983 р. він нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, у 1998 р. йому присуджено почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України", у 2003 р. – нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня, а також присуджено звання "Відмінник освіти України". У 2005 р. йому присвоєно звання "Почесний професор" Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

В.І. Похмурський проводить велику науково-організаційну і громадську роботу. З 1970 р. він очолює відділ фізико-хімічних методів

зміцнення конструкційних матеріалів, а в 1991 р. призначений заступником директора з науково-дослідної роботи ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України. В 1987 р. призначений першим заступником голови Республіканської міжвідомчої науково-технічної ради з проблем корозії та протикорозійного захисту матеріалів при Президії НАН України.

З його ініціативи в 1992 р. засновано Українську асоціацію корозіоністів, що об'єднує зараз понад 50 науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, промислових підприємств, які працюють у галузі протикорозійного захисту матеріалів; в цьому ж році його обрано президентом цієї асоціації. За роки своєї діяльності асоціація набула визнання не тільки в Україні, а й за її межами. Через асоціацію, як недержавну організацію, Україна представлена у Міжнародній корозійній раді (ICC) та Європейській корозійній федерації (EFC). На базі асоціації та ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України протягом 1992-2008 рр. В.І. Похмурський організував 9 Міжнародних конференцій-виставок з проблем корозії та протикорозійного захисту матеріалів та ряд національних тематичних конференцій і семінарів. З 1993 р. він очолює Технічний комітет зі стандартизації ТК-85 "Корозія металів і сплавів"; є одним із співавторів і керівником "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2002-2010 рр."

Протягом багатьох років В. Похмурський працював членом експертної ради Вищої атестаційної комісії (ВАК), а також членом секції Комітету з Державних премій в галузі науки і техніки України. Він член редколегій міжнародних журналів "Фізико-хімічна механіка матеріалів", "Защита металлов" (Російської академії наук), "Inzenerija powierzchni" (Польща), "Машинознавство", тематичних збірників, член ряду наукових і спеціалізованих рад; Міжнародної корозійної ради (ICC), Європейської корозійної федерації (EFC), Міжнародного електрохімічного товариства (IES), Європейського товариства з цілісності конструкцій (ESIS), Американського товариства інженерів (NACE) та ін.

В.І. Похмурський – член Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України (у 1999-2005 рр. – заступник голови ЗНЦ). Був ініціатором створення Об'єднаного комітету профспілки академічних установ Львова і протягом десяти років обирався його головою, а також членом Центрального комітету профспілки працівників освіти і наукових установ УРСР.

*Вчений секретар
Західного наукового центру
НАН України і МОН України
кандидат технічних наук*

В.В. Корній

**До 70-річчя
академіка НАН України
Отто Бартоломійовича Шпеника**

Отто Бартоломійович Шпеник – відомий український вчений, педагог і організатор науки, академік Національної академії наук України, іноземний член Угорської академії наук, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки та премії імені Івана Пулюя НАН України, заслужений діяч науки і техніки України. Роботи Шпеника О.Б. у галузі атомної фізики – фізики електронних і атомних зіткнень – широко відомі як в Україні, так і за її межами. Він – один із засновників Ужгородського відділення Інституту ядерних досліджень АН УРСР та Інституту електронної фізики НАН України, директором якого є вже понад 15 років. Тут найбільш яскраво проявився його талант ученого й організатора науки. Йому притаманні постійний пошук нових ідей, ерудиція і широта інтересів, доброта та інтелігентність.

Народився Отто Бартоломійович 14 липня 1938 року в Мукачеві у сім'ї службовців. Батько й мати успішно закінчили Мукачівську торговельну академію. Сім'я росила шістьох дітей. Всі вони отримали вищу освіту: лікаря, економіста, фізика, бухгалтера. Шкільне навчання Отто Бартоломійовича припало на роки післявоєнної розрухи, школу він закінчив у 1955 р. і паралельно закінчив музичну школу по класу скрипки.

У 1956 р. Отто Бартоломійович вступив на фізико-математичний факультет (відділення фізики) Ужгородського державного університету. Кінець 50-их – початок 60-х років минулого століття відзначився видатними успіхами радянських учених: запуск першого штучного супутника Землі, політ у космос Гагаріна Ю.О., приборкання ядерної енергії, піонерські роботи вчених з керованого термоядерного синтезу. Усе це стимулювало молодих фізиків до пізнання передових досягнень науки, бажання взяти особисту участь у розв'язанні складних задач, зробити свій внесок у вирішення актуальних проблем науки.

Наукову діяльність Шпеник О.Б. розпочав на III-му курсі під керівництвом декана фізичного факультету доцента Кишка С.М. Проводив дослідження в галузі радіоспектроскопії, потім під керівництвом професора Запісочного І.П. займався розробкою методів монокінетизації електронів. Переддипломну практику проходив на кафедрі оптики Ленінградського університету в лабораторії знаного фахівця в галузі спектроскопії, професора Фріша С.Е. Після закінчення університету

Шпеник О.Б. працював вчителем фізики в Либухорській середній школі Львівської області. У 1961 р. вступив до аспірантури при кафедрі оптики, де пройшов шлях від аспіранта до професора й наукового керівника Проблемної науково-дослідної лабораторії фізики електронних зіткнень Ужгородського державного університету.

Шпеник О.Б. – чудовий фізик-експериментатор. Разом зі своїми колегами і учнями створив сучасну експериментальну базу, розробив цілу низку нових унікальних приладів і методів досліджень елементарних процесів в атомних системах, стимульованих електронними й іонними пучками низьких енергій. Серед цих приладів різні типи електронних гармат, одно- та багатоканальні джерела та модулятори атомних і молекулярних пучків, універсальне джерело іонів, електронні монохроматори та аналізатори, в т.ч. гіпоциклоїдальний електронний спектрометр з рекордним енергетичним розділенням 8-10 меВ.

Шпеник О.Б. уперше запропонував і запровадив метод паронаповненої комірки для вивчення процесів збудження атомів, метод електронної пастки для дослідження повного (пружного) розсіювання електронів та методику визначення абсолютних перерізів розсіювання за допомогою вібраційних терезів. Ним вперше було застосовано квадрупольний конденсатор для дослідження резонансної перезарядки іонів на атомах і молекулах, запропоновано методику вивчення збудження метастабільних станів атомів і молекул на установці з газодинамічним джерелом молекулярного пучка, способи та прийоми дослідження зворотного (на кут 180^0) пружного та непружного розсіювання електронів на атомах, молекулах і поверхні твердого тіла.

Будучи учнем добре відомого українського вченого й організатора науки Запісочного І.П., який був одним із засновників Ужгородської школи фізики електронних і атомних зіткнень, Шпеник О.Б. вніс вагомий внесок у подальший розвиток цієї школи, сприяв розвитку нових напрямів сучасної фізики. Разом зі своїми учнями Завілопуло А.М., Совтером В.В., Романюком М.І., Овчинниковим В.Л., Контрошем Є.Є., Чернишовою І.В., Пугою П.П., Попик Т.Ю. та колегами Імре А.Й., Вукстичем В.С., Боровиком О.О., Гомонай Г.М., Кривським І.Ю., Гайсаком М.І., Реметою Є.Ю., Келеменом В.І., Бандуріною Л.О., Довганич М.М. примножив славу Ужгородської школи з фізики електронних і атомних зіткнень. Надавав допомогу в роботі провідним науковцям Сікорі Д.І., Мазуру В.М., Маслюку В.Т., Кельману В.А. та всіляко сприяв гармонійному розвитку наукових досліджень Інституту електронної фізики НАН України в таких актуальних напрямках сучасної науки як низькоенергетична ядерна фізика і квантова електроніка. Разом із вченими Головеєм М.І., Пугою П.П., Гоєром Д.Б., Гомоннаєм О.В. створив відповідні умови для розробки і широкого використання матеріалів функціональної електроніки та виконання досліджень у прикладних напрямках. Він домігся побудови та відкриття в Ужгороді Інституту електронної фізики, сприяв забезпеченню

наукового закладу сучасним обладнанням, проведенню в Інституті експериментальних досліджень на світовому рівні.

Шпеник О.Б. – видатний учений, прекрасний організатор, має великий авторитет серед наукової громадськості України й інших країн. Його обрано дійсним членом НАН України, іноземним членом Угорської академії наук. Він є почесним громадянином міста Ужгорода, головою Закарпатського фізичного товариства, Президентом Закарпатського відділення Малої академії наук, членом секції фізики Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, членом бюро Відділення фізики і астрономії НАН України, членом наукової ради НАН України "Фізика плазми і плазмова електроніка", членом наукової ради "Фізика плазми" Російської академії наук, членом оргкомітетів та організатором багатьох республіканських та міжнародних наукових конференцій, "Людиною року" міста Ужгорода. Нагороджений орденами "Ярослава Мудрого V ступеня" та "За заслуги III ступеня", почесним знаком "Винахідник СРСР", Подякою Президента України, пам'ятною медаллю Дебреценського академічного комітету Угорської АН, пам'ятною медаллю ім. Лоняї Саболч–Сатмар–Березького наукового товариства Угорської АН, ювілейною медаллю інженерного факультету Мішкольцького університету. Має понад 320 друкованих праць та 8 авторських свідоцтв на винаходи.

Заст. директора з наукової роботи

ІЕФ НАН України,

лауреат Державної премії України

в галузі науки і техніки

д. ф. – м. н., професор

А.М. Завілопуло

**До 70-річчя
члена-кореспондента НАН України
Богдана Йосиповича Пташника**

Богдан Йосипович Пташник народився 28 вересня (за офіційними документами 28 липня) 1937 року в селищі Богородчани Івано-Франківської області. В 1959 р. закінчив із відзнакою фізико-математичний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту. Вже у студентські роки він робить перші кроки в науці. Спочатку це була експериментальна фізика. На третьому курсі під керівництвом І.М. Кіліченка виконав роботу "Вирощування монокристалів цинку", за яку Оргкомітет по проведенню міжобласного огляду наукових робіт студентів і Львівський обком профспілки працівників вищої школи та наукових

установ нагородили його грамотою III ступеня. Математикою почав серйозно займатися з четвертого курсу під впливом і під керівництвом В.П. Заровного, учня відомого геометра О.С. Смогоржевського. За роботу "Послаблення умов, що забезпечують виконання в абстрактній групі аксіоми паралельності Евкліда", виконану в 1958-1959 навчальному році, Б.Й. Пташник був нагороджений грамотою Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та Українського республіканського комітету профспілки працівників освіти вищої школи та наукових установ.

Трудову діяльність Б.Й. Пташник розпочав у серпні 1959 р. вчителем математики та виробничого навчання Росільнянської СШ Богородчанського району Івано-Франківської області. У 1961-1963 рр. працює асистентом кафедри математики Івано-Франківського державного педагогічного інституту. У 1963 р. вступає до аспірантури Інституту математики АН УРСР у відділ диференціальних рівнянь, яким завідував член-кореспондент АН України Ю.Д. Соколов. Науковим керівником аспіранта був професор В.Я. Скоробагатько. Обидва ці видатні вчені, Ю.Д. Соколов і В.Я. Скоробагатько, відіграли велику роль у формуванні Б.Й. Пташника як науковця і громадянина.

Після закінчення аспірантури з 1966 по 1969 рр. він працював асистентом кафедри диференціальних рівнянь Львівського державного університету імені Івана Франка (в 1969-2000 рр. продовжував працювати на цій кафедрі за сумісництвом). Тут у 1968 р. захистив дисертацію "Задача Валле Пуссена та деякі крайові задачі для лінійних гіперболічних рівнянь" на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

З 1969 року й донині Б.Й. Пташник працює в установах Академії наук України. В 1969-1972 рр. – старший науковий співробітник Фізико-механічного інституту АН України. З 1973 р. працював старшим науковим співробітником Львівського філіалу математичної фізики Інституту математики АН України (з 1978 р. – Інститут прикладних проблем механіки і математики АН України). З 1982 по 1990 рік керував лабораторією неklasичних задач математичної фізики ІППММ АН України. У 1989 р. захистив в Інституті математики АН України докторську дисертацію "Некласичні крайові задачі для диференціальних рівнянь із частинними похідними", а в 1990 р. йому присвоєно вчене звання професора. З 1990 р. – завідувач відділу математичної фізики та керівник математичного сектора (з 2003 р. – голова секції теоретичних і прикладних проблем математики при Вченій раді Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України).

У 2002 р. Б.Й. Пташника обрано академіком Академії наук вищої школи України (за рекомендацією Вченої ради Інституту прикладної математики та фундаментальних наук Національного університету "Львівська політехніка"), у 2003 р. – членом-кореспондентом НАН України, а у 2006 р. – дійсним членом Наукового товариства ім. Т.Шевченка.

За заслуги в розвитку науки та освіти йому присуджено грант для вчених і викладачів Міжнародного фонду "Відродження" (1998), нагороджено Почесною грамотою Президії НАН України (2003); він є лауреатом премії ім. М.О. Лаврентьева НАН України (2007).

Наукові інтереси професора Б.Й. Пташника – різносторонні. Він є автором понад 200 наукових праць з теорії диференціальних рівнянь із частинними похідними, теорії гіллястих ланцюгових дробів та історії математики, а також 18 науково-популярних статей. Як висококваліфікований спеціаліст найбільше зарекомендував себе в галузі сучасної теорії рівнянь із частинними похідними. Б.Й. Пташник створив наукову школу з теорії умовно коректних задач для рівнянь із частинними похідними, якій притаманні оригінальні напрямки досліджень. Під його керівництвом успішно захищено 14 кандидатських і докторська дисертації. Він є науковим консультантом за 2 докторськими дисертаціями.

Разом із учнями Б.Й. Пташник розробив оригінальні методи (які базуються на метричному підході до проблеми малих знаменників) дослідження коректності та побудови розв'язків багатьох неklasичних задач для рівнянь та систем рівнянь із частинними похідними (лінійних і слабконелінійних) скінченного та безмежного порядків, а також для диференціально-операторних рівнянь:

1) задачі з локальними багатоточковими умовами; 2) задачі типу задач Діріхле; 3) задачі про періодичні та майже періодичні розв'язки; 4) нелокальні крайові та багатоточкові задачі.

Вказані задачі є, взагалі, некоректними, а їх розв'язність у багатьох

випадках пов'язана з проблемою малих знаменників. При дослідженні цих задач для гіперболічних, параболічних і безтипних рівнянь та систем рівнянь (в тому числі не розв'язаних відносно старшої похідної за часовою змінною) виникали малі знаменники складної нелінійної структури, оцінювання знизу яких призвело до нових ще недосліджених задач метричної теорії чисел.

В роботах Б.Й. Пташника встановлено умови існування, єдиності та неперервної залежності від правих частин рівнянь і граничних умов розв'язків розглядуваних задач у різних функціональних просторах, а також побудовано явні формули для розв'язків у вигляді узагальнених рядів Фур'є за системами ортогональних функцій (для лінійних рівнянь) та алгоритми знаходження наближених розв'язків (для слабконелінійних рівнянь). На відміну від робіт інших авторів, у роботах професора Б.Й. Пташника не тільки аксіоматично накладено умови на малі знаменники, що забезпечують розв'язність задач, але й доведено теореми метричного характеру про оцінки знизу малих знаменників, із яких випливає однозначна розв'язність задач для майже всіх (стосовно міри Лебега) векторів, компоненти яких виражаються через параметри області, коефіцієнти рівнянь і коефіцієнти граничних умов. Крім того, щоб розрізнити множини нульової міри Лебега різних потужностей, використано поняття розмірності Хаусдорфа і показано, як за допомогою цього поняття можна отримати точніший, у порівнянні з метричним, опис класів некоректних задач.

Вказані дослідження Б.Й. Пташника, які стали новим природнім етапом розвитку загальної теорії крайових задач, пов'язані також із рядом застосувань; вони стимулювали розвиток нових аспектів теорії умовно коректних задач, а також стали джерелом нових проблем метричної теорії чисел, багато з яких були розв'язані ним спільно з білоруським математиком професором В.І. Берніком, який очолює тепер у Мінську школу з теорії чисел, засновану академіком В.Г. Спринджуком.

Б.Й. Пташник є піонером у дослідженні багатоточкових задач для рівнянь із частинними похідними, а також причетний до перших досліджень з теорії гіллястих ланцюгових дробів.

Своїми знаннями й досвідом професор Б.Й. Пташник щедро ділиться з молоддю. Впродовж багатьох років він читає спецкурси та керує науковою роботою магістрів, аспірантів і докторантів у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, є професором Національного університету "Львівська політехніка".

Багато сил і часу віддає Б.Й. Пташник науково-організаційній роботі з координації наукових досліджень та підготовки наукових кадрів високої кваліфікації з математики в Західному регіоні України. Починаючи з 1976 р. він – секретар секції механіки і математики, голова секції математики (1991-2000), заступник голови секції математики і математичного моделювання (2001-2006 рр.), а з 2007 р. – керівник відділення фізико-технічних і математичних наук та керівник секції математики і

математичного моделювання Західного наукового центру НАН України та МОН України.

В 1993-1998 рр. Б.Й. Пташник був членом експертної ради з математики ВАК України, а в 1993-2000 рр. – заступником голови спеціалізованої ради по захисту докторських дисертацій у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Він є керівником Львівського міського семінару з диференціальних рівнянь при Львівському національному університеті імені Івана Франка, а також загальноінститутського математичного семінару та наукового семінару ім. В.Я. Скоробогатка в Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, членом редколегій багатьох математичних журналів та вісників, організатором періодично діючої Міжнародної математичної конференції ім. В.Я. Скоробогатка, бере активну участь у громадському житті.

Роман Кушнір, Володимир Пелих

**До 70-річчя
академіка Академії мистецтв України
Андрія Андрійовича Бокотей**

21 березня 2008 року відсвяткував своє 70-ліття **Андрій Андрійович Бокотей** – ректор Львівської національної академії мистецтв, дійсний член Академії мистецтв України (2001), академік-секретар відділення синтезу пластичних мистецтв Академії мистецтв України, народний художник України, професор, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка (2002), один з найвідоміших митців сучасності. Урочиста академія з цієї нагоди, що супроводжувалася ювілейною персональною виставкою та презентацією великоформатного альбому з репрезентацією його багатолітньої творчості відбулася в залах

Золочівського замку, філії Львівської галереї мистецтв.

Біографія відображає динаміку життя Андрія Бокотей у мистецтві, його визначну роль у художньому житті України та у формуванні сучасної стратегії національної фахової мистецької освіти. Народився у селі Брід (тепер Іршавського району Закарпатської області) у родині греко-католицького священика. Навчався на кафедрі художньої кераміки Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (вчителі з фаху – Роман Сельський, Данило Довбошинський), паралельно відвідував "домашню" нелегальну школу художника Карла Звіринського. Після закінчення навчання (1965 р.) Андрій Бокотей залишився на викладацькій роботі на кафедрі художньої кераміки, водночас розпочавши активну творчу практику. В ранньому періоді працював у галузі художньої кераміки, художнього скла та малярства, брав участь у виставках. Від 1970 р. – член Спілки художників України. Відтоді увиразнилась індивідуальність Андрія Бокотей як художника гутного скла, однієї з найяскравіших постатей у поколінні молодих митців не лише в Україні, але і поза її межами. Такий авторитет львівський митець заслужив цілеспрямованою роботою над виявленням образотворчих та естетичних властивостей матеріалу скла, постійним вдосконаленням технології виконання, тяжінням до новаторських формально-пластичних ідей. Андрій Бокотей творчо засвоїв багатий досвід львівських складувів старшого покоління, значну частину свого часу проводячи безпосередньо біля печей, багато експериментуючи зі скляною масою та "чаклюючи" над різними способами фактурного збагачення матеріалу, несподіваними комбінаціями технік опрацювання гарячої скломаси з метою поглиблення її образно-

асоціативного звучання. Успіхи львівського митця у цій галузі надало йому ще більшого авторитету серед фахівців у Росії, республіках Прибалтики, Угорщині, Чехії, Бельгії, Франції, Норвегії, Японії, Німеччині, США. Ця обставина мотивувала ініціативу Андрія Бокотей на базі Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики та Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (сьогодні – Львівської національної академії мистецтв) заснувати Міжнародний симпозіум з гутного скла, який від 1989 р. регулярно (що три роки) проводиться у Львові. За цей час симпозіум значно розширив коло учасників і став одним з найбільш значимих у світі форумів художнього скла. Колекція творів, що постає на базі симпозіумів, стала основою Музею скла, перша черга якого вже закладена у підвальних приміщеннях Палацу Бандінеллі на Площі Ринок (філія Львівського історичного музею).

У 1991-92 рр. Андрій Бокотей очолює Львівську організацію Спілки художників України, беручи активну участь у мистецькому житті України та поза її межами. 1992 р. відбулась його персональна виставка у м. Нансі (Франція), а в наступних роках – в інших містах Франції, Бельгії, Нідерландів, Норвегії. Найвищу оцінку отримують твори львівського художника, позначені високим професійним рівнем, філософічним змістом, витонченою пластикою і колірною гамою, яка в заломленнях світла та скломаси з різними пропорціями збагачувальних складників постає у незвичних візуальних та естетичних ефектах. Цілий ряд технічних новацій Андрія Андрійовича Бокотей закріпилися як його авторська техніка. Однаково успішно він працює як в гарячій масі з безколірним і кольоровим склом безпосередньо біля печі, з імпровізацією у формі та зіставленнях складних технік, так і з холодною обробкою матеріалу. Один з найцікавіших технологічних прийомів митця – це використання так званої "плутаної нитки". Багато неочікуваних ефектів художник досягнув в об'ємно-просторових рішеннях композицій. Водночас, він виконав велике число творів у формі декоративних пластів і тарелей. Невичерпною є образно-асоціативна палітра композицій Андрія Бокотей. Найбільш відомими стали такі його твори, як "Сидяча фігура" (варіанти), "Гуцульські мадонни", "Кінь і вершник на візку", "Медитації", "Мойсей", серії "Об'єкти в просторі", "Іграшки для дорослих" та інші.

За значні заслуги в галузі образотворчого та декоративного мистецтва Андрію Бокотей було присвоєне почесне звання народного художника України. У 1994 р. він очолив кафедру художнього скла ЛДПДМ, отримав звання професора, у 1996 р. призначений на посаду проректора з навчальної роботи, а з 2000 р. і по сьогодні – ректор Львівської академії мистецтв, яка за цей час отримала статус національної.

Високі посадові обов'язки в жодній мірі не відсторонюють Андрія Андрійовича Бокотей від індивідуальних творчих пошуків. Останнім часом, крім основної спеціалізації – гутне художнє скло – митець успішно

практикує в комп'ютерній графіці, створюючи оригінальні асоціативно-образні композиції як парафрази деяких його об'ємно-просторових творів у матеріалі скломаси. Ця іпостась універсалізму Андрія Бокотєя ще в більшій мірі розкриває багату творчу екзистенцію автора, вписуючи його ім'я в елітарне коло художників, які на сьогодні визначають перспективи розвитку образотворчих галузей мистецтва в усьому світі.

*Проректор з наукової роботи
Львівської національної академії мистецтв
кандидат мистецтвознавства*

Роман Яців

**До 60-річчя
члена-кореспондента НАН України
Степана Петровича Павлюка**

Павлюк Степан Петрович (народився 02.01.1948 р. у с. Волосянка Сколівського району Львівської обл.) – директор Інституту народознавства НАН України (з 1992 р.), доктор історичних наук (1992), професор (1994), член-кореспондент НАН України (2000), член Бюро Відділення літератури, мови і мистецтвознавства НАН України (1992), заступник голови Західного наукового центру НАН України та МОН України (1999–2005), голова Секретаріату Міжнародної комісії з вивчення культури населення Карпат і Балкан (1993), дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (1999), член Вищої атестаційної комісії України (2004), головний редактор журналу "Народознавчі зошити" (1995), почесний професор Львівської національної академії мистецтв (2001), автор понад 450 наукових і науково-популярних праць, з них – 20 авторських і у співавторстві монографій.

Нагороджений відзнакою Президента України – орденом "За заслуги" III (1998) і II ступеня (2008).

Видатний учений-етнолог; організатор науки; автор цілого комплексу концептуальних і нормативних документів з вироблення стратегії розвитку народознавчої науки в Україні, з її впровадженням в освітню сферу; ініціатор створення Інституту народознавства НАН України; член спеціалізованих учених рад та численних експертних фахових комісій у системі галузевої науки, МОН України. Один з фундаторів сучасної національної етнологічної школи.

Початок 1980-х років став часом формування великої дослідницької стратегії С. Павлюка. В полі його наукових інтересів збираються ключові феномени традиційно-звичаєвого комплексу знань і навиків, з поміж яких молодий вчений насамперед вирізняє один з його фрагментів – аграрну культуру українців, вийшовши на найбільш принципові для розуміння цієї проблематики аспекти генезису традиційних занять, знарядь праці, моральних критеріїв народу та співвіднесеності українського етнічного матеріалу з суміжними явищами загальнослов'янського культурного ареалу. Авторська монографія "Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект" стала основою докторської дисертації, захищеної С. Павлюком у Києві.

Благодатна пора національно-патріотичного відродження та українського державотворення внесла винятково стрімкий ритм у життя і діяльність С. Павлюка. Він – один з організаторів і член Великої ради Руху

(1989), народний депутат Верховної Ради України першого демократичного скликання (1990-1994) і в той же час депутат Львівської ради, представник України в Парламентській Асамблеї Ради Європи (Страсбург, 1992-1994), голова блоку національно-патріотичних сил Львівщини (1994). Часто виступає в пресі, по радіо, на телебаченні з актуальних питань суспільно-політичного і культурного життя. При цьому знаходить час і сили для науково-організаційної і науково-творчої роботи. Прийнявши в 1991 р. керівництво Львівським відділенням ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, С. Павлюк домігся створення в 1992 р. на його основі самостійного академічного Інституту народознавства та успішно працює його директором. У нелегкий для академічної науки час не тільки підтримує активну життєздатність Інституту, але й нарощує його творчі можливості, знаходить засоби для розробки важливих наукових проєктів, для публікації багатьох наукових праць. З 1995 р. в Інституті виходить двомісячник "Народознавчі зошити", який уже зарекомендував себе як серйозне наукове видання.

С. Павлюк багато робить для активізації народознавчих досліджень в Україні, підготовки кадрів етнографів, фольклористів, мистецтвознавців, для підвищення міжнародного авторитету української науки. За його ініціативою з 1993 р. відновила свою діяльність Міжнародна комісія з питань дослідження культури населення Карпат і Балкан, керівництво якої раніше здійснювалося з Москви. Як голова секретаріату цієї організації він поставився урухомити продовження розробки деяких її основних праць. Конкретні конструктивні елементи намагається внести і в діяльність Міжнародної асоціації українських етнологів (з 1993 р. – її співголова). Слід згадати про участь С. Павлюка в багатьох міжнародних та інших наукових конференціях, нарадах, симпозіумах, про підготовлений під його керівництвом і у співавторстві навчальний посібник для вищих навчальних закладів і шкіл "Українське народознавство" (1994, 2004, 2006), його статті і рецензії з питань розвитку української етнології, причетність як відповідального редактора до цілого ряду наукових та науково-популярних видань. Зокрема він – автор опублікованих монографій "Народна агротехніка українців Карпат др. половини ХІХ – поч. ХХ ст." (1986), "Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект" (1991), "Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції", "Походження українського народу у контексті традиційної культури" (обидві 2006), співавтор і редактор колективної монографії "Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат" (Т. І. – 1999, Т. ІІ – 2006), книги "Скарби музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України" (2005) та низки інших ініційованих і підготовлених під його керівництвом видань.

*Академік Академії наук вищої школи України,
пр.н.с. Інституту народознавства НАН України,
доктор філологічних наук, професор*

Р.Ф. Курчів

**До 60-річчя
професора Степана Васильовича Мельничука**

Степан Васильович Мельничук – ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор фізико-математичних наук, професор, відмінник освіти України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій з фізико-математичних наук Чернівецького університету.

Народився С.В. Мельничук 14 січня 1948 р. у с. Топорівці Новоселицького району на Буковині. Ще під час навчання у школі всебічно обдарований юнак твердо вирішив, що стане фізиком і, закінчивши з відзнакою університет, вступив до аспірантури на кафедрі теоретичної фізики.

Трудовий шлях Степан Васильович розпочав у 1973 р. на посаді інженера, а потім – молодшого наукового співробітника Чернівецького відділення інституту напівпровідників НАН України. Через два роки захистив кандидатську дисертацію "Дослідження домішкових станів в екситонному діелектрику".

З 1976 р. він поєднав своє життя з Чернівецьким університетом, де став працювати старшим викладачем, згодом доцентом на кафедрі теоретичної фізики. Після захисту докторської дисертації у 1991 р. обійняв посаду професора цієї кафедри, а через два роки йому присвоїли вчене звання професора. Степан Васильович – автор понад 150 наукових праць.

Водночас з успіхами в науці виявився й організаторський талант С. В. Мельничука. З 2002 р. він завідує кафедрою комп'ютерних систем і мереж факультету комп'ютерних наук. У 2001 р. його призначено проректором з наукової роботи, а відтак, у 2004 – першим проректором. У березні 2005 р. на альтернативній основі 93-ма відсотками голосів його обрано ректором Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Обіймаючи керівні посади, С.В. Мельничук активно сприяє збільшенню кількості аспірантів і докторантів, відкриттю нових спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, створенню Центрів канадських та американських студій, збільшенню обсягів фінансування освітянських та наукових програм, визнанню національним надбанням ботанічного саду, наукової бібліотеки, гербарію і зоологічного музею університету. За його безпосередньої участі відновлено роботу коледжу при університеті й відкрито філії університету

та коледжу в Новодністровську, реорганізовано і відкрито нові кафедри та спеціальності, ведеться велика робота щодо поліпшення матеріально-технічної бази й умов праці викладачів і співробітників.

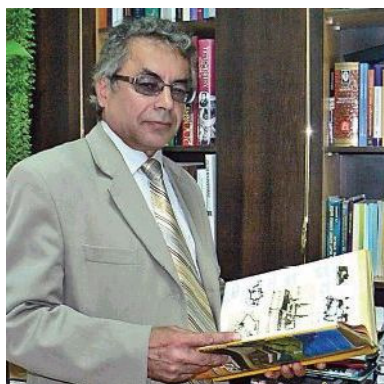
До 60-річного ювілею Указом Президента України Віктора Ющенка за значний особистий внесок у розвиток вітчизняної освіти, багаторічну плідну наукову та педагогічну діяльність С.В. Мельничука нагороджено орденом "За заслуги III ступеня". Міністерство освіти і науки України нагородило Степана Васильовича знаком "За наукові досягнення". Ювіляр нагороджений Почесною грамотою Чернівецької обласної державної адміністрації та Чернівецької обласної ради, Грамотою Чернівецького міського голови, Почесною грамотою Центрального комітету Профспілки працівників освіти і науки України та іншими. Ці нагороди за його багаторічну сумлінну працю, високу професійну майстерність, здобутки в галузі науки і техніки, вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовку і виховання висококваліфікованих фахівців, активну громадську діяльність.

Невтомний і працьовитий, інтелігентний і завжди привітний, Степан Васильович однаково вміє бути взірцем і водночас другом і для старших, і для молодших своїх колег. Він твердо переконаний у тому, що найважливіше в житті кожного – це вміти шанувати й розуміти людину, перейнятися її проблемами й, за будь-яких умов, неодмінно допомогти.

*Проректор з наукової роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
доктор фізико-математичних наук, професор*

О.Г. Ушенко

До 60-річчя
члена-кореспондента НАН України
Богдана Костянтиновича Остафійчука

8 лютого 1948 року в с. Хімчин Косівського району Івано-Франківської області у родині селян народився **Богдан Остафійчук**. Хлопця дивував оточуючий світ, була потреба пізнати природу і людей...

Здобувши середню освіту, свої перші кроки в науці розпочав після закінчення у 1970 р. фізико-математичного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), де і залишився працювати на посаді інженера галузевої рентгеноспектральної лабораторії (1970-1972). Закінчивши аспірантуру Інституту металофізики АН УРСР (Київ, 1972-1975) і дострокового захистивши у 1975 р. кандидатську дисертацію з дослідження електронної структури інтерметалідів типу фаз Лавеса під керівництвом акад. В.В. Немошкаленка, продовжує свої наукові пошуки в рідному інституті, обіймаючи посади інженера, старшого наукового співробітника, а потім і начальника науково-дослідного сектора. З 1977 р. розпочинає активну діяльність наукова група під його керівництвом. У 1979 р. організовує та очолює лабораторію рентгеноструктурних досліджень і технології нових матеріалів. Активну наукову діяльність поєднує з викладацькою роботою, спочатку на посаді старшого викладача, а згодом – доцента кафедри фізики. У цей період науковою групою під керівництвом доцента Остафійчука Б.К. розробляються нові керамічні матеріали і технологія гарячого пресування при індукційному нагріві деталей складної конфігурації для роботи в сильноагресивних середовищах хімічного виробництва, запропоновані захисні покриття для металів і сплавів. Основна тематика робіт пов'язана з оборонною промисловістю. Так, у лабораторії розроблені і запропоновані до впровадження у виробництво нові високодисперсні полікристалічні матеріали, здатні поглинати високочастотне електромагнітне випромінювання.

У 1989 р. за ініціатииви Остафійчука Б.К. у педагогічному інституті спільно з Інститутом металофізики АН УРСР створена лабораторія фізики магнітних плівок, яку він очолив і яка функціонує сьогодні. За короткий період колектив лабораторії отримує нові результати, які стосуються механізму радіаційного дефектоутворення в монокристалічних епітаксійних ферит-гранатових плівках, розкриває фізичні засади утворення дефектів прототипного типу за низько- і середньодозової іонної імплантації, визначає кристалографічне положення іонів у структурі

гранату до і після термічного відпалу, пропонує динамічну модель структури приповерхневого шару, модифікованого іонним опроміненням. Зокрема, були проведені вимірювання частотно-часових залежностей електричних та магнітних параметрів моно- та полікристалічних феритових матеріалів. Започатковано нові підходи до визначення профілів деформації поверхневих шарів монокристалічних магнітних і напівпровідникових матеріалів на основі динамічної теорії розсіювання рентгенівських променів, що дозволило значно підвищити достовірність результатів і кількісно оцінити вплив механічних напруг на технологічно контрольовані параметри тонких плівок. Обґрунтовано ефекти значного зростання інтенсивності збудження обмінних спінових хвиль в області надвисоких частот у приповерхневих шарах модифікованих іонною імплантацією та термічним і радіаційним відпалом ферит-гранатових плівок. Запропоновано неруйнуючу пошарову метрологію структури і магнітних характеристик монокристалічних і феритових плівок з неоднорідним полем механічних напруг із застосуванням рентгеноструктурного, γ -резонансного та ЯМР методів. Зроблено серйозний науковий поступ у створенні нових і вдосконаленні існуючих технологій синтезу полікристалічних феритових матеріалів з наперед заданими властивостями для відхиляючих систем електронно-променевих пристроїв та інших, магнітоелектричних систем.

У травні 1993 р. Остафійчук Б.К. на засіданні спеціалізованої Вченої ради Інституту металофізики НАН України успішно захищає докторську дисертацію на тему "Структура і магнітні властивості іонно-імплантованих ферит-гранатових плівок". У тому ж році обіймає посаду професора кафедри фізики, а з листопада 1993 р. призначений проректором з наукової роботи Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Одночасно з 1994 р. є завідувачем кафедри металофізики (тепер матеріалознавства і новітніх технологій). Будучи відповідальним за наукову роботу університету, Остафійчук Б.К. успішно організовував і підтримував наукову роботу викладачів, аспірантів і студентів, сприяв у підготовці докторів і кандидатів наук, відкритті та діяльності спеціалізованих вчених рад, організовував друковані видання наукової інформації і роботу в університеті новітніх інформаційних засобів з виходом на глобальну систему Інтернет. З 2000 р. він – відмінник народної освіти, а в грудні 2002 р. професора Остафійчука Б.К. удостоєно звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Визнаний лауреатом престижного обласного рейтингу "Галицькі кмітливіці року" в номінації "Кращий вчений-винахідник". За рішенням конференції трудового колективу з лютого 2005 р. обраний ректором Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Указом Президента України від 21.05.2005 р. професору Остафійчуку Б.К. присвоєно звання "Заслужений діяч науки і техніки України", у травні 2006 р. обраний членом-кореспондентом Національної академії наук України зі спеціальності

"Експериментальна фізика. Фізика поверхні".

Остафійчук Б.К. – відомий вчений, роботи якого визнані як в Україні, так і за рубежом. Під його керівництвом і за його безпосередньою участю працює потужна наукова школа магнетизму і нанотехнологій. Колектив кафедри і лабораторії плідно розв'язує проблеми плівкового матеріалознавства, фізики і технології магнітних матеріалів. Стрімко розвиваються новітні методи із залученням сучасних нанотехнологій з метою отримання матеріалів для автономних джерел живлення і молекулярних накопичувачів джерел енергії (суперконденсаторів). До того ж метою досліджень є не тільки розробка технології, але й фундаментальне вивчення фізичних процесів, які протікають у системах. Виготовлені лабораторні зразки хімічних джерел струму і суперконденсаторів, які за своїми параметрами у декілька разів перевищують кращі світові аналоги і багато з них захищені патентами і авторськими свідоцтвами. В останні роки активно досліджуються нові матеріали для сонячних електричних елементів енергії. Вагомі здобутки, отримані співробітниками лабораторії, привели до визнання науковим світовим співтовариством м. Івано-Франківськ провідним науковим центром синтезу новітніх матеріалів та розвитку функціонального матеріалознавства в Західному регіоні України. Ще одним підтвердженням визнання здобутків та професіоналізму наукової школи проф. Остафійчука Б.К., а також унікальності очолюваного ним наукового підрозділу свідчить факт прийняття рішення Кабінетом Міністрів України у 2001 р. про надання лабораторії статусу національного надбання України. В арсеналі проф. Остафійчука Б.К. понад 200 наукових праць, з них 3 монографії, понад 150 статей, 20 авторських свідоцтв на винаходи та патенти. Під його керівництвом захищено 25 дисертацій, він здійснює керівництво цілою низкою наукових грантів, є ініціатором проведення наукових заходів різного рівня, членом редакційних колегій наукових видань, членом спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій. Надзвичайну увагу приділяє вихованню талановитої наукової молоді, вже понад 30 років готує спеціалістів для освіти та народного господарства України. Ним видано 12 підручників та посібників для вищої школи.

Ось так, сплітаючи в гармонію запах духмяних трав полонин, величаву мелодію Карпатських лісів, живицю рідної землі, невтримну силу потягу до незвіданих наукових горизонтів, талановитий вчений-винахідник щабельку за щабелькою будує омріяну з дитинства драбинку пізнання мікросвітів науки, збагачуючи макросвіт знань людства.

*Проректор з наукової роботи
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктор хімічних наук, професор*

І.Ф. Миронюк

**До 60-річчя
професора Валерія Григоровича Скотного**

Валерій Григорович Скотний – доктор філософських наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, академік Європейської Академії проблем людини, заслужений працівник освіти України, кавалер ордена "За трудові досягнення" IV ступеня, Почесний "Доктор Honoris Causa" Жешувського університету, "Заслужений професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка", член-кореспондент Академії політичних наук України, ректор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Народився Валерій Скотний 22 квітня 1948 року у с. Ситківці Немирівського району Вінницької області. У 1966 р. закінчив Ситковецьку середню школу із золотою медаллю. У 1973 р. вступив до Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Навчався на філософському факультеті, був відмінником навчання, старостою групи, активним учасником і неодноразовим призером першості університету з боксу та іменним стипендіатом міжнародного фонду імені Джона Бернала. У 1978 р. завершив навчання і був скерований на викладацьку роботу до Дрогобицького педінституту. Наказом № 219 від 16 серпня 1978 р. Скотний В.Г. прийнятий на посаду асистента кафедри марксистсько-ленінської філософії Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка. Цього ж року вступив до аспірантури при Київському державному університеті імені Тараса Шевченка. З 1981 р. – викладач, а з 1984 р. – старший викладач кафедри марксистсько-ленінської філософії Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка. У 1986 р. захищає кандидатську дисертацію на тему "Логіко-гносеологічний аналіз процесу формування теоретичного об'єкта природничо-наукового знання". З 1988 р. – на посаді доцента кафедри марксистсько-ленінської філософії, а у 1990 р. йому присвоєно вчене звання доцента по кафедрі філософії.

Докторську дисертацію "Рациональне та ірраціональне в науці й освіті" В.Г. Скотний захистив у 2003 р., а 14 січня 2004 р. рішенням президії Вищої атестаційної комісії України йому присуджено науковий ступінь доктора філософських наук зі спеціальності "соціальна філософія та філософія історії".

У 1988 р. В.Г. Скотний обраний на посаду ректора Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка і обіймає її досі.

Безумовною заслугою Валерія Скотного, як ректора є те, що в роки економічних потрясінь та політичних збурень Дрогобицький педагогічний не тільки вистояв, а й зумів зберегти й значно зміцнити кадровий та інтелектуально-духовний потенціал, створити нові факультети і кафедри, змінити статус і стати педагогічним університетом, розширити спектр спеціальностей.

Наукові інтереси Валерія Скотного досить широкі, але провідною темою досліджень є людинознавчі, культурологічні, народознавчі і світоглядні проблеми. Він – автор майже 200 наукових праць, серед яких змістовні підручники і вагомі монографії, у яких *досліджуються* аспекти формування особистості в навчально-виховному процесі, соціально-психологічні основи самоуправління студентства та шкільної молоді, *аналізуються* філософські засади людинознавства в контексті освіти, екзистенційні виміри університетської освіти та майбутнього учителя, *висвітлюються* раціоналістичні засади та світоглядне спрямування навчального процесу та самототожність особистості у навчальному процесі, *обґрунтовуються* системні моделі раціонального та ірраціонального в аксіологічних вимірах особистості, модуси взаємодії раціонального та ірраціонального в сучасній системі освіти в Україні, *розкривається* сутність раціоналістичної тенденції в розвитку освіти, раціонального та ірраціонального як невід’ємної складової науки, *аналізуються* аспекти раціоналізму як історичної тенденції розвитку освіти, *обґрунтовується* інтелектуалізм та інтелігентність в освіті, здійснюється *аналіз* історико-культурних чинників українсько-польських взаємин, *визначаються* витоки релігієзнавчих студій Івана Франка, *з’ясовується* предметне поле філософії, її сенс та призначення, *розкривається* сутність філософських та соціологічних аспектів системи менеджменту та маркетингу. Під його керівництвом сформована і плідно працює наукова школа "Раціональне та ірраціональне в науці та освіті", з якої вийшло 6 кандидатів наук, деякі з них захистили докторські дисертації.

Валерій Скотний – авторитетний керівник, що входить до сотні найкращих ректорів навчальних закладів нашої держави.

*Проректор з наукової роботи,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор технічних наук, професор*

М.В. Чернець

**До 60-річчя
академіка УААН
Володимира Васильовича Снітинського**

5 травня 2008 р. виповнилося 60 років **Володимиру Васильовичу Снітинському** – ректору Львівського національного аграрного університету, заслуженому діячеві науки і техніки України, академіку Української академії аграрних наук, дійсному члену Академії вищої школи України, члену Нью-Йоркської академії наук, доктору біологічних наук, професору.

Невтомною працелюбністю, талантом, організаторськими здібностями і принциповістю Володимир Васильович здобув заслужений авторитет у наукових і громадсько-політичних колах Львова,

України і Європи. За свою доброту і щирість, повагу до людей, ректора В.В. Снітинського люблять і поважають десятки тисяч теперішніх і колишніх студентів, колеги по науковій діяльності та педагогічній праці.

Провідний вчений у галузі екології, а також фізіології, біохімії і живлення сільськогосподарських тварин, академік В.В. Снітинський є видатним керівником і організатором науки. Його наукова школа зробила значний внесок у екологічне та фізіолого-біохімічне обґрунтування сучасних аграрних технологій і виробництва продуктів тваринництва. Особливо велика заслуга вченого у реорганізації аграрної науки та створенні нових дійових наукових центрів для впровадження розробок і досягнень науки у виробництво. Володимир Васильович був засновником і першим керівником Наукового центру "Фізіологія тварин", завданням якого є пошук фізіолого-біохімічних способів максимального використання поживних речовин корму для підвищення продуктивності, резистентності тварин та одержання високоякісної продукції.

Володимир Васильович Снітинський проводить велику роботу з підготовки і виховання наукових кадрів. Під його безпосереднім керівництвом захищено 5 докторських і 29 кандидатських дисертацій. В.В. Снітинський є автором понад 500 наукових праць.

Академік В.В. Снітинський – член експертної комісії з Державних премій України, заступник голови Західного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України (1999-2005). Він входить до складу центральних рад Українського біохімічного та Українського фізіологічного товариств, є редактором журналів "Агробіологія та екологія", "Вісник Львівського національного аграрного університету", членом редакційної колегії журналу "Вісник аграрної науки" УААН.

Десять років тому Володимиром Васильович Снітинський очолив Львівський державний аграрний університет. За час його керівництва університет став відомим в Україні і за її межами як потужний науковий, навчально-методичний, інноваційний і культурний центр. За цей час у багато разів виросла чисельність студентів, напрямів їх підготовки, практично повністю оновлена матеріально-технічна база навчального закладу. Значно збільшилося число кафедр та навчально-наукових інститутів, у склад університету увійшли 8 коледжів. Значно зміцнилася кадрова база, кількість докторів наук, професорів сягнула 60, а кандидатів наук, доцентів – 300 чоловік. Виросла успішність студентів та якість підготовки фахівців, піднялися на новий рівень виховна і спортивна робота та творчий потенціал колективу.

Визнанням на державному рівні освітніх, наукових, творчих здобутків університету стало надання йому статусу національного. У вересні цього року ректор В.В. Снітинський підписав Велику Хартію Університетів, що стало ще одним підтвердженням європейського визнання університету.

Чесна і самовіддана праця задля великої справи – розбудови Української держави – визначає життєвий шлях Володимира Васильовича. Він став одним із засновників Аграрної партії України, є головою Львівського обласного товариства "Знання", головою Львівського товариства "Тернопільщина".

Держава і суспільство високо оцінили заслуги В.В. Снітинського, нагородивши його орденами "За заслуги" III і II ступеня, Почесною грамотою Верховної Ради України, Орденом Св. Архистратига Михаїла, Орденом Св. Андрія Первозваного, Орденом Св. Володимира Великого, Орденом Св. Юрія Переможця, Високою Відзнакою Папи Римського Бенедикта XVI, трудовими відзнаками Міністерства аграрної політики України "Знак Пошани" та "Відмінник аграрної освіти та науки України".

Володимир Васильович Снітинський живе новими творчими задумами, амбітними планами, бажанням вести за собою колектив університету до нових вершин.

Колеги по Західному науковому центру НАН України і МОН України зичать високошановному Володимиру Васильовичу Снітинському вагомих здобутків у науковій, педагогічній і громадсько-політичній діяльності, нових успіхів і досягнень у підготовці і вихованні висококваліфікованих фахівців для народного господарства.

Хай і надалі наполеглива і сумлінна праця Громадянина України з великої букви – В.В. Снітинського розвиває і зміцнює науку, економіку і авторитет нашої держави.

*Проректор з наукової роботи
Львівського національного аграрного університету,
доктор економічних наук, професор*

Г.В. Черевко

Івано-Франківському національному технічному університету нафти і газу – 40 років

Однією з рушійних сил забезпечення розвитку будь-якої держави є ефективна енергетика. Тому небезпідставно енергетичну незалежність завжди пов'язують з національною безпекою. Кількісні і якісні енергетичні показники зростають зі збільшенням населення, з підвищенням економічного розвитку та технічного прогресу. Тільки за останні 100 років населення Землі збільшилось майже в 4 рази, а річне використання енергоресурсів у – 21 раз.

В енергетичному балансі України понад 60 % займають нафта і газ. Слід зазначити, що Україна, особливо її західні регіони, вважається колыскою нафтогазової промисловості Європи, яка зародилася у другій половині XIX століття. Потреби галузі вимагали якісної підготовки кадрів з відповідною освітою. Тому у 1898 р. у Львівській політехнічній школі (тепер – Національний університет "Львівська політехніка") була утворена спеціальність "Буріння і видобування нафти", що поклало початок нафтогазової освіти в Україні.

У 1960 р. відкрито Станіславський загальнотехнічний факультет, який в 1963 р. реорганізовано в Івано-Франківську філію Львівського політехнічного інституту (наказ МВ і ССО УРСР № 465 від 24.08.63). У 1967 р. на базі цієї філії утворено Івано-Франківський інститут нафти і газу (ІФІНГ) з геологорозвідувальним, газонафтопромисловим, механічним, автоматизації й економіки та загальнотехнічним факультетами (наказ МВ і ССО УРСР № 1 від 01.01.67 р.).

У 1994 р. Державна комісія акредитувала ІФІНГ за найвищим IV рівнем, після чого Постановою КМ України № 244 від 20.04.94 р. його реорганізовано в Івано-Франківський державний технічний університет нафти і газу, якому у 2001 р. указом Президента України надано статус національного і перейменовано в Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ).

За 40 років існування єдиний в Україні університет нафтогазового профілю підготував понад 43 тис. фахівців, став потужним інтелектуальним центром, відомим не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Ми з гордістю констатуємо, що практично всі грандіозні проекти в нафтогазовій галузі реалізовували наші випускники. Зокрема створення найбільшої у світі газотранспортної системи, проектування і спорудження великих магістральних нафтогонів, освоєння нафтових і газових родовищ Західного Сибіру та інше.

Нині на 15 факультетах і 58 кафедрах університету навчається майже 11 тисяч студентів, щорічно понад дві тисячі бакалаврів, спеціалістів, магістрів отримують дипломи, ведеться підготовка та перепідготовка фахівців за 19 напрямками з 28 спеціальностей. В університеті навчаються студенти з Росії, Литви, Молдови, Білорусі, Туркменистану, Польщі,

Болгарії, В'єтнаму, Індії, Гвінеї, Камеруну, Йорданії тощо. До послуг студентів і викладачів наукова бібліотека з 1,5-мільйонним книжковим фондом, активно працює унікальний геологічний музей, у якому зібрано тисячі експонатів з усього світу, і якому вже понад 150 років.

Університет нафти і газу, як член двох міжнародних асоціацій з обміну студентами: AIESEC та LAESTE, підтримує тісні зв'язки та ділові стосунки з навчальними закладами Європи, Азії, США та Канади. У студентів є можливість стажуватися за кордоном, а у викладачів – приймати зарубіжних студентів і науковців.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу сьогодні – це навчально-науково-виробничий комплекс, до складу якого входять 22 навчальні заклади II – III рівнів акредитації та наукові структури, зокрема, такі:

1. Науково-дослідний інститут нафтогазової енергетики і екології.
2. Технічний комітет із стандартизації 146 "Матеріали, обладнання, технології і споруди для нафтогазової промисловості".
3. Орган сертифікації продукції нафтогазового машинобудування, акредитований Держстандартом України і зареєстрований у реєстрі "Системи сертифікації УкрСЕПРО".
4. Орган з сертифікації персоналу нафтогазової галузі, який пройшов експертизу та реєстрацію в Держстандарті і є членом міжнародної організації IWCF (International Well Control Forum).
5. Нафтогазовий науково-технологічний парк.

У виконанні науково-дослідних робіт з щорічним обсягом 3-4 млн. грн. приймає участь 95 % науково-педагогічних працівників університету. Переважна більшість наукових досліджень проводиться у 16 наукових школах, 18 науково-дослідних лабораторіях, 4 науково-дослідних секторах факультетів і творчих групах кафедр, відділі охорони інтелектуальної власності та інформаційних технологій, відділі стандартизації, сертифікації, метрології та управління якістю, студентських конструкторсько-технологічних бюро. Основні замовники НДДКР – МОН України, НАК "Нафтогаз України" з дочірніми підприємствами, Мінпаливенерго України, Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Інститут надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України, Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, Інститут механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України, Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України, Українська нафтогазова академія, інші підприємства і організації нафтогазової та суміжних галузей.

У власному видавництві "Факел" друкуються підручники, монографії, навчальні посібники, видаються чотири фахових журнали: "Розвідка і розробка нафтових і газових родовищ", "Науковий вісник ІФНТУНГ", "Нафтогазова енергетика", "Методи і прилади контролю якості".

Діє аспірантура за 22 і докторантура за 8 науковими напрямками, а

також 5 спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

Пріоритетне значення, як у навчальному процесі, так і в науці, університет віддає новаторським інноваційним підходам, накопиченню інтелектуального капіталу – об'єктів інтелектуальної власності, баз знань, досвіду і кваліфікації працівників, комерціалізації новітніх технологій. Підсумком багаторічної роботи науковців стало отримання двох Державних премій з науки і техніки, наукове відкриття (диплом № 310 від 21.08.06), 2520 винаходів, публікація понад 15 тис. наукових статей, 320 монографій, 450 навчальних посібників і підручників, безлічі наукових методик, комп'ютерних програм тощо.

Про дозвілля студентів дбає Центр дозвілля та відпочинку студентів з багатьма творчими самодіяльними колективами та багаточисельними спортивними клубами. Університетська волейбольна команда "Факел" виступає у суперлізі Національного чемпіонату, а футбольна команда "Факел" бере участь у змаганнях 2-ої професійної футбольної та студентської ліг.

21 вересня 2007 р. в День Різдва Божої Матері, який за рішенням Вченої ради визнано Днем університету, відбулися урочистості, присвячені 40 – річчю з дня заснування університету. В урочистостях взяли участь: 1-ий заступник голови Секретаріату Президента України І. Васюник, заступник міністра освіти і науки України В. Шинкарук, представник Верховної Ради України В. Зайчук, голова Івано-Франківської облдержадміністрації Р. Ткач, міський голова В. Анушкевичус, ректори вищих навчальних закладів, керівники науково-дослідних інститутів, вітчизняних та закордонних нафтогазових та інших компаній, представники профспілок, випускники університету, духовенство, преса. Усього на святкування прибуло понад 200 гостей з багатьох міст України і зарубіжжя.

Розпочалося свято з літургії біля Ротонди Пречистої Діви на центральній площі університету. Далі під керівництвом ректора професора Є. Крижанівського відбулася урочиста посвята першокурсників у студенти, яка супроводжувалася виступами гостей і творчих колективів. На завершення святкування в обласному музично-драматичному театрі імені Івана Франка пройшли урочисті збори колективу, на яких були підведені підсумки навчальної, наукової, спортивної, культурної діяльності університету. За вагомі науково-педагогічні здобутки 240 працівників університету відзначені нагородами, званнями, медалями, грамотами, нагрудними знаками, подяками, подарунками різних установ і відомств.

Так, державними нагородами відзначені завідувач кафедри, професор М. Середюк (орден княгині Ольги III ступеня), професор О. Адаменко (орден "За заслуги III ступеня"), перший проректор, завідувач кафедри, професор В. Векерик (звання "Заслужений діяч науки і техніки України"), перший проректор, завідувач кафедри, професор Ф. Козак (звання "Заслужений працівник освіти України"), декан, завідувач кафедри

професор Я. Коцкулич (орден князя Я.Мудрого V ступеня).

Почесними грамотами Кабінету Міністрів України нагороджені професор О. Дзьоба, професор І. Кісіль, доцент Б. Сверида, подяки отримали професори Я. Грудз і Я. Семчук, доцент В. Чорноус, Почесними грамотами Верховної Ради України нагороджені проректор з наукової роботи, завідувач кафедри, професор О. Карпаш, проректор з науково-педагогічної роботи, завідувач кафедри, професор С. Чеховський, грамотами – професори М. Дранчук та Ю. Петрина. Нагрудними знаками "Петро Могила" Міністерство освіти і науки України нагородило 9 працівників, нагрудними знаками "За наукові досягнення" – 4, Почесними грамотами – 8. Наших працівників відзначили НАК "Нафтогаз України" і його структурні підрозділи, Івано-Франківські ОДА і обласна рада, міська Рада, Державна геологічна служба, Спілка геологів України, Головне управління державної служби України, профспілкові організації галузі і області.

Свято було організовано на високому рівні і пройшло з великим піднесенням.

*Ректор
Івано-Франківського
національного технічного
університету нафти і газу,
доктор технічних наук, професор*

Є.І. Крижанівський

Львівська комерційна академія – найстаріший торговельно-економічний вищий навчальний заклад України

Ніхто не заперечуватиме того очевидного факту, що чим далі ми відходимо від наших витоків, тим менше залишається в пам'яті сучасників великих і малих надбань попередніх поколінь. Бурхливі будні сьогодення залишають нам дуже мало часу і можливостей на те, щоб оглянути пройдений шлях, осмислити історичне минуле, яке з плином років обростає міфами та стереотипами. І тільки знання історії, наявність історичного мислення вбереже нас від невизначеності й елементарних помилок, допоможе діяти творчо, виявляти винахідливість та ініціативу, краще розв'язувати життєві ситуації. Саме з таких позицій ми розглядаємо майже двохсотрічну історію Львівської комерційної академії, яка 6 грудня 2007 р. у Львівському національному театрі опери і балету ім. М.Заньковецької відсвяткувала своє 190-річчя. Від Реальної школи у Львові (1817), Цісарсько-королівської реально-торговельної академії (1935), торговельного відділення, а згодом середньої торговельної школи Цісарсько-королівської технічної академії (1844), Вищої торговельної школи (1899), Торговельної академії (1902), Вищої школи закордонної торгівлі (1922), Академії закордонної торгівлі (1938), Львівського інституту радянської торгівлі (1939) та Торговельно-економічного інституту (1947) до сучасного потужного навчального закладу IV рівня акредитації – Львівської комерційної академії (1994) – такі етапи розвитку найдавнішого в Україні вищого торговельно-економічного вузу.

На всіх цих етапах у центрі уваги керівництва вузу, професорсько-викладацького складу, допоміжного персоналу була підготовка спеціалістів високого класу – бухгалтерів й економістів, фінансистів і аудиторів, менеджерів і маркетологів, товарознавців і працівників митної справи, економістів-міжнародників, правників, товарознавців, експертів, фахівців управління інноваційною діяльністю та готельно-ресторанної справи. Не менш важливим завданням колективу було здійснення глибоких наукових досліджень у галузі економіки, торгівлі і кооперації, формування власної системи відтворення науково-педагогічних кадрів, поширення торговельно-економічних знань серед населення.

Чи правомірно вважати датою народження першого навчального торговельного закладу у Львові 1817 р. – рік заснування Реальної школи. Ось думка з цього приводу Збіслава Поплавського – польського автора "Історії Львівської політехніки": "В Німеччині, Австрії і Швейцарії вищі технічні навчальні заклади були започатковані від шкіл підготовчих – реальних. Так же було і у Львові. Історія Політехніки розпочалася в 1844 р., коли австрійський уряд створив тут Технічну академію. Але оскільки це не був новий навчальний заклад, а створений на основі уже існуючої середньої технічної (реальної – С.Г.) школи, історію Політехніки слід розпочинати від створеної 1817 р. Реальної школи, традиції якої існували в

навчальному закладі аж до половини століття"⁹. Позаяк корені Львівської політехніки і Львівської комерційної академії були спільними (Реальна школа мала два відділення – торговельне і технічне), то правомірно розглядати 1917 р. як дату народження обох навчальних закладів.

Універсальний принцип історизму щодо визначення початків Торговельної академії у Львові використав її перший ректор Антоній Павловський. Звіт про діяльність Вищої торговельної школи за 1899-1900 навчальний рік він супроводив нарисом про історичний шлях, який пройшла ця школа від створення 1817 р. у Львові Реальної школи до самостійного вищого торговельного навчального закладу¹⁰.

Такий же підхід щодо визначення дати, згідно з якою започатковано торговельний навчальний заклад у Львові, поділяють й сучасні українські історики. Так, В. Качмар у другому томі "Історії Львова", в розділі "Початкова і середня освіта" стверджує: "Початки навчального закладу для підготовки фахівців торговельної справи у Львові сягають першої половини XIX ст., часу, коли були засновані перші спеціалізовані школи"¹¹.

Отже, дата народження Технічної академії і Торговельної академії була спільною. Інша справа, що Технічна академія швидше уконституювалася як самостійний навчальний заклад, а Торговельній академії довелося для цього пройти ще довгий і складний шлях різноманітних реформаций. Значною мірою це зумовлювалося станом економічного розвитку краю і запитамі суспільства на відповідних фахівців.

У другій половині XIX ст. Львів, хоч і повільно, набував рис капіталістичного міста. Перед ним постали нагальні завдання виходу на європейський і світовий ринки. А це зумовило прискорення розвитку крайової економіки, індустріалізацію краю і потребу в фахівцях технічного профілю. Як і в інших містах, основна економічна функція Львова полягала в торгівлі. Проте значного розвитку вона досягла тут лише наприкінці XIX ст. Це й було причиною створення у 1899 р. самостійного торговельного навчального закладу – Вищої торговельної школи, яка у 1902 р. отримала статус академії.

Усі здобутки на ниві науки, освіти та виховання, яких досягла академія у цей непростий час, тісно пов'язані з діяльністю тогочасних ректорів: Алоїза Олександра Уле (1817-1844), Флоріана Шиндлера (1844-1848), Олександра Рейзінгера (1848-1971), Фелікса Стшелецького (1872-

⁹ *Poplawski Z.* O ziej Politechniki Lwowskiej. 1944–1945. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1992. – S. 17.

¹⁰ *Pawłowski A.* Państwowa Szkoła handlowa we Lwowie. Rys historyczny // Sprawozdanie dyrekcji c. k. państwowej Wyższej Szkoły handlowej we Lwowie za rok szkolny 1899/900 i 1900 r. – Lwów, 1901. – S. 70–71.

¹¹ *Качмар В.* Початкова і середня освіта // Історія Львова: У 3 т. – Львів, 2007. – Т. 2: 1772–жовтень 1918. – С. 350.

1973), Яна Непомусена Франка (1974-197), Антонія Павловського (1899-1917, 1922-1930), Максиміліана Шоеннета (1917-1922), Олександра Долинського (1930), Казимира Цисельського (1931-1932), Генрика Коровича (1932-1939), Івана Хіменка (1939), Марка Коваленка (1940-1941), Миколи Ячменьова (1941), Володимира Кучера (1944), Семена Гаркавенка (1944-1952), Семена Сіденка (1953-1964), Казимира Пирожака (1964-1993), Якова Гончарука (1993-2007).

9 січня 2007 р. конференція трудового колективу академії вперше в післявоєнній історії шляхом демократичних виборів із 3-х претендентів обрала нового ректора. Ним став перший проректор, професор Іван Копич.

Академія пишається своїми викладачами, серед яких визначні громадсько-політичні діячі, вчені, дійсні члени НТШ – Володимир Залозецький, Іларій Огоновський, Ярослав Гординський, Володимир Калинович, Григорій Микитей, Володимир Білінський, Олена Степанів, Петро Франко, Федір Срібний, Володимир Геринович, Володимир Кучер, Олександр Тисовський, Константин Гладилович, Володимир Огоновський, Іван Карпинець.

Від дня заснування у Львові самостійного вищого торговельного навчального закладу (1899) і до встановлення на західноукраїнських землях радянської влади (1939) тут працювали визначні польські вчені та освітні діячі: Антоній Павловський, Павло Постел, Казимир Петеняк-Санецький, Євгеніуш Ромер, Францішек Томанек, Август Ціргоффер, Станіслав Павловський, Теофіль Сейферт, Юліан Чижевський, Генрик Корович, Казимир Ігнатович, Стефан Гурняк, Станіслав Рузевич.

190-річний шлях академії – переконливе свідчення її успіхів у вихованні багатьох поколінь громадсько-політичних діячів, кваліфікованих фахівців у різних сферах економіки, кооперації, торгівлі. Серед них – активні діячі національно-визвольного руху (Петро Дужий, Роман Ільницький, Ярослав Пришляк, Євгенія Зелінська, Іван Губка), вчені-педагоги, доктори наук (Василь Сопко, Володимир Шевчук, Степан Шкарабан, Олександр Литовченко (Герой Росії), Володимир Онищенко, Олександр Капштик, Дмитро Валігурський, Віктор Андрійчук, Анатолій Кузьмінський, Федір Хміль, Іван Сирохман, Богдан Семак, Віктор Шевчук, Василь Рудницький, Богдан Усач, Юрій Дайновський, Ольга Вовчак, Ганна Аніловська), керівники торговельно-економічних, банківських установ, бізнесових структур, міністерств та відомств (Олександр Хом'як, Григорій П'ятаченко, Володимир Лук'янчук, Роман Федішин, Ярослав Рушишин, Олександр Ровт, Орест Блашук, Євген Синявський, Ігор Ноговський, Олександр Заремба, Роман і Богдан Козаки, Галина Маслюк, Роман Шлапак, Віталій Кульбачинський, Володимир Кожан, Андрій Гудзоватий, Тарас Хома, Анатолій Маковей, Віктор Коновалов), керівники кооперативних організацій (Іван Коваль, Олександр Матковський, Іван Ладаняк, Сергій Литовченко, Володимир Левицький, Степан Григор'єв, Юрій Драган, Людвиг Михайло, Василь Цап, Мирон Волощак, Михайло

Ванівський, Михайло Чебан, Аркадій Рутгайзер, Ярослав Плиторак), народні депутати України (Михайло Швайка, Віктор Романюк, Володимир Пак, Борис Загрева, Віктор Балога, Микола Ковзель).

Незважаючи на складну економічну ситуацію в країні, академія зуміла зберегти професорсько-викладацький склад, забезпечити високі стандарти навчання та виховання студентів, підготувати низку державних документів, що регулюють торговельно-економічну сферу, кооперативну освіту та науку. Академії вдалося не тільки примножити кращі традиції Львівського торговельно-економічного навчального закладу на різних етапах його діяльності – австрійському і австро-угорському, польському, радянському і власне українському – а й увібрати все краще, що було в освітній традиції Київського кооперативного інституту імені М. Тугана-Барановського, який, об'єднавшись 1947 р. із Львівським інститутом радянської торгівлі, утворив Львівський торговельно-економічний інститут.

Водночас Львівська комерційна академія зробила значний внесок у розвиток та становлення торговельно-економічної освіти і науки в Україні та інших країнах. Варто нагадати, що Полтавський університет споживчої кооперації України, низка коледжів та технікумів створені і функціонують на інтелектуальній базі львівського вузу. Керівні посади в багатьох споріднених вузах країн колишнього Союзу до нинішнього дня обіймають його випускники.

Викладацький склад та й значна частина студентів польської національності Академії закордонної торгівлі з приходом радянської влади у 1939 р. і особливо після закінчення Другої світової війни змушені були покинути вуз і країну. Саме вони й заснували вищі економічні навчальні заклади (академії) в Кракові та Вроцлаві, які нині досягли європейського рівня розвитку.

Сьогодні Академія – це базовий вищий навчальний заклад Укоопспілки IV рівня акредитації, у якому навчається близько 10 тис. студентів. В Академії 454 викладачів, з яких 4 академіки, 33 професорів, докторів наук, 208 кандидатів наук, доцентів. Працює аспірантура, докторантура та спеціалізована рада із захисту дисертацій. Професорсько-викладацький колектив Академії співпрацює з навчальними закладами Росії, США, Англії, Канади, Австрії, Угорщини, Франції, Німеччини, Польщі.

У структурі академії функціонують: Український інститут "Укоопінформпроект", Науково-дослідна лабораторія економічної оцінки, Бізнес центр "Інтерекономіка", Центр ділової англійської мови, Центр французької мови, Центр французької ділової мови, видавництво академії. Тут створено навчальний комплекс "Академія", до складу якого увійшли кооперативні технікуми, коледжі, училища та понад 40 львівських загальноосвітніх шкіл.

У Львівській комерційній академії функціонують 2 інститути, 6 факультетів, 2 коледжі, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр з 14 спеціаль-

ностей. Окрім цього, у навчальному закладі діє відділення до вузівської підготовки, підвищення кваліфікації, короткотермінового навчання та екстернатура. Щорічно академія випускає понад 1400 фахівців, 94 відсотки з яких працевлаштовуються.

Лише за 2007-2008 рр. фахівцями Академії видано 40 підручників, близько 60 навчальних посібників, захищено 39 докторських та кандидатських дисертацій. Не так давно на кафедрі "Інформаційні системи в менеджменті" створено філію кафедри ЮНЕСКО, що дало змогу ефективніше запроваджувати на практиці надбання інформаційних технологій для підготовки сучасних фахівців з економіки та менеджменту.

Студенти академії мають доступ до сучасної інформаційно-технічної бази. Сприяє поглибленій теоретичній підготовці майбутніх фахівців ринкової орієнтації і розроблена науковцями цієї ж кафедри система дистанційного навчання. В Академії знаходиться одна з найбільших студентських бібліотек Львівщини. Задля кращого доступу студентів до інформації створена електронна бібліотека.

В навчальному закладі започатковано Благодійний фонд ім. Туган-Барановського, покликаний акумулювати кошти для надання фінансової підтримки розвитку освітньо-культурної спадщини і благодійного руху.

Створена при вузі Асоціація випускників академії (www.fond.lac.lviv.ua), що має власні філіали за кордоном, надає організаційні та консультаційні послуги студентам та випускникам Львівської комерційної академії, зокрема, сприяє працевлаштуванню, обміну інформацією, допомагає у професійному та кар'єрному зростанні.

*Проректор
Львівської комерційної академії,
доктор історичних наук,
професор, дійсний член НТШ*

Степан Гелей

550-річна історія Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Європа здавна не лише духовно і професійно збагачувала Львів, але й запозичувала від нього те нове і передове, що тут було винайдено і впроваджено завдяки давнім професійним традиціям. Оскільки Львів з часу створення був відкритий і на захід, і на схід, тому тут у середньовіччя природно виник потужний християнський осередок, у якому мирно уживалися русини і поляки, італійці і греки, вірмени і німці. Для вихідців з півдня та півночі, зі заходу та сходу Львів рівно був привабливим як з торгової ідеолога так і з позиції професійної самореалізації. Недаремно багато хто з них знайшов тут свою нову батьківщину та став його будівничим. Такими будівничими стали венеціанські лікарі (ятрос), які спільно з місцевими мешканцями започаткували у Львові школу коновальства й підковування коней.

Розвиток цехових шкіл у Львові, як і у всій Європі, йшов перш за все шляхом поглиблення спеціалізацій, тобто майстер-універсал з часом поступався місцем вузькому спеціалісту. До провідних ремісників Львова належав ковальський цех, який згідно зі статутом, написаним німецькою мовою, у 1425 році мав у своєму складі двох лічців-коновалів, які лікували та кастрували коней з метою підвищення працездатності, врівноваженості, витривалості та тягової сили. Із усіх цехів Львова найбільше спеціальностей вийшло із цеху ковалів. В 1445 р. у Львові зафіксовано існування зброярів, слюсарів, голкарів, коновалів, а на середину XVII століття додалося ще 42 спеціалізації, які у своїй діяльності користувалися внутрішніми статутами (положеннями) і не мали печаток. Єдиним легітимним статутом об'єднання ремісників ковальських споріднених професій у Львові був статут цеху ковалів 1425 р., написаний на основі Магдебурзького права. До речі, встановлено, що місцеві ковалі-металурги добували залізо за мурами Львова з болотяної ропи, якими були багаті заплави ріки Полтви за технологією, яку започаткували в Україні ще середньовічні металурги Верхнього Подніпров'я у VIII-IX століттях.

У середньовіччя в добу Відродження на території України безперервно велись військові дії та постійно вторгались татарсько-турецькі орди. Війни вимагали зброї, захисної амуніції та підготовлених до воєнних дій коней. Завдяки великим воєнним замовленням цех ковалів був найбагатшим цехом у Львові і відповідно змушений був залучати до виготовлення зброї щораз більше і більше ремісників, яких готували цехові школи. Із здобуттям турками Константинополя в 1453 р. у Львові, який мав численні торговельні стосунки з Грецією та іншими східними країнами, було прийнято рішення посилити військовий супровід торгових шляхів. Після того, як турки почали систематично нападати на Русь і відповідно почали спустошувати та палити львівські передмістя, цех

ковалів поряд із шпиталем св. Духа 21 листопада 1457 р. відкрив Школу коновальства і підковування коней, яка давала профілактичні, хірургічні, ортопедичні та терапевтичні знання майбутнім лікарям ветеринарної справи. У цій фаховій школі навчання проводилось латинською мовою – мовою науки і тривало 6 років. На той час майбутні коновали-хірурги та ковалі-ортопеди у школі вивчали такі науки: анатомію коней, рани та їх загоювання, хвороби та їх лікування, догляд та годівлю коней і, звісно, опановували таємниці підковування коней.

За часів імператора Йосифа II в Австрії було проведено реформу освіти (1773 р.), відповідно до якої на всій території імперії мало існувати тільки три університети: у Відні, Празі та Львові. Зі Львівським університетом, який отримав статус університету тільки у жовтні 1784 р., пов'язані початки викладання ветеринарної медицини (1661 р.), а також розвиток ветеринарної науки й ветеринарної справи у Галичині взагалі й у Львові, зокрема. Спочатку у Львові планувалося відкрити самостійну ветеринарну школу на зразок школи у Відні, але обмежились відкриттям п'ятої кафедри – кафедри ветеринарії – на медичному факультеті університету. Першим професором і керівником кафедри ветеринарії був Юрій Хмель (1747-1805), вихованець Віденської ветеринарної школи. Він є також автором перших праць з ветеринарії у Львові. Серед наступників проф. Юрія Хмеля треба назвати Антона Бухмюллера, Франца Лаутнера, Йосифа Шультеса, Франца Екеля. Вже від 1818 р. починаються спроби львівських професорів ветеринарії заснувати у Львові самостійний ветеринарний навчальний заклад. Довготривалі прагнення львівських вчених увінчалися успіхом після проведення в Західній та Центральній Європі у 1791 р. реформи цехових фахових шкіл. На початку 1881/1882 навчального року нарешті у Львові була відкрита Ветеринарна школа. Її офіційна повна назва звучала так: Цісарсько-королівська Ветеринарна школа зі школою кування коней з клінікою-стаціонаром для тварин у Львові. Директором школи від 1 жовтня 1881 р. був призначений проф. Петро Зайфман (1823-1903), колишній директор Варшавської ветеринарної школи та засновник і директор Казанського ветеринарного інституту. Одночасно були прийняті на посади професорів Генрих Кадий та Антон Баранський. Школа розташовувалася на території нинішнього факультету ветеринарної медицини і складалась з навчального корпусу, клінік-стаєнь, прозекторію та кузні. Через 4 роки – 19 лютого 1885 р. школа видала свої перші п'ять дипломів ветеринарного лікаря.

Будівлі колишньої фабрики Шумана (перероблені й добудовані), де розмістилася Ветеринарна школа, недостатньо відповідали нормальним умовам для навчання слухачів і наукової праці професорів. Слухачі школи не мали належної підготовки, бо до школи приймали учнів з незакінченою середньою освітою, час навчання тривав лише три роки, школа не мала права надання наукових ступенів. Тому професори П. Зайфман, Г. Кадий і Й. Шпільман виступили з ініціативою прирівняти Ветеринарну школу до

університету. Пропозиції львівських професорів привели до реформування всієї ветеринарної освіти в Австрії. За постановою від грудня 1896 р. Львівській ветеринарній школі надавався з 1 жовтня 1897 р. статус вищої школи (академії) з відповідним збільшенням штату викладачів і щорічного фінансування. Тепер вступники повинні були мати закінчену середню освіту з атестатом зрілості, час навчання продовжувався до 4 років. У вересні 1908 р. академія отримала право надавати наукові ступені – доктора ветеринарної медицини, а за особливі заслуги – звання почесного доктора. Від 1909 р. ректора обирали з-поміж своїх професорів терміном на два роки. Першим обраним ректором Львівської ветеринарної академії став проф. Йосиф Шпільман (1855-1920).

До першої світової війни в академії працювали, крім перших трьох її фундаторів, такі відомі професори: Станіслав Круліковський, Володимир Кульчицький, Зигмунт Марковський, Павло Кретович, Теофіл Голобут. У 1917 р. ректором академії був обраний проф. Володимир Кульчицький (1862-1936), перший українець на посаді ректора, людина енциклопедичних знань, всесвітньо відомий анатом й орієнталіст.

Між двома світовими війнами академія мала високий міжнародний авторитет. Відомими в Європі були такі вчені академії, як професори В'ячеслав Морачевський, Андрій Клісецький, Казимир Щудловський, Тадей Ольбрихт, Альфред Травінський.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (ЛНУВМтаБТ імені С.З. Гжицького) є найстарішим вищим навчальним закладом даного профілю в Україні і Європі. Корені національного університету сягають 1457 р., коли у Львові була створена Школа ветеринарії, яка своє продовження зреалізувала у 1661 та 1784 рр. створенням кафедри ветеринарії у Львівському університеті. У 1881 р. на базі університетської кафедри була відкрита ветеринарна школа, як вищий навчальний заклад, а в 1897 р. школі було надано статус академії.

Професорсько-викладацький склад університету представлений 350 працівниками, серед яких – 5 академіків УААН і АН ВОУ, 3 члени-кореспонденти УААН, 2 академіки УАН, 2 академіки УТА, 1 академік АЗУ, 1 член-кореспондент УАІ, 53 професори, доктори наук і 230 доцентів та кандидатів наук. За питомою вагою викладачів із науковими ступенями університет посідає перше місце серед 23 вищих навчальних закладів аграрного профілю України та І місце за кількістю патентів на 1-го викладача.

Сьогодні в національному університеті функціонують сім факультетів:

- 1) ветеринарної медицини із спеціалізаціями: ветеринарна фармація; якість, стандартизація і сертифікація продукції АПК; іхтіопатологія; хвороби дрібних тварин; лабораторна справа; ветеринарна екологія;
- 2) біолого-технологічний факультет – спеціальність технологія виробництва і переробки продукції тваринництва та спеціалізації: бджільництво; звірівництво; птахівництво; рибництво; менеджмент; водні біоресурси;

- 3) факультет харчових технологій із спеціальностями: технологія зберігання, консервування та переробки м'яса; технологія зберігання, консервування та переробки молока; технологія жирів і жирозамінників; екологія та охорона навколишнього середовища та спеціалізаціями: ветеринарна санітарія і ветеринарно-санітарна експертиза; технологія шкіри і хутра; екобезпека харчових продуктів; якість, стандартизація та сертифікація;
- 4) факультет економіки та менеджменту із спеціальностями: маркетинг; менеджмент зовнішньоекономічної діяльності; менеджмент організацій;
- 5) факультет доуніверситетської освіти проводить підготовку молодших спеціалістів із правознавства;
- 6) факультет заочної освіти, на якому ведеться підготовка технологів виробництва і переробки продукції тваринництва, фахівців із маркетингу, менеджменту організацій, менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, технологій переробки, зберігання і консервування молока та м'яса і перерахованих вище спеціалізацій;
- 7) факультет культури та громадських професій, на якому ведеться підготовка спеціалістів в організації та проведенні культурно-освітніх, спортивних і виховних заходів.

Студенти навчаються в університеті на денній, заочній та екстернатній формах навчання. Загальна кількість студентів – біля семи тисяч. В даний час є 37 кафедр, в університеті працюють 6 науково-дослідних інститутів. При університеті працюють 3 спеціалізовані вчені ради з 10 спеціальностей.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького входить до Всесвітнього Консорціуму вищих навчальних аграрних закладів, а з травня 2000 р. факультет ветеринарної медицини університету входить до складу Європейської Асоціації вищих навчальних закладів ветеринарної медицини, яка станом на 2007 р. нараховує 42 університети.

Міжнародний престиж університету сформувався завдяки науковій співпраці з вченими з країн: США, Канади, Англії, Шотландії, Німеччини, Австрії, Франції, Іспанії, Ірландії, Нідерландів, Польщі, Чехії, Словаччини, Румунії, Угорщини, Білорусії, Грузії, Молдови та Російської Федерації. Тривалий час в університеті навчаються студенти та аспіранти з Болгарії, Лівану, Молдови, Республіки Білорусь та Російської Федерації. Вперше за час своєї славної історії Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького відкрив свій філіал у місті Батумі (Грузія).

Р.Й. Кравців, Р.Б. Мелех, В.Я. Зінкевич, Б.В. Гутий

Львівській державній фінансовій академії – 50 років

Львівська державна фінансова академія – один із вищих навчальних закладів Міністерства фінансів України.

Історія навчального закладу веде свій відлік з 30 серпня 1957 р. Саме тоді були створені Центральні фінансові курси Мінфіну УРСР для підвищення кваліфікації працівників фінансової системи (наказ Мінфіну УРСР від 30 серпня 1957 р. № 52).

У 1961 р. на базі Центральних фінансових курсів було відкрито Львівський філіал Чернівецького фінансового технікуму (наказ Мінфіну УРСР від 1 грудня 1961 р. № 0109), який проіснував два роки.

1963 рік – поворотний в історії навчального закладу, на базі Львівського філіалу Чернівецького фінансового технікуму створений Львівський фінансовий технікум (наказ Мінфіну УРСР від 25.10.1963 р. № 109).

1993 р. згідно з наказом Мінфіну України від 24.12.1993 р. № 114 технікум реорганізовано у Львівський фінансово-економічний коледж.

У 1998 р. започатковано новий етап розвитку навчального закладу – створено Львівський державний фінансово-економічний інститут (Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 1998 р. № 1802).

2004 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.07.04 р. № 471-р Інститут реорганізовано у Львівську державну фінансову академію.

У своїй п'ятдесятирічній історії становлення і розвитку навчальний заклад пройшов шість визначних етапів. Кожна нова віха в історії навчального закладу – це результат щоденної творчої, наполегливої праці, це формування кращих навчальних та культурних традицій закладу, становлення наукової школи.

Сьогодні Львівська державна фінансова академія є потужним вищим навчальним закладом IV рівня акредитації, який здійснює підготовку фахівців для державних органів фінансової системи та фінансової сфери галузей економіки України у галузі знань 0305 – "Економіка і підприємництво".

У структурі академії функціонують чотири факультети: фінансовий, обліково-економічний, заочний, післядипломної освіти та довузівської підготовки, діє екстернат. Підготовка фахівців здійснюється за напрямками підготовки: "Фінанси і кредит", "Облік і аудит", "Економічна кібернетика" та за освітньо-професійними програмами: "бакалавр", "спеціаліст", "магістр".

Організацію навчального процесу забезпечують 10 кафедр: фінансів; податків, бюджету і казначейської справи; економіки та підприємництва; економічної теорії; обліку і аудиту; економічної кібернетики; математичних методів в економіці; соціальних та гуманітарних дисциплін; іноземних мов; фізичного виховання.

У навчальному процесі максимально використовується весь арсенал сучасних технологій та інтерактивних методів навчання, впроваджується у навчальний процес світовий і вітчизняний досвід освітньої діяльності із застосуванням новітніх педагогічних технологій, кредитно-модульної системи навчання відповідно до вимог Болонської конвенції.

Важливою складовою ЛДФА є науково-дослідна робота. Науковці навчального закладу проводять фундаментальні дослідження з проблем становлення та розвитку фінансової системи, оптимізації функціонування податкової системи України, інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях, беруть участь у науково-дослідних проектах.

Вагомим чинником якісної підготовки студентів є налагодження співпраці та залучення до організації навчального процесу фахівців-практиків, керівників фінансових, податкових, контрольно-ревізійних органів тощо.

У рамках інтеграції в міжнародний освітній простір ЛДФА розвиває наукові та ділові контакти із зарубіжними навчальними закладами: Щецинським університетом (Польща), Технічним університетом (м. Лодзь, Польща), Вищою фаховою школою Університету прикладних наук (м. Ляузіц, Німеччина) та ін.

Однією із складових успіху навчального закладу є досить потужна матеріально-технічна база Академії, яка дозволяє на високому рівні здійснювати освітню та наукову діяльність. Два навчальних корпуси академії оснащені сучасною комп'ютерною технікою, просторі та світлі аудиторії, всі адміністративні та структурні підрозділи об'єднані локальною комп'ютерною мережею, викладачі та студенти мають доступ до глобальної комп'ютерної мережі INTERNET. До послуг студентів та персоналу академії – спортивний та тренажерний зали, актовий зал, дві бібліотеки з читальними залами, кафе. Студенти забезпечуються гуртожитком.

Львівська державна фінансова академія має свої давні традиції, багаторічний досвід і високопрофесійний науково-педагогічний потенціал, що дозволяє готувати фахівців фінансово-економічного профілю на високому рівні.

50-річний шлях навчального закладу – яскраве свідчення його надбань та звершень у формуванні і становленні багатьох поколінь фінансистів та економістів.

*Ректор ЛДФА,
доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України*

П.Ю. Буряк

ЗМІСТ

У Західному науковому центрі	4
Назарчук З.Т. Академічна наука в Україні: стан та перспектива.....	5
Хроніка засідань бюро, ради та виконкому Західного наукового центру НАН України та МОН України в 2007-2008 рр.....	15
Фестиваль науки у Західному науковому центрі НАН України і МОН України.....	101
Аналітичні огляди, наукові повідомлення	105
Смовженко Т.С. Науково-навчальний комплекс "Економосвіта" в організації наукової і навчальної діяльності вищих навчальних закладів Західного регіону.....	105
Швець Алла Наукові здобутки Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України за 2007 рік.....	110
Зашкільняк Леонід Академічні гуманітарні науки в Західному регіоні України: замітки про здобутки і перспективи на початку XXI століття	113
Романюк Р.Р. Можливості наукового комплексу в забезпеченні інноваційного розвитку регіону	132
Голубець М.А., Марискевич О.Г. Про роботу секції екології, загальної біології та охорони природи відділення біологічних, медичних та аграрних наук ЗНЦ НАН України і МОН України.....	138
Пташник Б. Й. Про роботу секції математики і математичного моделювання ЗНЦ НАН України і МОН України	144
Ювілеї.....	152
До 75-річчя члена-кореспондента НАН України Василя Івановича Похмурського	152
До 70-річчя академіка НАН України Отто Бартоломійовича Шпеника	156
До 70-річчя члена-кореспондента НАН України Богдана Йосиповича Пташника.....	159
До 70-річчя академіка Академії мистецтв України Андрія Андрійовича Бокотея	163

До 60-річчя члена-кореспондента НАН України Степана Петровича Павлюка.....	166
До 60-річчя професора Степана Васильовича Мельничука.....	168
До 60-річчя члена-кореспондента НАН України Богдана Костянтиновича Остафійчука	170
До 60-річчя професора Валерія Григоровича Скотного.....	173
До 60-річчя академіка УААН Володимира Васильовича Снітинського	175
Івано-Франківському національному технічному університету нафти і газу – 40 років.....	177
Львівська комерційна академія – найстаріший торговельно- економічний вищий навчальний заклад України	181
550-річна історія Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького	186
Львівській державній фінансовій академії – 50 років	190